

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Юридичний факультет
Кафедра цивільно-правових дисциплін

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ ПРИВАТНОГО ПРАВА
В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Матеріали Регіональної науково-практичної
конференції*

20 листопада 2019 року

Дніпро
Видавець Біла К. О.
2019

УДК 34+351
А 43

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 6 від 26.11.2019)*

Упорядник:

Бондар О. С. – канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Матеріали публікуються в авторській редакції

*Оргкомітет науково-практичної конференції не завжди поділяє погляди,
думки, ідеї авторів та не несе відповідальності
за зміст матеріалів, наданих авторами для публікації*

А 43 **Актуальні** проблеми та перспективи розвитку приватного права в сучасних умовах : мат-ли Регіон. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 20 листопада 2019 р.). – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2019. – 217 с.

ISBN 978-617-645-361-1

Збірник містить матеріали Регіональної науково-практичної конференції, у якій взяли участь науковці, викладачі та здобувачі вищих навчальних закладів і наукових установ України. Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та навчальному процесі спеціалізованих ВНЗ, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

УДК 34+351

ISBN 978-617-645-361-1

© Колектив авторів, 2019

ЗМІСТ

Аксютіна А.В. Права та обов'язки продюсера за договором про надання продюсерських послуг	9
Алфьорова Т.М. Реалізація права на спадкування іноземцями в Україні	11
Андрієвська Л.О. Особливості цивільно-процесуальної форми наказного провадження.....	13
Бондар Є.Р. Торговельна марка як основа конкурентоздатності сучасного підприємства	15
Бондар О.С. Правове регулювання трудових відносин в Україні та Канаді крізь призму правової системи	17
Власенко І.В. Вплив проблемної заборгованості на платоспроможність банківської системи України	21
Дегтяренко О.В. Проблеми впровадження заходів соціальної відповідальності бізнесу в Україні	23
Ділігул А.С. Коллективний договір як спосіб забезпечення та реалізації прав та інтересів на підприємствах, в установах та організаціях	25
Золотухіна Л.О. Щодо реалізації економічного інтересу у трудових правовідносинах	27
Іванова О.М. Історичні витоки становлення та формування соціального забезпечення	29
Ільющенко Г.В. Медіація як позасудовий спосіб врегулювання господарських спорів.....	32
Карпенко Р.В. Правове регулювання участі неповнолітніх осіб у цивільних правовідносинах	35
Косяченко К.Е. Питання фінансової правосуб'єктності в науці цивільного права.....	37
Кучеренко О.М. Зобов'язальна теорія безготівкових грошей	39
Легеза Ю.О. Адміністративна відповідальність у сфері використання природних ресурсів.....	43

Мальцева І.М. Присудова та судова медіації як спосіб вирішення цивільно-правових спорів у Канаді	45
Миронова І.В. Екологізація економіки як напрям підвищення конкурентоспроможності та безпеки сільськогосподарських підприємств України в умовах євроінтеграції	48
Нестерцова-Собакарь О.В. Значення кодифікації в систематизації цивільного процесуального законодавства України	51
Обушенко Н.М. Юридична колізія як протиріччя між існуючим правовим порядком і намірами і діями щодо його зміни.....	54
Пічко Р.С. Компенсація як міра відповідальності при порушенні права інтелектуальної власності	57
Поклонська О.Ю. Проблемні питання матеріальної відповідальності суб'єктів трудових правовідносин за національним законодавством	60
Поліщук М.Г. Перспективи нотаріату в Україні шляхом надання нотаріусам функцій медіатора	63
Пришляк О.В. Актуальні проблеми правозастосування у цивільних провадженнях зі стягнення заборгованості з фізичних осіб за житлово-комунальні послуги	65
Свистун Л.Я. Договори перевезення пасажирів автомобільним транспортом: співвідношення цивільно-правового та адміністративно-правового регулювання	68
Смєсова В.Л. Проблеми рентопошуку з боку влади та лобіювання інтересів в Україні	71
Тимченко Л.М. Правове регулювання поняття та видів державних соціальних допомог	73
Тукіш С.В. Розвиток конкурентних переваг підприємств в сучасних ринкових умовах господарювання	76
Ус Ю.О. Правовий розгляд проблематики безробіття, шляхи вирішення та подолання.....	78
Філатов В.В. Перспективи правового забезпечення ринку сільськогосподарських земель в Україні	82

Арнаутов Б.С. Безробіття в глобальному та національному сенсі	84
Барабанова Я.С. Особливості розірвання шлюбу з іноземним елементом в міжнародному приватному праві	87
Баскелович Я.К. Фідуріарні правочини	90
Валова Ю.О. Розгляд судових справ в наказному провадженні як спрощена форма відновлення прав	91
Васецький О.Ю. Проблемні аспекти функціонування доктрини міжнародного приватного права в Україні	95
Войчишин А.О. Проблеми адаптації аграрного законодавства до законодавства ЄС: загальна характеристика	97
Воронов К.Є. Трансформація інституту представництва у зв'язку з запланованими змінами законодавства	100
Главацький А.І. Досвід кооперації сільськогосподарських виробників в країнах Європейського Союзу	102
Глушко О.А. Види імунітету держав в міжнародному праві	104
Горбаченко О.В. До питання змісту права власності	106
Дем'янчук О.О. Актуальні проблеми захисту честі та гідності фізичної особи у цивільному праві	108
Дерманська А.Г., Штепа В.М. Колізійні норми сімейного права в міжнародному приватному праві.....	110
Завражній В.О. Проблеми реалізації державної аграрної політики в Україні	113
Засоба О.В., Ряснов Є.С. Необхідність уніфікації норм міжнародного приватного права	116
Зінченко І.В. Перспективи розвитку органічного виробництва	118

Сафонова Т.Р. Переваги та недоліки купівлі-продажу в інтернеті.....	121
Калюжна А.О. Щодо оплати праці в Україні	124
Капінус М.А. Особливості ліцензування господарської діяльності в Україні	127
Карасьова Г.І. Загальні положення про електронний договір	130
Караханян К.Г. Співвідношення правоздатності і суб'єктивного цивільного права	131
Кірносів В.С. Правове становище аграрного фонду у сфері реалізації сільськогосподарської продукції	132
Клименко А.Л. Актуальні проблеми правової охорони знаку для товарів та послуг	134
Кльова В.О. Захист цивільних прав та інтересів судом	137
Книш С.В. Проблеми та перспективи розвитку ринку іпотеки в Україні	139
Копанєва Д.Є. Засоби контрролю банків за використанням кредитів та кількістю коштів	141
Коптяєва А.Ю. Договір комерційної концесії	144
Корсун Ю.В. Податкова конкурентоспроможність України в умовах глобалізації	147
Кравець Р.І. Збитки як форма відповідальності у посередницьких договорах	150
Кравченко В.Д. Соціальна значимість охорони праці на підприємстві	152
Кузюк Ю.І. Захист прав інтелектуальної власності: актуальні проблеми	155
Ліпська Є.О. Проблеми правового регулювання договірних відносин у сфері виробництва сільськогосподарських товаровиробників	156
Макогон Л.С. Правові аспекти діяльності благодійних організацій в Україні	159

Мікрух К.Є., Сухорукова Ю.Л. Практика суду ЄС щодо співвідношення міжнародного права та права ЄС	161
Московець В.О. Загальний порядок укладення трудового договору	164
Мухай А.А. Способи правового регулювання поділу майна подружжя: досвід європейських держав	166
Олійник І.О. Поняття земельного сервітуту та проблеми його застосування у практичній діяльності	168
Попенко Ю.К. Актуальні питання захисту інтелектуальною власності в Україні	170
Потапова В.С. Гарантії та захист іноземних інвестицій у міжнародному приватному праві	172
Приходько Д.А. Державна підтримка як пріоритетний напрямок стимулювання розвитку сільського господарства	175
Репан Я.О. Особливості відшкодування моральної (немайнової) шкоди	177
Рой Д.О. Дослідження проблеми розвитку збутових кооперативів на ринку органічної сільськогосподарської продукції	180
Сіверська А.С. Проблеми виходу вітчизняних аграрних підприємств на зовнішні ринки	182
Сідун Ю.О. Актуальні питання визначення інституту медіації в Україні	185
Скляр Д.О. Відповідальність суб'єктів господарювання	187
Скорик Н.В. Проблеми правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні	191
Соколов О.О. Bitcoin: його проблематика і можливості	193
Степанченко К.О. Правові режими іноземців	196
Ткаченко Г.Р. Держава як суб'єкт міжнародного приватного права	199

Ткаченко П.І. Цивільне право як сфера приватного права України	201
Тюменцева М.О. Поняття шлюбу в сімейному праві України	203
Ушхвані К.Є. Ознаки представництва у цивільному праві України	205
Хомутовська Л.В. Роль обслуговуючої кооперації у забезпеченні стійкого розвитку сільських територій	207
Цимбал А.В. Феномен окремого провадження в цивільному судочинстві	209
Шевцова П.В. Проблемні аспекти захисту цивільних прав та інтересів	213
Ящук Ю.В. Поняття шлюбу та його правова природа	215

Аксютіна Анастасія Володимирівна,
старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРАВА ТА ОBOB'ЯЗКИ ПРОДЮСЕРА ЗА ДОГОВОРОМ ПРО НАДАННЯ ПРОДЮСЕРСЬКИХ ПОСЛУГ

Змістом правовідносин з надання продюсерських послуг є права і обов'язки їх суб'єктів. Саме через встановлення для себе прав і виконання обов'язків суб'єкти правовідносин досягають поставленої перед собою мети. Ці елементи правовідносин конкретизують норми права стосовно даних учасників у даних відносинах [1, с.98]. Виходячи з загальної теорії цивільного права, у зобов'язанні щодо надання послуг зміст такого зобов'язання полягає в обов'язку боржника надати послугу і право кредитора вимагати її надання. Послуга, як об'єкт зобов'язання і предмет правовідносин з надання продюсерських послуг, має бути надана належним чином. Для цього кредитор повинен учинити певні дії, які у зазначених правовідносинах набувають форми договірних умов.

Права і обов'язки сторін у двосторонніх договорах завжди взаємопов'язані між собою, є зустрічними: те, що для однієї сторони є обов'язковим складає зміст права вимоги другої сторони. Отже, поки одна сторона не виконає свій обов'язок, інша сторона не може реалізувати своє право.

Виходячи з суб'єктного складу продюсерських послуг, у кожній з його сторін – продюсера та автора (творця) або виконавця (артиста), в залежності від об'єкту надаваних послуг, зміст та обсяг прав та обов'язків, що виникають, є різним. Предметом нашого розгляду є саме права та обов'язки продюсера як суб'єкта даного виду відносин.

З сутності правовідносин з надання продюсерських послуг слідує, що основним обов'язком продюсера є надання замовнику – творцю (автору) або ж виконавцю (артисту), певної продюсерської послуги, за його замовленням. Тому, діяльність продюсера з надання продюсерських послуг, у цілому, повинна підпорядковуватися загальним правилам щодо надання послуг, а саме: воля на вчинення певної дії має бути похідною від волі клієнта; діяльність посередника повинна бути спрямована на досягнення максимально ефективного результату; дії посередника мають відповідати «правилу розумної людини» [2, с.286]. Діяльність продюсера, спрямована на здійснення суб'єктивних прав та обов'язків третіх осіб, повинна відповідати принципам розумності і бути спрямованою на максимально корисний ефект.

Особливістю продюсерських послуг є обов'язок продюсера надати послугу особисто. За загальним правилом, передбаченим ч.1 ст. 902 ЦК України, а також виходячи з правової природи продюсерської послуги та особи продюсера (креативність, підприємницькі якості тощо), саме продюсер повинен надати дану послугу особисто. Такий підхід, як вже зазначалося раніше, пов'язаний, по-перше, з існуванням нерозривного зв'язку нематеріальних послуг з особистістю, яка їх надає і, по-друге, з характеристиками особистої діяльності, на які зважає замовник при виборі виконавця необхідної йому послуги [2, с.287].

Для споживача продюсерської послуги беззаперечно є важливим саме особистість особи, яка буде надавати продюсерську послугу, оскільки дана послуга є невід'ємним елементом від здійснення певних дій або діяльності продюсера, а його особа має суттєве значення для творця (автора) та/або виконавця (артиста). Якщо надавачем продюсерської послуги є юридична особа, то її споживач може ставити питання щодо особи конкретного працівника, який здійснюватиме дії з надання даної послуги. Зацікавленість споживача продюсерської послуги у конкретному виконавцеві обумовлена в першу чергу висококваліфікованими знаннями в тій або іншій сфері, творчими рисами особи – надавача продюсерської послуги, та її діловою репутацією.

Так, до спеціальних обов'язків продюсера з надання продюсерських послуг, виходячи з завдань, що покладаються на нього, можна віднести обов'язки, що пов'язані: по-перше, з забезпеченням творчої складової; по-друге, з вирішенням організаційно-кадрових питань; по-третє, що стосуються організаційно-фінансового забезпечення; по-четверте, пов'язані з просуванням створеного твору та доведення його до споживачів.

Зазначеним обов'язкам продюсера кореспондуються його права, що пов'язані з особами споживачів продюсерських послуг та їх функціями. Передусім продюсер має право вимагати від споживача послуг – автора та/або виконавця, прийняти надані продюсерські послуги, а також, у процесі створення програми, відеофільму й т.і. продюсер має право на корегування роботи режисера, художника, композитора й т.і. [3, с.19].

Крім того, продюсер має право залучати до створення творчого проекту будь-яких інших авторів та/або виконавців, в разі, якщо при цьому не порушатимуться права інтелектуальної власності інших осіб та про таку можливість попереджено споживача продюсерських послуг.

Коло повноважень продюсера включають й можливість його в будь-який час розірвати будь-які стосунки з будь-яким членом творчого колективу з мотивів невідповідності даного члену творчому задуму певного проекту, кваліфікаційним вимогам, невиконанням функціональних обов'язків та вимог продюсера (режисера-постановника) при створенні творчого проекту, порушенням умов та порядку створення проекту тощо. Зазначене право продюсера реалізується шляхом розірвання договору про надання продюсерських послуг в порядку, передбаченому ст. 907 ЦК України [4].

Бібліографічні посилання:

1. Черепяхин Б.Б. Правопреемство по советскому гражданскому праву: учебное пособие – М.: Госюриздат, 1962. – 162 с
2. Донець, А. Г. Правові ознаки послуги як об'єкта цивільних прав. Актуальні проблеми приватного права : зб. матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 93-й річниці з дня народж. В. П. Маслова, Харків, 27 лют. 2015 р. Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого, Нац. акад. прав. наук України. Харків: Право, 2015. С. 285-290.
3. Кравченко О.О. Продюсер як суб'єкт авторського права у сфері шоу-бізнесу/ Вітчизняний та світовий досвід правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності: Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції. Черкаси: Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2015. С.17-21.
4. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 р. № №№ 40-44, ст.356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 25.10.2019)

Алфьорова Тетяна Миколаївна,
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпровського гуманітарного університету

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА СПАДКУВАННЯ ІНОЗЕМЦЯМИ В УКРАЇНІ

Для забезпечення нормального розвитку та функціонування цивільного обороту важливу роль відіграє спадкове право оскільки права та обов'язки, що виникли за життя спадкодавця, не втрачаються, а переходять до спадкоємців, таким чином забезпечуючи правонаступництво поколінь.

Відповідно до ч. 1 статті 3 Конституції України іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України [1]. Не виключенням є і спадкові відносини, в яких іноземці на загальних засадах виступають суб'єктами цих відносин.

Так згідно зі ст. 1222 Цивільного кодексу України (далі ЦК України) спадкоємцями за заповітом і за законом можуть бути фізичні особи, які є живими на час відкриття спадщини, а також особи, які були зачаті за життя спадкодавця і народжені живими після відкриття спадщини. Стаття 24 ЦК України зазначає, що людина як учасник цивільних відносин вважається фізичною особою [2]. Таким чином, дана норма закріплює положення тестаментоздатності фізичних осіб, а саме громадян України, іноземців та осіб без громадянства.

Із принципу рівності громадян і іноземців виходять також багатосторонні та двосторонні угоди про правову допомогу. Так, наприклад, в ст. 44 Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах закріплено, що громадяни кожної з Договірних Сторін можуть спадкувати на території інших Договірних Сторін майно або права за законом або за заповітом на рівних умовах і у тому ж обсязі, як і громадяни даної Договірної Сторони [3]. В ст. 38 Договору між Україною і Литовською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 07.07.1993 року зазначається, що якщо все рухоме майно знаходиться на території Договірної Сторони, на якій спадкодавець не мав останнього місця проживання, то за заявою спадкоємця чи відмовника, коли з цим згодні всі спадкоємці, провадження по справі про успадкування провадять установи цієї Договірної Сторони [4].

Проте, держава може встановити певні обмеження в правах та обов'язках, закріпивши їх в законі. А саме спадкування окремих видів майна допускається тільки в тому випадку, коли за законом такі види майна можуть бути успадковані громадянами цієї держави. Наприклад, в Україні закріплено Перелік видів майна, що не можуть перебувати у власності громадян, громадських об'єднань, міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав на території України, затверджений Постановою Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна» від 17 червня 1992 р. № 2471-ХІІ [5] та перелік прав і обов'язків особи, які не входять до складу спадщини (ст. 1219 ЦК України).

На нашу думку, найбільш проблемним питанням права на спадкування іноземцями та особами без громадянства в Україні є питання оподаткування. Так, об'єкти спадщини, що успадковується членами сім'ї спадкодавця першого та другого ступенів споріднення оподатковуються за нульовою ставкою. Однак, якщо найближчий родич померлого є іноземним громадянином, згідно пункту 174.2.3 статті 174 та пункту 167.1 статті 167 Податкового кодексу України ставка податку в разі прийняття спадщини становить 18% вартості успадкованого майна, для будь-якого об'єкта спадщини, що успадковується спадкоємцем від спадкодавця-нерезидента, та для будь-якого об'єкта спадщини, що успадковується спадкоємцем-нерезидентом від спадкодавця-резидента, незалежно від черги спадкоємця [6].

Спадкоємці-нерезиденти, згідно пункту 174.3 статті 174 ПК України зобов'язані сплатити податок до нотаріального оформлення об'єктів спадщини. Нотаріус або в сільських населених пунктах - уповноважена на це посадова особа відповідного органу місцевого самоврядування видає спадкоємцю-нерезиденту свідоцтво про право на спадщину за наявності документа про сплату таким спадкоємцем податку з вартості об'єкта спадщини [13].

З приводу цього питання вважаємо за необхідне звернутися до світової практики вирішення питань оподаткування спадщини. Так, у багатьох країнах світу, таких як Канада, Росія, Білорусь, Австрія, Кіпр, Ізраїль, Китай, Індія, Естонія та Латвія, взагалі не передбачається оподаткування об'єктів спадщини, що, в першу чергу може бути зумовлено економічною неефективністю та соціальною конфліктністю такого податку. Іншим принциповим аргументом, який спростовує необхідність існування податку на спадщину, а тим паче його великого розміру, є його незначна фіскальна роль для держави.

З вищезазначеного видно, що іноземці та особи без громадянства мають право на території України спадкувати не тільки рухоме, а і нерухоме майно. Ускладнення проявляються тільки в тому, який саме об'єкт буде успадковуватись. Якщо ми говоримо про такі види нерухомого майна як будинки, квартири, споруди та інші види нерухомості, крім земель сільськогосподарського призначення, то на право власності іноземців щодо зазначених об'єктів жодні обмеження не застосовуються. А тому порядок спадкування такого виду майна здійснюється іноземцями на загальних підставах. А от щодо земельної ділянки сільськогосподарського призначення, то існують певні обмеження, але вони більш стосуються не стільки питання спадкування, скільки права володіння, користування і розпорядження.

Також вважаємо за необхідне зазначити нерівність в питанні оподаткування нерезидентів відносно громадян України, що ставить зазначених осіб в нерівне становище.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України 1996, № 30, ст. 141 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Цивільний Кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№40-44, ст.356 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009

4. Договір між Україною і Литовською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 07.07.1993 року // [Електронний ресурс]. - Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440_002
5. Про право власності на окремі види майна: Постанова Верховної Ради України від 17 червня 1992 р. № 2471-ХІІ // [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2471-12>
6. Податковий Кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Андрієвська Людмила Олексіївна
старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАКАЗНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Кожна дія, вчинена судом або іншим учасником цивільного процесу під час розгляду справи у судовому засіданні або під час підготовки до нього, повинна бути регламентована законодавством. Так, цивільна процесуальна форма є тією основою, яка визначає поведінку сторін у судді, процесуальну послідовність дії кожної особи та вимоги щодо фіксації цих дій у документах. Васильєв С.В. зазначає, що цивільна процесуальна форма – це «визначений нормами цивільного процесуального права, послідовний порядок розгляду та вирішення цивільної справи, що включає певну систему гарантій.» [2, с. 18].

На нашу думку, наразі актуальним постає питання, чи передбачається в наказному провадженні як більш спрощеному виді здійснення судочинства, певна цивільна процесуальна форма.

Зазначену проблему у своїх працях розглядали такі видатні науковці як В.І. Решетняк, Г.Л. Осокіна, Д.М. Чечота, І.М. Зайцев, І.Н. Поляков, М.Й. Штефан, Ю.В. Білоусов, М.Й. Штефан

Варто зазначити, що до підсудності загального суду віднесено широке коло цивільних справ, у зв'язку з чим не завжди реалізується принцип їх своєчасного розгляду. Вирішуючи питання зайнятості суддів, законодавець створив спрощений порядок розгляду вичерпного переліку вимог, обставини котрих можуть бути обґрунтовані конкретними доказами. Такими вимогами є:

- вимога про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати та середнього заробітку за час затримки розрахунку;
- вимога про компенсацію витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника;
- вимога про стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення з урахуванням індексу інфляції та 3 відсотків річних, нарахованих заявником на суму заборгованості;
- вимога про стягнення аліментів у розмірі на одну дитину - однієї чверті, на двох дітей - однієї третини, на трьох і більше дітей - половини заробітку (доходу) платника аліментів, але не більше десяти прожиткових мінімумів на дитину відповідного віку на кожну дитину, якщо ця вимога не пов'язана із встановленням чи оспорюванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших заінтересованих осіб;

- вимога про стягнення аліментів на дитину у твердій грошовій сумі в розмірі 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, якщо ця вимога не пов'язана із встановленням чи оспорюванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших заінтересованих осіб;

- вимога про повернення вартості товару неналежної якості, якщо є рішення суду, яке набрало законної сили, про встановлення факту продажу товару неналежної якості, ухвалене на користь невизначеного кола споживачів;

- вимога до юридичної особи або фізичної особи - підприємця про стягнення заборгованості за договором (іншим, ніж про надання житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення), укладеним у письмовій (в тому числі електронній) формі, якщо сума вимоги не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб [1, ст. 161].

Окрім того, другим розділом Цивільного процесуального кодексу передбачено, що для видачі судового наказу за перерахованими вище вимогами, особа (так званий заявник) повинна подати до суду першої інстанції за загальними правилами підсудності заяву про видачу судового наказу в письмовій або електронній формі з дотриманням положень ст. 163 ЦПК. Зауважимо, що можливість звернення до суду з такою заявою саме в електронній формі виникла відносно недавно, коли нова редакція ЦПК набрала чинності - 15 грудня 2017 року.

Після отримання заяви про видачу судового наказу наступним кроком є її розгляд судом в межах строків встановлених законом. Такий розгляд здійснюється без судового засідання, виклику сторін до суду, аудіо- або відеофіксації судового засідання, ведення журналу судового засідання тощо. Це є основною відмінністю цивільно-процесуальної форми (порядку розгляду справи) наказного провадження від позовного.

Результатом розгляду відповідної заяви може бути або виданий судовий наказ, або постановлена ухвала про відмову у видачі судового наказу.

На практиці непоодинокими є випадки, коли копія судового наказу надсилається боржнику звичайним листом, а не рекомендованим. Таке процесуальне порушення взагалі позбавляє суд можливості встановити дату отримання її боржником, а отже, встановити момент набрання наказом законної сили. У разі ненадходження від боржника заяви про скасування судового наказу протягом трьох днів після закінчення строку на її подання судовий наказ набирає законної сили і суд видає його стягувачові для пред'явлення до виконання.

Якщо суд за результатами розгляду заяви про скасування судового наказу прийняв ухвалу про залишення такої заяви без задоволення або змінив судовий наказ, то судовий наказ чи змінений судовий наказ набирає законної сили після закінчення строку на подання апеляційної скарги, якщо апеляційну скаргу не було подано.

У разі подання апеляційної скарги судовий наказ чи змінений судовий наказ, якщо його не скасовано, набирає законної сили після розгляду справи апеляційним судом.

Зауважимо, що законодавець також встановлює конкретні вимоги щодо змісту судового наказу. Так частина 1 статті 168 ЦПК передбачає реквізити, які суддя повинен вказати у процесуальному документі; посилання на закон, на підставі якого підлягають задоволенню заявлені вимоги; суму грошових коштів, що стягується; суму судових витрат, що сплачена заявником і підлягає стягненню на його користь з боржника; відомості про порядок та строки подання заяви про скасування судового наказу; дату набрання судовим наказом законної сили; строк пред'явлення судового наказу до виконання тощо.

Проаналізувавши порядок видачі судового наказу, погоджуємося з Кучером В.О., що «наказне провадження – це саме спрощена процедура захисту майнових прав і законних інтересів заявника, вимоги якого до боржника щодо стягнення коштів або витребування майна ґрунтуються на безспірних документах та обставинах, що здійснюється за відсутності позову шляхом видачі судового наказу» [3, с. 464].

Також розділяємо думку тих вчених, які стверджують, що завдяки появі інституту наказного провадження не тільки вдалось розвантажити суддів від великої кількості справ, що не потребують розгорнутої процедури розгляду, але й вдалось забезпечити доступність звернення фізичних та юридичних осіб до суду, що полягає в сплаті більш меншого судового збору в порівнянні з позовним провадженням.

Підсумовуючи викладене вище, маємо зазначити, що наказне провадження є спрощеним видом провадження в цивільному процесі, якому в свою чергу й характерна спрощена цивільно процесуальна форма. Тобто порядок здійснення такого судочинства складається тільки з прийняття судом заяви до розгляду, перевірки наявності або відсутності підстав для видачі судового наказу, дотриманні процесуальних строків та саме видачі цього судового наказу.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний процесуальний кодекс Угорщини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lexadin.nl/wlg/legis/nofr/eur/lxwehun.htm>
2. Васильев С. В. Цивільний процес. Підручник. К.: Алерта. 2019. 506 с.
3. Цивільний процес України: підручник / кол. авторів; за ред. В.О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС. 2016. 768 с.

Бондар Євгенія Рустамівна
приватний адвокат

Науковий керівник: Карпенко Роман Валерійович
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ТОРГОВЕЛЬНА МАРКА ЯК ОСНОВА КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

В умовах ринкової економіки й інформаційного суспільства зростає роль нематеріальних активів та інтелектуальної власності, яка є результатом творчої інтелектуальної діяльності людини у будь-якій галузі. Конкурентна боротьба між підприємствами обумовлює широке застосування такого об'єкта права інтелектуальної власності як торговельна марка або знак для товарів і послуг.

Торговельною маркою називають словесне, графічне або інше позначення, за допомогою якого відрізняють товари і послуги одних виробників від інших. Торговельна марка виконує ряд функцій, зокрема: розрізнявальну (відокремлює товари і послуги одних виробників від аналогічних товарів і послуг інших виробників), рекламну(слугує об'єктом реклами), охоронну(становить засіб правової охорони маркованих товарів), гарантійну(гарантує високу якість товарів та послуг) та інші.

Торговельна марка є важливим фактором конкуренції, оскільки забезпечує захищеність товару від атак конкурентів і зміцнює позиції щодо товарів-замінників [1]. В Україні права на торговельну марку засвідчує свідоцтво терміном дії 10 років від дати подання заявки до

патентного відомства – Українського інституту інтелектуальної власності (Укрпатенту). Відповідно до Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 № 3689-ХІІ власник зареєстрованої торговельної марки отримує виключне право на її використання, зокрема, нанесення знака на товар з метою продажу, застосування в рекламі і мережі Інтернет та інші, а також право забороняти іншим особам таке використання [2].

Іноді правової охорони торговельної марки в межах однієї країни недостатньо. Коли у суб'єкта господарювання виникає потреба реєстрації знака у декількох країнах, він може скористатися двома шляхами набуття прав. По-перше, можна подати заявку до відомства держави, у якій заявник бажає одержати охорону згідно із законом і правилами, які регламентують реєстрацію знака в країні подання. По-друге, можна зареєструвати знак в іноземних державах згідно з Мадридською угодою про міжнародну реєстрацію знаків або Протоколом до цієї угоди. У цьому випадку заявка із зазначенням переліку країн, у яких заявник бажає одержати охорону, подається через Укрпатент [3]. Скориставшись такою процедурою, заявник заощаджує витрати на реєстрацію знака в кожній країні окремо та економить час на оформлення декількох заявок.

Розширення території розповсюдження торговельної марки є передумовою набуття нею статусу брэнда(добре відомої торговельної марки). Для визнання знака добре відомим підприємство має подати до Апеляційної палати заяву та додатки до неї. До факторів, які можуть братись до уваги при визнанні знака добре відомим в Україні, належать: ступінь відомості чи визнання знака у відповідному секторі суспільства; тривалість, обсяг та географічний район будь-якого використання знака; тривалість, обсяг та географічний район будь-якого просування знака, включно з рекламуванням чи оприлюдненням та представленням на ярмарках чи виставках товарів та/або послуг, щодо яких знак застосовується; тривалість та географічний район будь-яких реєстрацій та/або заявок на реєстрацію знака за умови, що знак використовується чи є визнаним; свідчення успішного відстоювання прав на знак, зокрема територія, на якій знак визнано добре відомим компетентними органами; цінність, що асоціюється зі знаком [4].

Визнання знака добре відомим надає його власнику ряд переваг, зокрема, на відміну від звичайних торговельних марок охорона добре відомого знака поширюється і на неоднорідні товари і послуги, а термін охорони є безстроковим. Окрім зазначених вище прав власник зареєстрованої торговельної марки має право дати будь-якій особі дозвіл(видати ліцензію) на використання знака на підставі ліцензійного договору. Торговельні марки, які виступають в ролі складового компонента в оцінці вартості фінансових угод під час придбання чи злиття компаній, можуть бути предметом ліцензійних угод на передавання прав користування ними.

Надання ліцензій на використання своєї торгової марки може бути дуже прибутковою операцією, особливо якщо така торгова марка має гарну репутацію [5]. Таким чином, торговельна марка, виконуючи низку функцій, забезпечує конкурентоздатність товару і, як наслідок, підприємства загалом. Важливими заходами при її використанні є: здійснення міжнародної реєстрації знака, набуття статусу добре відомого знака, укладання ліцензійного договору про передачу права користування знаком. Зазначені дії сприятимуть зростанню конкурентних переваг 140 підприємства, зокрема, отриманню додаткового прибутку, збільшенню обсягу продажів та покращенню іміджу компанії.

Бібліографічні посилання:

1. Гриценко О.І. Торгова марка та торгові знаки як особливий вид нематеріальних активів[Текст] / О.І. Гриценко // Сучасні тенденції обліку, контролю й аналізу нематеріальних активів : колективна монографія / за заг. ред. Ф.О. Журавки. – Суми: Ярославна, 2015. – С. 87-100.
2. Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 № 3689-ХІІ[Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України / Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>. – Назва з екрана.
3. Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності України [Електронний ресурс].– Режим доступу: \ <http://sips.gov.ua/ua/>
4. Деякі практичні питання щодо визначення знака добре відомим в Україні[Електронний ресурс] // Патентне агентство Кожарський і партнери / Режим доступу: http://kojarskiy.com.ua/konsultacii_stati_6.html. – Назва з екрана.
5. П'ятак Т.В. Оцінка вартості товарного знаку(бренду) компанії[Текст] / Т.В. П'ятак, В.О. Ігумнова // Вісник НТУ«ХП». – 2013. – № 24 (997). – С.114-121.

Бондар Олександр Сергійович

кандидат юридичних наук

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ ТА КАНАДІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

У 2014 році в Верховній Раді України був зареєстрований Проект Трудового кодексу України (далі - ТКУ), який після першого розгляду був відправлений на доопрацювання, у 2015 році із змінами був прийнятий у першому читанні, у 2017 році було вручено таблицю поправок, а станом на 2019 рік – очікує на друге читання. Отже в Україні трудові відносини й досі регулюються Кодексом законів про працю (далі КЗпП), який був прийнятий ще у 1971 році, що свідчить про безумовну застарілість багатьох його положень, які вже не відповідають новим умовам ринку праці та зумовлює необхідність скоріше прийняти сучасний

Трудовий кодекс. Так напередодні прийняття Трудового кодексу України науковцями та фахівцями з трудового права активізувалась робота з вивчення та аналізу як позитивного, так і негативного міжнародного досвіду з правового регулювання трудових відносин в найбільш розвинутих країнах, якістю якого є гарантією ефективного функціонування інститутів соціального партнерства і безпосередньо трудових правовідносин у суспільстві. Проте, існує така тенденція переважно звертати увагу на саме європейський досвід, що зумовлено інтеграцією України до Європейського Союзу, та в свою чергу залишає поза увагою досвід і практику інших впливових та високо розвинутих країн, однією з таких є Канада. Сучасний період характеризується посиленням інтересу до порівняльного правознавства як системного аналізу та одного з критеріїв вивчення різних правових систем світу. Нам відомо, що правова система кожної держави включає в себе відповідні галузі права які саме і виступають механізмом та засобом регулювання суспільних відносин в тій чи іншій сферах суспільного життя.

За багато років розвитку правової науки, науковцями та правниками виходячи з історичного та геополітичного розвитку багатьох країн світу було з'ясовано і розроблено класифікацію правових систем, які сформувались на землі і з якими погоджуються більшість вітчизняних та зарубіжних вчених. Далі розглянемо концепції та підходи до класифікації правових систем ґрунтуючись на наукових працях деяких вітчизняних вчених виділяючи саме правові системи до яких науковці відносять Україну та Канаду.

О.Ф. Скакун наголошує на тому, що: «Тип (сім'я) правових систем – сукупність національних правових систем, що мають загальні закономірності розвитку і подібні ознаки, які склались на основі аналогічних спеціальних і загальних правових засобів, котрі постійно діють унаслідок відтворення і використання людьми та їх організаціями (у тому числі державою)», і наводить свою класифікацію типів правових систем:

•**Романо-германська правова система**, до якої входить Італія, Франція, Іспанія, Португалія, Німеччина, Австрія, Швейцарія та ін. У межах цієї системи вчений виділяє два типи (романський та германський або центральноєвропейський). Як бачимо Скакун також однозначно не вказує на приналежність України до цієї правової системи і тут проглядається схожість з позицією В.Е Теліпко, але так само Скакун О.Ф. далі зазначає, що Україна може бути віднесена до східноєвропейської групи романо-германської сім'ї правових систем.

•**Англо-американська правова система**, до якої входить Англія, Ірландія, США, Канада, Австралія, Нова Зеландія. В свою чергу можливий поділ цієї правової системи на дві групи: європейське загальне право (Британія, Ірландія) та позаєвропейське загальне право (США, Канада та ін.). Знову бачимо, що Канаду віднесено до позаєвропейської групи загального права англо-американської правової системи [1].

М.В. Цвік та О.В. Петришин у своїх працях майже повністю підтримують один одного при визначенні поняття «правова сім'я». Так обидва вчених вважають, що правова сім'я – це сукупність правових систем, об'єднаних

спільністю правосвідомості та правової культури, структури права та системи джерел права, особливостями правотворчості та правозастосування. Вчені дають таку класифікацію правових систем:

• **Романо-германська**, до якої входять (Аргентина, Бразилія, Мексика, Перу) та азіатські країни (Індонезія, Тайвань, Філіппіни). Подібними до цієї сім'ї за формальними техніко-конструктивними особливостями є правові системи України, Росії, Білорусії, Болгарії тощо. Бачимо, що Україну вчені віднесли до романо-германської правової системи.

• **Англо-американська правова сім'я**, США, Австралія, Канада, Нова Зеландія, Північна Ірландія, країни Британської Співдружності. І знову бачимо, що Канаду віднесено до англо-американської правової системи [2, 3].

Отже, коротко підсумовуючи вище викладене можемо дійти висновку, що вітчизняні науковці в цілому мають однакові погляди на приналежність України та Канади до певних правових систем (сімей) світу. З впевненістю можемо стверджувати, що Україна входить до романо-германської правової системи, а Канада до англо-американської правової сім'ї. На даному етапі необхідно з'ясувати які саме джерела права використовуються у романо-германській та англо-американській правових системах для регулювання правових відносин в тому числі і трудових.

Повертаючись до теорії держави та права бачимо, що спільними рисами (ознаками) правових систем романо-германської сім'ї є: її формування на основі рецепції римського права, нормативно-правовий акт визнається основним джерелом права, право поділяється на публічне і приватне та на галузі (конституційне, цивільне, сімейне, трудове, адміністративне тощо), законодавство кодифікується, загальна та подібна за значенням термінологія, загальні принципи права. Спільними рисами правових систем англо-американської правової сім'ї є: відсутність значного впливу римського права, найбільший вплив на розвиток справили в першу чергу судді та юристи-практики, основними джерелами права є судовий прецедент та нормативно-правовий акт, не має істотного значення поділу системи права на публічне та приватне і на галузі, право поділяється на статутне та прецедентне, кодифікація не характерна, висока значущість змагальності в судовому процесі [4].

Таким чином необхідно сказати, що Україна і Канада це 4 країни, які відносяться до різних правових систем світу, а саме Україна відноситься до романо-германської, а Канада до англо-американської правових систем. Що зумовлює різний підхід до правового регулювання суспільних відносин в тому числі і трудових. В Україні та Канаді найвищу юридичну силу має Конституція, яка закріплює основні положення та керівні засади функціонування держави. В Конституції України чітко визначено право особи на працю що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Тоді, як Конституція Канади лише зазначає, що кожен громадянин Канади та кожна особа, яка має статус постійного жителя Канади, має право на здобуття засобів до існування в будь-якій провінції, що вбачається більш розпливчастим приписом основного закону Канади порівняно з таким в Україні. Трудові відносини в Україні та Канаді окрім Конституції регулюються

кодифікованими актами такими як, КЗпП України та Трудовий кодекс Канади. Важливо звернути увагу на те, що КЗпП України діє на всій території держави, а в Канаді поряд з Трудовим кодексом який охоплює також всю країну, в кожній провінції прийняти свої Акти трудових стандартів, які регулюють трудові правовідносини лише на території конкретної провінції, які можуть і відрізняються в окремих положеннях, що регулюють питання рівня заробітної плати, відпусток, кількості робочих днів тощо. Також трудові відносини в Канаді та Україні регулюються законами прийнятими державою, які конкретизують і більш детально встановлюють механізми регулювання відносин між працівником та роботодавцем. Не аби яку роль в обох країнах грають роль конвенції та рекомендації МОП, а також ратифіковані міжнародні угоди та договори. В Канаді на відміну від України джерелом трудового права є судовий прецедент або прецедентне право. Судовий прецедент – це рішення суду в конкретній справі, що є обов’язковим для суду тієї самої або іншої інстанції при вирішенні в майбутньому всіх аналогічних справ. На думку Девіда Дж. Дурей – звичаєве або прецедентне право – це система суддівських правил, що походять з Англії і успадкована Канадою як британською колонією, яка використовує прецедентний підхід до судової практики. Раніше прийняті рішення, що стосуються подібних фактів чи юридичних питань, визначають (спрямовують) і є основою для рішень прийнятих пізніше, намагаючись створити юридичну передбачуваність. Однак норми загального права можуть і часто розвиваються в міру зміни соціальних цінностей. Також вчений зазначає, що зараз загальне законодавство про трудові договори в Канаді включає сотні тисяч вирішених справ [5].

Отже, виходячи з вищевикладеного, можливо запропонувати ввести в Україні інститут прецедентного права, за умови проведення судової реформи, що зумовило б позитивну динаміку та розвиток механізму регулювання трудових правовідносин в Україні в цілому та певною мірою зменшило необхідність щоразу вносити зміни в трудове законодавство, що дозволило би механізму правового регулювання трудових відносин самостійно розвиватись та стати більш гнучким в умовах сьогодення, коли власна економіка країни та світова економіка мають вагомий вплив на ринок праці в Україні.

Бібліографічні посилання:

1. Теорія права і держави : Підруч. / О.Ф. Скакун, 2010. – 508 с.
2. Загальна теорія держави і права : Підруч. / М.В. Цвіка, О.В. Петришин, 2011. – 583 с.
3. Теорія держави і права : Підруч. / О.В. Петришин, 2015. – 366 с.
4. Теорія держави і права : Підруч. / О.В. Петришин, 2015. – 366 с.
5. The Law of Work : Complete edition, / David J. Doorey, 2017. – 762 с.

Власенко Інна Вікторівна
правозахисник, голова Громадської організації «Я Маю право»
Науковий керівник: Карпенко Роман Валерійович
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ВПЛИВ ПРОБЛЕМНОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Кожний комерційний банк ставить собі за мету забезпечення високої якості власного кредитного портфеля, який включає агреговану балансову вартість усіх кредитів, зокрема прострочених, пролонгованих та сумнівних щодо повернення [1]. Разом з недіючими кредитами виділяють поняття «проблемні кредити», до складу яких включають прострочені та сумнівні кредити. Прострочені кредити – це заборгованість, яка не погашена в термін (строк), встановлений договором. Переважно до проблемних кредитів відносять саме суму прострочених платежів за кредитом згідно з даними бухгалтерської звіт- Приазовський економічний вісник 467 ності, а не загальний обсяг кредитів, за якими допущене прострочення [2]. Отже, проблемний кредит – це кредитний продукт, в якому позичальником порушено одну чи декілька умов кредитного договору, а також є підстави вважати, що з високою ймовірністю через певний час цей кредитний продукт втратить свою якість, що вимагає вжиття комплексу заходів організаційного та адміністративно-правового характеру щодо повернення його бажаної якості з метою усунення можливих економічних збитків банку. В зарубіжній практиці питома вага списаних позик у загальному обсязі виданих кредитів складає 0,25–0,75%; питома вага прострочених позик (понад 90 днів) у загальному обсязі виданих кредитів складає 0,5–3% [3]. Становище банку вважається кризовим, якщо питома вага прострочених кредитів відносно загального обсягу перевищує 7%. Для банківської системи України цей показник за перші 4 місяці 2018 р. в середньому дорівнював 56% [4]. На думку У. Владичина, труднощі з погашенням позички виникають з різних причин. [6]. Ефективне управління проблемними кредитами потребує чітко сформованого організаційного забезпечення. Важливим у процесі роботи банків з проблемними кредитами є розмежування повноважень, що дає можливість зменшити ймовірність виникнення конфлікту інтересів. З цією метою створюються рівні управління проблемними кредитами, які поділяються на стратегічний, тактичний та оперативний. Управління проблемними кредитами мають здійснювати окремі підрозділи, що в межах своїх повноважень зможуть приймати конкретні рішення та нести відповідальність за них у подальшому. Незважаючи на розподіл обов'язків між підрозділами, вони мають спрямовувати свою діяльність на вирішення спільної задачі, а саме зменшення проблемної заборгованості, використовуючи зовнішні та внутрішні методи регулювання. Основними внутрішніми методами в роботі банку з проблемними кредитами є методи реабілітації та ліквідації. Рішення використання певного методу приймається керівництвом банку залежно від конкретних обставин та результатів попереднього аналізу проблеми. Кращим варіантом завжди вважається такий, що дає і банку, і його клієнту можливість

поновлення нормальної діяльності. Проте головна мета полягає в максимізації ймовірності повного повернення коштів банку. Якщо ймовірність становить менше 90%, то реабілітацію краще не розпочинати. Одним з показників, що характеризують фінансовий стан підприємства, є його платоспроможність. Вона трактується як можливість своєчасно погасити свої платіжні зобов'язання наявними грошовими ресурсами. Оцінювання платоспроможності здійснюється на основі характеристики ліквідності поточних активів, тобто часу, необхідного для перетворення їх на готівку [8]. Додатковим навантаженням на банк щодо підвищення його ліквідності є вимога регулятора, яка полягає в обов'язковому формуванні резерву під проблемні кредити, що істотно впливає на банківську діяльність. Обсяг резервів потрібно підтримувати на досить високому рівні, що негативно впливає на рентабельність активів та можливість кредитування в масштабах, необхідних для реального сектору економіки.

Аналізуючи зміни, які стосуються активів банку, звертаємо увагу на динаміку банківських установ. З 2014 р. в Україні спостерігається дестабілізація як банківської системи, так і фінансової стійкості держави загалом. Негативна тенденція продовжується досі. На 1 квітня 2018 р. кількість банків, які мають ліцензію НБУ, зменшилась до 82 (у 2014 р. їх було 163) [9]. Впродовж 2014–2015 рр. кредитна активність банків була низькою, що пояснюється скороченням ресурсної бази, погіршенням кредитоспроможності та високим рівнем невизначеності щодо подальшого економічного розвитку, який змушує банки більш уважно ставитись до фінансового стану потенційних позичальників чи призупинити на деякий час кредитування. Зниження обігу та обсягів виробництва основних галузей, зниження реальних доходів населення за високої девальвації національної валюти, низька ліквідність та капіталізація банківських установ вплинули на зростання проблемної заборгованості в Україні впродовж 2008–2018 рр. (рис. 5). Приблизно на 85% проблемний портфель складається з кредитів корпоративного сектору. При цьому 63% поганих кредитів було видано державними банками, 29% – іноземними, 5% – банками з українським приватним капіталом, а решта – неплатоспроможними фінансовими установами. Одним з варіантів виходу із ситуації є продаж та списання непрацюючих кредитів. Найбільшу частку поганих активів сконцентрували великі банки, серед яких слід назвати «ВТБ» з часткою проблемних кредитів у 95,3%, «ПриватБанк» (86,9%), «Укрсоцбанк» (81,84%), «Промінвестбанк» (71,87%), «Кредит Дніпро» (64,40%), «Ощадбанк» (63,69%), «Укрексімбанк» (60,39%), «Сбербанк» (52,96%), «Універсалбанк» (52,38%), «Марфін Банк» (45,12%). Стрімке збільшення частки проблемної заборгованості в кредитному портфелі банків зумовлює значні відрахування в резерви на покриття втрат за кредитними операціями. Банківський капітал використовується неефективно під час відрахування великих сум в резерви під кредитні ризики водночас із витратами на адміністрування проблемних кредитів. Проаналізуємо частку резервів за активними операціями та частку простроченої заборгованості в кредитному портфелі банків. Така ситуація негативно позначається на результатах фінансової діяльності банків. Поперше, зростання проблемної заборгованості спричиняє збільшення обсягу втрат, пов'язаних з неповерненням суми основного

боргу та процентів за кредитом. По-друге, воно приводить до появи додаткових операційних витрат, пов'язаних з поверненням проблемного кредиту, замороженням коштів у неприбуткових активах, що зумовлює зменшення прибутковості банку, погіршення стану ліквідності та зниження якості його активів. По-третє, воно негативно відображається на репутації банку, його рейтингах, що спричиняє зниження рівня довіри з боку вкладників та інвесторів [10].

Бібліографічні посилання:

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III.
2. Визначення НБУ понять «безнадійні кредити» та «прострочені кредити». URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123459.
3. Regional economic outlook // International Monetary Fund. URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/reo/2011/eur/eng/ereo0511.htm>.
4. Серета С.В. Капіталізація банків України: стан та напрями підвищення. URL: http://kneu.edu.ua/userfiles/Credit_Economics_Department/
5. Міщенко В.С. Удосконалення управління проблемними активами банків // Бібліотека економіста. URL: <http://library.if.ua/articles/article-37>.
6. Владичин У.В. Банківське кредитування: навч. посіб. / за ред. С.К. Реверчука. Київ: Атіка, 2008. 648 с.
7. Версаль Н.І., Дорошенко Т.В. Теорія кредиту: навч. посіб. Київ: Києво-Могилянська академія, 2007. 483 с.
8. Барановський О.І. Проблемні банки: виявлення і лікування. Вісник НБУ. 2009. № 11. С. 18–31.
9. Статистика. Показники банківської системи. Основні показники діяльності банків України // Сайт Національного банку України. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798.
10. Бабенко М.І. Мертвий вантаж. Чому в українських банках проблемних кредитів більше, ніж «живих». Фокус. 2018. Лютий. URL: <https://nabu.ua/ua/mertviy-vantazh-chomu-vukrayinskih.html>.

Дегтяренко Олег Віталійович

страховий агент « Страхової групи ТАС»

Науковий керівник: Карпенко Роман Валерійович

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАХОДІВ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

У сучасних реаліях вирішальну роль відіграє соціальна відповідальність компаній. Із розвитком виробництва, під впливом науково-технічного прогресу та прискорення процесів урбанізації, виникають нові та загострюються існуючі екологічні, соціально-економічні, технічні, інформаційні, культурні й інші проблеми. Від своєчасного і комплексного вирішення цих питань залежить майбутнє нашого суспільства. Їх вирішення здебільшого залежить від результатів діяльності сучасних компаній, їх відповідальністю перед власними працівниками, суспільством, навколишнім середовищем тощо. Саме тому проблема корпоративної соціальної відповідальності на сьогоднішній день стає найбільш актуальним питанням менеджменту.

Корпоративна соціальна відповідальність(КСВ) може бути визначена як«відповідальне ставлення компанії до свого продукту(послуги), споживачів, працівників, партнерів, громади та навколишнього середовища; ефективна взаємодія та постійний діалог компанії із суспільством; добровільний спосіб ефективної інтеграції соціальних, етичних, екологічних аспектів до

управління бізнес-процесами з метою досягнення позитивного впливу підприємства на суспільство і навколишнє середовище та вирішення найгостріших соціальних проблем», а також як «обов'язок керівництва організації приймати рішення й виконувати дії, які збільшують рівень добробуту й відповідають інтересам як суспільства, так і самої компанії» [1; 2].

Дослідження, проведене за сприяння ООН серед українських компаній, виявило, що найбільш популярними проявами КСВ серед підприємців є впровадження програм поліпшення умов праці персоналу (65,5% опитаних), розвиток персоналу (63,2%), благодійність (56,0%), застосування в політиці компанії принципів етичного та відповідального ставлення до споживачів (49,5%), участь у регіональних програмах розвитку (32,3%), впровадження екологічних програм (29,8%), політика дотримання прав акціонерів (20,8%), відкритість і прозорість інформації про діяльність компанії (18,7%) [3]. Заходи щодо розвитку КСВ компаній надають безумовні переваги, серед яких можна виділити наступні: можливість виходу на нові ринки; можливість залучати кращі кваліфіковані кадри; формування бренду компанії та її гудвілу шляхом зростання лояльності клієнтів та підвищення цінності бренду; ефективне управління ризиками; а також загальне покращення екологічної ситуації. Проте, розвиток соціально-відповідального бізнесу стримують певні проблеми: недостатня популяризація КСВ з боку держави; нерозвиненість законодавства в галузі КСВ; відсутність будь-якого заохочення компаній, які ведуть бізнес соціально-відповідальним шляхом; недосконалість податкової політики; необізнаність населення щодо переваг і можливостей ведення соціально-відповідального бізнесу. КСВ вітчизняних підприємств іноді носить одноразовий характер, вона спрямована на короткострокове покращення репутації та розглядається як вимушені дії. Її розвиток обмежується прагненням до отримання якнайшвидших і максимальних фінансових результатів. Зважаючи на те, що соціально-відповідальний бізнес пов'язаний із значними фінансовими витратами, за відсутності державної підтримки та пільг він доступний лише для великих компаній. Деякі вітчизняні підприємства відкрито не заявляють про те, що вони займаються веденням соціально-відповідального бізнесу не лише з моральних причин, але й для покращення свого іміджу та чисто з бізнесових інтересів. Така ситуація віддзеркалює негативне ставлення громадян до бізнесу в українському суспільстві, і свідчить про те, що здійснення соціальних заходів може бути розцінене як ознака того, що підприємства приховують свій прибуток або «відмивають» кошти. Подолання наведених проблемних явищ неможливо здійснити підприємствами самостійно. Використовуючи формат багатостороннього діалогу із зацікавленими сторонами, необхідно вивчати і впроваджувати досвід високорозвинених країн, враховуючи специфіку діяльності в українських реаліях. Даний діалог має узгоджувати інтереси підприємців з інтересами усіх зацікавлених сторін соціальної відповідальності, що сприятиме розбудові громадянського суспільства, покращенню якості трудової діяльності населення України, підвищенню

соціальних стандартів життя населення, становленню нового рівня загального середовища ведення бізнесу, а також екологічної ситуації у країні [4].

Бібліографічні посилання :

1. Бурлакова Ю.М. Корпоративна соціальна відповідальність як основа гармонізації добробуту суспільства // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Випуск 252: В 6 т. – Т.IV. – Д.: ДНУ, 2009. – С.881-891
2. Drucker P. F. Management: Tasks, Responsibilities, Practices / P. F. Drucker. – NY : Harper&Row, 1994. – P. 840.
3. Посібник із КСВ: Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності / Кол. автор.: Лазоренко О., Колишко Р., та ін. – К.: Видавництво «Енергія», 2008 – 96 с.
4. Сардак С. Е. Управлінсько-регуляторні аспекти розвитку людських ресурсів в умовах глобалізації : моногр. / С. Е. Сардак. – Д. : Вид-во ДНУ, 2012. – 460 с.

Ділігул Аліна Сергіївна

кандидат юридичних наук

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

КОЛЕКТИВНИЙ ДОГОВІР ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ, В УСТАНОВАХ ТА ОРГАНІЗАЦІЯХ

На сьогоднішній день є тенденція до впровадження колективного договору на підприємствах, в установах, організаціях усіх форм власності і господарювання, які використовують найману працю і мають право юридичної особи. Оскільки колективний договір забезпечує досягнення реалізації інтересів головних суб'єктів соціального партнерства – роботодавця і працівників, то держава повинна бути заінтересована в укладанні саме таких договорів.

Колективний договір – це локальний акт, що укладається на основі чинного законодавства, прийнятих сторонами зобов'язань з метою регулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин і узгодження інтересів трудящих, власників та уповноважених ними органів [1]. Основною метою укладення колективного договору є підвищення рівня захисту працівників, встановлення для них належних умов праці, гідної оплати праці, охорони праці та інших соціальних гарантій для працівників.

Основним моментом при укладенні колективного договору є те, що сторонами укладення є роботодавець з однієї сторони і одна або кілька профспілкових органів, а у разі відсутності таких органів – представниками працівників, обраними і уповноваженими трудовим колективом з іншої сторони [3].

При укладенні колективного договору особливо велике значення для працівників є встановлення гідної оплати праці, оскільки колективний договір – вагомий важіль у механізмі регулювання заробітної плати. Адже заробітна плата є елементом трудового відношення, гідної праці, вона повинна насамперед забезпечувати працівникові реалізацію його матеріального і духовного життя, утримання його сім'ї, реалізацію його професійного і творчого потенціалу. Тому важливо, щоб роботодавець забезпечував і дотримувався справедливої і розумної грошової політики стосовно кожного працівника [5].

Тобто на сторону, яка є представником колективу, покладається завдання чітко сформулювати проект колективного договору, в якому будуть врахувані та чітко позначені позиції сторін, вироблені компромісні узгодження рішень в разі будь-якого спірного питання, а саме особа чи орган, який спроможні вести, так званий, соціальний діалог.

Відповідно до чинного законодавства соціальний діалог – це процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин [4].

Укладення колективного договору компетентною стороною з боку працівника надає трудовому колективу можливість забезпечити свої права та інтереси, регулюванням виробничих, трудових, соціально-економічних відносин будуть займатися особи, які знаються в цьому, розуміють що є краще та будуть діяти виключно в інтересах працівників, тим самим забезпечивши їм гідне життя, відповідно до європейських стандартів.

З огляду на вище сказане, чинна система колективно-договірного регулювання повинна створювати відповідні можливості і стимули для підприємств, установ, організацій усіх форм власності, вкладати кошти в розвиток виробництва для створення робочих місць, сприяння збереженню зайнятості і прийняттого рівня соціальних гарантій для працюючих. Отже, колективні угоди не тільки націлені на те, щоб роботодавець забезпечував і дотримувався справедливої і розумної грошової політики, створював належні виробничі умови та гарантував соціальну підтримку стосовно кожного працівника, а й те, що колективні договори спроможні підняти рівень самого підприємства, установи чи організації. Інакше кажучи, при укладенні колективного договору обидві сторони отримують свої привілеї.

Міжнародна спільнота, приймаючи Конвенцію МОП № 154 «Про сприяння колективним переговорам» у 1981 року, яка служить гарантом колективних договорів на міжнародному рівні, дала можливість зрозуміти важливість та необхідність даних договорів.

Колективний договір надає можливість простому громадянину бути більш впевненим в завтрашньому дні, бо сторона, яка виступає від нього при укладенні колективного договору діє на підставі чинного законодавства з урахуванням усіх можливих привілеїв на стороні працівника. При укладенні даного виду договору працівник може забезпечити не тільки належні умови праці й існування в цілому, а й ще отримати додаткові соціально-побутові пільги, зокрема щодо дитячого оздоровлення та придбання новорічних подарунків для дітей працівників тощо.

Колективний договір – це гарант забезпечення належних виробничих, соціально-економічних та трудових відносин. Відповідно до чинного законодавства контроль за виконанням колективного договору проводиться безпосередньо сторонами, що їх уклали, чи уповноваженими ними представниками, тобто особа, в інтересах якої був укладений договір сама може

контролювати виконання умов даного договору. При цьому контроль за виконанням здійснюється не тільки всередині підприємства, установи, організації, а й за межами, тобто на державному рівні через органи державної статистики в порядку, встановлюваному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері статистики.

Колективний договір, виступаючи локальним актом соціального партнерства на виробничому рівні, здатний не тільки забезпечити динамічний розвиток соціально-економічних, трудових та виробничих відносин, але і виявити практичну готовність до соціального діалогу між працівниками та роботодавцем.

Бібліографічні посилання:

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971 – додаток до № 50. – ст. 375
2. Конвенція № 154 «Про сприяння колективним переговорам» (Ратифікована 04.02.1994 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. №23. – Ст.165.
3. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993 р. (із змінами, внесеними Законом України від 23 січня 1997 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №36. – Ст. 361; Голос України. – 1977. – 8 лютого
4. Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23.12.2010 № 2862-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 28. – Ст. 255.
5. Храбатин О. Колективний договір як акт забезпечення інтересів працівників підприємства, установи, організації [Електронний ресурс] / О. Храбатин // Підприємництво, господарство і право. – 2016. – № 11. – С. 94–97. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2016_11_20

Золотухіна Лілія Олександрівна

кандидат юридичних наук, доцент

завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ІНТЕРЕСУ У ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Кожна із сторін трудових правовідносин, укладаючи трудовий договір, реалізує власний економічний інтерес. У статті 3 Конституції України закріплено, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Хоча безпосередньо про економічні інтереси в статті не згадується, проте на основі аналізу норм Конституції можна зробити висновок, що саме на їх забезпечення спрямовані відповідні положення Основного Закону. Так, право людини обирати цікаву їй трудову діяльність, що забезпечує її потреби, передбачає економічний інтерес.

Дійсно, найбільш важливими потребами індивідів у трудовому процесі є: конкретний зміст трудової діяльності; заробітна плата як засіб задоволення потреб; можливості професійного росту.

Реалізуючи власний економічний інтерес, індивід спирається на вихідні умови та прогнозує результат своєї участі у виробничому процесі, а саме, можливість досягнення до заданого строку грошових прибутків, які дають можливість придбати матеріальні цінності певної кількості та якості.

Якщо індивід доходить до висновку про те, що скільки б він не працював, заробітна плата не забезпечує можливості набуття або оренди житла, товарів та послуг тривалого використання, промислових товарів та продуктів харчування в

обсязі, який відповідає розумним потребам, його інтерес не набуває у своєму змістовному аспекті економічної наповнюваності. Працівник у цьому випадку не може стати соціальним партнером ані суспільству, ані роботодавцю. Навпаки, він вступає в конфронтацію з дійсністю, тобто недобросовісно працює, схильний до розкрадання матеріальних цінностей на виробництві, до вираження прихованого або активного соціального протесту, до антисуспільних вчинків.

Якщо ж участь у виробничому процесі відкриває перед особою можливість нормального задоволення розумних потреб, з високим рівнем вірогідності можна передбачити, що роботодавець отримає сумлінного працівника, який професійно буде виконувати свої обов'язки.

Отже, низький рівень трудової мотивації служить проявом протиріччя економічних інтересів між працівниками та роботодавцями. Практика реалізації стимулюючої функції оплати праці в країнах із високорозвинутою ринковою економікою характеризується наступними рисами.

По-перше, головним стимулом слугує не підвищення заробітної плати, а сам факт наявності роботи та заробітної плати, а також погроза їх втрати. Це забезпечується достатньо високим розміром заробітної плати, гарантованим рівнем мінімальної оплати праці за різними професіями та кваліфікаціями працівників, істотно перевищуючи як прожитковий рівень, так і мінімальний споживчий бюджет; працівників стимулює усвідомлення того, що ефективність роботи підприємства (прибуток) залежить безпосередньо від зусиль трудового колективу, а також те, що можливості збереження робочого місця, заробітної плати та премій безпосередньо пов'язані з результатами роботи підприємства.

По-друге, у силу досить низького рівня оплати праці її підвищення сприймається не як трудовий стимул, а як приведення заробітної плати у відповідність з рівнем потреб працівника, цін на товари та послуги. У кращому випадку підвищення заробітної плати сприймається як тимчасовий стимул, який може підтримуватися тільки постійним підвищенням.

По-третє, оскільки зниження заробітної плати за неналежні трудові показники, а також позбавлення працівника заробітної плати (звільнення) в Україні не практикується, то підвищення оплати праці не приводить, як правило, до росту її продуктивності та якості.

Боротьба працівників за свої права мало впливає на підвищення рівня оплати праці. Досить очевидно, що в Україні соціальна функція заробітної плати не тільки переважає, але й пригноблює її стимулюючу функцію.

Поряд з оплатою праці, елементами системи стимулювання праці є різні форми участі підприємства у вирішенні питання побуту, освіти, охорони здоров'я, відпочинку, медичного обслуговування, страхування, соціального забезпечення і т. д.

Особливе значення серед наданого спектру форм стимулювання має підвищення кваліфікації персоналу. Наприклад, у державах з високорозвинутою ринковою економікою сьогодні підготовка та перепідготовка кадрів виступає невід'ємною частиною оновлення виробничого апарату галузей, підприємств. З іншого боку, підвищення рівня кваліфікації є для працівника значним трудовим стимулом, оскільки існує пряма залежність між величиною оплати та рівнем

складності праці. Крім того, підготовка та перепідготовка кадрів не тільки підвищує рівень заробітної плати працівникам, але й скорочує період безробіття. Не викликає сумнівів, що підвищення кваліфікації праці – це, наряду з новими умовами її оплати, ще й творчий зріст, новий психологічний та соціальний стан працівника.

Отже, процес вироблення та пропонування роботодавцями різноманітних трудових стимулів, постійний пошук більш досконалих форм та способів матеріального стимулювання являє собою не що інше як прагнення роботодавця до створення умов, за яких працівники будуть працювати з більшою продуктивністю. Тобто, у стимулі, як у фокусі, проектується протирічна єдність потреб та витрат як роботодавця, так і працівника.

Іванова Оксана Миколаївна
адвокат

ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Історія виникнення соціальних допомог знаходить своє коріння ще у первісному суспільстві. Звісно на цьому етапі розвитку людства соціальна допомога мала не постійний характер і в основному полягала у обміні дарами, побутових послугах та передачі частини виробленої надлишкової продукції вождям для використання на громадські потреби. Дослідники появу соціальної допомоги пояснюють виникненням моральних почуттів альтруїзму, допомоги, справедливості, що проявляється як інстинкт самозбереження [2, С. 9]. За часів стародавніх держав надання соціальної допомоги регулювалось релігійними, моральними, а також законодавчими нормами. Метою соціальної допомоги в той час була підтримка знедолених, збереження трудових ресурсів та запобігання голодним бунтам. Особливий розвиток отримала соціальна допомога у стародавніх містах - державах Древньої Греції – Афіни і Спарта. За часів Солона було проведено ряд реформ, що сприяли захисту інтересів дітей, зменшилась кількість продажів дітей за несплату боргів їхніми батьками, на батьків покладался обов'язок навчати дітей певним професіям. Способом підтримання найбільш вразливого населення стало регулярне проведення сімпосій з безкоштовною роздачею їжі біднякам. Держава почала приділяти увагу і військовим, які отримали поранення або інвалідність на війні, надаючи останнім матеріальне забезпечення. За часів Стародавнього Риму розвиток соціальної підтримки населення з боку держави набрав ще більших обертів. В цей час держава бере під свій контроль систему допомоги дітям-сиротам, батькам, велика увага приділялась підтримці вдів, жінок, лікуванню бідних, допомозі постраждалим від стихійного лиха.

В період середньовіччя роль основного соціального інституту на себе взяла церква. Християнське милосердя як вид соціальної допомоги ідеологічно ґрунтувалось на релігійних догматах: у першу чергу на любові до ближнього (як до самого себе) і доброму, співчутливому ставленні до людей, які потрапили в нещастя[2, С.22]. Церковна соціальна допомога полягала у періодичній роздачі

милостині, утворенню шпиталів при монастирях. Особливе значення у розвитку освіти і науки відіграли чернечі ордени (антоніни, тамплієри, іоанніти).

У XVIII–XIX ст. процес секуляризації призводить до політичного й економічного ослаблення церкви, зменшення її суспільної значимості, що позначилося на характері відносин соціальної допомоги. Центральне місце поступово займають держава й інститути громадянського суспільства. Наприкінці XVIII ст. поряд із благодійними ініційованими церквою установами починають активно розвиватися світські (приватні й громадські) товариства, асоціації, агентства. Світські благодійні організації прагнули бути незалежними від церкви як інституту, приймати участь у відносинах допомоги на світській основі. Прагнення самореалізації, вирішувати суспільно значимі питання власноруч, спираючись на життєвий досвід, самостійно визначати сфери впливу допомоги – усе це спонукало до самоорганізації й створення благодійних товариств. Із збільшенням масштабів приватного благодійництва, а також підвищення його ролі як соціального інституту спонукало владу зайнятися його регулюванням: відкриття благодійних товариств санкціонувалося владними органами, влада встановлювала соціальні й економічні преференції суб'єктам добродійності, контролювала й нерідко частково субсидіювала діяльність благодійних організацій. Влада створювала нормативно-правове поле функціонування інституту благодійництва, що відбивало інтереси суб'єктів добродійності й суспільства в цілому. Новим типом благодійних закладів стали школи для дітей, які мали відхилення у фізичному й розумовому розвитку (сліпих, глухонімих, розумово відсталих). Завдяки допомозі громадських діячів та приватних пропозицій широке поширення в Європі одержали денні притулки для дітей, які назвали дитячими садками. Вони створювалися для дітей, чії батьки були зайняті на виробництві, у першу чергу, для найбідніших верств населення. Старші діти навчалися в них основам ремесла, шиття, в'язання й т.д. З'являються й особливі об'єкти допомоги, що відповідали особистісним пріоритетам і індивідуальному баченню проблем суспільства. Наприклад, виникають товариства емансипації й захисту жінок, товариства влаштування богослужінь для глухонімих. У 1863 р. за ініціативою швейцарського бізнесмена Анрі Дюнану у Женеві було створено товариство Червоного Хреста, яке своїм пріоритетом визначило нові суб'єкти допомоги – поранені і хворі воїни. У подальшому ця ініціатива перетворилася в міжнародний гуманітарний рух Червоного Хреста й Червоного Півмісяця, у якому нині беруть участь близько 97 мільйонів добровольців у всьому світі [3, С. 62].

У період індустріалізації відбувається трансформація інституту сім'ї як суб'єкта соціального захисту людини. Так, у сільській сім'ї переважали негрошові форми соціальної допомоги: натуральна допомога (їжа, одяг), внутрісімейна реабілітація, послуги й фізична допомога. Якщо ж домогосподарство було нездатне реалізовувати захисні функції, то сільська громада допомагала тим, хто цього потребував. Міська сім'я, на відміну від сільської, більшою мірою могла користуватися зовнішньою інфраструктурою допомоги: лікарнями, де можна одержати медичну допомогу, дитячими садками,

куди мати могла відвести дитину і зберегти трудову зайнятість, благодійними організаціями, професійно-груповими об'єднаннями, касами взаємодопомоги тощо.

На сучасному етапі соціальна робота – це не тільки допомога малозабезпеченим верствам населення, але і індивідуальний підхід до кожної особистості із врахуванням саме її потреб, який спрямований на підвищення здатності цієї особистості до саморозвитку та покращення її пристосованості до життя у суспільстві.

До сучасних моделей соціальної політики належать ліберальна модель, континентально-європейська модель, скандинавська модель.

Особливість ліберальної моделі полягає в тому, що в питаннях соціальних, зокрема, забезпеченні свого добробуту, перевага надається не державі, а особистим зусиллям кожного окремого громадянина. Ця модель передбачає державні обов'язки з соціального захисту лише для найбільш вразливих груп населення[1]. Усі інші громадяни повинні забезпечувати себе самостійно, а при настанні того чи іншого соціального ризику матеріальна підтримка здійснюється за рахунок страхування. Також для такої моделі є характерним високий розвиток світського благодійництва. Ця модель найбільш поширена в США, Великобританії, Канаді, Австралії, Японії. Завдяки використанню ліберальної моделі зменшуються видатки держави, та зростає особиста відповідальність людини за своє життя.

Для континентально-європейської моделі є характерним об'єднання зусиль держави та великих корпорацій у забезпеченні соціального захисту. Роботодавці і самі працівники приймають активну участь у страхуванні, але і держава виділяє значні кошти на соціальне забезпечення. Ця модель має обов'язковою попередньою умовою високо й добре організоване суспільство і є підсумком політичної прихильності суспільства принципам добробуту.[1]

У скандинавській моделі провідну роль у соціальному захисті відіграє держава за рахунок значних податків з громадян. Але намагаючись забезпечити належний рівень життя всім своїм громадянам незалежно від їх віку, освіти та працездатності, держава в той же час створює умови для ледарства, безініціативності та відбиває будь-яке бажання до саморозвитку.

Для України, як держави, що розвивається і якій потрібні активні, ініціативні та підприємливі громадяни, більш характерною буде саме ліберальна модель. Тому, виходячи з особливостей цієї моделі, будемо формувати поняття державної соціальної допомоги.

Взагалі поняття соціальної допомоги можна розглядати у широкому і вузькому значенні. У широкому значенні – це всі види соціального забезпечення, які виплачуються в грошовій або натуральній формі. У вузькому розумінні – це виключна грошова чи періодична виплата, яка призначається окремим громадянам у порядку визначеному законом.

Варто звернути увагу на мету надання соціальної допомоги – це підтримка нужденних громадян та їх сімей, а підставою надання є стан нужденності, тобто такий рівень доходу, який не досягає прожиткового мінімуму, визначеного законом. В той же час соціальні допомоги повинні не лише допомагати вижити

людині, але і повинні спонукати її до активного життя та праці, відновлення соціального статусу та активної громадської позиції.

Таким чином, на сучасному етапі можна надати наступне визначення соціальної допомоги як системи заходів, спрямованих не лише на матеріальну підтримку, але і на повернення особи до активного життя та праці, відновлення соціального статусу і формування в особи якостей, установок щодо пристосування до умов нормальної життєдіяльності шляхом правового і матеріального захисту її існування, підготовки до самообслуговування з формуванням здатності до пересування і спілкування, самостійного забезпечення повсякденних життєвих потреб.

Бібліографічні посилання:

1. Льчук Л.І. Світовий досвід моделей соціальної політики та їх можливість використання в Україні. URL: <http://ipzn.org.ua/svitovuj-dosvid-modelej-sotsialnoyi-polityky-ta-yih-mozhlyvist-vykorystannya-v-ukrayini/> (дата звернення: 14.10.2019)
2. Історія соціальної роботи: навчальний посібник / [уклад.: О.О.Кравченко, О.О.Матрос]. Умань: РВЦ «Візаві», 2017. 117 с.
3. Право соціального забезпечення: навч. посіб. / авт.: С. М. Прилипко, Г. С. Гончарова, В. В. Юровська, О. О. Конопельцева; за заг. ред. В. В. Жернакова. Х.: Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого", 2013, 367 с.

Ільющенко Ганна Володимирівна,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

МЕДІАЦІЯ ЯК ПОЗАСУДОВИЙ СПОСІБ ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ

Останнім часом все більшого поширення в Україні набувають альтернативні способи вирішення господарських спорів, за допомогою яких спори вирішуються без звернення до публічної системи судочинства. Альтернативне врегулювання спорів здійснюється, як правило, недержавним органом чи приватною особою, виходячи з принципів добровільності, нейтральності, конфіденційності, диспозитивності, рівноправності. Основною метою альтернативного вирішення спорів є подолання конфлікту між сторонами із збереженням їх подальшого співробітництва, з'ясування та задоволення інтересів конфліктуючих сторін на основі компромісу. Одним з найбільш поширених альтернативних форм врегулювання спорів у сучасних демократичних державах є медіація, що обумовлює потребу у дослідженні та впровадженні даного інституту в українське законодавство.

Розвиток медіації у сучасному світі обумовлюється тими реальними викликами, з якими зіштовхуються, але не завжди справляються офіційні судові системи. До таких проблем можна віднести – тривалість судових процесів та перезавантаженість судів, великі судові витрати, надмірна заформалізованість судової процедури, складнощі у правовому регулюванні, втрата довіри до судової системи. Саме тому на сучасному етапі розвитку українського суспільства медіація може розглядатися як один з перспективних та ефективних способів альтернативного вирішення конфліктів між суб'єктами господарювання, тому важливе значення має розробка наукового та правового

забезпечення розвитку медіації в Україні.

Окремі питання медіації як одного з альтернативних способів вирішення спорів розглядалися такими вченими-правниками, як В.С. Балух [1], В.В. Рєзнікова [2], Ю.Д. Притика [3], О.М. Спектор [4] та ін. Разом із тим, визначення правових засад запровадження медіації має не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки має сприяти більш ефективному захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання.

В Україні інститут медіації знаходиться на стадії зародження. Зазначений чинник обумовлює і пояснює наявність численних наукових підходів до визначення поняття «медіація» та законодавчі ініціативи щодо прийняття нормативно-правового акту на врегулювання цього правового явища. Запровадження медіації було рекомендовано Україні низкою міжнародно-правових актів. Зокрема, Директива 2008/52/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 21 травня 2008 р. «Про деякі аспекти медіації у цивільних і комерційних справах» [5] зобов'язує держави-члени до імплементації її положень та прийняття необхідних для цього нормативно-правових актів. Серед актів Європейського Союзу важливе значення також мають «Зелена книга» про альтернативне врегулювання спорів у цивільному та комерційному праві Комісії Європейських Співтовариств та Європейський кодекс поведінки медіатора, прийнятий 2 липня 2004 р. [6].

Серед підходів до визначення медіації можна виокремити концептуальний та описовий, або змістовний і формальний підходи. Обидва аспекти у багатогранному понятті медіації мають незамінне значення, тому формулювати поняття медіації у законодавстві України потрібно, відштовхуючись від необхідності врахувати це та вдало сполучити їх у законодавчому визначенні, аби врахувати, що медіація, це процес, націлений на досягнення результату – прийняття компромісного рішення. Слід врахувати, що таким результатом є не просто примирення сторін, досягнення згоди сторін з багатьох питань для вирішення спору між ними, а й прийняття компромісного кінцевого рішення. Отже, поняття медіації у завершеному вигляді має включати в себе прийняття компромісного рішення, виконання якого може забезпечуватися державним примусом.

Безумовно, на сучасному етапі розвитку української держави та права запровадження альтернативних позасудових способів вирішення господарських спорів сприятиме зменшенню навантаження на судову систему, значній економії коштів на веденні судового процесу, позитивно вплине на правову культуру та свідомість, пришвидшить вирішення спорів, надасть можливість вимірювати справедливість самостійно, створить можливість зберегти позитивні відносини з контрагентом в майбутньому.

Для легалізації медіації необхідне прийняття нормативно-правового акту, який забезпечить належне врегулювання процедури, права та відповідальність учасників, способи захисту прав та інтересів у разі невиконання досягнутих домовленостей, неналежного виконання або відсутності таких домовленостей взагалі тощо. Комітетами Верховної Ради України у різний час, починаючи з 2012 р., було розроблено декілька законопроектів про медіацію, які було

відкликано чи знято з розгляду, чи відхилено парламентом. Останній проект Закону «Про медіацію» № 3665 від 17.12.2015 р. (далі – законопроект) , який у подальшому 28.02.2019 р. був відхилений Верховною Радою України у другому читанні. В цьому законопроекті медіація розглядається як структуровані переговори, в яких сторони намагаються самостійно, на добровільній основі, досягти згоди за допомогою третьої незалежної сторони - медіатора. Безпосередньо, законопроектом обумовлено обмеження сфери застосування медіації положенням, що медіація не може бути застосована у справах (провадженнях), за якими сторони не можуть укласти мирову угоду, або угоду про примирення згідно з чинним законодавством України.

Важливим у законопроекті є питання контролю за якістю медіаторських послуг. Законопроектом передбачено створення саморегульованих організацій медіаторів, діяльність яких контролюється державою. Також ним визначено достатньо жорсткі вимоги щодо організацій, які забезпечують проведення медіації та об'єднань медіаторів, зокрема щодо створення дієвих механізмів оскарження дій або бездіяльності медіаторів в конкретних справах; відповідальності медіаторів; необхідності створення та дотримання добровільних кодексів етики медіаторами, оприлюднення інформації для широкого доступу громадян, тощо. З урахуванням зазначеного, вважаємо за необхідне передбачити у законодавстві про медіацію відповідальність медіатора за порушення конфіденційності шляхом надання можливості сторонам отримати компенсацію збитків шляхом подання позову до суду та ініціювати заборону медіаторові займатись медіацією у майбутньому.

Імплементация інституту медіації до судової системи здійснюється за законопроектом за принципом органічного «вбудовування» медіації в існуючу правову систему, зокрема інститут медіації доповнює (а не змінює) такі чинні правові інститути як мирова угода в цивільному та господарському процесах тощо. В справі популяризації медіації як ефективного механізму вирішення спорів суди можуть відігравати значну роль, але введення обов'язкової медіації, навіть по вузьких категоріях справ, як пропонувалось попередніми законопроектами, є на первинному етапі розвитку медіації передчасним. Тому, законопроект відтворює текст статті 5 Директиви 2008/52/ЄС і запроваджує модель добровільної присудової медіації, де суд має право рекомендувати медіацію сторонам, а сторони можуть відмовитися від цього.

З урахуванням вищевикладеного, вважаємо, що Господарський процесуальний кодекс України потребує додаткових змін, а саме доцільним вбачаємо наділити посередника (медіатора) правом знайомитись із матеріалами справи, щодо якої розпочата процедура медіації. На основі зібраної інформації медіатор може здійснити аналіз конфлікту щодо сторін, предмета та підстав спору, передбачити специфічні інтереси сторін, ступінь важливості спірних питань для кожної із них, позиції та інтереси сторін, їх зацікавленість у співпраці з опонентом, когнітивні, мотиваційні та емоційні чинники виникнення конфлікту тощо.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що в Україні інститут медіації знаходиться на стадії зародження і це обумовлює та пояснює наявність

численних наукових підходів до визначення поняття «медіація» та законодавчі ініціативи щодо прийняття нормативно-правового акту на врегулювання цього правового явища. Слід врахувати, що кінцевим результатом медіації є не просто примирення сторін, а прийняття компромісного рішення. Досягнення сторонами згоди з питань, що потребують врегулювання, є лише стадіями на шляху компромісного вирішення спору. Отже, законодавче визначення медіації має включати в себе, у якості її результату, прийняття сторонами компромісного рішення, виконання якого може забезпечуватися державним примусом. Прийняття в Україні рамкового закону про медіацію, який би регулював основні положення процедури медіації і враховував вимоги директиви ЄС про медіацію та існуючих міжнародних норм і стандартів, матиме, безумовно, позитивні наслідки, оскільки сприятиме впровадженню інституту медіації у правову систему України.

Бібліографічні посилання:

1. Балух В.С. Нормативно-правові основи формування системи альтернативного вирішення спорів в Україні. *Часопис Київського університету права* / Київ. ун-т права НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ, 2013. № 4. С. 162–168.
2. Резнікова В.В. Медіація (посередництво) як спосіб вирішення господарських спорів. *Вісник Київського нац. університету ім. Т. Шевченка. Юридичні науки* / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. 2012. Вип. 90. С. 14.
3. Притика Ю.Д. Зміст та класифікація принципів медіації. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 10. С. 86–92.
4. Спектор О.М. Альтернативні способи вирішення цивільно-правових спорів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2012. 18 с.
5. Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту «Про деякі аспекти медіації у цивільних і комерційних справах» від 21.05.2008 р. URL: <https://ukrmediation.com.ua/images/DOCS/Model-documents/mediation-directive-ukr.pdf>
6. Європейський кодекс поведінки медіаторів, прийнятий 2 липня 2004 р. URL: http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_en.pdf

Карпенко Роман Валерійович

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УЧАСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ У ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Участь у цивільних процесуальних відносинах дедалі частіше охоплює неповнолітніх осіб, адже вони є носіями певних цивільних прав та обов'язків. В разі чого виникає необхідність у захисті чи оспорюванні таких прав, в процесі цього й породжуються цивільні процесуальні відносини з неповнолітніми особами [1].

Дане питання досліджували такі вчені як: Д. Ю. Іонова, Л. В. Сапейко, Л. А. Кондратьєва, Т. А. Фаддеева та ін. Законодавством передбачено належний обсяг цивільно-правової дієздатності неповнолітніх осіб, тобто такий який належить неповнолітній особі в силу її віку. В преамбулі Конвенції про права дитини, проголошеної Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 р. та ратифікованої Верховною Радою України 27 лютого 1991 р., зазначається, що «дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи і належний правовий захист» [4]. Декларації прав дитини проголошує: «Дитина повинна за всіх обставин бути серед тих, хто

першими одержують захист і допомогу». Конвенція ООН «Про права дитини» від 20 листопада 1989 р., закріплює, що діти не належать до об'єктів права, вони виступають повноправними суб'єктами права. Сімейний кодекс України розглядає дитину як самостійного учасника правовідносин, але для їх забезпечення слід наділити неповнолітніх також відповідними процесуальними правами [1]. Неповнолітньою вважається особа яка досягла 14-ти років і до 18-ти років. Такі особи володіють неповною цивільною дієздатністю ч. 1 ст. 32 ЦКУ.

Згідно ст. 33 ЦКУ, неповнолітня особа сама несе відповідальність за заподіяну шкоду, порушення угоди яка була укладена за особистою згодою та угоду укладену за згодою батьків (піклувальника). Неповнолітня особа може отримати повну цивільну дієздатність зшістнадцяти років при умові що вона працює за трудовим договором, а також неповнолітня особа, яка записана матір'ю або батьком дитини ч. 1 ст. 35 ЦКУ [2]. Стосовно цивільної процесуальної дієздатності, тобто здатності особисто здійснювати цивільні та процесуальні права, виконувати свої обов'язки в суді, зазначимо, що згідно ч. 1 ст. 29 Цивільного процесуального кодексу України, процесуальною дієздатністю наділяються фізичні особи, які досягли повноліття. Але згадуючи ч. 3 ст. 29 ЦПКУ, передбачено, що у разі реєстрації шлюбу фізичної особи, яка не досягла повноліття, набуває цивільної процесуальної дієздатності з моменту реєстрації шлюбу, а також в інших випадках встановленому порядку ЦКПУ.

Згідно чинного законодавства України, а саме ч. 2 ст. 29 ЦПКУ неповнолітні особи, цивільна дієздатність яких обмежена, можуть особисто виконувати свої обов'язки в суді у справах, що виникають з відносин, у яких вони особисто беруть участь, якщо інше не встановлено законом. Також, суд може призвати до участі в таких справах законних представників неповнолітньої особи, або особи цивільна дієздатність якої обмежена.

Наразі неповнолітня особа яка реалізовує свої права та обов'язки у цивільних процесуальних відносинах немає жодних обмежень, де предметом є матеріальні відносини, у які вони вступають самостійно. Навіть у разі якщо суд залучить офіційного представника, відповідно до ч. 2 ст. 29 ЦПКУ повноваження не зміняться, оскільки позиція представника не переважить позицію неповнолітньої особи. Справи неповнолітніх осіб в суді розглядаються за правилами загального процесуального порядку, що містяться в Цивільному процесуальному кодексі України, і їх розгляд судом практично не відрізняється від розгляду інших цивільних справ. Щодо цього питання позиція Д. Ю. Іонової «про необхідне закріплення окремих процесуальних прав для неповнолітніх» стала дискусійною, адже, вони й так виступають на рівні з усіма суб'єктами цивільно-правових відносинах [1]. Автор підтримує позицію Д. Ю. Іонової. Отже, проаналізувавши дане питання можемо сказати, що неповнолітні особи наділені достатньою кількістю прав на особистий захист. Нині неповнолітня особа виступає повноправним учасником цивільного судочинства, на рівні з усіма суб'єктами права і на загальних підставах приймає участь у судовому процесі, хоча на нашу думку було б доречніше окремо закріпити процесуальні права для неповнолітніх осіб у віці від 14 до 18 років, адже, для рівності суб'єктів потрібна психічна зрілість суб'єкта, тобто ступінь усвідомлення ними значення

своїх дій і можливостей керувати ними, а зрілість залежить від віку і душевного здоров'я суб'єкта. На нашу думку особи віком від 14 до 18 років ще не мають достатньої зрілості для особистого захисту своїх прав.

Бібліографічні посилання:

1. Часопис Київського університету права. – 2014/1. – 355 с.
2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40 – Ст. 356.
3. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492.
4. Мартинов А.Ю. Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 та Європейський суд // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2005. – Т. 3.

Косяченко Ксенія Едуардівна

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільно-правових дисципліни

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ В НАУЦІ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Питання визначення правосуб'єктності та її різновидів детально досліджувалося й у науці цивільного права. Взагалі виділяють три види правосуб'єктності: загальну, спеціальну та універсальну. Перший різновид правосуб'єктності розглядається як здатність осіб бути учасниками цивільних правовідносин; другий – здатність певних осіб відповідно до закону бути учасниками цивільних відносин; третій – застосовується до всіх учасників цивільних правовідносин. З наведеної класифікації не вбачається відмінностей між загальною та універсальною правосуб'єктністю, а спеціальна становить собою галузеву правосуб'єктність.

З'ясовуючи зміст податкової правосуб'єктності, кожен з учасників податкових правовідносин не має універсальної правосуб'єктності, вона завжди є спеціальною [1, с. 34]. Виходячи із внутрішньої побудови галузі фінансового права його структурні елементи (підгалузі, інститути і т.д.) мають власні особливості, що у свою чергу, обумовлює й специфіку видової правосуб'єктності учасників. Варто підкреслити, що фінансова правосуб'єктність є загальною для суб'єктів фінансового права та правовідносин відповідно, а видова (бюджетна, валютна, податкова) – спеціальною.

К. К. Лебедев переконаний, що найбільш значущою виступає саме галузева правосуб'єктність зважаючи на те, що її носії є: 1) суб'єктами права взагалі; 2) суб'єктами відповідної галузі права; 3) як такі, що володіють визнаною державою здатністю до певного виду діяльності [2, с. 21].

Правосуб'єктність, незалежно від виду, має власну структуру. У правовій науці існують два основні підходи до її внутрішньої побудови. Згідно з першим виокремлюють такі елементи, як правоздатність та дієздатність [3, с. 211 - 212]. Прихильники другого підходу до вищезазначених елементів додають ще й деліктоздатність. Зокрема, до вищенаведеної триланкової структури правосуб'єктності (правоздатність, дієздатність та деліктоздатність) науковці додають ще й «осудність як умову притягнення до кримінальної відповідальності» [4, с. 444 – 446]. Дійсно, при притягненні фізичних осіб до

кримінальної відповідальності стан осудності особи має важливе значення, бо суб'єктом злочину відповідно до ч. 1 ст. 18 Кримінального кодексу України, «є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність». Проте юридичним особам така ознака не притаманна, тож у разі, якщо йдеться про колективні суб'єкти, вести мову про їх осудність не доцільно. Більше того, досліджуючи правосуб'єктність бюджетних установ, слід зауважити, що до кримінальної відповідальності так само, як і до адміністративної, цивільної та дисциплінарної, можуть бути притягнуті лише посадові особи, з вини яких допущено порушення фінансового законодавства.

Правосуб'єктність слід розуміти як передумову виникнення відповідного галузевого статусу суб'єктів, зокрема фінансово-правового. При цьому до елементів фінансово-правового статусу відносимо: права та обов'язки (повноваження) суб'єкта; гарантії захисту встановлених законом прав; відповідальність за порушення приписів фінансового законодавства.

Отже, права і обов'язки – один зі структурних елементів фінансово-правового статусу суб'єктів. Як убачається, передумова правового статусу не може містити у своєму складі його елементи.

До речі, вперше в українському законодавстві поняття «правосуб'єктність» віднайшло нормативне закріплення. Йдеться про адміністративно-процесуальну правосуб'єктність, визначення та елементи якої закріплено у ст. 43 Кодексу адміністративного судочинства України. Так, елементами вказаної правосуб'єктності є: 1) адміністративна правоздатність – здатність мати процесуальні права та обов'язки в адміністративному судочинстві; 2) адміністративна дієздатність – здатність особисто здійснювати свої адміністративні процесуальні права та обов'язки, у тому числі доручати ведення справи представникові [5]. Із наведеного вбачається, що такий вид правосуб'єктності визначає правовий стан суб'єктів (осіб, які беруть участь у розгляді справи в порядку адміністративного судочинства). Як пояснювалось вище за текстом, правосуб'єктність виступає передумовою набуття відповідного галузевого статусу, що й обумовлює необхідність чіткого визначення її як категорії права.

Важливим елементом правосуб'єктності є дієздатність. Щодо виділення дієздатності як складової правосуб'єктності у фінансово-правовій науці єдиного підходу й досі не сформовано, кожен з фахівців акцентує увагу на різних аспектах. Проте усталеним є розуміння її як здатності реалізовувати права та обов'язки, якими наділений суб'єкт.

І. О. Пліс пропонує розглядати дієздатність суб'єкта права в іншій площині – не просто як складову правосуб'єктності, а як властивість, що зумовлює можливість участі у правовідносинах. «...Реалізуючи дієздатність, суб'єкт права виділяється поміж інших суб'єктів права і переходить в новий якісний стан – суб'єкта конкретних правовідносин», – зазначає науковець [6, с. 82]. Таким чином, саме дієздатність виступає не тільки ключовою ознакою, а й підставою для відмежування суб'єкта права від учасника правовідносин. Вважаємо

запропонований підхід доволі аргументованим стосовно фізичних осіб як суб'єктів фінансового права.

Стосовно деліктоздатності як здатності суб'єктів нести юридичну відповідальність за вчинення правопорушень нам імпонує підхід, за якого вона належить до дієздатності. Це пов'язано із тим, що перш ніж мати «можливість» нести відповідальність за неправомірні дії чи бездіяльність, слід мати можливість виконувати обов'язки, визначені законодавством. Так, бюджетні установи як учасники фінансових правовідносин наділені фінансовою дієздатністю, у складі якої міститься й фінансова деліктоздатність – встановлена нормами фінансового права «можливість» нести фінансову відповідальність.

На підставі вище сказаного можна зробити висновки: (а) фінансова правосуб'єктність бюджетних установ – це здатність бюджетних установ бути суб'єктом фінансового права та фінансових правовідносин, зміст якої полягає у здатності мати права та обов'язки, закріплені у нормах фінансового законодавства, реалізовувати їх та нести фінансову відповідальність у разі їх неналежного виконання (або невиконання); (б) у складі фінансової правосуб'єктності виокремлюють: 1) фінансову правоздатність (здатність мати права і обов'язки, закріплені нормами фінансового законодавства) та 2) фінансову дієздатність (здатність реалізовувати права і обов'язки, закріплені нормами фінансового законодавства, та нести фінансову відповідальність у разі їх неналежного виконання (або невиконання)); (в) існує два різновиди правосуб'єктності бюджетних установ: 1) загальна (галузева) – фінансова правосуб'єктність; 2) спеціальна (видова) – бюджетна, податкова, валютна й т. д. (залежно від того, у яких відносинах беруть участь бюджетні установи.

Бібліографічні посилання:

1. Києнко О. Б. Правосуб'єктність платників податків. Фінансове право. 2013. № 3. С. 34.
2. Лебедев К.К. Понятие о содержании хозяйственной правосубъектности. Межвузовский сборник научных трудов. Свердловск, 1985. С. 21.
3. Теория государства и права / под ред. А.С. Пиголкина. Москва: Городец, 2003. С. 155; Загальна теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл.; за ред. М. В. Цвіка та О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. С. 211 – 212.
4. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / за ред. О. В. Зайчука та Н. М. Оніщенка. Київ: Юрінком Інтер, 2006. С. 444 – 445.
5. Кодекс адміністративного судочинства України від 15 груд. 2017 р. № 2747-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/2747-15/paran10401>
6. Пліс І. О. Податкова правосуб'єктність фізичних осіб: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2013. С. 82.

Кучеренко Олексій Миколайович,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНА ТЕОРІЯ БЕЗГОТІВКОВИХ ГРОШЕЙ

Проблема визначення юридичної природи грошей, будучи не новою, все ж залишається досить складною та дискусійною в цивілістичній доктрині. Традиційне для цивільного права розуміння сутності грошей як речей наштовхується на виклики сучасності, пов'язані з розвитком науково-технічного

прогресу, новітніх інформаційних технологій та комунікаційних систем, які стали поштовхом для появи безготівкових грошей, а зрештою й так званих «електронних грошей», які не просто посідають гідне місце в економічній структурі суспільного виробництва, але й багато в чому витісняють традиційні гроші.

Проблема визначення правової природи безготівкових грошей досліджувалась такими провідними науковцями О.Д. Анциферов, М.Л. Башкатов, І.А. Безклубий, В.В. Вітрянський, К. Демушкіна, Л.Г. Єфімова, Ф.С. Карагусов, В.Ф. Кузьмін, В.О. Лапача, Л.А. Лунц та ін.

В цілому спроби вчених-юристів виявити правову сутність безготівкових грошей призвели до формування двох різних концепцій: зобов'язальної та речової.

Прибічників зобов'язальної теорії безготівкових грошей об'єднує наступне – всі вони визначають природу грошових коштів на банківських рахунках як зобов'язальне право вимоги клієнта до банку, що впливає з договору банківського рахунку. При цьому, безготівкові грошові кошти визначаються як запис на відповідному рахунку клієнта у банку, що засвідчують розмір права вимоги володільця рахунку у цьому банку [1, с. 552].

Одним із перших серед вітчизняних науковців, хто сформував підхід до розуміння природи безготівкових грошей саме як прав вимоги був Л.А. Лунц, який писав: «В результаті зарахування грошової суми на свій поточний рахунок кредитор замість готівкових грошей отримує вимогу до банку...»[2, с. 291]. Помітимо, що й до теперішнього часу значна кількість правників дотримується саме такого розуміння [3, с. 107; 4, с. 172; 5, с. 17], більш того, воно є зараз в цивілістиці загальноприйнятим. На таких же позиціях стоїть і українська судова практика з огляду на роз'яснення Вищого господарського суду України, де розтлумачено порядок застави безготівкових коштів. Разом з тим, не зважаючи на широку популярність вказаного підходу, можна відзначити притаманні йому певні недоліки.

По-перше, неоднозначним вбачається теза про те, що клієнт відкриваючи рахунок у банку передає останньому грошові знаки у власність, на заміну отримуючи зобов'язальне право вимоги, що становлять безготівкові грошові кошти. Згідно зі ст. 7 ЗУ «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» банки мають право відкривати своїм клієнтам вкладні (депозитні), поточні та кореспондентські рахунки. Дана норма містить визначення зазначених видів рахунків, при цьому вказується, що як вкладний, так і поточний рахунки відкриваються банком клієнтові на договірній основі для зберігання коштів [6]. Отже, ґрунтуючись на нормативних положеннях, можна констатувати факт, що гроші клієнтів перебувають в банку на умовах зберігання, відповідно банк не набуває права власності на гроші, розміщені на рахунках клієнтів. При цьому він має право використовувати залучені кошти, але така можливість пов'язана не з переходом до банку права власності на залучені кошти, а зі статусом банку як фінансового посередника. Натомість, у законодавстві відсутня норма, яка вказувала про припинення права власності на гроші клієнта банку внаслідок укладення договору банківського рахунку чи банківського вкладу; не

передбачено законом і трансформації права власності на гроші у право вимоги до банку. До того ж у згадуваній нормі ЗУ «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» зазначається, що зарахування коштів на рахунок клієнта здійснюється як шляхом внесення їх у готівковій формі, так і шляхом переказу коштів у безготівковій формі з інших рахунків. Тобто, виходить, що зобов'язальні права вимоги до банку, яким є безготівкові грошові кошти, можуть виникати не лише внаслідок передачі клієнтами готівки, але й внаслідок зарахування самих же безготівкових грошових коштів, що видається не досить логічним.

По-друге, якщо визнати безготівкові грошові кошти зобов'язальними правами вимоги, то виходить, що кредитор за будь-яким грошовим зобов'язанням може не погодитися на платіж у безготівковій формі, адже майнові права не наділені функцією законного платіжного засобу, та й будь-якою функцією грошей взагалі, адже як писав В.Ф. Кузьмін: «Право взагалі і право на гроші зокрема не здатне виконувати функції такої економічної категорії, як гроші. Воно не може функціонувати в якості міри вартості, а відповідно не може бути еквівалентом інших товарів. Право на гроші (в т.ч. і суб'єктивне право в конкретних правовідносинах) не є засобом платежу з тієї причини, що не здатне бути еквівалентом вартості, не може реалізувати ціну товару, не будучи грошовим виразником його вартості, а без такої реалізації, взагалі не можна вести мову про платіж» [7, с. 16]. Виходячи із вказаного випливає, що безготівкові гроші не могли б взагалі називатися грошами, адже законний платіжний засіб є правовою формою грошей як об'єкта цивільних прав. У такому випадку зобов'язання за будь-яким договором (позика, купівлі-продажу і т.д.), якщо розрахунок відбувається у безготівковій формі, за допомогою перерахування безготівкових грошових коштів, які взагалі грошами не є, не можна б було класифікувати як грошове. Разом з тим, всім відомий факт, що розрахунки готівкою обмежені як для фізичних, так і для юридичних осіб на законодавчому рівні, і взагалі перевага у розрахунках надається безготівковій формі. На практиці більшість грошових зобов'язань виконується шляхом переміщення безготівкових грошових коштів по рахунках контрагентів, які вони відкривають у різних кредитних установах.

По-третє, позиція, за якою безготівкові гроші прирівняні до майнових прав, нашою думкою, що у разі надання клієнтом доручення банку перерахувати певну суму грошей іншій особі відбувається перерахування не грошових коштів, а перехід зобов'язального права вимоги, який повинен підпорядковуватися режиму обороту зобов'язальних прав. Відповідно необхідно визнати, що при безготівкових розрахунках відбувається уступка отримувачу коштів права вимоги платника до банку. Але у більшості випадків, таке право вимоги отримувач пред'являє не до банку платника, а до банку де міститься його власний рахунок. Разом з тим відомо, що у разі відчуження майнового права вимоги завжди відбувається заміна сторони кредитора без заміни боржника. У такому випадку виникає як уступка права вимоги, так і переведення боргу, причому останнє здійснюється без згоди кредитора.

О.Д. Анциферов слушно відзначає, що при застосуванні до розрахунків з використанням двох або більше банків конструкції переведення боргу і уступки прав вимоги виникають очевидні протиріччя. Обґрунтовуючи свою точку зору вчений вказує, що борг може переводити тільки боржник, але банк платника не є боржником отримувача, як наслідок, і не може переводити неіснуючий борг перед отримувачем на банк отримувача. Щодо боргу банку платника за договором банківського рахунка перед своїм клієнтом – платником, то переведення даного боргу на банк отримувача означав би виникнення зобов'язального зв'язку між платником в якості кредитора і банком отримувача в якості боржника, що не передбачено законодавством. На думку О.Д. Анциферова, навіть за умови припущення вказаного зобов'язання, питання про те, яким чином потім право вимоги до банку отримувача переходить від платника до отримувача [8, с. 13-14]. Таким чином, виникає досить складна і незручна теоретична конструкція, що значно ускладнює розрахунки. Казахський цивіліст, який є спеціалістом в галузі грошей та цінних паперів, Ф.С. Карагусов, спроби вчених звести платежі безготівковими грошами до таких інститутів як переведення боргу та новація грошового зобов'язання назвав безперспективними. Дійсно, слід погодитися з думкою даного автора, що здійснюючи щоденні платежі і розрахунки із використанням свого поточного банківського рахунку, відповідний суб'єкт має на меті виключно виконання ним особисто його обов'язку сплатити набуті їм товари, роботи чи послуги, при цьому не переводячи борг на когось, не покладаючи на когось виконання свого зобов'язання, не замінюючи це своє грошове зобов'язання іншим зобов'язанням [19, с. 157].

По-четверте, визнаючи природу безготівкових грошей як майнових прав вимоги до банку, необхідно було б погодитися з можливістю поширення на них ознак майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин. Однак, як справедливо зазначає вітчизняний спеціаліст у сфері майнових прав С.І. Шимон: «Безготівкові гроші за своєю природою не тотожні оборотоздатним майновим правам вимоги, суттєво від них відрізняються». При цьому автор вказує на відмінності між безготівковими грошами і майновими правами вимоги, які полягають у наступному: 1) гроші є засобом платежу та мірилом майнової вартості майнових благ, тоді як майнові права самі підлягають оцінці в грошах; 2) безготівкові гроші обов'язкові до прийняття, тоді як для «розрахунків» майновим правом вимоги необхідна домовленість сторін; 3) обмеження обігу безготівкових грошей можливе на підставі закону, тоді як обмеження оборотоздатності майнових прав може здійснюватися й на основі правочину між учасниками; 4) майновому праву вимоги протистоїть обов'язок боржника задовольнити вимогу шляхом надання майнового блага з майна боржника і т. д. [10, с. 376-377].

Таким чином, оцінюючи все вищеперераховане необхідно позначити, що всі перелічені погляди на правову природу безготівкових грошей як майнових прав вимоги, не можуть претендувати на повноту та всебічність, оскільки містять ряд недоліків. Разом з тим, не можна заперечувати зв'язок безготівкових грошей із майновими правами. На нашу думку, причиною їх спорідненості, можна

назвати історію появи дематеріалізованих грошей. Адже, якщо уважно проаналізувати еволюцію грошей, то можна помітити, що поява безготівкової їх форми пов'язана із використанням у якості платіжного інструменту таких цінних паперів як вексель або чек, які теж здатні слугувати для обміну та розрахунків.

Бібліографічні посилання:

1. Роз'яснення Вищого арбітражного суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням Закону України «Про заставу». URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v_602800-99/conv
2. Лунц Л. А. Деньги и денежные обязательства в гражданском праве. М. : Статут, 1999. 352 с.
3. Безклубий І. А. Банківські правочини: цивільно-правові проблеми: монографія. К. : Вид.-поліг. Центр «Київський університет», 2005. 378 с.
4. Витрянский В.В. Договор доверительного управления имуществом. М.: «Статут», 2001. 191 с.
5. Новоселова Л.А. Проценты по денежным обязательствам. М.: Статут, 2000. 176 с.
6. Про платіжні системи і переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2346 - III. ВВР України. 2001. № 29. Ст. 137
7. Кузьмин В.Ф. Кредитные и расчетные правоотношения в промышленности. М.: Юрид.лит-ра, 1975. 200 с.
8. Анциферов О.Д. Залог денежных средств на банковском счете: монография. М.: Волтерс-Клувер, 2011. 144с.
9. Карагусов Ф.С. Ценные бумаги и деньги как объекты гражданских прав: Учебное пособие. Алматы: Научно-издательский центр КООУ, 2009. 232 с.
10. Шимон С. І. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин : монографія. К. : Юрінком Інтер, 2014. 664 с.

Легеза Юлія Олександрівна

доцент, доктор юридичних наук,

професор кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Загальні проблеми юридичної відповідальності неодноразово перебували в центрі уваги науковців-правників, проте, незважаючи на ґрунтовні дослідження, не втратили своєї актуальності. При цьому наявність різночитань та полісемантичність трактувань поняття адміністративної відповідальності посилюються відсутністю його законодавчого визначення, а також дефініцій суміжних понять – «адміністративна правосуб'єктність», «адміністративне правопорушення», – якими оперують судова практика та юридична наука.

Адміністративна відповідальність залишається одним з дискусійним питанням, дискусійним залишаються питання відповідності санкцій за вчинене діяння в цілому, і зокрема – розглядається як один із важливих методів публічного управління у сфері використання природних ресурсів.

Відсутність законодавчого визначення поняття адміністративної відповідальності не сприяє єдності підходів до його розуміння, залишаючись предметом постійних наукових досліджень.

Фундаментальний підхід до визначення поняття адміністративної відповідальності запропонований В.К. Колпаковим та О.В. Кузьменко, що полягає примусовому, з додержанням встановленої процедури, застосуванням

правомочним суб'єктом, передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку, заходів впливу, які виконувані правопорушником [1, с. 252]. Подібний підхід запропонований професором В.Б. Авер'яновим, відповідно до якої адміністративна відповідальність – це різновид юридичної відповідальності, що являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами чи їх посадовими особами до осіб, які вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій – адміністративних стягнень [2, с. 430-431].

Адміністративна відповідальність за порушення законодавства у сфері використання природних ресурсів настає за вчинення екологічних правопорушень. Д. В. Лазоренко визначає адміністративну відповідальність за вчинення екологічних правопорушень є видом юридичної відповідальності, яка передбачає заходи адміністративного впливу за протиправні й винні діяння, що порушують встановлений законодавчо порядок використання природних ресурсів [3, с. 125].

Професор О. Я. Лазор підкреслює, що адміністративна відповідальність є специфічним реагуванням на правопорушення, зміст якого полягає у застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченою законом стягнення до суб'єкта правопорушення. Такий вид реагування на правопорушення – оперативний засіб впливу на порушників оскільки застосовується в адміністративному чи судовому порядку і для його використання не обов'язково мають бути завдані збитки [4, с. 160].

Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері використання природних ресурсів виступає засобом забезпечення та охорони встановленого державою правопорядку; є нормативно визначеною і полягає в застосуванні (реалізації) санкцій правових норм; є наслідком винного антигромадського, протиправного діяння; супроводжується державним та громадським осудом правопорушника і вчиненого ним діяння; пов'язана із примусом, з негативними для правопорушника наслідками (матеріального, морального, організаційного характеру), який він зобов'язаний зазнати і фактично зазнає; реалізується у відповідних процесуальних формах [1].

Таким чином, адміністративна відповідальність у сфері використання природних ресурсів визначається як засіб публічного управління, який полягає у застосуванні до особи, винної у порушенні вимог природоресурсного законодавства, адміністративних санкцій (до фізичних осіб та посадових осіб), який реалізується в межах спеціально визначеної процедури відповідними органами державної влади, з метою забезпечення виконання завдання збереження та відновлення природо-ресурсної бази держави. При цьому при вирішенні питання застосування до посадових осіб суб'єктів господарювання, винних у порушенні вимог режиму використання природних ресурсів під час здійснення господарської діяльності, заходів адміністративної відповідальності повинно бути водночас вирішено питання застосування адміністративно-господарських санкцій (вилучення прибутку (доходу); адміністративно-господарський штраф; припинення експортно-імпорتنих операцій; анулювання

ліцензії (патенту) на здійснення суб'єктом господарювання окремих видів господарської діяльності; обмеження або зупинення діяльності суб'єкта господарювання; ліквідація суб'єкта господарювання).

Бібліографічні посилання:

1. Колпаков В.К. Адміністративне право України: навч.посіб. / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
2. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2-х томах: Том. 1. Загальна частина / ред. колегія : В. Б. Авер'янов (голова). – К. : «Юридична думка», 2004. – 584 с.
3. Лазоренко Д. В. Адміністративно-правове регулювання використання природних ресурсів : дис. к.ю.н. 12.00.07. – К., 2014. – 233 с.
4. Лазор О. Я. Адміністративно-правові засади державного управління у сфері реалізації екологічної політики в Україні : дис. д. наук з держ. упр. 25.00.02. – К., 2004. – 479 с.

Мальцева Ілона Миколаївна

юрист-медіатор

Науковий керівник: Карпенко Роман Валерійович

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРИСУДОВА ТА СУДОВА МЕДІАЦІЇ ЯК СПОСІБ ВИРІШЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ У КАНАДІ

Медіація набула поширення на території Канади лише після 1990-х років. Протягом тривалого часу ця процедура використовувалась лише як спосіб ви-рішення колективних та приватних спорів, що виникали із трудових правовід-носин. Втім, згодом виникла необхідність пошуку альтернативи судовому розгляду справи, а медіація почала сприйматись як оптимальний варіант вирішення спору. На сьогодні Канада є однією з тих країн, в яких медіація ефективно ви-користовується. Ця процедура сприяє розвантаженню судової системи, а також створює умови для пошуку взаємовигідного вирішення спору приватними особами. Тому, з огляду на специфіку правової системи Канади, а також успіш-ність процесу розвитку альтернативних способів вирішення спорів, досвід цієї країни є показовим і його використання під час запровадження медіації в Україні видається доцільним.

Присудова та судова медіації може починатись як за ініціативою сторін, такі за ініціативою суду. При цьому, у деяких випадках основною підставою для початку медіації є рішення суду, незалежно від згоди сторін на участь у медіації. Присудова медіація, що є обов'язковою для сторін застосовується у провін-ції Онтаріо. Початок такої процедури медіації можливий лише після відкриття судового провадження у відповідній справі. Зокрема, згідно правил цивільного процесу провінції Онтаріо, обов'язкова медіація має розпочатись протягом 180 днів з моменту подання заперечення проти позову. Однак, суд має право продовжити вказаний строк, якщо цього вимагають обставини справи. Такими обставинами можуть бути наявність у спорі більше, ніж двох сторін, а також складний та комплексний характер предмету спору. До початку першого засідання у межах медіації, сторони зобов'язані сформувавши спільну інформаційну базу для забезпечення

ефективності цієї процедури. Кожна із сторін повинна підготувати виклад своєї позиції у письмовій формі, що передбачає надання відомостей щодо фактичних та правових обставин спору, а також коротке пояснення власних інтересів. Якщо одна із сторін не виконує названого обов'язку і це впливає на доцільність проведення медіації загалом, медіатор скасовує засідання та од-ночасно надає судовому координатору з питань медіації засвідчення факту порушення стороною спору відповідних вимог Правил цивільного процесу щодо медіації. Недотримання вимоги надання інформації, необхідної для ефективно-го проведення медіації, може мати серйозні процесуальні наслідки для сторони-порушника. Хід процедури обов'язкової медіації в Онтаріо не визначається процесуальним законодавством провінції. Таким чином, форма комунікації між сторонами, сторонами та медіатором може бути вільно ними обрана. Результат медіації також залежить лише від волі сторін спору. Однак, особиста участь в засіданнях у межах медіації є обов'язком сторін. Якщо сторона спору не з'явилася на запланованому засіданні, медіатор невідкладно повідомляє про це судового координатора з питань медіації. Порушення стороною обов'язку участі у засіданнях у межах медіації, як і порушення обов'язку надання інформації, необхідної для ефективного проведення медіації, є підставою для передання спору на розгляд судді. Суддя, у свою чергу, може прийняти рішення про застосування до сторо-ни-порушника певних процесуальних заходів. Наприклад, суддя може відмовитись брати до уваги будь-які матеріали, які сторона-порушник бажає надати, а також відхилити позов, якщо сторона-порушник є позивачем або не розглянути заперечення проти позову, якщо сторона-порушник є відповідачем. Суддя також має повноваження зобов'язати сторону, що не виконала свого обов'язку у межах процедури медіації, самостійно оплатити усі судові витрати. Згідно Правил цивільного процесу, медіатор зобов'язаний підготувати звіт про хід медіації протягом десяти днів з моменту завершення процедури та надати відповідний документ сторонам і судовому координатору з питань медіації. Якщо медіація завершується укладенням угоди про вирішення спору, то обов'язковою є письмова форма такої угоди, а також підписи обох сторін. Недотримання цієї вимоги не зумовлює недійсності угоди, примусове виконання якої, у разі необхідно-сті, може бути забезпечене судом, але для цього заінтересована сторона спору повинна надати докази того, що угоду було укладено [1, с.100]. Таким чином, формальна вимога укладення угоди про вирішення спору у письмовій формі спрямована, насамперед, на спрощення процедури примусового виконання умов угоди. Крім того, у разі, якщо укладена угода про вирішення спору врегульовує усі питання, що стали підставою для подання позову, сторона-позивач повинна повідомити про це суд протягом десяти днів з моменту підписання угоди. На підставі цього повідомлення суд припиняє судове провадження [2].

Передумовами початку процедури судової медіації є подання позову позивачем, а також подання заперечення на позов відповідачем. Згідно Цивільного процесуального кодексу провінції Квебек, сторони можуть подати

спільну заяву про уповноваження судді на проведення медіації на будь-якому етапі судового процесу розгляду справи. До змісту заяви має входити короткий виклад обставин спору. Втім, головуючий суддя також може ініціювати початок процедури медіації і, якщо сторони не заперечують проти такої ініціативи, обрати суддю, який керуватиме процесом пошуку взаємовигідного рішення. З метою створення умов для досягнення сторонами консенсусу під час медіації, етапи медіації не були чітко визначені Цивільним процесуальним кодексом провінції Квебек. Разом з тим, у Кодексі можна знайти деякі вимоги щодо самої процедури медіації. Зокрема, сторони повинні особисто відвідувати засідання у межах медіації. На вимогу сторін, їхні адвокати також можуть брати участь у засіданнях. Засідання під час медіації не обов'язково мають бути спільними, оскільки, за згодою іншої сторони, суддя може проводити окремі засідання за участі лише однієї сторони спору. Крім того, можливою є присутність на засіданнях третіх осіб (якщо суддя та сторона вважають, що це позитивним чином вплине на хід переговорів). Загалом, більшість процесуальних правил щодо проведення кожного засідання у межах медіації узгоджуються сторонами та суддею спільно і можуть бути змінені таким чином, щоб максимально відповідати потребам сторін.

Якщо сторонам не вдається знайти спільне вирішення спору під час медіації, судовий процес розгляду справи продовжується. У такому разі, важливою умовою прийняття судом справедливого та неупередженого рішення є гарантія того, що суддя, який був медіатором у відповідній справі, не братиме участі у подальшому розгляді цієї справи у судовому порядку. Будь-яка інформація, надана судді-медіатору сторонами не може бути розголошена у майбутньому, а письмові матеріали, отримані суддею під час участі у медіації підлягають знищенню. Успішне завершення процедури медіації, а саме – укладення угоди про вирішення спору є підставою для припинення розпочатого судового процесу у відповідній справі. Угода, укладена між сторонами, які брали участь у медіації повинна мати ознаки «мирової угоди», передбаченої статтею 2631 Цивільного кодексу провінції Квебек. У такому разі, угода про вирішення спору матиме зобов'язуючу силу судового рішення і може бути виконана у примусовому порядку. Якщо угода про вирішення спору не відповідає поняттю мирової угоди у розумінні Цивільного кодексу, сторони (або лише одна, заінтересована сторона) можуть звернутися до суду з проханням затвердити відповідну угоду. Така процедура забезпечує гарантію примусового виконання угоди між сторонами у будь-який момент [3, с. 944-947].

Канада є досить цікавим прикладом розвитку медіації у різних категоріях спорів. Це зумовлено, насамперед, формою державно-територіального устрою Канади, оскільки, з огляду на розподіл нормотворчої юрисдикції між федерацією та провінціями, законодавчий підхід до медіації, залежно від території, завжди має свої особливості. Таким чином, у Канаді представлені усі три моделі медіації: приватна, присудова та судова. При цьому, кожна модель медіації виявилась ефективною на території

відповідних провінцій. Спільною рисою правового регулювання усіх провінцій є визнання таких основних засад медіації, як добровільність, конфіденційність, нейтральність та неупередженість медіатора. Нетиповим є підхід до цього принципу на території провінції Квебек, де медіація в окремих категоріях спорів може бути обов'язковою для сторін, а недотримання обов'язків щодо особистої присутності на засіданнях у межах медіації та надання необхідної інформації про обставини справи є підставою для застосування до сторони-порушника заходів процесуального впливу. Однак, таку практику складно назвати порушенням принципу добровільності медіації, оскільки укласти угоду про вирішення спору сторони можуть лише за власним бажанням. Загалом, судова медіація успішно використовується у судах різних міст провінції Квебек ще з 1997 року. На сьогодні, виконання функцій медіатора становить значну частину професійної діяльності суддів. При цьому, затрати часу на проведення медіації є набагато меншими, ніж затрати часу на розгляд справи у судовому порядку. Тому розвиток судової медіації позитивним чином вплинув на процес розвантаження судів провінції Квебек. Разом з тим, на території провінції Квебек, як і на території усіх інших провінцій Канади, можливим є звернення до різних моделей медіації. Таким чином, сторони спору завжди обирають ту форму процедури медіації, яка найбільше відповідає їхнім потребам та інтересам.

Бібліографічні посилання:

1. Alexander N. Global trends in mediation, 2nd edn. – Kluwer Law International, Netherlands, 2006. – 465 p.
2. Civil Procedure Rules (R.R.O. 1990, Reg. 194) [Електронний ресурс] // Офіційна веб-сторінка Уряду провінції Онтаріо. – Режим доступу: <http://www.ontario.ca/laws/regulation/900194>. – Дата доступу: 09.10.2015.
3. Норт К.Д., Стефек Ф., Mediation. Principles and Regulation in Comparative Perspective. – Oxford University Press, UK, 2013. – 1347 p.

Миронова Ірина Вікторівна

помічник юриста

Науковий керівник: Карпенко Роман Валерійович

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

**ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ, ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Процеси євроінтеграції України в останні роки, постають одним із найважливіших завдань країни на міжнародній арені. Агропромисловий комплекс – один з найбільших секторів економіки України. Підвищення його ефективності та збалансованого (сталого) розвитку є однією із важливих складових економічної і продовольчої безпеки держави. Для підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств України потрібно визначити основні складові їх економічної безпеки, віднайти нові стратегічні напрямки розвитку галузі з врахуванням умов євроінтеграції, та підтримати більшість розвинених держави щодо переходу на так звану «зелену економіку».

Забезпечення економічної безпеки та конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств України у довгостроковій перспективі стає неможливим без поєднання економічного розвитку з врахуванням екологічного фактору.

Теоретичною основою екологізації економіки служить вчення В.І. Вернадського про перехід біосфери в ноосферу, воно визначає стратегію майбутнього розвитку планети і суспільства [1]. У сучасних умовах перед людством постала складна і відповідальна проблема – перебороти, зупинити глобальну системну кризу, що охопила соціально-економічні, демографічні та екологічні сфери. Вчені наголошують, що людство наближається до критичної межі, настання якої не можна допустити, оскільки це може спричинити загибель як природи, так і людини [2].

В Європейському Союзі термін «економічна безпека» у світовій економічній системі відзначає важливість європейської інтеграції в конкурентному процесі глобалізації світової економіки. Розглянемо, що є економічною безпекою для сільськогосподарських підприємств. З першого погляду, це є отримання сталого рівня прибутковості та незмінна конкурентоспроможність підприємств. Результат діяльності сільськогосподарського виробництва неминуче визначається природними циклами, насамперед природно-кліматичними. В даному випадку можна згадати посушливий 2003 рік [3]. Землеробство в Україні знаходиться у незадовільному економічному стані, обумовленому сукупністю наступних чинників: виснаження ґрунтів, повсюдне порушення сівозмін або повна їх відсутність, незадовільне матеріально-технічне забезпечення сільгоспвиробників, занепад меліорації, безвідповідальність на всіх владних і господарських рівнях за ефективне використання земель, деформована система управління сільськогосподарським виробництвом, тому прогнозується, що екстремальні умови, природні і рукотворні, будуть посилюватися, а 2003 рік у цьому плані може бути не останнім [3]. Звідси, для забезпечення конкурентоспроможності та безпеки сільськогосподарських підприємств України, постає необхідність екологізації економіки. Нині людство зіткнулося зі складними екологічними і економічними проблемами, які вимагають системного вирішення і мають глобальний характер. Сільське господарство при цьому фактично опинилось на передовому рубежі цих проблем. Це пов'язано в першу чергу з тим, само виробництво в даній галузі ведеться безпосередньо в прямій взаємодії з природою. Відтак, земля та водні ресурси використовуються безпосередньо як обов'язкові фактори виробництва. Виходячи з цього проблеми екологізації землекористування в сільському господарстві в сучасних умовах є одними з найбільш важливих.

Орієнтація більшості сільськогосподарських підприємств на швидкий результат та на отримання прибутків у певному виробничому циклі часто дає негативні результати у довгостроковій перспективі. Це виникає внаслідок виснаження головного засобу сільськогосподарського виробництва – землі. Земельні ресурси можуть відтворюватись і зберігатись у постійній кількості, але їх кількість обмежена. Їх якісний склад залежить від природних процесів, щорічного споживання та відтворення. Завдяки тісного зв'язку і взаємодії

екологічних і економічних чинників сільськогосподарського виробництва, їх визначають як еколого-економічна система (ЕЕС): глобальна та регіональна. Перша – це екологічно орієнтована соціально - економічна формація із сталим розвитком у просторі й часі, для конкретного регіону, АПК, або підприємства ЕЕС – обмежена певною територією частина техносфери, в якій природні, соціальні і виробничі структури \і процеси пов'язані взаємо підтримуючими потоками речовин, енергії та інформації [4]. Виходячи з цього, еколого-економічні чинники – це чинники, які впливають на інтеграцію економіки і природи, як взаємозалежне і взаємозумовлене функціонування суспільного виробництва і протікання природних процесів [5]. В сільському господарстві проблеми екології мають свої особливості пов'язані в першу чергу з використанням землі в якості головного засобу виробництва. Відповідну найбільш гострі екологічні проблеми пов'язанні саме з питаннями землекористування. Так чи інакше це проблеми національної безпеки нашої держави, її стратегічного інтересів, всього суспільства.

Екологізація економіки ведення сільськогосподарського виробництва ставить одним з головних завдань - організація ефективного землекористування у довгостроковій перспективі. Це включає комплексну систему заходів і забезпечує вирішення правових, соціально-економічних, технологічних, організаційно-територіальних і екологічних завдань у системі земельних відносин має складатись із наступних заходів:– впровадження нормативів і стандартів екологічно безпечного сільськогосподарського землекористування державою;– раціональне використання і захист ґрунтів, збереження та підвищення їхньої родючості сільгоспвиробниками; – нормування зрошувальної води, добрив та засобів захисту рослин, що має враховувати біологічні потреби рослин та не порушувати екологічну рівновагу;– застосування науково-обґрунтованих сівозмін;– обробіток ґрунту з врахуванням збереження якості земель; – впровадження досягнень НТП, альтернативних ресурсозберігаючих і безпечних технологій у системі землеробства;– впровадження у практику страхування земель від зниження їх якісного стану за форс-мажорних обставин;– мотивація сільгоспвиробників до збереження земельних ресурсів; – аудит сільськогосподарського землекористування.

Екологічність та економічність є найважливішими показниками господарської діяльності агропромислових комплексів. Забезпечення еколого - економічної безпеки аграрних підприємств у довгостроковій перспективі вимагає від сільгоспвиробників дбайливого землекористування із збереженням якості та родючості ґрунтів та підтримки з боку держави. Виходячи з проведеного аналізу, маємо визначення «еколого-економічної безпеки» на рівні сільськогосподарського підприємства, як ведення діяльності при якому забезпечується стратегічна підтримка конкурентоспроможності підприємства в водночас з забезпеченням стану використання природних ресурсів на рівні який непогіршує їх природних властивості.

Бібліографічні посилання:

1. Вернадский В.И. Научная мысль как планетное явление /В.И. Вернадский. - М.: Наука. -1991.- 355 с. с.9
2. Корнійчук Л. Теоретичні основи реалізації концепції сталого розвитку/Л. Корнійчук // Економіка України. - 2010. -№2.- с. 72-83.

3. Науково-практичні підходи до ведення сільського господарства за екстремальних погодних умов // Матеріали позачергової сесії Загальних зборів УААН 15.07.2003р. м. Київ. –К.: Аграрна наука. – 2003. – 144с.
4. Бакай С.С. Інтенсивне насінництво зернових культур / Бакай С. С. – К. : Урожай, 1992. –184 с.
5. Корчинська О.А. Родючість ґрунтів: соціально-економічна та екологічна сутність / Корчинська О.А. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 238 с. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 р. № 962–IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua /laws/show/962-15>

Нестерцова-Собакарь Олександра Володимирівна
кандидат юридичних наук, доцент
професор кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЗНАЧЕННЯ КОДИФІКАЦІЇ В СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Необхідною умовою ефективності функціонування правової системи України, що сприяє ліквідації прогалин, колізій та інших дефектів в чинному законодавстві, забезпечує простоту і зручність при реалізації права, можливість добре орієнтуватися в законодавстві, оперативно знаходити і правильно тлумачити всі потрібні норми, є систематизація законодавства, в тому числі і процесуального. Іншими словами це діяльність щодо впорядкування всього комплексу діючих нормативних актів, приведення їх в єдину, упорядковану систему, вдосконалення і розвитку правових приписів.

Систематизація включає в себе аналіз і обробку чинних нормативних актів, угруповання правових приписів за певною схемою, створення внутрішньо єдиної і структурованої системи правових актів. Не є виключенням і цивільне процесуальне законодавство України, яке пройшло довгий шлях становлення та розвитку. Головним імпульсом інтенсифікації цивільного судочинства сміливо можна вважати середину ХІХ ст., що стала періодом пошуку моделі реформування системи цивільного процесуального законодавства та призвело до нового етапу його систематизації шляхом створення Статуту цивільного судочинства 1864 р. Останній можна сміливо вважати першою кодифікацією цивільного процесуального законодавства, адже цей документ мав ознаки, властиві кодифікованому акту, серед яких: 1) об'єднання норм з одним предметом регулювання; 2) правове регулювання більшості правовідносин, що виникають у сфері цивільного судочинства, статут регулював як загальний порядок цивільного судочинства, так і вилучення із загального порядку; 3) суттєва новизна в частині правового регулювання цивільно-процесуальних відносин. Статут фактично вважається відправною точкою, з якого починається історія цивільного процесу, перекресливши в «революційному» стилі все, що було до того; 4) чітка розгалужена структура, елементи якої розташовані в ієрархічній співвідповідності.

На основі цього нормативно-правового акту здійснювалися у подальшому кодифікаційні роботи в цивільному процесуальному законодавстві «радянської» України та в період її незалежності. Саме кодифікаційна форма систематизації цивільного процесуального законодавства з роками показала свою ефективність

та перспективність, адже з одного боку це найбільш складна і досконала форма систематизації, з іншого – форма докорінної переробки діючих нормативних актів, спосіб якісного упорядкування процесуального законодавства, забезпечення його узгодженості і компактності, звільнення від застарілих норм, які себе не виправдали.

Відтак, кодифіковані акти займають центральне місце серед джерел цивільного процесуального права, головним серед яких є Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК). Як головний нормативно-правовий акт в системі джерел цивільного процесуального права, ЦПК визначає юрисдикцію та повноваження загальних судів щодо цивільних спорів та інших визначених ним справ, встановлює порядок здійснення цивільного судочинства, фактично містить положення, які підтверджують його домінуюче становище по відношенню до інших законодавчих актів, регулюючих цивільно-процесуальну сферу відносин [1].

Саме кодекс з проміжком часу визнано найбільш оптимальною моделлю кодифікаційного акту, основне призначення якого полягає в стабілізації системи цивільного процесуального законодавства, створенні базових орієнтирів, що сприяють його розвитку. Кодекс відрізняє складна багатогранна структура, високий рівень нормативних узагальнень, їх внутрішня узгодженість, єдність використовуваної термінології. Визначаючи принципи галузі цивільного процесуального права, кодекс формує однакові підходи до створення конкретних галузевих нормативів і практики їх застосування, а також загальних норм, які відображають основні поняття, предмет і метод галузевого регулювання якісно однорідних суспільних відносин. Тим самим вирішується проблема забезпечення цілісної регламентації в галузі і встановлення суворо визначеної стійкої системи законодавства за предметом проведеної кодифікації.

У сучасній теорії права і в галузевих правових науках існує безліч визначень понять «кодекс», «кодифікація законодавства», «кодифікований акт» тощо. При цьому в розумінні кодифікації законодавства одні автори роблять акцент на правотворчий процес, інші – на методи вдосконалення, на результат такої діяльності, на суб'єкта кодифікації і т.д. [2, с. 125; 3, с. 137]. Проте, головною перевагою кодексу серед інших джерел права, в тому числі й цивільно-процесуального, як слушно наголошують Рогач О.Я. та Гомонай В.В., є те, що йому властива певна «зведеність»: об'єднуючи значну кількість правових норм, вона вимагає не лише їх систематизованого викладення, групування за правовими інститутами, а й виокремлення загальних принципів, які є фундаментом внутрішньої єдності цих норм, визначає їх взаємозв'язок і взаємозалежність, а також взаємозумовленість цього кодифікаційного акта з іншими актами цієї галузі [4, с. 52-54].

В ЦПК України, як головному кодифікованому акті цивільного процесуального права та законодавства: 1) сформульовано норми, що регулюють найважливіші, принципові питання цивільного процесуального права; 2) він регулює велику сферу цивільних процесуальних відносин, що виникають, змінюються і припиняються під час здійснення цивільного судочинства; 3) цей Кодекс є єдиним, внутрішньо пов'язаним документом, що

включає правила (норми), зумовлені динамікою соціального життя, назрілими потребами розвитку суспільства; 4) з урахуванням об'єктивних тенденцій розвитку відносин, які є предметом регулювання цього акта кодифікації, він містить норми, розраховані на тривалий період їх дії; 5) ЦПК очолює систему джерел цивільного процесуального права; 6) з точки зору законодавчої техніки, він має складну структуру, де нормативні поняття, принципи та приписи окремих правових інститутів об'єднують ся у параграфи, глави, розділи, частини [5].

Місце і роль кодексу як різновиду кодифікованого акту в правовій системі української держави неоднозначні. У літературі найбільш часто зустрічається точка зору, згідно з якою кодекс очолює систему взаємопов'язаних нормативних актів, що утворюють певну галузь, підгалузь чи окремий інститут законодавства, має більшу юридичну силу по відношенню до звичайних (некодифікованих) законів [6, с. 23]. На практиці ж кодекс може мати вищу юридичну силу по відношенню до законів, може мати якийсь пріоритет, або бути таким же законом, відмінним тільки за структурою і змістом. Наприклад, у Ватикані з 1929 р. діє Закон про джерела права; у 1942 р. в Італії були затверджені королівським декретом «Загальні положення про Закон», в яких встановлено перелік джерел права, визначені межі регулювання кожним актом; в Болгарії в 1973 р. прийнятий Закон «Про нормативні акти», який визначає їх ієрархію; в Японії в 1898 р. було прийнято Загальне положення про закони [7, с. 4].

Кодекс (в ідеалі) містить в собі нормативно-правові приписи в концентрованому вигляді, найбільш повно регулює ті чи інші суспільні відносини, підвищує системність законодавства, його стрункність, структурну досконалість, надає законодавству цілісний характер, а також є нормативною основою певної галузі (підгалузі, інституту) законодавства. Завдяки кодексу у людей виникає можливість засвоїти вимоги норм права більш повно і системно, не досліджуючи в пошуках окремих положень всю систему законодавства [8, с. 32]. Додання кодексу певного статусу над «звичайними законами» дозволяє законодавцю в подальшому при виданні нових правових актів орієнтуватися на зміст кодексу, дотримуючись принципу відповідності норм законодавства положенням кодексу.

Нинішній кодекс прийшов на зміну Цивільному процесуальному кодексу Української РСР, прийнятому ще 18 липня 1963 року. Разом з тим, до Цивільного процесуального кодексу України в редакції 2004 року неодноразово вносилися зміни, найбільш суттєвими стали процесуальні зміни 2017 року, коли набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів». Головний акцент законотворців передбаченими процесуальними змінами спрямовано на розв'язання проблем: – застарілості системи документообігу; – порушення принципу правової певності; – строків розгляду справ; – обмеженості засобів доказування та їх невідповідності розвитку суспільства та технологій; – неефективності заходів забезпечення позову й утопичності їх отримання; – зловживання правами учасниками провадження та безкарності за

подібні дії; – розбіжностей у правилах розгляду цивільних, господарських та адміністративних справ [9].

Безумовно, кодифікація цивільного процесуального законодавства України є нагальною проблемою сьогодення. Навіть прийняття його нової редакції 3 жовтня 2017 року окрім великої кількості позитивних моментів, містить, як свідчить судова практика, також цілу низку неузгодженостей та суперечностей. Тому усі конструктивні пропозиції повинні бути враховані при внесенні подальших змін та доповнень до ЦПК України, що зробить його більш довершеним та юридично якіснішим, адже як і будь-який нормативно-правовий акт, цивільний процесуальний кодекс повинен, насамперед, бути спрямований на покращення правового регулювання та охорони цивільно-процесуальних відносин.

Таким чином, кодифіковану форму закону важко переоцінити, адже вона є важливою умовою ефективності правового регулювання цивільно-процесуальної діяльності. Кодифікація забезпечує цілісність, повноту, системність, єдність методів правового регулювання цивільно-процесуальних відносин, сприяє внутрішній узгодженості цивільно-процесуального закону, виключення повторень і суперечностей, компактності законодавства, його стабільності та стійкості.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний процесуальний кодекс України / Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.
2. Теория государства и права: Учебник / Пиголкин А.С., Головистикова А.Н., Дмитриев Ю.А., Саидов А.Х. / Под ред. А.С. Пиголкина. М.: Юрайт-Издат, 2005. 613 с.
3. Матузов, Н.И. Теория государства и права Курс лекций. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Юристъ, 2001. 776 с.
4. Рогач О.Я., Гомонай В.В. Поняття та місце кодексу у системі законодавства України // Проблеми кодифікації законодавства України: Матеріали науко во-практичної конференції / За заг. ред. Нагребельного В. П., Пархоменко Н. М. К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. С. 52-56.
5. Васильев С.В. Кодифікація як основна форма систематизації джерел цивільного процесуального права України URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dip_2013_59_41
6. Топорнин, Б.Н. Система источников права: тенденции развития // Судебная практика как источник права. М., 2000. С. 20-24.
7. Казьмин, И.Ф., Поленина, С.В. «Закон о законах»: проблемы издания и содержания [Текст] / И.Ф. Казьмин, С.В. Поленина; «Закон о законах»: проблемы издания и содержания / Советское государство и право. 1988. № 12. С. 3-10.
8. Чухвичев, Д.В. Особенности законодательной техники при проведении кодификации / Право и политика. 2005. № 10. С. 30-34.
9. Зміни до процесуального законодавства. Що потрібно знати? URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/167310_zmni-do-protseusualnogo-zakonodavstva-shcho-potrnbno-znati

ЮРИДИЧНА КОЛІЗІЯ ЯК ПРОТИРІЧЧЯ МІЖ ІСНУЮЧИМ ПРАВОВИМ ПОРЯДКОМ І НАМІРАМИ І ДІЯМИ ЩОДО ЙОГО ЗМІНИ

Обушенко Наталія Миколаївна,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Деякі сфери людської життєдіяльності та відповідні їй суспільні відносини мають для держави особливе, надзвичайне значення, тому вона робить усе можливе для того, щоб попередити виникнення в них конфліктних ситуацій. Існують різні способи протидії та попередження конфліктів, одним з основних

серед них виступає нормотворча діяльність держави. Адже у кожній державі, що позиціонує себе як демократичну, правову та соціальну, саме право є основним мірилом справедливості та рівності. На особливому значенні законів у вирішенні різного роду протиріч наголошував ще античний філософ Платон. Зокрема у своїх бесідах він говорив, що все перебуває у війні зі всіма як у суспільному, так і в приватному житті, і кожен – з самим собою. Упорядкована держава і її добрі закони повинні служити примиренню та усуненню міжусобиць. Тоді вся увага буде звернена на зовнішніх ворогів. Законодавцю слід і повчати громадян, і визначати, що добре і що погано в кожному окремому випадку. Співрозмовники Платона вказували, що внутрішні стани тягнуть людей в різні боки і спонукають до протилежним діям. А це і є розмежування чесноти й вади. Держава, вбачаючи ці протилежні нитки, повинна із розумом «освятити» Закон і зробити його основою для внутрішніх відносин і під час відносин з іншими державами [1, с.72-99].

Отже створюючи норми права держава впорядковує та спрямовує суспільні відносини таким чином, щоб вони протікали (відбувалися) за максимально сприятливих умов для усіх їх учасників. Однак в разі, якщо конфлікт все ж таки виник, держава, знову ж таки через відповідні норми права, встановлює порядок його вирішення та відновлення згоди у відносинах.

У юридичній літературі зустрічаються різні дефініції, що означають певні суперечності у правовій сфері – це: «юридична колізія», «правова колізія», «колізія нормативних актів», «колізії норм права», «колізія законів» тощо. Це свідчить про відсутність єдиної наукової точки зору до розуміння поняття колізії. На цьому, доречі, акцентують увагу О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко. Автори зазначають, що наразі відсутній єдиний підхід до визначення юридичної колізії. Енциклопедичний словник Брокгауза і Ефрона характеризує колізію як зіткнення юридичних норм у процесі розгляду юридичної справи. Ю. Тихомиров характеризує юридичні колізії як протиріччя між правовими нормами, актами та інститутами, що зумовлюють складнощі на практиці. С. Алексєєв вважає, що колізії – це протиріччя та зіткнення, що можливі лише між нормативно-правовими актами, а не нормами. Більш широко юридичні колізії визначає Н. Власенко, оскільки характеризує їх як відношення між нормами, що виникають у процесі вирішення однієї ситуації [2, с. 142].

Аналізуючи сутність колізії як явища слід виходити із того, що вона ніяким чином не залежить від суб'єктивної інтерпретації змісту правової норми відповідним суб'єктом правозастосовного процесу, адже це призводить до зменшення автономного характеру існування колізії. У той час як вона, автономність, є однією з обов'язкових ознак колізії [3, с. 15].

Під автономністю існування колізій слід розуміти той факт, що їх існування не залежить від усвідомлення компетентним суб'єктом наявності тих чи інших протиріч у праві під час виконання ним відповідних дій щодо застосування норм права, зокрема трудового. Тобто, реалізуючи правозастосування відповідний суб'єкт пропускає положення норм права, які підлягають застосуванню, через власну свідомість, і саме під час цього розумового процесу стають відомими юридичні колізії. Однак це не означає, що

аналітична діяльність правозастосовного суб'єкта породжує цю колізію, оскільки вона може існувати і до моменту її виявлення повноважним суб'єктом. Встановлення ж під час правозастосовної практики норм, які передбачають різний характер поведінки суб'єкта права в конкретній ситуації, лише виводить колізію на поверхню, робить її очевидною і вимагає вже застосування комплексу заходів щодо її вирішення.

Далі, вважаємо за необхідне також зауважити, що розмірковуючи про юридичні колізії у правозастосовній діяльності не можна обмежуватись лише взаємним протиріччям положень норм права з одно й того ж питання. Колізія як явище виникає тоді, коли між нормами права, зокрема трудового, що регламентують одну юридичну ситуацію виникає певного роду неузгодженість. Однак така неузгодженість може виражатися не тільки у прямому протиріччі нормативних приписів, а й у тому випадку, коли дві чи більше норм права встановлюють різні за своїм характером варіанти вирішення тієї чи іншої ситуації. І хоча у цій ситуації правові приписи не є полярними, тобто прямо не протирічать та не виключають один одного, проте все одно суттєво ускладнюють процес обрання вірного рішення та адекватного розв'язання справи.

Наступним аспектом, який слід врахувати – це те, що колізії виникають тільки на рівні норм права. Що це означає? В Україні склалася та функціонує романо-германська (або континентальна) система права, у якій головним джерелом права виступають закони на чолі з Конституцією та центральними кодифікованими нормативно-правовими актами (наприклад, Кодекс законів про працю України). Всі інші закони та підзаконні нормативно-правові акти створюються з урахуванням вищезазначених правових документів.

Ще одним моментом, який слід прокоментувати, досліджуючи колізії правозастосування – це чинники, які сприяють їх виникненню. Вони мають об'єктивний та суб'єктивний характер. З цього приводу слід погодитись із думкою Ю.С. Шемшученко, який зазначає, що до об'єктивних чинників колізій відносять ті, що не залежать від волі законодавця та інших суб'єктів права. Це такі, що пов'язані: а) з динамікою правовідносин у часі, що має вияв у конфлікті старих правових норм, які не були офіційно змінені чи скасовані, з новими або в зміні характеру самих відносин; б) з поширенням відносин у просторі, основою яких є принцип території (у цьому випадку слід розрізняти два глобальних рівні, на яких виникають колізії: національний, або внутрішній, та міжнародний); в) з необхідністю диференційованого регулювання відносин, що передбачає наявність їх специфічних різновидів. За об'єктивний чинник можна вважати множинність органів правотворчості, які приймають норми, що певною мірою регулюють суспільні відносини [4, с. 54]. Що ж стосується суб'єктивних чинників, то автор відносить до них ті, які мають безпосередній зв'язок з волею законодавця – це: відсутність чіткого розмежування законодавчої компетенції між органами правотворчості, внаслідок чого перетинаються предмети відання; відсутність повної інформації щодо правового регулювання певного питання; брак досвіду правотворення; непослідовна систематизація нормативних актів [4, с. 101].

Отже, враховуючи все вищевикладене вважаємо, що під юридичною колізією слід розуміти обумовлені рядом об'єктивних та суб'єктивних чинників, автономно існуючі суперечності (конфлікти), що виникають між двома чи більше нормами права з приводу врегулювання аналогічної ситуації, та проявляються як у вигляді прямого протиріччя, так і в інших формах неузгодженості.

Бібліографічні посилання:

1. Платон. Законы / Общ. ред. А.Ф. Лосева, В.Ф. Асмуса, – М.: Мысль, 1999, с.832.
2. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.
3. Степакова Н.М. Колізії як правове явище в реалізації норм трудового права // Матеріали восьмої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Сучасна наука в мережі Internet», Київ – 2012. – С. 14-16.
4. Юридична енциклопедія: В 6 т. /Редкол.: Ю70 Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. — К.: «Укр. енцикл.», 2008 // [Електронний ресурс]-Режим доступу: <http://cyclop.com.ua/content/view/1129/58/1/22/#44118>

Пічко Роман Сергійович,
молодший науковий співробітник
Придніпровського наукового центру НАН України і МОН України,
старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
адвокат

КОМПЕНСАЦІЯ ЯК МІРА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРИ ПОРУШЕННІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

В найширшому розумінні під захистом прав інтелектуальної власності і законних інтересів правоволодільців розуміють передбачені законом способи по їх визнанню та поновленню, припинення правопорушень, застосування до порушників заходів відповідальності, а також сам механізм практичної реалізації цих заходів [1, с.207].

Порушенням прав у сфері інтелектуальної власності деякі науковці пропонують вважати дії, що спрямовані на протиправне використання об'єктів права інтелектуальної власності, права на які належать іншим особам, умисно вчинені правопорушником, який розуміє протизаконний характер цих дій, з метою отримання матеріальної шкоди [2, с.35].

Однак, таке визначення порушення прав у сфері інтелектуальної власності залишає без уваги порушення прав інтелектуальної власності з необережності, оскільки порушник може не знати про належність прав інтелектуальної власності конкретній особі. Для цього йому необхідно здійснити певні дії, зокрема, передивитися реєстри зареєстрованих об'єктів промислової власності, які розміщуються на вебсайті ДП «Український інститут промислової власності» або замовити проведення тематичного пошуку у патентного повіреного або у того ж самого ДП «Український інститут промислової власності».

При цьому, слід зважити, що відповідно до частини першої статті 19 Конституції України правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Жодний закон України в сфері інтелектуальної

власності не має прямої норми, яка б вказувала на обов'язок здійснювати перевірку зазначених реєстрів. Навпаки, наприклад ч. 4 ст. 31 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» встановлює, що не визнається порушенням прав, що випливають з патенту, використання з комерційною метою винаходу будь-якою особою, яка придбала продукт, виготовлений із застосуванням запатентованого винаходу, і не могла знати, що цей продукт був виготовлений чи введений в обіг з порушенням прав, що надаються патентом. Проте після одержання відповідного повідомлення власника прав зазначена особа повинна припинити використання продукту або виплатити власнику прав відповідні кошти, розмір яких встановлюється відповідно до законів або за згодою сторін. Спори щодо цих розрахунків та порядку їх виплати вирішуються у судовому порядку.

Як зазначав В. П. Грибанов, правопорушення завжди пов'язане з невиконанням або неналежним виконанням своїх обов'язків, але не завжди пов'язане з порушенням суб'єктивних цивільних прав інших осіб. Хоча у більшості випадків порушення обов'язку пов'язане одночасно також і з порушенням суб'єктивних прав інших осіб [3, с.83].

Саме тому цивільне правопорушення слід вважати протиправну дію або бездіяльність особи, що порушує норми актів цивільного законодавства або умови договору, і з якою договір або закон пов'язують виникнення цивільно-правової відповідальності [4, с.371].

Ненавмисне порушення права інтелектуальної власності також знайшло своє відображення і у праві Європейського союзу. Так, в ст. 13 глави 6 «Збитки та судові витрати» Директиви 2004/48/ЄС щодо Цивільного захисту прав інтелектуальної власності встановлено, що якщо правопорушник не навмисно або з обґрунтованих підстав не знає, що здійснює правопорушну діяльність, держави-члени можуть встановити, що судові органи можуть вимагати відшкодування збитків або виплатити збитки, які можуть бути попередньо встановлені. [5].

З урахуванням цього, порушення права інтелектуальної власності є дії або бездіяльність, що призводять до порушення права інтелектуальної власності, спрямовані на протиправне використання повністю або частково об'єктів права інтелектуальної власності.

За ч. 1 ст. 431 ЦК України порушення права інтелектуальної власності, в тому числі невизнання цього права чи посягання на нього, тягне за собою відповідальність, встановлену цим Кодексом, іншим законом чи договором.

У випадку порушення (невизнання, оскарження) суб'єктивного цивільного права або інтереса у потерпілої особи виникає право на застосування конкретного способу захисту [6, с. 152].

За п. 5 ч. 2 ст. 432 ЦК України суд у випадках та в порядку, встановлених законом, може постановити рішення про застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення.

Якщо буквально тлумачити зазначену норму, то прийдемо до розуміння того, що застосування разового грошового стягнення або компенсації може бути застосовано лише у випадках та в порядку, встановлених законом. Однак, окрім п. г ч. 2 ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» де визначено що суд має право постановити рішення чи ухвалу про виплату компенсації, що визначається судом як паушальна сума на базі таких елементів, як подвоєна, а у разі умисного порушення – як потроєна сума винагороди або комісійні платежі, які були б сплачені, якби порушник звернувся із заявою про надання дозволу на використання оспорюваного авторського права або суміжних прав замість відшкодування збитків або стягнення доходу, інші закони в сфері інтелектуальної власності норм про компенсацію не містять.

Наведена норма права про компенсацію також не є вдалою, бо закладає багато варіативності та вірогідності у оцінку поведінки сторін спору, що обумовлює необґрунтоване навантаження на суд в ракурсі оцінки ймовірних правовідносин сторін. До прийняття Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» ця норма мала інший зміст, а саме компенсація варіювалася від 10 до 50000 мінімальних заробітних плат. Для практичної реалізації цієї норми Пленум Верховного Суду України (який діяв на той час) прийняв 04.06.2010 р. постанову №5 Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав, у п. 42 якої визначив, що для визначення суми такої компенсації, яка є адекватною порушенню, суд має дослідити: факт порушення майнових прав та яке саме порушення допущено; об'єктивні критерії, що можуть свідчити про орієнтовний розмір шкоди, завданої неправомірним кожним окремим використанням об'єкта авторського права і (або) суміжних прав; тривалість та обсяг порушень (одноразове чи багаторазове використання спірних об'єктів); розмір доходу, отриманий унаслідок правопорушення; кількість осіб, право яких порушено; наміри відповідача; можливість відновлення попереднього стану та необхідні для цього зусилля тощо. При цьому слід враховувати загальні засади цивільного законодавства, встановлені статтею 3 ЦК України, зокрема справедливість, добросовісність та розумність. Відповідні мотиви визначення розміру компенсації повинні бути наведені в судовому рішенні.

Нажаль, змінюючи положення п. г ч. 2 ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» законодавець сліпо запозичив правовий підхід Європейського Союзу, навіть не намагаючись оцінити та адаптувати під сьогодення надбання національної наукової думки та судової практики.

Ані Цивільний кодекс України, ані закони України «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг», «Про охорону прав на промислові зразки» та інші нормативно-правові акти у сфері охорони прав промислової власності не містять належної конкретизації розмірів разового грошового стягнення. Це навряд чи зумовлено об'єктивними відмінностями у підходах до захисту авторських прав і прав промислової власності. Радше, це є свідченням недостатньої уваги держави до сфери захисту прав промислової власності, адже

з часу набрання чинності Цивільним кодексом України, який закріпив як універсальну для всіх інститутів права інтелектуальної власності можливість застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків, логічно стверджувати, що суб'єкти права промислової власності мають перебувати у рівному із суб'єктами авторських і суміжних прав становищі щодо вибору можливостей для захисту своїх виключних прав [7, с. 76].

Сама ідея компенсації за порушення відповідних майнових прав має на меті забезпечити відновлення порушеного права у тих випадках, коли неможливо встановити точний розмір збитків, завданих правопорушенням [8, с. 360].

Оскільки цивільному праву властива компенсаторно-відновлювальна функція, яка безпосередньо повинна реалізовуватися у захисті права інтелектуальної власності, пропонуємо п. 5 ч. 2 ст. 432 ЦК України викласти у наступній редакції, залишивши цю норму як єдину, що визначає компенсацію за порушення права інтелектуальної власності:

За заявою суб'єкта права інтелектуальної власності замість відшкодування збитків або стягнення доходу суд має право стягнути з порушника, який умисно чи з необережності допустив порушення права інтелектуальної власності, компенсацію у розмірі від 3 до 500 мінімальних заробітних плат, що визначається за розсудом суду з урахуванням принципів розумності, добросовісності та справедливості, виходячи з характеру порушення, заявлених позовних вимог та причинно-наслідкового характеру дій (бездіяльності) або рішень, що призвели до порушення права інтелектуальної власності.

Бібліографічні посилання:

1. Гражданское право: учеб.: в 3 т./под ред. А.п. Сергеева. М.: Велби, 2005. Т. 3 С. 207.
2. Теоретичні та методичні засади визначення збитків, завданих неправомірним використанням прав на об'єкти інтелектуальної власності: науково-практичне видання/за ред. О.Б. Бутнік-Сіверського, К.НДІ ІВ НАПрНУ, Інтерсервіс, 2018. – 94с.
3. Грибанов, В. П. Ответственность за нарушение гражданских прав и обязанностей [Текст] / В. П. Грибанов // Осуществление и защита гражданских прав. – М. : Статут, 2000. – С. 319.
4. Цивільне право : підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін. ; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатеевої, В. Л. Яроцького. – Х. : Право, 2011. – Т. 1. – 656 с.
5. Директиви 2004/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС від 29 квітня 2004 р. про захист прав інтелектуальної власності (Офіційний вісник ЄС, L 157, від 30 квітня 2004 р., с. 45–86).
6. Дзера, І. А. Захист цивільних прав за Цивільним кодексу України [Текст] / І. А.Дзера.// Альманах кримінального права: збірник статей. Випуск перший. -Київ: Правова єдність, 2008. -С. 149 – 159
7. Коваль І. Виплата компенсації за неправомірне використання об'єкта інтелектуальної власності: правова природа й умови застосування. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2015. № 6. С.70-78.
8. Кот О.О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики: монографія / О.О. Кот. – К.: Алерта, 2017. – 494 с.

Поклонська Оксана Юріївна

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН ЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

В основу законодавства про працю покладено конституційні положення щодо прав та свобод людини і громадянина, а враховуючи швидкоплинний розвиток суспільства дана сфера потребує реформування та всебічного аналізу з

метою вдосконалення законодавчої бази та правозастосовної практики. Зокрема це стосується матеріальної відповідальності сторін трудових правовідносин.

Дана проблема перебувала в колі наукових інтересів Н.Г. Белова, Ф.Ф. Бутинця, В.С. Венедиктов, І.В. Зуб, Д.О. Карпенко, Л.М. Крамаровського, В.І. Прокопенко, В.Г. Ротань, М.П. Стадник, Л.І. Суровська, А.А. Шпіга, В.І. Щербина та ін. [3, с.150].

Так, В.І. Щербина визначає матеріальну відповідальність у трудовому праві України як передбачену нормами трудового законодавства необхідність для однієї із сторін трудових правовідносин відшкодувати матеріальну шкоду, заподіяну іншій стороні внаслідок неналежного виконання своїх трудових обов'язків [4, с.411].

У свою чергу, деякі науковці стверджують, що потрібно розмежовувати матеріальну відповідальність працівника та роботодавця, адже це два самостійні різновиди матеріальної відповідальності. Хоча Н.М. Хуторян та П.Р. Стависький схиляються до іншої думки, що це єдиний інститут трудового права та вид матеріальної відповідальності [5, с.66].

П.Р.Стависький в обґрунтування цього положення виділяв такі спільні риси матеріальної відповідальності працівника і роботодавця: виникнення обох частин матеріальної відповідальності в трудовому праві зумовлено наявністю трудових правовідносин; її суб'єктами є тільки сторони трудових правовідносин – працівник та роботодавець; матеріальна відповідальність обох сторін виникає внаслідок порушення ними трудових обов'язків; відповідальність настає за винне порушення своїх обов'язків; і одна, і друга сторони несуть як повну, так і обмежену відповідальність; матеріальна відповідальність обох сторін має компенсаційний характер. Саме ці спільні риси матеріальної відповідальності працівника та роботодавця об'єднують визначені різновиди матеріальної відповідальності за критерієм суб'єктного складу в єдиний інститут трудового права – інститут матеріальної відповідальності [5, с.67].

Слід зазначити, хоча матеріальна відповідальність сторін трудових правовідносин й розглядається як єдиний інститут трудового права, проте має свої особливості щодо притягнення кожного із суб'єктів до даного виду відповідальності.

Так, матеріальна відповідальність працівника - це його обов'язок відшкодувати в установлених законом розмірі й порядку завдану ним пряму дійсну шкоду майну роботодавця протиправним винним порушенням взятих на себе за трудовим договором обов'язків.

Даний обов'язок має на меті: захист майна роботодавця від пошкодження, втрати, розкрадання й забезпечення відшкодування завданої шкоди працівником (правовідновлення); забезпечення гарантії працівникові при покладенні на нього матеріальної відповідальності, охорона його заробітної плати від надмірних, незаконних і безпідставних стягнень (гарантія); виховання у працівника бережливого, старанного, дбайливого ставлення до майна роботодавця, яке передається тому для здійснення його трудової функції в запобігання заподіяння шкоди майну роботодавця [4, с.411].

Щодо матеріальної відповідальності роботодавця, то слід зазначити, що відповідно до юридичної доктрини, вона визначається як обов'язок роботодавця відшкодувати шкоду, заподіяну працівникові внаслідок невиконання або неналежного виконання своїх трудових обов'язків, у розмірі і порядку, передбаченому законодавством [2].

Наприклад, відповідно до ст.153 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) в основі матеріальної відповідальності роботодавця лежить його обов'язок створити умови, необхідні для нормальної роботи; забезпечити здорові та безпечні умови праці, а також впроваджувати сучасні засоби техніки безпеки та санітарно-гігієнічні умови, які запобігають виробничому травматизму і виникненню професійних захворювань працівників[1, ст.153].

Також, у ст.ст.117,235,236 КЗпП передбачений обов'язок роботодавця відшкодувати працівникові шкоду, завдану затримкою розрахунку при звільненні, незаконним звільненням, переведенням працівника на іншу роботу, неправильним формулюванням причини звільнення у трудовій книжці, затримкою видачі трудової книжки з вини власника або уповноваженого ним органу, затримкою виконання рішення про поновлення на роботі працівника [1].

Отже, матеріальна відповідальність працівника та роботодавця в трудовому праві є єдиним інститутом права, де кожен із суб'єктів має ряд своїх особливостей. Адже при виконанні своїх функціональних обов'язків жоден із них не застрахований від виникнення трудового правопорушення, що в свою чергу, і є підставою настання матеріальної відповідальності. Так добре, коли і працівник, і роботодавець обізнані в даному питанні й спроможні захистити свої права та законні інтереси. Але, щоб вони могли це реалізувати, даний аспект повинен досконало бути висвітлений на законодавчому рівні, чого на жаль, на сьогодні немає.

Тому, національне законодавство в сфері матеріальної відповідальності сторін трудових правовідносин, зокрема підстав її настання, детальне зазначення прав, обов'язків сторін при вирішенні того чи іншого питання та ряду інших обставин, потребує реформування шляхом усунення теоретичних суперечностей та прогалини, а також деталізації правових норм що регулюють дане питання в нормативно-правових актах. Адже це допоможе в першу чергу пришвидшити процедуру притягнення до відповідальності винної сторони, по-друге, надасть можливість перешкоджати зловживанню повноваженнями та захисту суб'єктів трудових правовідносин своїх прав та законних інтересів.

Бібліографічні посилання:

1. Кодекс Законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII. Відомості Верховної Ради України. 1971. № 50. Ст.375
2. Дяченко Ю.С. Матеріальна відповідальність роботодавця в правовідносинах. URL: http://www.rusnauka.com/13_NBG_2015/Pravo/4_191249.doc.htm
3. Лега О.В. Економіко-правові аспекти матеріальної відповідальності облікових працівників//Вісник ЖДТУ. - №3 (53). –2010. - С.150-151
4. Хайнус О.І. Поняття матеріальної відповідальності працівників у трудовому праві // Часопис Київського університету права. – 2011. – Вип. 4. – С.410-414
5. Швець Н.М., Белей О.В. Новації трудового законодавства щодо матеріальної відповідальності роботодавця / Н.М. Швець, О.В. Белей // Право і суспільство. – 2019. -№1(2). – С.65-71

Поліщук Марина Геннадіївна
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПЕРСПЕКТИВИ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ ШЛЯХОМ НАДАННЯ НОТАРІУСАМ ФУНКЦІЙ МЕДІАТОРА

На сьогодні Україна знаходиться в стадії реформування всіх сфер життєдіяльності, зокрема і шляхом реалізації в Україні новітніх правових підходів. Сучасний етап формування державотворчих та правотворчих концепцій України має відповідати потребам становлення української держави як правової. Одним із шляхів реалізації новітніх правових підходів є широке запровадження інституту медіації в українському суспільстві. Нині розроблено і подано до Верховної Ради України проект Закону України «Про медіацію». За цим законопроектом медіація - альтернативний (позасудовий) метод вирішення спорів, за допомогою якого дві або більше сторони спору намагаються в рамках структурованого процесу, самостійно, на добровільній основі досягти згоди для вирішення їх спору за допомогою медіатора.

Медіатором є особа, яка має статус медіатора відповідно до Закону України «Про медіацію». Медіатором може бути фізична особа, яка досягла двадцяти п'яти років, має вищу або професійно-технічну освіту та пройшла професійне навчання медіації, що має включати 90 академічних годин початкового навчання, в тому числі не менше 45 академічних годин навчання практичним навичкам. Сторонами медіації є фізичні, юридичні особи або групи осіб, які бажають врегулювати свій спір за допомогою процедури медіації. Учасниками медіації є медіатор (медіатори), сторони медіації, їх представники, законні представники, перекладач, експерти та інші особи за домовленістю сторін медіації.

Отже, проект Закону «Про медіацію» допускає здійснення діяльності медіатора особами, які не мають юридичної освіти. Таке положення є спірним, оскільки йдеться про сферу вирішення правових конфліктів. Основним завданням зазначеного проекту Закону є визначення правових основ надання послуг медіації на професійних засадах, поширення практики мирного вирішення спорів несудовими методами, шляхом укладання договорів з метою розвантаження судів та забезпечення збалансованих взаємовідносин між інститутом медіації та судовою системою.

Питання залучення нотаріусів до сфери медіації несе в собі необхідність ознайомлення з нормами права, які встановлюють вимоги до професії нотаріуса та визначають порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України.

Нотаріат в Україні - це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені Законом України «Про нотаріат».[4,с. 78-79]

Нотаріусом може бути громадянин України, який має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи у сфері права не

менш як шість років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори - не менш як три роки, склав кваліфікаційний іспит і отримав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Не може бути нотаріусом особа, яка має судимість, обмежена у дієздатності або визнана недієздатною за рішенням суду (ч. 2 ст. 3 Закону України «Про нотаріат»). [4,с. 66-67]

Отже, професія нотаріуса дає можливість розглядати його в якості медіатора та використання його потенціалу у сфері правозастосування. До обов'язків нотаріуса входить сприяти громадянам, підприємствам, установам і організаціям у здійсненні їх прав та захисті законних інтересів, роз'яснювати права і обов'язки, попереджати про наслідки вчинюваних нотаріальних дій для того, щоб юридична необізнаність не могла бути використана їм на шкоду.

Діяльність нотаріуса в якості медіатора, направлена на використання його юридичної кваліфікації для оформлення рішення в юридичній формі, необхідно розглядати в якості службової діяльності у сфері надання юридичної допомоги. Правила проведення нотаріусом медіації закріплені в нормативних актах, які регулюють порядок здійснення нотаріусом професійних обов'язків. [3,с.54-55].

Загальним правилом надання нотаріусом юридичної допомоги в якості медіатора не виключає можливості посвідчення нотаріусом угоди, яка укладена учасниками медіації. Процес медіації складається з чотирьох етапів, кожен з яких має свою мету і зміст. Для успішного проведення медіації необхідно, щоб перехід до наступного етапу відбувався після досягнення цілей на попередньому. Медіатор попередньо повинен провести бесіду з кожним учасником конфлікту окремо. Для того щоб проінформувати учасників про процедуру медіації, роль медіатора і учасників в ній, та найголовніше, отримати добровільну згоду на участь у медіації. Перш ніж безпосередньо перейти до обговорення змісту конфліктної ситуації, необхідно переконатися, що сторони розуміють суть процедури та погоджуються дотримуватися правил і брати участь у медіації.

На другому етапі кожна сторона описує конфліктну ситуацію зі своєї точки зору. Завдання цього етапу - надати сторонам можливість висловитися стосовно конфліктної ситуації і їх ставлення до неї, дослідити інтереси сторін. Важливо детально визначити за допомогою запитань суть проблеми з погляду кожної зі сторін та ключові моменти, що потребують розв'язання. Цей етап є базовим у побудові діалогу між сторонами, оскільки вони є основними суб'єктами комунікації, а роль медіатора полягає виключно у полегшенні процесу спілкування між учасниками. Етап закінчується лише тоді, коли повністю визначені всі проблеми та інтереси, які стоять за позицією кожної з сторін.[2,с.76-79]

Завдання третього етапу - визначити шляхи розв'язання проблеми та знайти варіант, який задовольнить обидві сторони конфлікту. Важливим елементом етапу розв'язання проблеми є визначення переліку проблем. Варто пам'ятати, що сторони повинні спочатку дійти порозуміння у визначенні проблем, а потім намагатися розробити рішення. Також варто обговорити можливі результати виконання того чи іншого плану для сторін. На заключному, четвертому етапі відбувається укладання угоди за результатами медіації. На

медіатора покладається завдання по оформленню консенсусу в письмовій формі. Якщо в ролі медіатора виступає нотаріус, то він правомочний засвідчити цю угоду. [2,с.23-27]

Медіація достатньо новий спосіб врегулювання конфліктів який використовується в нашій державі. Але вона вже активно застосовується як в нотаріальній діяльності, так і в бізнесі, управлінні, сімейному праві, комерції, простіше напевно буде зазначити де вона не застосовується. Найчастіше медіаторами стають юристи і психологи, але законодавчо не закріплено наявність спеціальної освіти, тут більше відіграє роль наявність авторитету, життєвого досвіду. Професія нотаріуса, на мою думку найбільш відповідає розумінню професії медіатора, адже нотаріус має авторитет в очах клієнтів, добру освіту, повинен відповідати моральним засадам суспільства. Головне - він завжди об'єктивний та незалежний в своїх судженнях, його дії завжди відповідають закону, що дає змогу неупереджено проводити процес медіації.

Бібліографічні посилання:

1. Правове регулювання медіації в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pomichnyk.org/publikatsiji/pravove-rehulyuvannya-mediatsiji-v-ukrajini.html>
2. Медведев И.Г. Аналитический обзор по материалам работы последних конгрессов Международного союза латинского нотариата / И.Г. Мендведев // Центр нотариальных исследований: материалы и статьи. Выпуск первый. – Екатеринбург, 2003. С. 107.
3. Ярков В.В. Нотариат и медиация / В.В. Ярков, И.Г. Медведев // Нотариальный вестник. 2008. № 9. С. 13-21.
4. Про нотаріат: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>

Пришляк Олена Валеріївна
директор Благодійної організації «Союз»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ У ЦИВІЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЗІ СТЯГНЕННЯ ЗАБОРГОВАНОСТІ З ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЗА ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНІ ПОСЛУГИ

З періоду як Україна стала незалежною і до теперішнього часу актуальним залишається проблема боротьби з боржниками за житлово-комунальні послуги (далі – ЖКП). Так за даними Державної служби статистики України оплата за ЖКП домогосподарств у 2017 році склала 15,4% у структурі сукупних витрат домогосподарств, а у 2018 році – 13,9%.

Ті, громадяни, які вирішили взяти у власні руки благоустрій свого помешкання та контроль над витрачанням коштів за утримання будинку, оформили свій намір у формі житлово-будівельних кооперативів (далі - ЖБК), з часом переєстрували в обслуговуючі кооперативи (далі – ОК) або об'єднання співвласників багатопверхового будинку (далі – ОСББ).

Однак, це все одно не вирішило проблему із заборгованостями за житлово-комунальні послуги. Серед об'єктивних чинників такого стану можна назвати: зменшення наявного населення України: у 2018 р. – 42 269 802 осіб; у 2017 – 42 485 473 осіб.; значне збільшення вартості комунальних послуг, що перевищує незначне підвищення доходів для населення, єдиним джерелом доходу якого є державні виплати, наприклад, самотні пенсіонери. Серед суб'єктивних можна назвати зростання безробіття, малий рівень доходів сімей.

Однак є ще один невеликий сегмент людей, які не сплачують за житлово-комунальні послуги, яких можна віднести до об'єктивно-суб'єктивних чинників зростання заборгованості за ЖКП. Це населення, яке відмовляється сплачувати за ненадані послуги чи надані неналежним чином, керуючись Законом «Про захист прав споживачів», Цивільним Кодексом України, Законом України «Про кооперацію», Законом України «Про ОСББ», Законом України «Про житлово-комунальні послуги» та іншими галузевими нормативно-правовими актами.

Згідно даним Єдиного державного реєстру судових рішень у 2019 році у Касаційному цивільному суді у складі Верховного Суду було розглянуто 101 справу щодо скасування рішень попередніх інстанцій, що розглядали спори із заборгованості фізичних осіб за житлово-комунальні послуги, у тому числі і за утримання будинку і прибудинкової території.

Домінуючою ознакою рішень суддів Касаційного цивільного суду за цим предметом спору у 2019 році є те, що судді постановляли передати на перегляд справи і не виносили остаточного рішення за справами.

Також особливостями рішень судів усіх інстанцій з визначення обґрунтованості позивних заяв та зазначених сум є наступні підходи суддів:

- Не застосовують положень Закону України «Про захист прав споживачів», не зважаючи на те, що цей Закон регулює відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності, встановлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів. Також у Законі прописані більше детально, ніж у Законі «Про житлово-комунальні послуги» про визначення факту надання послуг, його документування;

- Не піднімалося питання про докази, що підтверджують факт отримання боржником заявлені послуги. Факт отримання житлово-комунальних послуг сприймається як аксіома. В деяких випадках за відсутності доказів зі сторони надавачів послуг про факт надання послуг з утримання прибудинкової території чи якоїсь роботи суд вимагає з боржника докази про ненадання цих послуг, що ні законодавством, ні за логікою речей зробити неможливо – якщо двір не підмітався, дезінфекція не проводилася, світло у під'їзді не працювало місяцями і т.д. – які прийнятні докази можуть бути надані?

- Суд приймає за докази надання послуг документи, що згідно чинному законодавству за змістом не можуть нічого підтверджувати. Так, якщо будинок є кооперативним чи ОСББ рахунки та договори на надання послуг з ремонту під'їзду не можуть слугувати доказом того, що у будинку були зроблені ремонти. Тільки акти виконаних робіт із специфікаціями підтверджують факт надання та отримання якихось послуг, а виписки банку чи касові ордери – факт оплати чи неоплати за ці послуги. Оскільки виписаний рахунок на послуги (товари) часто робиться як попередня калькуляція витрат для того, щоб замовник мав уявлення про вартість і склад послуг, якщо інше не зазначено.

Ніякі саморобні довідки про загальні витрати будинку на утримання будинку не можуть бути доказами, оскільки вони створені зацікавленою у прихованні реальних витрат стороною – так званими надавачами послуг. Так за

такою довільною довідкою боржнику надавалися послуги прибирання двірником, а за будинком (кооператив чи ОСББ) не обліковується ні за трудовим договором, ні за цивільно-правовим ніякого двірника. Тому якщо заявляється надання послуги прибирання двору, то суд повинен витребувати такі докази, що є об'єктивними за суттю справи.

Зазначені недоліки у розгляді справ про стягнення заборгованості за житлово-комунальні послуги, у тому числі за утримання будинку і прибудинкової території, а також пасивна позиція суддів Касаційного цивільного суду щодо винесення остаточних рішень з цього предмету спору – все це зумовило відсутність усталеної правозастосовної та єдиної судової практики щодо вирішення таких спорів.

На перешкоду до встановлення єдиної судової практики за вказаним предметом спору став також Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» № 2147-VIII від 03.10.2017р. Після набрання чинності цього Закону переважна кількість цивільних справ, які надходили до Касаційного цивільного суду щодо скасування рішення суду щодо стягнення заборгованості за житлово-комунальні послуги не розглядалися у зв'язку зі малозначимістю справ. Згідно пп.2 п.3 ст. 287 ЦПК України касаційному оскарженню підлягають судові рішення у випадках:

а) касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовної практики;

б) особа, яка подає касаційну скаргу позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи;

в) справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу;

г) суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково.

Внесення таких змін для українського судочинства стало передчасним, оскільки це дало привід для суддів Касаційного цивільного суду відмовляти оскаржувачам на підставі власних оціночних суджень, що у багатьох випадках не відповідають дійсності.

Так, суддя не може оцінити виняткову важливість значення для оскаржувача. Відсутність єдиної правозастосовної практики у даних спорах суд не приймає до уваги.

Аналіз судової практики з вирішення спорів зі стягнення заборгованості з фізичних осіб за житлово-комунальні послуги, у тому числі за утримання будинку та прибудинкової території, виявив групу причин низької ефективності правозастосування у цивільних провадженнях за даною категорією справ. Чинне законодавство дозволяє максимально об'єктивно вирішувати справи у судових засіданнях. Отже, підвищення професійності суддів цивільних судів та напрацювання єдиної правозастосовної практики Верховним Судом сформує підґрунтя для ефективного правозастосування для вирішення спорів не тільки зі

стягнення заборгованості за житлово-комунальні послуги, а також з притягнення до відповідальності осіб, винних у привласненні коштів за ненадані послуги.

Свистун Лариса Яківна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного,
господарського та екологічного права
Університету митної справи та фінансів

ДОГОВОРИ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ АВТОМОБІЛЬНИМ ТРАНСПОРТОМ: СПІВВІДНОШЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Одним з пріоритетних напрямів державного регулювання є автомобільний транспорт. Але якість послуг, що надаються автомобільними перевізниками своїм пасажиром, є неналежною. І, в першу чергу, це пов'язано з безпекою таких перевезень. Для ефективного забезпечення безпеки пасажирських перевезень автомобільним транспортом необхідна тісна взаємодія всіх органів, до повноважень яких відноситься ця діяльність, тому доцільно говорити про цілу систему органів, які покликані вирішувати проблему забезпечення безпеки пасажирських перевезень автомобільним транспортом. Органи цієї системи мають діяти спільно, перебувати у взаємозв'язку, взаємодії та взаємозалежності, і цим суттєво впливати на якість надання послуг перевезення пасажирів. Але на практиці ці питання поки що не знаходять свого втілення.

Правове регулювання перевезення пасажирів автомобільним транспортом здійснюється Законом України «Про транспорт», Законом України «Про автомобільний транспорт», Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту» від 18.02.1997 № 176; Наказом Міністерства транспорту України «Про затвердження Порядку організації перевезень пасажирів та багажу автомобільним транспортом» від 15.07.2013 № 480, Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення конкурсу з перевезення пасажирів на автобусному маршруті загального користування» від 3.12.2008 р., та іншими спеціальними нормативно-правовими актами. Положення Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» вказують на необхідність отримання суб'єктами підприємницької діяльності ліцензії на здійснення перевезень пасажирів автомобільним транспортом. Порядок видачі суб'єктам підприємництва згаданих ліцензій встановлено постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів автомобільним транспортом, міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом» від 2.12.2015 р.

Законодавства в сфері перевезень автомобільним транспортом має міжгалузевий характер (до складу належать норми публічного та приватного права; має комплексний характер; в ньому наявна значна кількість нормативно-

правових; має певну структуру, складається з окремих інститутів, які також є комплексними.

Питання договірних відносин між перевізниками та пасажирями традиційно регулюються Цивільним кодексом України (далі – ЦК України) [1]. Поняття договору перевезення пасажирів закріплено у ст. 910 ЦК України. За договором перевезення пасажирів одна сторона (перевізник) зобов'язується перевезти другу сторону (пасажирів) до пункту призначення, а в разі здавання багажу – також доставити багаж до пункту призначення та видати його особі, яка має право на одержання багажу, а пасажир зобов'язується сплатити встановлену плату за проїзд, а в разі здавання багажу – також за його перевезення.

Це наразі є основою при регулюванні договору у контексті відносин щодо перевезення пасажирів автомобільним транспортом у межах цивільного законодавства. Воно відображає приватноправові засади такого регулювання, які в умовах розвитку демократичного суспільства є пріоритетними. Проте, при перевезенні пасажирів велике значення має вид транспорту, яким воно здійснюється. Зокрема, від цього залежать особливості забезпечення суб'єктивних прав пасажирів та їх захисту. Тож зміст ст. 910 ЦК України слід уважати загальним стосовно до відносин перевезення пасажирів автомобільним транспортом [2, с. 109].

Відповідно до ст. 915 ЦК України перевезення, що здійснюється юридичною особою, вважається перевезенням транспортом загального користування, якщо із закону, інших нормативно-правових актів або ліцензії, виданої цій організації, випливає, що вона має здійснювати перевезення вантажу, пасажирів, багажу, пошти за зверненням будь-якої особи. Договір перевезення транспортом загального користування є публічним договором.

В публічному договорі багатоцільовим є втручання держави. На перший план виступає мета – захист більш слабкої сторони. Мається на увазі, що в умовах ринкового господарства передбачається, що всі учасники займають однакову за економічним змістом позицію. В цьому випадку в силу особливостей відповідних договірних моделей в нормально насиченому ринку більш сильними є звичайно позиції не того, хто пропонує товари, роботи, послуги, а його контрагента – покупця або замовника. Інша ситуація складається у випадку, коли споживач – економічно більш слабка сторона, що потребує товари, роботи та послуги, звертається за ними до того, хто займає явно економічно більш сильні позиції на ринку, – до комерційної організації. Зрівняти становище обох сторін законодавець може лише одним шляхом: створити ті односторонні гарантії, які надаються споживачу в публічному договорі [3, с. 246].

Крім того, відповідно до ст. 8, 9 Закону України «Про автомобільний транспорт» здійснюється стандартизація, сертифікація та ліцензування на автомобільному транспорті. Ліцензування на автомобільному транспорті спрямоване на визначення початкових і поточних умов надання послуг з перевезень пасажирів, а також найважливіших параметрів обслуговування споживачів. Порядок отримання ліцензій на право здійснення пасажирських перевезень автомобільним транспортом потребує більш виваженого і конкретизованого підходу. Видаючи ліцензію на перевезення пасажирів

автомобільним транспортом, держава фактично підтверджує, що орган ліцензування перевіряв якість та безпечність надання громадянам вказаної послуги.

На думку А. В. Присяжнюка, головним завданням нормативно-правового забезпечення перевезень автомобільним транспортом мають бути: науково обґрунтоване розмежування повноважень між органами управління галуззю та органами державної влади, які здійснюють регуляторну діяльність; запровадження ринкових механізмів; розв'язання існуючих протиріч між інтересами виробників послуг і споживачів. Метою державного забезпечення в широкому розумінні є приведення об'єкту до впорядкованого стану, тому воно наповнене організаційним змістом. Саме через організацію, через застосування різних способів і засобів досягається впорядкований стан, реалізується мета регулювання.

Основними функціями публічного адміністрування діяльності автомобільного транспорту є: формування ринку послуг; контроль за виконанням законодавства про автомобільний транспорт; нормативно-правове регулювання з питань автомобільного транспорту; ліцензування діяльності перевізників; стандартизація і сертифікація; організація та контроль автомобільних перевезень; тарифна, інноваційна та інвестиційна політика; державне замовлення на соціально значущі послуги автомобільного транспорту загального користування; захист прав споживачів послуг автомобільного транспорту.

До органів публічного адміністрування, наділених повноваженнями з питань автомобільного транспорту, варто віднести Державне агентство автомобільних доріг України та Державну інспекцію з безпеки на наземному транспорті. Державне агентство автомобільних доріг України (Укравтодор) є центральним органом виконавчої влади, який діє на підставі Положення, затвердженого Указом Президента України від 13 квітня 2011 р. № 456/2011 [4]. Державна інспекція України з безпеки на наземному транспорті (Укртрансінспекція України). Укртрансінспекція України є центральним органом виконавчої влади, правовий статус якої визначено Положенням, затвердженим Указом Президента України від 6 квітня 2011 р. [5]. Укртрансінспекція України забезпечує реалізацію державної політики з питань безпеки на автомобільному транспорті загального користування, на перевезення яким видано ліцензію, міському електричному, залізничному транспорті, експлуатації автомобільних доріг загального користування.

Отже, для того, щоб автомобільний перевізник міг надати послуги перевезення пасажирів належним чином за публічним договором, його діяльність має підпорядковуватись не лише актам цивільного законодавства. В публічному договорі багатоцільовим є втручання держави, а саме органів публічного адміністрування. В цьому і полягає глибокий взаємний вплив адміністративно-правових норм на цивільно-правові відносини – договори перевезення пасажирів автомобільним транспортом. Саме органи державної влади сприяють та забезпечують належне виконання перевізниками пасажирських перевезень автомобільним транспортом шляхом установчої, правотворчої,

правозастосовної, правоохоронної та контрольної діяльності, діючи спільно, перебуваючи у взаємозв'язку.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.
2. Голенко І. П. Договір перевезення пасажирів автомобільним транспортом. *Юридичний вісник*. 2014. № 2 (31). С. 109-114.
3. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Книга первая: Общие положения. М.: Статут, 2000. 848 с.
4. Про Положення про Державне агентство автомобільних доріг України: Указ Президента України від 13.04.2011 № 456/2011 Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
5. Про Положення про Державну інспекцію України з безпеки на наземному транспорті: Указ Президента України від 06.04.2011 № 387/2011. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/sho>

Смєсова Вікторія Леонідівна,
доцент кафедри теоретичної
та прикладної економіки
ДВНЗ «Український державний
хіміко-технологічний університет»

ПРОБЛЕМИ РЕНТОПОШУКУ З БОКУ ВЛАДИ ТА ЛОБІЮВАННЯ ІНТЕРЕСІВ В УКРАЇНІ

Однією з нагальних проблем сучасності, яка обмежує економічну свободу, знижує рівень захисту прав та інтересів власності в Україні, є проблема лобіювання владою інтересів обслуговуваних підприємств, а також формування економічного та інституційного середовища, в якому обмежуються можливості суб'єктів щодо реалізації їх приватних інтересів та як наслідок – обумовлює зниження ступеня реалізації суспільних інтересів.

Задоволення суспільних інтересів проголошувалося основною цільовою функцією держави як в умовах планового господарства та командно-адміністративного управління, так і в процесі переходу України до ринку. Фактично ж ще за радянських часів влада, на яку покладалося виконання функцій держави, була директивним розпорядником державної власності, підтримувала безроздільну монополію останньої, робила неможливим існування будь-яких інших форм власності. При цьому суб'єкти влади отримували привілеї від свого соціально-економічного положення – «служби», мали доступ до «статусних» економічних і соціальних благ, «блату», закордонних поїздок, використовували державну власність для реалізації своїх індивідуальних інтересів, боролися за перерозподіл бюджетних коштів («здачі і роздачі») із централізованого фонду на користь республіканських та галузевих фондів і відповідно на свою користь.

У сучасній економіці це отримало форму монополізації владою доступу інших суб'єктів до ключових економічних ресурсів, монопольного встановлення пропорцій розподілу і перерозподілу створеного суспільного продукту з метою пошуку і привласнення владою ренти, а також лобіювання інтересів обслуговуваних підприємств.

Однак на сьогодні в Україні взагалі відсутня законодавча база щодо запобігання і протидії лобістській діяльності, не проводиться контроль і відсутня взагалі будь-яка відповідальність влади за лобіювання й обслуговування інтересів економічних суб'єктів, лобістські відносини не розслідуються ні спеціальними, ні антикорупційними органами, які б могли паралельно здійснювати контроль за фактами лобіювання;

Тому з метою подолання вказаної проблеми пропонується:

- розробити і надати чинність нормативно-правовим актам в сфері запобігання і протидії лобіюванню інтересів економічних суб'єктів, затвердити механізм виявлення, коло учасників і суб'єктів лобістських відносин, кримінальну відповідальність влади за факти лобіювання, а також відповідальність суб'єктів власності, які здійснюють дії з метою зрощення з владою і лобіювання їх інтересів, розробити дієві заходи боротьби і регулювання державою лобі, здійснювати щорічний моніторинг ефективності діяльності влади і її схильності до лобістських відносин на основі міжнародної методології, обсягів фінансування політичних партій та їх джерел, посилити контроль громадськості за лобіюванням інтересів економічних суб'єктів та запровадити здійснення ними перевірки інформації щодо зазначених фактів за громадськими зверненнями, впровадити державну реєстрацію суб'єктів-лобі і контролю за змінами вітчизняного законодавства у напрямі сприяння реалізації їх економічних інтересів тощо.

- здійснити правове й адміністративне обмеження реалізації особистих економічних інтересів влади-власності через скорочення кількості суб'єктів вищого і середнього ешелону влади та зменшення витрат на їх фінансування, повне позбавлення депутатів і суддів особистої недоторканості, недоторканості їх власності, нормативно-правове закріплення можливостей накладення на неї арешту, беззастережне притягнення до відповідальності можновладців, які суміщають свою службову діяльність з економічною діяльністю та діяльністю у громадських організаціях, а також тих, доходи і вартість майна яких не відповідає задекларованому рівню, запровадження декларування інтересів влади та членів їх сім'ї, у тому числі дій з продажу часток належним їм підприємств, передачі майнових і немайнових прав, активів в управління трастовим компаніям, володіння правами власності на ЗМІ і мас-медіа, забезпечення нормального і повного функціонування систем PROZORRO та DOZORRO.

Тимченко Лілія Михайлівна
старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОНЯТТЯ ТА ВИДІВ ДЕРЖАВНИХ СОЦІАЛЬНИХ ДОПОМОГ

Кожна людина має право на гідне життя та соціальний захист. Підпадаючи під вплив того чи іншого соціального ризику людина на деякий час, а можливо і назавжди втрачає здатність до трудової діяльності, самозабезпечення, а інколи і самообслуговування. У цьому випадку людина має право скористатися державною соціальною допомогою.

Вперше поняття допомоги було досліджено В.С.Андрєєвим. На його переконання, допомоги – це всі інші крім пенсій виплати аліментарного характеру з фондів для непрацездатних, які є підтримкою громадян у встановленому законом порядку [1, С. 254].

На думку М.Л.Захарова та Е.Г.Тучкова, соціальні допомоги – це виплати, які здійснюються громадянам щомісячно, періодично чи разово з метою відшкодування повністю чи частково тимчасово втраченого заробітку або надання матеріальної підтримки [4, С. 122].

Досліджуючи поняття соціальної допомоги В.В.Жернаков зазначає, що соціальні допомоги – це грошові одноразові чи періодичні виплати, що виплачуються громадянам за рахунок коштів Державного бюджету та не залежать від майнового стану чи попередньої трудової діяльності [2, С. 91].

Взагалі поняття соціальної допомоги можна розглядати у широкому і вузькому значенні. У широкому значенні – це всі види соціального забезпечення, які виплачуються в грошовій або натуральній формі. У вузькому розумінні – це виключна грошова чи періодична виплата, яка призначається окремим громадянам у порядку визначеному законом.

Варто звернути увагу на мету надання соціальної допомоги – це підтримка нужденних громадян та їх сімей, а підставою надання є стан нужденності, тобто такий рівень доходу, який не досягає прожиткового мінімуму, визначеного законом. Право на соціальну допомогу не обумовлено трудовою діяльністю та не пов'язано зі сплатою страхових внесків. Таким чином, виплата допомог можлива лише за рахунок бюджетів різного рівня. Грошові виплати можуть встановлюватися як в твердих розмірах, так і в розмірах, які доповнюють доходи до прожиткового рівня, а послуги надаються безоплатно або з частковим відшкодуванням їх вартості.

Таким чином, допомога – це грошові періодичні соціальні виплати, що носять характер державної допомоги громадянам, яка надається у випадках і на умовах, передбачених законодавством з компенсаційною або іншою метою.

В той же час соціальні допомоги повинні не лише допомагати вижити людині, але і повинні спонукати її до активного життя та праці, відновлення соціального статусу та активної громадської позиції.

Об'єднавши ці два положення, можна надати наступне визначення соціальної допомоги як системи заходів, спрямованих не лише на матеріальну

підтримку, але і на повернення особи до активного життя та праці, відновлення соціального статусу і формування в особи якостей, установок щодо пристосування до умов нормальної життєдіяльності шляхом правового і матеріального захисту її існування, підготовки до самообслуговування з формуванням здатності до пересування і спілкування, самостійного забезпечення повсякденних життєвих потреб.

Серед основних ознак ознаки соціальної допомоги варто виокремити наступні:

- аліментарний характер, в тлумачному словнику аліментарний визначається як пов'язаний із живленням, харчуванням, тобто в правовому розумінні такі виплати пов'язані із забезпеченням головних життєвих потреб людини;

- метою соціальної допомоги є матеріальна підтримка громадян та забезпечення формування здатності до активного життя та праці;

- підставою виникнення права на соціальну допомогу є потрапляння особи під вплив певного соціального випадку та неможливість отримання нею фінансової підтримки з інших джерел, наприклад страхування.

Підстави для класифікації видів соціальних допомог можуть бути різні.

За цільовим призначенням соціальні допомоги поділяються на допомоги:

- на компенсацію втраченої частини доходу (допомога по вагітності та пологах, по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку),

- на повну заміну середньомісячного доходу, який громадянин з незалежних від нього причин не в змозі отримувати (допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам, на поховання громадянина не застрахованого в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування),

- на доплату до основного доходу, якщо такий дохід нижчий за встановлений законодавством прожитковий мінімум (допомога малозабезпеченим сім'ям).

При поділі соціальних допомог на види найчастіше використовується підстава виникнення того чи іншого соціального ризику. Таким чином, за видами соціального ризику допомоги поділяються на:

- 1) державні соціальні допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам;

- 2) допомоги малозабезпеченим;

- 3) допомоги дітям-інвалідам та інвалідам з дитинства;

- 4) допомоги на догляд за інвалідами внаслідок психічного захворювання;

- 5) державні допомоги сім'ям з дітьми;

- 6) субсидії на оплату житлово-комунальних послуг;

- 7) державна допомога на поховання;

- 8) інші види допомог.

За формою призначення соціальні допомоги поділяються на одноразові грошові виплати (допомога на поховання) та періодичні (більшість видів соціальної допомоги).

Ще одну класифікацію соціальних допомог подає В.Л.Стрепко. На його думку, в залежно від організаційно-правових форм соціального забезпечення

допомоги можна поділити на основні та неосновні. При цьому до основних належать державні допомоги, а до неосновних – допомоги органів місцевого самоврядування та допомоги коштом роботодавців[3, С.191].

Залежно від суб'єкта, якому надаються соціальні допомоги, останні поділяються на колективні (надаються усій сім'ї) та індивідуальні (конкретній людині).

Суб'єктивне право на державну соціальну допомогу виникає в разі настання соціальної незабезпеченості осіб, які не підлягають державному соціальному страхуванню або мають дохід, нижчий за прожитковий мінімум, встановлений державою. Вищезазначене свідчить, що законодавство визначає широке коло осіб, які мають право на допомоги, як правило, не пов'язуючи його з правовим становищем тих, кого забезпечують.

Отже, державну соціальну допомогу можна визначити як форму організації здійснення права на соціальний захист бідних громадян без урахування трудової діяльності та сплати страхових внесків.

Надання соціальної допомоги в Україні має дуже багато проблем. І в першу чергу, це стосується самого розміру допомоги, який через недофінансування державних програм соціального захисту малозабезпечених верств населення, нижчий від прожиткового мінімуму. Таким чином, сучасний розмір допомоги не забезпечує людині навіть можливість нормально харчуватися, не згадуючи вже про витрати на особистий розвиток. Важливо також дослідити необхідність надання соціальної допомоги такій великій кількості людей. Можливо варто переглянути підстави її надання стосовно зменшення кількості отримувачів. Оскільки на сучасному етапі через велику кількість отримувачів і дуже маленький розмір соціальної допомоги, остання зовсім не виконує своїх основних функцій матеріальної підтримки та фінансової основи для подальшого самостійного розвитку.

Бібліографічні посилання:

1. Андреев В.С. Право социального обеспечения в СССР: учебник. М.: Юридическая литература, 1987. 458 с.
2. Право соціального забезпечення: навч. посіб. / авт.: С. М. Прилипко, Г. С. Гончарова, В. В. Юровська, О. О. Конопельцева; за заг. ред. В. В. Жернакова. Х.: Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого", 2013. 367 с.
3. Стрепко В.Л. Про види допомог за правом соціального забезпечення/ В.Л.Стрепко// Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 4. С.190 -192.
4. Тарасенко В.С. Поняття та види соціальних допомог/ В.С.Тарасенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. № 2. С. 121-126.

Тукіш Стелла Володимирівна

помічник юриста

Науковий керівник: Карпенко Роман Валерійович

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

РОЗВИТОК КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ РИНКОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В мінливих умовах господарювання діяльність вітчизняних підприємств направлена на зміцнення конкурентних позицій та розвиток їх конкурентних переваг. Знаходження шляхів активізації внутрішнього потенціалу, формування заходів протидії конкурентам є запорукою подальшого зростання показників діяльності підприємств. Наявність та кількість конкурентних переваг, які дають можливість чітко виокремлювати товари одних виробників від товарів інших підприємств, не тільки формують лояльність споживачів до брендів, а і створюють відчуття цінності продукту та потреби в його придбанні.

За результатами досліджень виявлено, що коли споживачі сильно прив'язані до бренду, вони можуть навіть не розглядати продукти конкурентів в якості аналогічної покупки [1]. Надійна лояльність до бренду дозволяє встановлювати більш високі ціни і отримувати більший прибуток. Бренд містить в собі емоцію, яку споживач повинен відчувати по відношенню до продукту. І саме за це нематеріальне відчуття, виробник отримує достатню матеріальну маржу [6, с.29]. На авторську точку зору, під конкурентними перевагами слід розуміти сукупність певних сильних переважаючих характеристик (властивостей) підприємства, що чітко виділяють його серед конкурентів, забезпечують подальший розвиток шляхом виробництва високоякісного продукту задовольняючого зростаючі потреби споживача [3, с. 139].

Слід виділяти конкурентні переваги низького, високого та найвищого порядку. До переваг високого порядку відносять: знання та навички персоналу, імідж підприємства, спроможність створювати унікальну продукцію, підвищення якості існуючої продукції, розширення асортиментного ряду товарів, диференціацію діяльності. Ці переваги можна утримувати більш тривалий час. Дані переваги є відчутними для споживачів з середнім та вище середнього рівнем доходів, для яких якісні характеристики переважають цінові. Проте, в будь-якому разі, важливої уваги слід приділяти співвідношенню якості та ціни про дукту, адже споживачі порівнюють аналогічні товари конкурентів, оцінюють товари всебічно відповідно до ринкових тенденцій, переважаючих характеристик та власних вподобань. При неціновій конкуренції роль ціни не зменшується, проте на перший план виступають споживчі властивості товару, які містять не лише набір техніко-економічних параметрів, а й певний рівень умов постачання, технічне обслуговування тощо [4, с.30]. Саме це, а не зниження ціни, дозволяє залучити нових покупців.

Переваги низького порядку – це переваги у вартості виробу, тобто для виробництва товарів можна використовувати порівняно дешевші матеріали, сировину, робочу силу. Ці переваги не здатні на тривалий час забезпечувати

конкурентоспроможність підприємству і вони легко досягаються конкурентами. В умовах падіння купівельної спроможності, коли споживач стає вразливим до ціни, методи цінової конкуренції можуть використовуватися підприємствами у короткостроковому періоді з метою активізації споживчого попиту на певні види продукції, приведення товарних запасів до оптимального рівня або зміни асортименту. До конкурентних переваг «найвищого рівня» відноситься постійна модернізація виробництва і видів діяльності, що супроводжується виснаженням конкурента, унеможливленням наздогнати підприємство -лідера. Розглядаючи можливі шляхи розвитку конкурентних переваг, необхідним є концентрація уваги на: А) перегляді організаційної структури підприємства з метою забезпечення найкращої координації різних підрозділів; Б) чіткому розумінні та регламентації всіх положень за допомогою розроблених процедур та положень проведення робіт з метою досягнення раціоналізації процесів; В) забезпечення можливості швидкої адаптації організації до змін у зовнішньому середовищі (випуск нової продукції, пошук (залучення) нових клієнтів, розширення ринків збуту, перегляд каналів реалізації та удосконалення логістичних процесів); Г) переймання кращих практик господарювання інших компаній з врахуванням галузевої специфіки та особливостей ведення бізнесу (ресурсозберігаючі технології, удосконалення організації виробництва, перегляд методів управління персоналом); Д) впровадження сучасних систем управління якістю продукції, удосконалення методів технічного контролю, запровадження сучасних форм і методів організації виробництва. Крім загальнонаукових, загальноприйнятих методів ведення конкурентної боротьби, особливого значення набувають інноваційні підходи до підвищення конкурентоспроможності підприємства. Так, потужні вітчизняні підприємства починають приділяти особливу увагу покращенню рівня корпоративної соціальної відповідальності, як можливому заходу забезпечення конкурентоспроможності шляхом підвищення репутації підприємства, тобто сприйняття компанії, її корпоративного бренду цільовими аудиторіями. Дослідження 2017 року Global RepTrak 100 підтверджує, що серед трьох ключових факторів, що впливають на репутацію компанії, є саме соціальна відповідальність [5]. Базуючись на закордонних дослідженнях треба зазначити, що організації, які реалізують соціальні програми розвитку, функціонують значно ефективніше та мають кращі результати роботи. Це проявляється у економічній вигоді – отримання прибутку від збільшення споживчої лояльності, посиленні мотивації персоналу, привабливості організації як роботодавця. Відповідно до отриманих результатів спеціалістами Бостонської дослідницької компанії KLD, у соціально -активних організацій дохідність продаж становить на 3% більше, активів – на 4%, а капіталу та акцій – більше ніж на 10%, в порівнянні зі структурами, що не проявляють цікавості до соціальної сфери [7, с. 149]. Проте, керівники підприємств розуміють, що це не одноразовий захід, а системна, вироблена підприємством, діяльність, що вбудовується у всі його бізнес-процеси. Саме розробка стратегії корпоративної соціальної відповідальності є концептуальним завданням для забезпечення конкурентоспроможності підприємства та його сталого розвитку[2]. Отже, підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що розвиток конкурентних

переваг підприємств має першочергове значення для втримання та зміцнення конкурентних позицій на ринку. Він повинен базуватися на наявному досвіді, досягнутому рівні зростання, враховуючи внутрішній потенціал, ступень ризику та передбачення можливостей зміни факторів зовнішнього середовища. Саме проведення такого глибокого дослідження сприятиме досягненню запланованих показників розвитку підприємств та надасть їм перевагу у певній сфері діяльності.

Бібліографічні посилання:

1. Boundless. "Nonprice Competition." Boundless Marketing. Boundless, 20 Sep. 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.boundless.com/>
2. Євсєєва І.В. Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу як складова стратегії розвитку вітчизняних підприємств. / Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу: Монографія / під заг. редакцією М.П. Буковинської. К.: ЦП «Компінт». – 2015. С. 89-102.
3. Євсєєва І.В. Роль конкурентних переваг у забезпеченні конкурентоспроможності молокопереробних підприємств на сучасному етапі / І.В. Євсєєва// Біоресурси і природокористування – 2014. – Том 6., № 5-6 – С. 138–145.
4. Окландер М. А. Маркетингова цінова політика. Навч. посіб. / М. А. Окландер, О. П. Чукурна. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 240 с.
5. Победители функциональных номинаций // Спецпроект Фокус. Репутационные активисты. IV Национальный рейтинг качества управления корпоративной репутацией . – 2018. – С. 10-11.
6. Шаповал Е. Цена имени / Е.Шаповал// Новое время. – 2017. – № 42. - С. 28-32.
7. Шишова Ю.Г. Інвестиційні оцінки бізнесу: проблеми теорії та практики / Ю.Г. Шишова // Економіка та менеджмент: перспективи розвитку: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції / за заг. ред. О.В. Прокопенко. – Суми: СумДУ, 2012. – С. 149-150

Ус Юлія Олександрівна,

лаборант кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВИЙ РОЗГЛЯД ПРОБЛЕМАТИКИ БЕЗРОБІТТЯ, ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ

На сьогодні безробіття є глобальною проблемою світу, що спричиняє соціальну напруженість та політичну нестабільність. Виникнення проблеми безробіття потребує запровадження активних заходів щодо попередження його як на регіональному, загальнодержавному, так і на світовому рівні. Крім того, в умовах глобалізації питання безробіття є дуже актуальним і являється однією з основних цілей політики нашої держави. Вищезазначене свідчить про актуальність дослідження безробіття як однієї із проблем держави.

Безробіття становить загрозу національному розвитку та безпеці, оскільки може бути головною причиною соціально-економічної дестабілізації серед працівників великих промислових та ключових підприємств у життєзабезпеченні країни. Безробіття стає фактором дестабілізації і у тому разі,

коли суттєво зростає кількість осіб, які упродовж тривалого часу шукають роботу – люди погано контролюють свою поведінку, знаходяться у відчаї і здатні на будь-які вчинки. Отже, це питання є надзвичайно актуальним сьогодні і потребує приділення значної уваги з боку держави для врегулювання стабільності, визначення основних чинників та аналіз стану показників, які впливають на безробіття.

Безробіття є невід'ємною складовою ринкової економіки, одним із негативних наслідків самої природи ринку, результатом дії його головного закону – попиту і пропозиції. Усі країни світу прикладають багато зусиль для подолання даного явища, але жодній ще не вдалося ліквідувати його повністю. Тому безробіття є центральною соціальною проблемою сучасного суспільства.

Загалом, феномен безробіття – найбільш гостра проблема, з якою стикається населення України. Причиною такого розповсюдженого явища є неефективність використання робочої сили у минулому і відсутність економічних умов, які б дали змогу людям застосовувати свої навички у продуктивній роботі за пристойну плату. Саме тому це явище являється як економічною, так і соціальною проблемою [1, с. 49]. Безробіття у нашій країні набуло масового характеру і складає реальну загрозу для державного та суспільного благополуччя.

Що стосується класифікації безробіття, то її проводять за наступними критеріями: - причинами виникнення безробіття (фрикційне, структурне, циклічне, сезонне, безробіття викликане високими витратами на оплату праці); - формою прояву безробіття (відкрите, приховане); - тривалістю безробіття (короткострокове, середньострокове та тривале безробіття); - поширеністю безробіття (загальнодержавне, регіональне, галузеве, міське, сільське); - соціально-професійним складом безробітних (професійне, статево-вікове, серед осіб з різним соціальним статусом, серед соціально-вразливих верств населення) [2, с. 107].

В умовах ринкової економіки рівень зайнятості та безробіття в державі перед усім залежить від належного функціонування ринку праці, під яким в

юридичній літературі розуміють динамічну систему, що включає в себе комплекс соціально-трудова відносин з приводу умов найму, використання й обміну робочої сили на життєві засоби, і механізм його самореалізації, механізм попиту та пропозиції, що функціонує на основі інформації, яка надходить у вигляді змін ціни праці (заробітної плати) [3, с.39].

В той же час, проявляючись через ринок праці, безробіття все-таки не є результатом функціонування тільки ринку праці. Подібний підхід впливає не тільки з того, що ринок праці органічно включений у систему ринкових зв'язків, а попит та особливо пропозиція робочої сили формуються за рахунок економічних і позаекономічних факторів. Загальноекономічний характер безробіття обумовлений ще і тим, що власне ринок праці, пропорції між попитом та пропозицією праці формують зайнятість, а не безробіття.

Як свідчить аналіз, безробіття наносить суспільству значний економічний, соціальний і моральний збиток. Безробіття призводить до недовикористання виробничих потужностей і значних втрат в обсягах виробленого валового суспільного продукту та національного доходу.

Безробіття негативно впливає на життєві інтереси людей і систему суспільних цінностей. Безробіття ставить людей у нестандартні ситуації, воно не тільки деформує сформований економічний уклад, погіршує фінансове становище, позбавляє можливості вести звичний спосіб життя. Воно якісно змінює сприйняття самих себе як особистостей, руйнує необхідний рівень соціальної стабільності. Безробіття стало реальним фактором бідності. Причому саме такої бідності, що охоплює групи працерактивного населення, освіченого і професійно підготовленого [4, с. 127].

Психологічні потрясіння, пережиті безробітними, породжують хвилю злочинів, самогубств. Статистика показує, що ріст безробіття збільшує число розлучень та захворювань [5, с.39]. Все це підриває фізичне і моральне здоров'я суспільства. З огляду на вищезазначене, можна констатувати, що безробіття – це, безперечно, негативне явище, яке наносить шкоду суспільству, державі та окремій особистості, і з яким кожна держава повинна боротися, застосовуючи як

правові, так і економічні та соціальні механізми [6, с. 354].

Основні шляхи вирішення проблем безробіття мають включати цілу низку заходів, зокрема: – приведення законодавства України у відповідність до міжнародних норм і принципів; – запровадження механізмів захисту внутрішнього ринку праці; – реалізацію Державної та регіональних програм зайнятості; – сприяння стабільній діяльності стратегічно важливих підприємств; – зниження податків для підприємств за умови збереження робочих місць (для компенсування витрат на прийом нових працівників); – забезпечення збереження ефективно функціонуючих робочих місць та створення нових; – створення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу та підприємницької діяльності безробітних – надання державою пільгових кредитів для виплати зарплати додатково зайнятим на виробництві, які за розміром будуть дорівнювати зарплаті; – легалізацію тіньової зайнятості [7, с. 107].

Запорукою вирішення проблеми безробіття в Україні є розробка і реалізація широкого комплексу відповідних заходів, насамперед, у соціально-трудовій сфері. Варто посилити увагу щодо оновлення та підвищення технічного рівня робочих місць, зокрема, для того, щоб кожне з них забезпечувало зайнятому прожитковий мінімум і подальше зростання заробітної плати (з урахуванням інфляції). Це дозволить привести заробітну плату у відповідність з продуктивністю праці, ліквідувати фіктивні робочі місця, зменшити приховане безробіття.

Використані джерела:

1. Лисюк О.С. Безробіття як соціально-економічна проблема населення України // Збірник наукових праць ВНАУ. – 2012. – № 4(70). – С. 48-53.
2. Попов С. В. Види безробіття та критерії їх класифікації / С. В. Попов // Форум права. - 2006. - № 3. - С. 106-110.
3. Рынок труда: Учебник / Под ред. В.С. Буланова и Н.А. Волгина. – М.: “Экзамен”, 2003. –480 с.
4. Экономика труда: (социально- трудовые отношения) /Под ред. Н.А. Волгина, Ю.Г. Одегова. –М.: “Экзамен”, 2003. – 736 с.
5. Гильдингерш М.Г. Основные положения теории безработицы в рыночной экономике и оценка возможностей их трансформации для анализа безработицы в России // Труд за

рубежом. –1996. -№ 1. –С.38-52.

6. Попов С.В. Безробіття, його сутність та історія боротьби з цим явищем // Форум права. -2008. -№ 1. –С.353-357.

7. Мельничук Л. С. Основні проблеми зайнятості населення України // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія» Серія: Економіка. – 2012. – Т. 189, № 177. – С. 105-108.

Філатов Віктор Вікторович,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри цивільного,
господарського та екологічного права
Університету митної справи та фінансів

ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

Впровадження в Україні ринку земель сільськогосподарського призначення є найбільш обговорюваним питанням в українському суспільстві. Протягом усіх років існування незалежної України діяв мораторій на продаж таких земель, який досі залишається чинним. Однак нова влада вже декларувала намір розв'язати це питання. Відповідний законопроект вже перебуває у Верховній Раді України та включений до порядку денного. Йдеться про проект закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення» [1]. Спробуємо проаналізувати цей документ та з'ясувати чи насправді він здатен врегулювати усі аспекти функціонування ринку сільськогосподарських земель.

На думку Кабінету Міністрів України, який є автором цього документа, прийняття законопроекту забезпечить формування законодавчого поля для запровадження ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення. Він необхідний для того, аби забезпечити конституційні права громадян України на вільне розпорядження своєю власністю, створити прозорі умови для набуття у власність земельних ділянок сільськогосподарського призначення громадянами та юридичними особами України. Такі кроки повинні сприяти розвитку аграрної галузі України, підвищенню вартості сільськогосподарських угідь, залученню інвестицій в сільське господарство України.

Законопроект повинен припинити дію мораторію, який сьогодні негативно впливає на земельні правовідносини, зокрема: породжує тіньове використання земель та корупцію у земельній сфері; призводить до відсутності конкуренції та заниження ціни орендної плати за землю; обумовлює недоотримання надходжень в місцеві бюджети; не дозволяє розвиватися системі іпотечного кредитування під заставу сільськогосподарських земель [1]. Можна зазначити, що запровадження ринку земель дійсно необхідне для Українського суспільства,

однак існують значні ризики, які варто передбачити для того, щоб не допустити безконтрольного продажу земель.

Які ж саме зміни відбудуться, у разі позитивного голосування за законопроект? По суті буде скасовано мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення, та розпочате формування ринку цих земель в Україні. При чому, заборона знімається щодо сільськогосподарських земель різної форми власності (державної, комунальної, приватної). Тобто, учасником ринку зможуть бути громадяни України, територіальні громади, держава, юридичні особи України та іноземні громадяни і особи без громадянства. Однак, як і раніше іноземці повинні відчужувати сільськогосподарські землі у встановленому порядку протягом року.

Законопроектом встановлюється мінімальна стартова ціна продажу земельних ділянок державної та комунальної власності на земельних торгах на рівні не нижче нормативної грошової оцінки. Також дуже важливо, що в законопроекті закріплено обмеження щодо площі земельних ділянок, яка може перебувати у власності громадянина та юридичної особи, та пов'язаних з нею осіб. Обмеження не допускають набуття у власність більше 15% земель області та 0,5% сільськогосподарських земель України [1].

Пропонується також надати орендарям переважне право на купівлю земельної ділянки, що є своєрідною гарантією для цих осіб. У разі позитивного голосування за законопроект, громадяни отримують право на викуп земельних ділянок для ведення селянського (фермерського) господарства, які їм належать на праві постійного користування та праві довічного успадкованого володіння. З-поміж іншого, планується включити до Закону України «Про санкції» такий вид обмежень, як «заборона на набуття у власність земельних ділянок» (переважно йдеться про суб'єктів, які внесені до санкційного списку у зв'язку з конфліктом на Донбасі та анексією Криму.

Говорячи про переваги цього законопроекту, перш за все слід відзначити суспільну затребуваність ринку земель сільськогосподарського призначення, адже по суті громадяни не можуть на законних підставах продати власні угіддя, і це звісно не корелюється з конституційними засадами реалізації права власності. Позитивно слід оцінити недопущення іноземців до ринку сільськогосподарських земель, оскільки земля це стратегічний товар і тут вже йдеться не тільки про продовольчу безпеку, а й про безпеку національну. На позитивну оцінку також заслуговує передбачений законопроектом механізм взаємного обміну інформацією між Державним земельним кадастром, Державним реєстром речових прав на нерухоме майно, Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Він дасть змогу своєчасно вносити актуальні відомості про особу власника у разі продажу або відчуження земельної ділянки. Конструктивною також є пропозиція щодо обмеження площі сільськогосподарських угідь, якими можуть володіти одна особа (фізична або юридична). Це обмежить розвиток монополізму на ринку сільськогосподарських земель. Хоча все одно залишаються ризики скуповування земель через різних осіб, але в інтересах одного бенефіціара. Для недопущення цього, Кабінету Міністрів України

необхідно на підзаконному рівні достатньо чітко регламентувати правила торгів на ринку земель, шляхом схвалення відповідного порядку і методики.

Поряд з перевагами законопроект має і низку недоліків. По-перше, не достатньо чітко прописано механізм обмеження доступу іноземців до ринку земель сільськогосподарського призначення. По-друге, було б доцільно передбачити спеціальний механізм дострокового припинення договору оренди для подальшого продажу угідь для звичайних селян. Без відсутності такого механізму, орендарі будуть відмовляти особам у припиненні орендних відносин, якщо вони матимуть намір продати ділянку не орендарю. По-друге, відсутні реальні норми і механізми ціноутворення, тобто не зрозуміло як буде формуватися ціна на землю сільськогосподарського призначення. Нормативна грошова оцінка не забезпечить справедливої ціни, адже вона з великою ймовірністю може бути необґрунтованою.

Таким чином, на проектній стадії бажано забезпечити усунення вищевказаних недоліків досліджуваного законопроекту, адже мова йде про документ, який може стати правовим підґрунтям функціонування ринку сільськогосподарських земель. Окрім цього, доцільно передбачити правову допомогу і супровід для громадян України, які прийняли рішення продати власний земельний пай. Мається на увазі, що громадяни повинні бути поінформовані про ринкові ціни, порядок проведення операцій на ринку земель, ризики та інше. На нашу думку, запроваджувати ринок земель сільськогосподарського призначення необхідно паралельно з оновленням земельного законодавства, і перш за все Земельного кодексу України. Тільки тоді, земельна реформа буде ефективною та дозволить досягти бажаного результату.

Бібліографічні посилання:

1. Проект закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66948 (дата звернення: 09.10.2019).

Арнаутова Богдана Сергійовича,
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

БЕЗРОБІТТЯ В ГЛОБАЛЬНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ СЕНСІ

Безробіття є невід'ємною складовою ринкової економіки, одним із негативних наслідків дії закону попиту і пропозиції. Через це багато країн світу створюють програми з подолання безробіття, але жодної із цих країн не вдалося ліквідувати це явище повністю. В умовах глобалізації ринку праці, ця проблема стала більш актуальною, а відсоток безробітних з кожним роком тільки зростає, саме тому ця проблема потребує подальшого дослідження та знаходження варіантів вирішення зазначеного питання.

Проблеми безробіття знайшли своє відображення в роботах вітчизняних та закордонних вчених, практиків, зокрема: С. Бандури, В. Близнюка, Д. Богині, І. Бондар, Ф. Кене, Е. Лібанова, Т. Мальтуса, К. Маркса, А. Сміта та інших.

Рівень безробітного населення у віці 15—70 років зріс з 8,2% у 2010 до 9,1 у 2015 році. Показник безробітних працездатного віку за 5 років підвищився з 8,9% до 9,5%. Аналіз даних зареєстрованого безробіття в Україні у 2010—2015 роках, дає змогу простежити збільшення цього показника. У 2010 році середня кількість зареєстрованих безробітних становила 452,7 тис. осіб (1,6% до населення працездатного віку), а у 2015 році ця кількість у середньому підвищилась до 460,2 тис. осіб, тобто 1,8% населення працездатного віку [1, 73].

Відстороненість від ринку праці протягом тривалого часу зумовлює зростання небажаних наслідків, як у соціальній та економічній сферах, так і у сфері особистого життя безробітних. Тривале безробіття спричиняє професійну деградацію працівника, послаблення мотивації до праці, руйнування професійних навичок та втрату трудової дисципліни, що має негативний ефект на якість робочої сили. Набагато легше повернути до продуктивної зайнятості тих людей, котрі перебували у стані безробіття короткий проміжок часу, оскільки відносно невеликий період незайнятості не призводить до цілковитої декваліфікації. Натомість процес переходу особи зі статусу довготривалого безробітного у статус працевлаштованого дуже проблемний, а інколи — взагалі нездійснений [1, 74].

Безробіття є макроекономічною проблемою, яку формують такі чинники: 1) структурні зрушення в економіці, що призводять до масштабних змін у структурі й кількості попиту на робочу силу; 2) зниження темпів економічного розвитку спричиняє зменшення кількості робочих місць, порушення збалансованості кількості працівників і кількості робочих місць; 3) недостатній сукупний попит; 4) інфляція викликає скорочення капітальних вкладень, зниження реальних доходів населення, що викликає збільшення пропозиції зі зменшенням попиту на робочу силу; 5) співвідношення цін на фактори виробництва, яке веде до переважаючих працездатних технологій; 6) сезонні коливання виробництва, що викликають зміни у попиті на робочу силу; 7) науково-технічний прогрес, що збільшує диспропорції між попитом і пропозицією робочої сили [2, 31-32].

Серед чинників, які впливають на рівень безробіття, зокрема, можна виділити:

1) роботодавці ставлять дуже високі вимоги до працівників і хочуть сплачувати працівникам мінімальну зарплату; (при цьому рівень заробітної плати є низьким, та таким що є недостатнім в сучасних умовах)

2) роботодавці не оформлюють належним чином працівників або оформляють на 0.5 ставки, хоча вони працюють на повній ставці;

3) малокваліфіковані робітники бажають мати високий рівень заробітної платні;

4) низький рівень економіки є недостатніми, для того щоб роботодавець встановлював високий рівень заробітної платні та працював, тільки на законних підставах;

5) роботодавці прагнуть знайти висококваліфікованого спеціаліста, який має високий рівень знань, навичок та досвід в певній сфері, але при цьому сплачувати середню заробітну платню, але шукають таким працівників серед студентів;(тобто вектор пошуку направлений саме на студентів)

б) люди, які живуть в селах не мають місць роботи;

7) велика частина населення що працює в сезон, не зареєстровані офіційно за місцем роботи.

Зазначені проблеми, виникають у зв'язку з низьким рівнем економіки.

Зростання рівня безробіття в Україні виглядає особливо сумно на тлі зростаючої трудової міграції. Майже кожен третій роботодавець сьогодні має справу з нехваткою кваліфікованої робочої сили. Головною причиною такого впливу кадрів у країни ЄС стає дуже низька мінімальна заробітна плата, вона є найнижчою серед країн – членів ЄС та становить 136 євро, тоді як у Польщі – 750 євро, у Чехії – 702 євро, Германії – 2 054 євро [3, 492].

Слід зазначити, що такими темпами трудова міграція населення стане чи не найголовнішою проблемою в державі, бо за таких обставин економіка країни буде триматися лише на міжнародних інвестиціях, працездатне населення покине державу, а люди похилого віку не зможуть утримувати достатній рівень в країні.

Сучасні тенденції розвитку економіки вимагають кількісно-якісної зміни змісту освіти, яка одночасно задовольняла б вимоги локального, національного та глобального ринку праці. Глобалізація економіки супроводжується посиленням ролі знань та розширенням сфери освітніх послуг, які стають не просто найбільш затребуваними продуктами людської діяльності, а й одним з ключових чинників соціально-економічного зростання. З огляду на це перед національною системою освіти постає завдання формування якісно нового професійно-освітнього та наукового потенціалів суспільства, що дозволить країні конкурувати на світовому ринку товарів і послуг, забезпечить рівний доступ громадянам країни до гідної праці та кращих умов життя [4, 293].

Аналізуючи сучасний стан безробіття, можна зробити висновок, що великий перелік проблем виникає через низький рівень економіки, з іншого боку глобальна проблема безробіття залежить від наповнення та заміни людей на робототехніку. Україна має безліч проблем, що впливають на відсоток безробіття. Тому законодавцем повинно враховуватись питання доцільності освіти, зниження податків, структурна завантаженість державних органів та низький рівень заробітної платні.

Бібліографічні посилання:

1. Харчук С. Безробіття як одне з глобальних проблем світу та напрями його подолання. *Економіка та держава*. 2016. № 7. С. 71-76.
2. Полуяктова О. Проблеми безробіття в Україні. *Економіка і суспільство*. 2016. № 2. С. 31-35.
3. Сардак С., Беліч Ю. Проблематика безробіття у глобальному та національному вимірах. *Економіка і суспільство*. 2018. №17. С. 490-495.
4. Ільїч Л. Структурні зрушення транзитивного ринку праці: теорія і методологія регулювання: дис. на доктора економ. наук: 08.00.07/ інст. демограф. та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи НАН України Київ, 2018. 596 с.

Барабанова Яна Сергіївна

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Іванова Марина Іллівна

д.е.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

На сьогоднішній день актуальним питанням постає укладення та розірвання шлюбу з іноземним елементом. З огляду на євроінтеграційний курс України, поширеним явищем є еміграція та імміграція, в наслідок чого набуває поширення як укладання шлюбів з іноземцем, який міг прибути до України на тимчасове місце проживання або працевлаштування, так і шлюб громадянина України з іноземцем на території іншої держави, так як значний відсоток громадян України емігрують за кордон для працевлаштування. В наслідок укладання шлюбів з іноземним елементом, виникають випадки необхідності його розірвання. Так як випадки розірвання шлюбу з іноземним елементом є актуальним питанням, то необхідним є визначення особливостей розірвання шлюбу з увагою на судову практику України.

Сімейні відносини, ускладнені іноземним елементом, надзвичайно поширені. Тому проблема застосування іноземних законів, визнання в Україні актів цивільного стану, зареєстрованих за законами іноземних держав, або іноземних судових рішень виникає в багатьох ситуаціях. Щоразу, коли судові чи інші державні органи будь-якої країни зустрічаються із сімейними відносинами, ускладненими наявністю в них іноземного елемента, відбувається так зване «зіткнення» двох і більше законів і виникає проблема «вибору» закону, що у міжнародному приватному праві називається «колізійною проблемою». На прикладі, коли на території України укладається шлюб між особами, які мають громадянство різних держав, можна проілюструвати комплекс питань, що виникають перед тими, хто одружується, а саме: за яким законодавством визначається дотримання формальних умов укладення шлюбу, що визначають вимоги до процедури оформлення шлюбу, а за яким — матеріальних умов, від наявності або відсутності яких залежить законність шлюбу. Від правильного вирішення зазначеного колізійного питання залежать цілком конкретні правові наслідки: чи буде вважатися шлюб, укладений в Україні відповідно до закону місця його реєстрації, дійсним і за її межами, чи він не отримає визнання в іншій державі, а отже, не стане розглядатися як юридичний факт, що породжує певні правові наслідки, і буде віднесений до «шлюбів, що кульгають», тобто нестійких. Варто зазначити, що поняття «колізії законів» і «вибір права» умовні, тому що той чи інший із «колізійних» законів обирається відповідними органами не довільно, а відповідно до обов'язкового для них правила про вибір закону, так званої «колізійної норми», що міститься в законодавстві даної країни чи в укладеному нею міжнародному договорі. [1, с. 98]

Умови укладання шлюбу в різних державах досить часто можуть не збігатися, внаслідок чого шлюб, укладений із дотриманням усіх вимог у межах певного правопорядку, зовсім не обов'язково буде визнаний в іншій країні. Це приводить до виникнення явища, яке отримало назву «шкунтильгаючих шлюбів» («кульгаючих») і з міжнародно-правової точки зору є зовсім небажаним.[2]

Питання розлучення у МПП визнається одним з джерел найбільш гострих і численних колізій, що обумовлюється неоднаковим регулюванням підстав і процедури розірвання шлюбів, а також невизнанням іноземних розлучень у власних юрисдикціях багатьох країн. Поряд з тим, що розірвання шлюбів має національні особливості, серед них можна виділити деякі однакові концепції. Так, існують країни, в яких і досі розірвання шлюбу є неможливим: Парагвай, Ірландія, Аргентина. В інших країнах розірвання шлюбу є можливим тільки за наявності чітко встановленого обмеженого кола підстав, яке не включає взаємну згоду подружжя (Італія). У більшості країн розірвання шлюбу допускається, у тому числі за взаємною згодою подружжя (Англія, Бельгія, Данія, Німеччина, Норвегія, Російська Федерація) [2]. В світі існують різні підходи щодо визначення підстав розірвання шлюбу та ставлення до цього. Так у деяких державах, міститься вичерпний перелік підстав розірвання шлюбу, до яких взаємна згода подружжя не належить (Велика Британія, деякі штати США); також деякі держави встановлюють окремою підставою для розірвання шлюбу етап сепарації – розподільне проживання подружжя протягом певного проміжку часу [3]. Наприклад, у мусульманських країнах розірвання шлюбу можливе лише за умови дотримання норм шаріату. Для розірвання шлюбу між громадянами України за її межами необхідне дотримання законодавства іноземної держави та проживання подружжя в іноземній державі. Також вони можуть звернутися з позовом як до суду України, так і до консульських і дипломатичних установ. У цьому разі застосовуватиметься право України (ст. 289 Сімейного кодексу України) [3].

Відповідно до норм Закону України «Про міжнародне приватне право» припинення шлюбу та правові наслідки припинення шлюбу визначаються правом, яке діє на цей час щодо правових наслідків шлюбу (ст. 63). Оскільки одним із способів припинення шлюбу є розлучення, то колізійні норми стосовно питань про розлучення містяться у міжнародних договорах. Проте чимало договорів про правову допомогу, наприклад з Республікою Куба, не містять колізійних норм щодо розірвання шлюбу. До розірвання шлюбу застосовується законодавство держави: а) громадянами якої є подружжя в момент подання заяви чи в момент порушення справи (ч. 1 ст. 23 з Кубою); в установу якої подано заяву за умови різного громадянства осіб; б) спільного місця проживання осіб із різним громадянством; орган якої порушив справу, якщо особи мають різне громадянство та проживають на територіях різних держав. Стосовно майнових відносин подружжя у Законі України «Про міжнародне приватне право» визначено, що подружжя може обрати для регулювання майнових наслідків шлюбу право особистого закону одного з подружжя або право держави, у якій один з них має звичайне місце перебування, або, стосовно до нерухомого майна, право держави, у якій це майно знаходиться (ст. 61) [4, с. 223].

Суд першої інстанції в своєму рішенні про розірвання шлюбу по справі № 398/4081/16-ц виходить із наступних положень:

Питання, що виникають у сфері приватноправових відносин з іноземним елементом (хоча б один учасник правовідносин є іноземцем, особою без громадянства або іноземною особою; об'єкт правовідносин знаходиться на території іноземної держави; юридичний факт, який створює, змінює або припиняє правовідносини, мав чи має місце на території іноземної держави), у тому числі й питання підсудності судам України справ з іноземним елементом, вирішуються згідно із Законом України «Про міжнародне приватне право».

Закон України «Про міжнародне приватне право» визначає приватноправові відносини як відносини, які ґрунтуються на засадах юридичної рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності, суб'єктами яких є фізичні та юридичні особи (п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право»).

Статтею 63 Закону України «Про міжнародне приватне право» передбачено, що припинення шлюбу та правові наслідки його припинення визначається правом, яке діє в даний час щодо правових наслідків шлюбу. На підставі ст. ст.103,110 СК України розірвання шлюбу за рішенням суду можливе як за спільною заявою подружжя, так і за заявою одного із подружжя.

Крім того, у ч. 2 ст. 2 Цивільного процесуального кодексу України передбачено, що цивільне судочинство здійснюється відповідно до Конституції України, цього Кодексу та Закону України «Про міжнародне приватне право».

Відповідно до положень ст. 279 Сімейного кодексу України, розірвання шлюбу між громадянином України та іноземцем, а також шлюбу іноземців між собою в Україні здійснюється за законом України [5].

Отже, з огляду на сталу практику судів України щодо розірвання шлюбів з іноземним елементом, цей процес є доступним та швидким, згідно якого право на звернення мають як особи одна з яких є громадянином України які уклали шлюб на території іншої держави, так і особами які уклали шлюб на території України, в якому одна з осіб є громадянином іншої держави. Судова практика є позитивною та побудована на законі України «Про міжнародне приватне право». Тому, розірвання шлюбу з іноземним елементом має певні особливості, зазначені в даній роботі, проте це питання на є проблемним, та має шлях вирішення через суд України, окрім того у разі подання такої заяви до іншої держави, суд має право направити цю заяву до суду України, в наслідок чого питання розірвання шлюбу також буде вирішено.

Бібліографічні посилання

1. Чепис О.І., Лазорик Є.В. Право. Випуск 42. Колізійне регулювання сімейних правовідносин в міжнародному приватному праві: шляхи подолання конфлікту кваліфікації. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/16520/1/24.pdf>. стор. 98
2. Колізійні питання укладання шлюбу з іноземним елементом. Режим доступу: http://vjhr.sk/archive/2016_4/part_2/31.pdf
3. Калакура В. Я. Механізми взаємодії колізійних принципів правового регулювання в міжнародному сімейному праві / В. Я. Калакура // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2011. – №5(8). – С. 98–104.
4. Ланцева К. В. Право. Національна академія внутрішніх справ Цивільно-правові аспекти колізійного регулювання шлюбносімейних відносин в Україні та Республіці Куба. – 2013.

Баскелович Яна Костянтинівна
магістр
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»

ФІДУЦІАРНІ ПРАВОЧИНИ

Пріоритетним у суспільстві завжди залишатимуться відносини, пов'язані з діями особи, які спрямовані на набуття, зміну та припинення цивільних прав та обов'язків.

Відносини, які виникають між особою, що не має можливості виконати певні дії самостійно та має потребу у певних послугах, а отже у зв'язку з цим, надає певні повноваження другій особі, шляхом укладення договорів, довіреностей та інших юридичних документів, практично завжди мають яскраво виражений фидуціарний (від лат. fiducia- довіра) характер.

Фидуціарним є правочин, якому властиві особливі, особисто довірчі відносини поміж його сторонами [3, с.281]. Виникнення представництва на договірній основі на сьогодні є вкрай розповсюдженим явищем, що перш за все пов'язано саме зі стрімким розвитком цивільного обороту. Саме за допомогою договірних механізмів учасники цивільних правовідносин можуть вільно погоджувати між собою усі необхідні умови зобов'язань та узгоджувати подальші дії для їх належного виконання та досягнення бажаного для них обох правового результату. Цивільно-правовий договір є юридичним фактом, який спричиняє виникнення зобов'язальних правовідносин, що проявляються у правах та обов'язках їх сторін.

Вважаємо, що саме цивільно-правовий договір встановлює правові зв'язки між учасниками цивільних правовідносин на основі принципів юридичної рівності та майнової самостійності та є підставою виникнення прав та обов'язків, що носять взаємний характер. Саме за договором вказані правовідносини набувають конкретного змісту, тоді як сам правочин забезпечує практичну реалізацію цих прав та обов'язків, а також відповідальність за їх невиконання або неналежне виконання. Неабиякого значення подібні положення набувають по відношенню до фидуціарних правовідносин. З метою максимально ефективного та такого, що відповідає волі сторін договору з урахуванням потреб та інтересів, є договір доручення [4, с.116]. За договором доручення одна сторона (повірений) зобов'язується вчинити від імені та за рахунок другої сторони (довірителя) певні юридичні дії (ст.1000 ЦК України) [1, ст.272]. .

Найважливішою характерною ознакою договору доручення є те, що довірений вчиняє доручені йому дії не від свого імені, не за свій рахунок, а від імені довірителя і за його рахунок.

Серед особливостей договору доручення треба виділити такі:

1) фидуціарний договір, який укладається саме на особливій довірі до сторони у договорі;

2) повірений виступає від імені довірителя, тому сам, безпосередньо, ніяких прав і обов'язків не набуває;

3) повірений діє за дорученням і за рахунок довірителя саме у межах наданих йому повноважень;

4) дії, які вчиняє повірений, є юридичними, тобто спрямовані на виникнення, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків;

5) сторони можуть у будь-який час в односторонньому порядку розірвати договір. [4. с.150].

Договір доручення є однією з підстав виникнення відносин представництва (ч.3 ст.237 ЦК) [1, ст. 273], сутність яких полягає в тому, що одна особа представляє у правовідношенні інтереси іншої, набуваючи для неї права та обов'язки, розширюючи певні межі її юридичних дій.

Виходячи з вищенаведеного та роблячи підсумок, зазначимо, що фидуціарним є правочин, якому властиві особисті, особливо довірчі відносини поміж його сторонами, від чого залежить розгляд певного правочину як фидуціарного. У першу чергу це стосується довірителя, який наділяє повіреного правом діяти у правовідношенні від його імені та набувати для нього прав і обов'язків. Довірчий характер відносин доручення перш за все проявляється у тому, що, по-перше, цей договір має бути виконано особисто повіреним, а по-друге, договір доручення може припинитися при відмові від нього довірителя або повіреного. Вважаємо, що правова ціль фидуціарних правочинів та правочинів взагалі має бути досяжною та законною під час виконання цивільних правовідносин.

Бібліографічні посилання:

- 1.Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.356.
2. Щодо форми правочинів. Роз'яснення Міністерства юстиції України від 19 квітня 2011 р..
- 3.Цивільне право : підручник у 2 т. /В.І.Борисова (кер. авт. кол), Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін.; за ред. В.І.Борисової, І.В.Спасибо-Фатєєвої, В.Л.Яроцького.-2-ге вид.,переробл. Та допов. Х. :Право, 2014. Т.1. 656 с.
- 4.Федорченко Н.В. Договір доручення : дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». К., 2004. 224 с.

Валова Юлія Олегівна

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Поліщук Марина Геннадіївна

к.ю.н. доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

РОЗГЛЯД СУДОВИХ СПРАВ В НАКАЗНОМУ ПРОВАДЖЕННІ, ЯК СПРОЩЕНА ФОРМА ВІДНОВЛЕННЯ ПРАВ

Найбільш визначним досягненням у реформуванні системи цивільної юстиції в Україні є прийняття й набуття чинності нового Закону України. Так прийняття Закону України «Про внесення змін до господарського процесуального кодексу України, цивільного процесуального кодексу України, кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», що набули чинності 15.12.2017 р., стало важливим етапом на шляху

удосконалення вітчизняного процесуального законодавства, механізму судового захисту та посилення змагальних засад господарського судочинства [1, с 11-13]. ЦПК містить значну кількість новел, що вимагають їх тлумачення. Не минули змін і правила про наказне провадження. В цілому, запроваджено чимало позитивних нововведень в напрямку реформування системи цивільної юстиції.

Наказне провадження як спрощений вид цивільного судочинства є особливою формою здійснення правосуддя. На сьогодні в Україні реалізація та забезпечення інституту заочного, окремого та наказного провадження в цивільному процесуальному законодавстві не позбавлено процесуальних недоліків, що іноді призводить до суттєвого порушення прав і законних інтересів осіб. Із моменту виникнення наведених інститутів у ЦПК вони зазнали істотної трансформації, відповідно, потребують серйозного доопрацювання. У зв'язку з вищенаведеним розгляд наказного провадження на сучасному етапі в цивільному процесі, дослідження його переваг та недоліків, є одним з актуальних завдань як в теорії, так і на практиці.

У відповідності до ч. 2 ст. 19 ЦПК цивільне судочинство здійснюється за правилами, передбаченими цим Кодексом, у порядку: 1) наказного провадження; 2) позовного провадження (загального або спрощеного); 3) окремого провадження [2, с.23-24].

Введення спрощених проваджень слід розглядати, з одного боку, як спосіб забезпечення доступу до правосуддя за рахунок скорочення судових витрат та більш гнучкої процедури з меншим ступенем формалізації, а з іншого – як спосіб мінімізації державних витрат на судову систему та підвищення ефективності судового управління [3, с. 140].

Відповідно до правових позицій Верховного Суду України, наказне провадження - це особливий спрощений вид цивільного процесу, спрямований на швидкий та ефективний захист безспірних прав осіб шляхом видачі судового наказу, що одночасно є судовим рішенням і виконавчим документом. Захист права в наказному провадженні може мати місце за наявності безспірної вимоги стягувана, що підтверджується належно оформленими письмовими документами. У такому разі немає потреби порушувати процесуально складне та тривале за часом позовне провадження, достатньо короткого та спрощеного наказного провадження, що відповідає інтересам як кредитора (стягувача), так і суду [4, с. 133-134].

Однією із суттєвих ознак наказного провадження є його спрощеність. Спрощеність є фактично стрижнем наказного провадження. Вона проявляється у вичерпності переліку вимог, за якими може бути виданий судовий наказ, а також у процедурі видання та скасуванні останнього [5, с. 43]. Спрощеність проявляється й у процесі доказування у справах наказного провадження. Так, С. Сенник зазначає, що процес доказування для заявника закінчується з прийняттям судом заяви про видачу судового наказу [6, с. 218]. Наказне провадження призначене для розгляду справ за заявами про стягнення грошових сум незначного розміру, щодо яких відсутній спір або про його наявність заявнику не відомо.

Наказне провадження, що відоме ще з часів римського права (так зване,

інтердиктне провадження), являє собою спрощене і усічене у порівнянні з позовним, альтернативне йому провадження у суді першої інстанції, що засноване на письмових доказах, які володіють високим ступенем достовірності з метою забезпечення можливості примусового виконання зобов'язання у скорочені у порівнянні з позовним провадженням строки. Наказне провадження є специфічною формою захисту прав кредитора за допомогою письмових доказів проти сторони-боржника, яка не виконує або неналежним чином виконує свої зобов'язання. Важливою умовою такого провадження є особливий характер вимог кредитора [7].

У наказному провадженні можливе задоволення лише документально підтверджених і безспірних вимог. Безспірні вимоги заявника у наказному провадженні — це такі вимоги заявника, із яких не вбачається спір про право, тобто це вимоги, що випливають із повністю визначених і неоспорюваних цивільно-правових відносин.

Аналіз наказного провадження дозволяє виокремити такі його ознаки: 1) підставою для відкриття провадження у справі є прийняття судом заяви про видачу судового наказу; 2) сторонами у справі виступають заявник (стягувач) і боржник; 3) справа розглядається у спрощеному порядку у скорочені строки. Спрощений порядок наказного провадження полягає у тому, що видача судового наказу проводиться без судового засідання і сторони для заслуховування їх пояснень до суду не викликаються; 4) за результатами вирішення справи видається судовий наказ — особливу форму судового рішення. Особливість проявляється в тому, що судовий наказ одночасно є виконавчим документом і має скорочений строк набрання законної сили; 5) за наявності визначених у законі підстав судовий наказ може скасувати той самий суд, який його видав [8, с. 59].

Стаття 160 є аналогічною до ст. 95 старого ЦПК України як за назвою, так і за змістом. Вимоги, за якими може бути видано судовий наказ, зазнали деяких змін. Так, вимога про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати доповнена вимогою про стягнення середнього заробітку за час затримки розрахунку.

Пункт 7ч. 1 ст. 161 ЦПК додає новий вид безспірних вимог, а саме: вимоги з договору, але із суттєвими обмеженнями, що не дозволяє говорити про аналогію із правилами, які існували у ЦПК до змін 2010 року. Таким може бути визнаний тільки: 1) письмовий договір (доречи різновидом письмового у цивільному законодавстві є електронний договір); 2) боржник за договором - юридична особа або фізична особа-підприємець; 3) сума вимоги не перевищує сто розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Оскільки ЦПК запроваджується такий різновид позовного провадження як спрощене, у ч. 2 ст. 161 ЦПК зазначено, що особа має право звернутись до суду з вимогами, визначеними в частині першій цієї статті, в наказному або в спрощеному позовному провадженні на свій вибір.

Вимоги до форми та змісту заяви про видачу судового наказу в цілому незмінні. Звертає на себе увагу ч. 4 ст. 163 ЦПК: «Якщо заяву подано в електронній формі до боржника, який має зареєстровану офіційну електронну

адресу, заявник у подальшому повинен подавати будь-які процесуальні та інші документи, пов'язані з розглядом його заяви виключно в електронній формі». Тобто подаючи таку заяву в електронній формі заявник зв'язує себе обов'язковою формою подачі наступних документів, що цілком логічно.

Якщо ст. 100 старої редакції ЦПК передбачає підстави для відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу чи її повернення, то ст. 165 ЦПК передбачає «підстави для відмови у видачі судового наказу», наприклад, якщо із поданої заяви не вбачається виникнення або порушення права грошової вимоги, за якою заявником подано заяву про видачу судового наказу, порушені правила підсудності тощо [2].

Таким чином, наказне провадження – це спрощений вид цивільного судочинства, в якому за підсумками розгляду справи видається судовий наказ про стягнення з боржника грошових коштів або витребування майна, що обов'язково має підтверджуватися письмовими документами та є одночасно актом суду та виконавчим документом. Наказному провадженню притаманні свої особливості, норми, категорії, інститути. Крім того, наявним є характерна особлива форма судового рішення – судовий наказ, самотійна процедура розгляду (підстави, строки, вимоги, порядок розгляду). Наказне провадження є перспективною та ефективною формою відновлення прав суб'єктів і має певні переваги порівняно з іншими судовими процедурами.

Бібліографічні посилання:

1. Про внесення змін до господарського процесуального кодексу України, цивільного процесуального кодексу України, кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 48. – Ст. 436.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-VI (в редакції від 07.01.2018 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № № 40–41, 42. – Ст. 492.
3. Нестерцова-Собакарь О. В. Правове регулювання інституту наказного провадження: зарубіжний досвід та вітчизняні особливості / О. В. Нестерцова-Собакарь, Ю. В. Свистак // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2017. – № 3. – С. 140-148.
4. Гордієнко Т.О. Науково-практичні аспекти наказного провадження в господарському процесі / Т.О. Гордієнко // Порівняльно-аналітичне право. – 2018. – № 1. – С. 133-136.
5. Шабалін А. В. Деякі питання доказування у спрощеному цивільному провадженні (наказне провадження) / А. В. Шабалін // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2018. – № 1. – С. 43-53.
6. Сенник С. Н. Поняття та характерні ознаки наказного провадження // Вісник Львівського ун-ту. Серія юрид. – 2010. Вип. 51. – С. 218–222.
7. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / За ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової, В.В. Васильченка, Н.Ю. Голубевої. – Х.: Одіссей, 2009. – С. 264.
8. Кісель В. Й. Наказне провадження як спрощений вид цивільного судочинства / В. Й. Кісель // Методологічні засади вдосконалення цивільного процесуального права : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. до 150-річчя від дня народження Є. В. Васильовського (8 квітня 2016 р.) / уклад.: І. В. Андронов, Н.В. Волкова, О. В. Сатановська. – Одеса : Юрид. л-ра, 2016. – С. 58-60.

Васецький Олександр Юрійович

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Смісова Вікторія Леонідівна

к.е.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДОКТРИНИ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Міжнародне приватне право (МПрП) як галузь права, що також отримала назву галузі «конфлікту законів», врегульовує відносини, які стосуються міжнародних договорів, звичаїв, юридичних фактів, які виникають на основі взаємодій із суб'єктами інших країн або які ускладнені «іноземним елементом». МПрП за допомогою колізійних норм визначає, правова система якої країни буде застосовуватися до врегулювання тих чи інших суспільних відносин.

Предметом МПрП виступають приватно-правові спори, які включають не тільки спори в сфері особистих майнових та немайнових відносин, що відносяться до предмету цивільного права (власності, інтелектуальної власності, зобов'язальні права, у т. ч. деліктні і спадкові), але також і відносини, врегульовані нормами господарського (комерційного), сімейного, трудового і процесуального права в їх приватно-правовому аспекті [3, 11].

Першоджерелами міжнародного приватного права є міжнародні нормативно-правові акти та національні закони. Крім того, МПрП також втілюється в міжнародних договорах і конвенціях, типових законах, юридичних посібниках тощо.

Поняття «міжнародне приватне право» походить від цивільно-правового розмежування приватного і публічного права, згідно з яким приватне право стосується правових відносин між фізичними особами, юридичними особами (підприємствами, установами, закладами) і навіть державою у відносинах з окремими особами та корпораціями, тоді як публічне право стосується відносин тільки між державами, базою для яких є ратифіковані міжнародні конвенції, норми та статuti.

У ч.1 ст.8 в Законі України «Про міжнародне приватне право» визначено, що суд або інший орган встановлює зміст його норм згідно з їх офіційним тлумаченням, практикою застосування і доктриною у відповідній іноземній державі. Згідно ч. 2 даного Закону суд чи інший орган може звернутися в установленому законом порядку до Міністерства юстиції України, інших компетентних органів та установ в Україні (за кордоном) або залучити експертів з метою встановлення змісту норм права іноземної держави [1].

Одночасно з цим має місце така проблема як відсутність детального процесуального врегулювання застосування судами даної норми, неправильне розуміння змісту даної норми Закону, що, як наслідок – призводить до виникнення підстав для подачі апеляційної і касаційної скарг у зв'язку з порушенням прав та інтересів учасників відносин в сфері МПрП. Тобто, якщо

держава закріплює певні норми і правила, одночасно необхідно розробляти і механізм застосування даних норм для суспільних відносин, залучати іноземних експертів для аналізу новацій в сфері МПрП, забезпечити підвищення кваліфікації правників та суддів, які працюють у даній сфері, для прийняття ними правомірних рішень.

Відповідно до цивілістичної концепції для всіх чи окремих груп держав не існує єдиної системи МПрП. У всіх варіантах національно-правової концепції МПрП закладено певні спільні аргументи, які одночасно з цим мають і свої особливості. На перший план поставлено тезу про те, що МПрП регулює особливу групу цивільно-правових відносин між фізичними та юридичними особами, які перебувають під верховенством держави та, відповідно, під дією її внутрішнього права. Крім того, багато з «цивілістів» вважають, що правовідносини МПрП регулюються виключно нормами внутрішнього права, серед яких окрему групу становлять трансформовані у внутрішнє право норми міжнародних договорів та звичаїв або санкціоновані державою «преднорми» міжнародних договорів [2, с. 41].

Вважаємо що, для того, щоб розв'язати дискусійні питання відносно нормативної та суспільної необхідності, а також зав'язків МПрП з іншими галузями права, його варто розглядати крізь призму «правової важливості».

Міжнародне приватне право є ланкою між національним і міжнародним законодавством, способом захисту прав та свобод осіб, які знаходяться за територією держави громадянства або навпаки. Безперечно, кодифікація в єдиний нормативно-правовий акт норм МПрП була досить вдалою, але питання процесуального характеру залишилися не врегульованими. Отже, закон був закріплений, однак норми і правила поведінки так і не застосовуються належним чином суб'єктами.

МПрП є невід'ємною частиною правової системи кожної держави. Наслідком сучасної інтернаціоналізації та інтеграції є формування суперечностей між внутрішніми та міжнародними нормами, методами і засобами їх регулювання в державі. Саме тому доктрина міжнародних приватно-правових відносин знаходиться на стадії розвитку та вимагає удосконалення, враховуючи сучасні тенденції розвитку суспільних відносин.

Отже, зважаючи на поглиблення міжнародного характеру суспільних відносин, розширення застосування світової практики у правовій системі України, посилення глобалізаційних процесів, є необхідним удосконалення національної законодавчої бази в сфері міжнародно-правових відносин. Для вирішення питань колізій доцільним є також підвищення рівня захисту прав та інтересів власності суб'єктів міжнародних приватних відносин, покращення та певним чином змінення процедури набуття права власності, реалізації своїх прав та обов'язків суб'єктами, а також зміцнення зв'язків з іноземними державами.

Бібліографічні посилання:

1. Закон України «Про міжнародне приватне право» / Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 32. – Ст.422; Редакція від 20.10.2019.
2. Довгерт А.С. Міжнародне приватне право. Загальна частина : [підручник] / А.С. Довгерт, В.І. Кисіль. – К. : Правова єдність, 2012. – 41 с.
3. Мироненко І.В. Міжнародне приватне право: навчальний посібник / І.В. Мироненко. – К.: Алерта, 2012. – 272 с.

Войчишин Антон Олександрович

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Карпенко Роман Валерійович

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС : ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Володіючи великим агропромисловим потенціалом, Україна прагне брати активну участь у міжнародній кооперації по формуванню міжнародної продовольчої системи. Країна була й продовжує залишатися лідером харчової і сільськогосподарської продукції на світовому ринку. Традиційно пріоритетним напрямком залишається торгівля з Росією, колишніми країнами СНД, яка здійснюється відповідно до договорів про вільну торгівлю [1; 2000. – №17 – Ст.730] і дозволяє формувати взаємовигідну політику. З кінця 90-х років ХХ ст. українські зернові й олійні культури поставляються також до країн близького Сходу, Східної Європи та ЄС. Відстає експорт молочної продукції й продуктів високого ступеня переробки. Проте для більшості вітчизняних аграрних товаровиробників європейський ринок залишається недоступним. Наявність численних перешкод обумовлена невідповідністю вимогам ЄС і ВТО існуючого правового й організаційного забезпечення безпеки сільгосппродукції, захисту конкуренції, порядку надання державної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам та іншими чинниками [1]. Проголошений курс на інтеграцію до ЄС є для України стратегічним орієнтиром, «своєрідним тестом на політичну, економічну й соціокультурну зрілість» [2]. Більшість вітчизняних аналітиків вважає, що нашій країні потрібні вільні ринки, умови, які знімали б щодо неї геополітичну дискримінацію в Європі, а не тільки саме членство в Євросоюзі, а основним завданням є сприйняття європейських цивілізаційних цінностей, а не вступ до ЄС в організаційному плані [3]. Тому, підписавши 14 липня 1996 р. Угоду про партнерство та співробітництво з Європейськими співтовариствами (даний тип угод ЄС використовує для оформлення своїх відносин з усіма країнами СНД, Україна взяла на себе зобов'язання по модернізації й приватизації аграрного сектора економіки, розвитку внутрішнього та зовнішнього ринків для українських товарів, за умови забезпечення охорони навколишнього природного середовища й підвищення безпеки продуктів харчування. Також були прийняті зобов'язання по поступовому наближенню українських стандартів до технічних правил ЄС стосовно продуктів харчування, включаючи санітарні й фітосанітарні стандарти [1; 2003. – №8 – Ст.22]. Протягом наступних років з'явилися численні нормативні акти, спрямовані на виконання взятих зобов'язань. Так, у 1995 р. Указом Президента України затверджено Стратегію інтеграції України в ЄС, яка передбачає адаптацію законодавства, наближення до сучасної європейської системи права [1; 1998. – №24. – Ст. 870]; 1997 р. Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію [1; 1998. – №33. – Ст. 1735], яка

закріпила основні етапи й механізм даного процесу, а також Тимчасовий регламент, у якому передбачено механізм моніторингу проектів нормативних актів, розроблених центральними органами виконавчої влади, щодо їх відповідності законодавству ЄС [1; 2000. – №24. – Ст. 994], а Законом України від 18 березня 2005 р. затверджено Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС [5; 2004. – №15. – Ст.1028], яка визначає основні напрямки й етапи адаптації до кінця 2008 р.

Окрім прямих і непрямих субсидій у межах державного фінансування законодавство України надає підтримку сільськогосподарським товаровиробникам про що свідчать: (а) програми розвитку рослинництва і тваринництва; (б) проекти меліорації й екологічні програми; (в) фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників шляхом надання спеціальних позик; (г) програми підтримки садівництва, ветеринарної галузі, аграрної науки, сільської інфраструктури й соціального сектора. Другим важливим напрямком адаптації аграрного законодавства є забезпечення введення в економічний обіг земель сільськогосподарського призначення й розвиток іпотечного кредитування аграрних товаровиробників. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2003 р. [5; 2003. – №46. – Ст.2038] закріпив право приватної власності й визначив умови функціонування ринку землі.

Пізніше Законом України від 6 жовтня 2003 р. [5; 2003. – №48. – Ст.3151] до нього було внесено поправки, які встановили мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення до 2006 р., який, вважаємо, деформує природу права приватної власності на землю: юридично воно існує, але не виконує своєї економічної функції, в той час як майбутня структура аграрного сектора економіки країни може визначитися лише в результаті повноцінного функціонування земельного ринку. Введення обмежень на продаж землі, з одного боку, створює умови для розвитку тіньового ринку, за яких земельні ділянки відчужуються шляхом укладення договорів безстрокової оренди або застави, а з другого – не дозволяє налагодити систему середньо- й довгострокового кредитування сільськогосподарських товаровиробників. Сучасний стан української фінансової системи демонструє неспроможність комерційних банків швидко реагувати на змінювання ситуації в аграрному секторі. Ось чому більш доцільним є використання досвіду фінансової системи європейських держав, для якої характерні різноманітні організаційно-правові форми. У Європі протягом десятиліть склались особливі системи кредитування в сільській місцевості, засновані на кооперативних засадах, що значно відрізняються від традиційного кредитування комерційними банками. Кооперативні банки – це некомерційні організації, основною метою яких є не отримання прибутку, а надання кредитно-фінансових послуг своїм учасникам для розвитку їх господарської діяльності й підвищення матеріального благополуччя. Директивою Ради Європейської Спільноти «Про адекватність капіталу інвестиційних фірм та кредитних установ» від 15 березня 1993 р. передбачено, що мінімальний розмір капіталу для кооперативних банків має бути не менше 2млн. євро (при тому, що для інших банків він має становити не менше 3 млн. євро) і їм заборонено провадити особливо ризикові фінансові операції. У таких

країнах, як ФРН, Франція й Нідерланди, ці установи набули вигляду організованого економічного механізму з чіткою структурою. У Німеччині існують місцеві кооперативні банки (райфайзенбанк або фольксбанк), Центральні кооперативні банки вважаються середнім рівнем.

У рамках проектів міжнародної технічної допомоги за сприянням Європейської Федерації сільського й зеленого туризму він почав розвиватися й в Україні: створено громадські організації, які допомагають громадянам, бажаним надавати туристичні послуги, власників туристичних агросадиб знайомлять зі стандартами якості ЄС, розміщують рекламу в друкарських виданнях, приймають замовлення через систему Інтернет. Законодавчою базою для розвитку цього виду діяльності сьогодні є лише Закон «Про особисте селянське господарство», який дозволяє власникам особистих селянських господарств надавати послуги в галузі сільського й зеленого туризму без реєстрації підприємницької діяльності й за наявності лише декларації доходів з податкової інспекції та сплати податку на прибуток. Однак на сьогоднішній день у законодавстві України немає такого нормативного акта, який регулював би ці відносини, що є основною перешкодою для інтенсивного розвитку таких господарств. У цілому ж сільське господарство України є ще дуже далеким від європейської моделі, а регулювання аграрних правовідносин відстає від вимог часу.

Селянство очікує послідовної аграрної політики, спрямованої на формування справедливих ринкових відносин, гармонізацію національних стандартів безпеки та якості продукції зі стандартами ЄС, впровадження ресурсозберігаючих, безпечних та екологічно чистих технологій виробництва.

Сільськогосподарської продукції. Усе це сприятиме підвищенню ефективності адаптації українського аграрного законодавства до вимог ЄС і забезпечить вихід національного сільськогосподарського товаровиробника на європейський ринок.

Бібліографічні посилання:

1. Друзенко Г.В. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС: досвід часткового прийняття *Aquis Communautaire* без чіткої перспективи членства у Союзі // Юрид. журн. – 2005. – №8. – С. 27-36.
2. Мерніков Г.І. Європейська інтеграція України та економічна безпека держави // Сайт Національного інституту стратегічних досліджень. – <http://www.db.niss.gov.ua/cgi-bin/bsdcc.pl?100>
3. Назаренко В.И. Аграрная политика Европейского Союза. – М.: Ин-т Европы РАН, 2004. – 205 с.
4. Офіційний сайт інформаційного центру НАУ. – <http://www.ci.com.ua>.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ ПРЕДСТАВНИЦТВА У ЗВ'ЯЗКУ З ЗАПЛАНОВАНИМИ ЗМІНАМИ ЗАКОНОДАВСТВА

Чинний Цивільний кодекс України (далі – ЦК) у ч.1 ст. 237 дає визначення поняттю «представництво» – представництвом є правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє [1]. Глава 17 ЦК деталізує права та обов'язки представників, механізм реалізації даного поняття. Основними нормативно-правовими актами регулювання виступають Цивільний кодекс, Цивільний процесуальний кодекс та ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2; 3]. Актуальність вирішення цього питання в тому, що інститут представництва на сьогоднішній час складається з трьох видів: представництво, засноване на законі; законне представництво; добровільне представництво, а заплановані зміни до законодавчих актів стосуються останнього, конкретно представництва у суді.

Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та деяких інших законодавчих актів України (щодо статусу і гарантій адвокатської діяльності та формування і роботи органів адвокатського самоврядування) зареєстрований 04.04.2015 року та ініційований Купрієнком О. В., Ляшком О. В. та іншими народними депутатами України може суттєво звузити представництво, що, на нашу думку, є значною проблемою у декількох розуміннях [4].

З всеукраїнського щотижневого професійного юридичного видання «Юридична Газета»: 8 грудня 2014 року заступник Голови Національної асоціації адвокатів України Валентин Гвоздій та заступник Міністра юстиції

Ігор Алексєєв у Будинку Уряду провели прес-брифінг щодо обговорення проблем реформування вітчизняної адвокатури. Під час брифінгу його учасники зазначили, що робота над законопроектом про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» перебуває на завершальній стадії, і автори проекту планують закінчити підготовку цього документа найближчими тижнями. Заступник міністра зауважив, що з метою розробки змін до Закону про адвокатуру за ініціативи Міністра юстиції Павла Петренка 6 березня цього року була створена робоча група, яка займалася напрацюванням якісних змін до закону про адвокатуру з урахуванням зауважень як адвокатської спільноти, так і Ради Європи. «Робота тривала півроку. І вона була ефективною лише завдяки тому, що влада і адвокатська спільнота були в цьому питанні на одному боці», – наголосив І. Алексєєв. Зайого словами, законопроект направлявся до Ради Європи для отримання відповідних експертних висновків. Уже наприкінці листопада Рада Європи зробила попередній висновок і в цілому позитивно оцінила законопроект. Висловлені зауваження, застереження і пропозиції враховані в кінцевій версії документа. Валентин Гвоздій з цього приводу підкреслив, що вперше за багато років держава в особі Уряду прислухалася до

проблематики адвокатури та ініціювала законодавчі зміни до Закону про адвокатуру. За його словами, це важливо, оскільки йдеться не лише про інтереси адвокатів, а й про інтереси громадян, які отримують правову допомогу. «Хотілося б відзначити, що, не здійснюючи жодних заходів впливу на адвокатуру, держава сьогодні демонструє свою готовність допомогти адвокатурі. Ми це дуже високо цінуємо», – наголосив він. За словами Валентина Гвоздія, законопроект пропонує низку якісних змін. Зокрема, буде посилено гарантії здійснення адвокатської діяльності, знімається ототожнення адвоката з клієнтом, чітко визначається статут адвоката та прописуються механізми реалізації прав адвоката. Крім того, адвокатам надаються нові види діяльності, наприклад, фідучіарна діяльність, яка раніше не була прописана в українському законодавстві. Також запроваджується монополія на представництво інтересів громадян у судах виключно за адвокатами в усіх процесах. Цей законопроект також пропонує нові види дисциплінарних стягнень, посилює вимоги до підготовки адвоката, деталізує норми адвокатських гонорарів тощо [5]. Зазначені положення з уривку інтерв'ю, що містяться в законопроекті породжують ряд проблем. Надання таких привілеїв адвокатам, як монополізм в представництві у судах – по-перше, фактично позбавляє практикуючих юристів можливості вдосконалювати свої навички щодо виступу в залах судових засідань, написання процесуальних документів та основної економічної складової – заробітку. По-друге, це може призвести до того, що ціни на адвокатські послуги значно зростуть, адже з конкуренції випадає значна кількість осіб, які за чинним законодавством мають право представляти та захищати інтереси громадян не маючи адвокатського посвідчення.

Іншою проблемою можна вважати порушення конституційних прав громадян України, пов'язаних з тією самою монополією та зведення інституту представництва до норм Сімейного кодексу та вчення незначних юридичних дій за довіреністю. Прикінцеві та перехідні положення законопроекту передбачають спрощений порядок отримання свідоцтв на заняття адвокатською діяльністю щодо практикуючих юристів, але у той же час унеможливує цю процедуру стосовно інших осіб у моментах подовження практики в галузі права та процесу стажування вже атестованого адвоката. «1. Положення, що стосуються виключного права адвокатів на представництво в суді, передбачені ч. 2 ст. 19 Закону вступають в силу через один рік з дня опублікування Закону. 2. Протягом року з дня опублікування Закону Радам адвокатів регіону забезпечити доступ інших практикуючих юристів до професії, шляхом видачі свідоцтв про право на заняття адвокатською діяльністю за спрощеним порядком у відповідності до вимог передбачених цим Законом» [6]. Таким чином, ми вважаємо, що зміни у законодавстві повинні торкнутися питань безоплатної вторинної правової допомоги у сфері виплат грошових винагород та якості послуг, оскільки зменшується контроль з боку Ради адвокатів України, яка, щодо чинного законодавства не є обов'язковим утворенням адвокатської форми. Це, в свою чергу, дозволить зменшити конкуренцію між адвокатами та уникнути порушень конституційних прав громадян у зв'язку з Європейськими тенденціями розвитку. Зміни та надання привілеїв адвокатам згідно запропонованого до розгляду

законопроекту не повинні відображатися на платоспроможності громадян та порушувати фундаментальні принципи інституту представництва.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40 – 44. – Ст. 356.
2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», від 05.07.2012 р., станом на 01.01.2016 року // Відомості Верховної Ради України – 2012 – № 4 – Ст.19
3. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40 – 41, 42. – Ст. 492.
4. Офіційний веб-портал Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53817
5. Родюк А. Реформатори адвокатури // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/actual/reformatori-advokaturi.html>
6. Узагальнені пропозиції адвокатів та представників громадських організацій адвокатів до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://legalaid.gov.ua/images/Materials/Working_group_on_Bar

Главацький Антон Ігорович

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Карпенко Роман Валерійович

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДОСВІД КООПЕРАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИРОБНИКІВ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Невід’ємною складовою економічних систем країн членів Європейського Союзу є кооперативні організації. Особливо помітною є їх роль в аграрному секторі цих держав. Діяльність кооперативів ЄС, заснована на принципах демократії, прозорості та солідарності, відкриває для сільськогосподарських виробників доступ до фінансових і матеріально-технічних ресурсів, внутрішніх та зовнішніх ринків збуту, сприяє соціальному й економічному розвитку сільських територій.

В контексті євроінтеграційних тенденцій, якими наразі пронизаний аграрний сектор економіки України, вивчення досвіду кооперативної співпраці фермерів європейських країн може бути корисним як з позиції його адаптації до вітчизняних реалій, так і з позиції врахування найістотніших помилок і прорахунків у розвитку кооперативного руху цих держав.

Ключовою проблемою повоєнної Європи був голод. Впродовж тривалого часу на її вирішення були спрямовані головні зусилля європейських держав. Аграрний сектор почав відігравати провідну роль в контексті продовольчої безпеки цих країн. Римський договір про заснування Європейської економічної спільноти, підписаний 25 березня 1957 р., містив найважливіші рамкові положення Спільної сільськогосподарської політики (САП), спрямованої на розв’язання проблем голоду на Європейському континенті.

Окрім того, спільна аграрна політика передбачала тісну співпрацю з аграріями і для її забезпечення 6 вересня 1958 р. була створена перша європейська представницька організація – Комітет професійних

сільськогосподарських організацій (СОРА), який і донині представляє як загальні, так і специфічні інтереси фермерів в Європейському Союзі. Через рік сільськогосподарські кооперативи Європейської Спільноти створили свою організацію – Генеральну конфедерацію сільськогосподарських кооперативів (COGECA) [5]. COGECA тепер називається "Генеральна конфедерація сільськогосподарських кооперативів у Європейському Союзі". Наразі дана організація представляє інтереси близько 40 тис фермерських кооперативів, в яких працює близько 660 тис чоловік і щорічний загальний товарообіг яких сягає понад 300 млрд євро. З моменту свого створення Генеральна конфедерація сільськогосподарських кооперативів у ЄС була визнана європейськими інституціями як головний представницький орган всього сільськогосподарського кооперативного сектора.

Діяльність кооперативів в країнах ЄС заснована на принципах економічної демократії, прозорості й солідарності як один з одним, так і з місцевими сільськими громадами. Вони відіграють життєво важливу роль у просуванні продукції своїх членів безпосередньо до споживачів та покращенні їх позицій на ринках збуту, сприяють виробництву екологічно чистої продукції, активно долучаються до економічного та соціального розвитку сільських територій.

Сьогодні в ЄС нараховується близько 14 млн. фермерських господарств та інших виробничих формувань, що безпосередньо здійснюють сільськогосподарську діяльність. Середній розмір фермерського господарства в ЄС складає менш як 13 га. Найбільші розміри фермерських господарств в Данії (близько 59,7 га), Великій Британії (близько 53,8 га), Франції (понад 52,1 га). В середньому в країнах ЄС кооперацією охоплено понад 40 % фермерських господарств. Найбільша кількість сільськогосподарських кооперативних організацій функціонує в Італії (5 834 од), Іспанії (3 844 од), Франції та Німеччині (по 2 400 од). Водночас найбільшу кількість членів (1 440 600 осіб) вдалося залучити німецьким та (1 179 323 осіб) іспанським кооперативам. Найвищі річні обороти від реалізації продукції у 2017 р. одержали французькі (84 350 млн. євро) та німецькі (67 502 млн. євро) кооператори. Сільськогосподарські кооперативи майже всіх Європейських країн широко підтримуються державою. Більшість країн-членів ЄС створили для кооперативів специфічне «кооперативне законодавство», яке надає їм певну свободу. Зокрема, законодавством, як правило, не передбачено стандартної процедури управління кооперативом, хоча, в більшості випадків, кооператори дотримуються принципу «один член один голос». Низка Європейських країн не встановлює вимоги щодо мінімальної кількості членів у кооперативах (Данія, Литва, Хорватія, Нідерланди), проте, деякі країни такі обмеження регламентують (Бельгія, Італія, Франція).

У більшості країн ЄС кооперативи підпорядковуються загальній системі оподаткування без будь-яких виключень або спеціальних правил (Австрія, Бельгія, Хорватія, Чехія, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Латвія та Румунія). Проте у Франції до кооперативів застосовуються спеціальні податкові механізми, вони сплачують лише корпоративний податок, регіональні збори та податок на нерухомість. Грецькі кооперативи теж звільняються від сплати

кількох податків. У Нідерландах закон сприяє зменшенню оподаткованого прибутку, отриманого в результаті економічних операцій між членами кооперативу. В Португалії існують специфічні податкові пільги для кооперативів.

Сільськогосподарська кооперація Європейського Союзу – це економічно обумовлена ідеологія виживання сільськогосподарського виробника в жорстких економічних умовах, можливість забезпечення рівноправності у бізнесі для аграріїв не залежно від розмірів, форм, видів чи напрямів господарювання. Українському аграрному сектору, як і європейському, притаманна багатоукладність та дрібнотоварне виробництво. Тому, поширення кооперації в аграрному секторі економіки України має базуватися на європейських принципах демократії, прозорості та солідарності спираючись на усебічну державну підтримку.

Бібліографічні посилання:

1. Зіновчук В. В. Чи підходить Україні європейська модель сільськогосподарської кооперації? URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/706/1/Cooperative_2014_09-18.pdf.
2. Малік М.Й. Проблемні питання розвитку кооперації та інтеграційних відносин в АПК / Економіка АПК. 2010. №3. С.3-9.
3. Торосян Г.А. Досвід зарубіжних країн світу у питанні розвитку та державної підтримки сільськогосподарської обслуговуючої кооперації у контексті розвитку сільських територій. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. № 14/4. С. 55–58.
4. Чан-хі О.С. Європейська практика оподаткування сільськогосподарських кооперативів: досвід для України. Ефективна економіка. № 11. 2016.
5. COPA: European agricultural union. URL: <https://www.copa-cogeca.eu/CopaHistory.aspx> (дата звернення: 18.04.2019).
6. AgriReCAP 2017 - The yearly review of Copa-Cogeca Secretariat work. URL: www.copa-cogeca.eu/AgriReCAP (дата звернення: 18.05.2019).

Глушко Ольга Андріївна

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Іванова Марина Іллівна

д.е.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

ВИДИ ІМУНІТЕТУ ДЕРЖАВ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Завдяки глобалізації та активізації зовнішньої діяльності держав здебільшого в міжнародному праві використовується принцип імунітету держави. В міжнародному приватному праві застосування терміна імунітет держави використовують в тому випадку коли є непідлеглість однієї держави законодавству та юрисдикції іншої. Імунітет (слово запозичене з латинської мови) розуміють його як звільнення від вчинення певної дії. Імунітет має іноземна держава, її органи та майно, що належить державі. Майно іноземної держави не може піддаватися заходам примусового характеру (приклад – накладенню арешту).

Імунітет держави – це звільнення від повинності, недоторканність) – принцип міжнародного права, який полягає у звільненні іноземної держави від юрисдикції іншої держави; впливає із засад державного суверенітету [1, с. 432].

В доктрині міжнародного приватного права, як правило, виділяють п'ять основних елементів імунітету держави [2, с. 234–236]:

– судовий імунітет (юрисдикційний імунітет) – непідсудність держави суду іноземної держави. Тобто, держава не може бути притягнута до суду іншої держави як відповідач, окрім випадків чітко висловленої такою державою згоди;

– імунітет без попереднього забезпечення позову – заборона застосовувати будь-які заходи для попереднього забезпечення позову (майно держави не може бути предметом забезпечення позову);

– імунітет від примусового виконання іноземного судового рішення – заборона приймати будь-які примусові заходи із виконання судового (арбітражного) рішення будь-якими органами іноземної держави (означає, що без згоди держави не можна здійснити примусового виконання судового рішення, винесеного проти неї судом (третейським судом) іншої держави);

– імунітет власності держави – недоторканність державної власності, що знаходиться на території іноземної держави;

– імунітет угод (контрактів) держави – до контрактів, які укладаються державою і фізичною чи юридичною особою, повинно застосовуватися саме право держави, якщо немає інших домовленостей.

Також слід відмітити, що у [3, с. 23] здійснений синтез поняття судовий імунітет держави, яке включає:

1) судовий імунітет у вузькому розумінні, тобто непідсудність;

2) імунітет без попереднього забезпечення позову;

3) імунітет від примусового виконання іноземного судового рішення.

Окремо науковець виділяє імунітет власності держави та податковий імунітет.

Існують дві основоположні концепції імунітету держави, які поділяються на абсолютну та функціональну її також називають обмеженою. Надамо чітку характеристику абсолютному імунітету держави. Завдяки цьому імунітету держава має вплив в повному обсязі на будь-яку діяльність та власність держави. Виходячи з цього аналізу можемо дійти висновку що абсолютний імунітет держави ґрунтується на рівності держав, що є одним із головних принципів міжнародного права. Якщо виділяти позитивні та негативні ознаки цієї концепції, то до позитивних відноситься те, що держава в повному обсязі, з усіма його елементами, який поширюється як на будь-яку діяльність держави, так і на будь-яку власність держави. Негативними ознаками є:

– призупинення торгівельних зв'язків в зовнішньоекономічній діяльності держави;

– втрата репутації держави, що може вплинути на інвестиційну діяльність в країні.

Щодо функціональної концепції, вона виступає в правовому полі як найбільш прогресивна та надає розвиток міжнародній діяльності, оскільки держава залежно від здійснюваних функцій може брати участь у міжнародних відносинах як носій публічної влади – суверена або як учасник приватно правових відносин. Винятком є те, що держава здійснюючи свою діяльність в угодах зовнішньої торгівлі автоматично відмовляється від свого імунітету і виступає як приватна особа.

В цій концепції виділяють два її види: концепція функціонального імунітету та концепція обмеженого імунітету. Натомість функціональна концепція, яка базується на розподілі функцій держави на публічні і приватні, є складною для застосування в практиці, оскільки немає чітких критеріїв виділення, що відноситься до публічного, а що до приватного. А з цього випливає можливість вільного застосування норм іноземним судом, що становить ще один недолік такої концепції [4, с. 165]

Також слід зазначити те, що інститут імунітету держави відносять до колізійної сфери оскільки питання, пов'язані з імунітетом держави, її органів та представників, не вирішені остаточно.

Отже, актуальність теми « Види імунітету держав в міжнародному праві» має розвиток. Науковці досліджують проблематику даного інституту та надають свої обміркування. Насамперед імунітет держави в зовнішній діяльності держави є захисною оболонкою. Завдяки цьому правовому інституту можна вплинути іншій державі як з позитивної сторони, а можливо і застосувати за її неправомірні дії - санкції, що в подальшому скажуться не лише на зовнішній діяльності держави, а й на внутрішній діяльності, це більше за все стосується економічної сфери держави.

Бібліографічні посилання

1. Смолій В. А. Інститут історії України. - К.: В-во «Наукова думка», 2005. – 672 с.: іл
2. Международное частное право; под ред. Г.К. Дмитриевой; 2-е изд., перераб. и доп. – М.: 2004. – С. 257-260;
3. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кунецової, Р.А. Майданіка. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – С. 490-491.
4. Богуславский М.М. Иммунитет государства. – М.: Изд-во ИМО, 1962. – С. 16-25.
5. Гіренко О.Т. Використання юрисдикційних імунітетів держави та її власності в цивільних угодах за її участю // Науковий вісник Дипломатичної академії України / Дипломатична академія України. – Київ, 2004. – Вип. 10, ч.2 : Зовнішня політика і дипломатія: погляд із 21 століття. – С. 119–131.

Горбаченко Олександра Володимирівна

здобувач вищої освіти

Дніпровського національного університету ім. Олеся Гончара

ДО ПИТАННЯ ЗМІСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Право власності являє собою фундамент, на якому формується правова система будь-якої країни, і Україна не є винятком. На сьогоднішній день у цивільно-правовій науці право власності розглядається у двох значеннях: в об'єктивному та суб'єктивному. Даний поділ права власності бере свій початок ще з часів римського права, проте використовується та є актуальним в багатьох країнах й до нині.

Термін «об'єктивне» означає, що юридичні норми про право власності отримали відображення у законодавстві. Тож, право власності в об'єктивному значенні означає сукупність правових норм, які встановлюють і охоплюють приналежність матеріальних благ конкретним суб'єктам, і в тому числі визначають підстави, та умови виникнення, припинення у них такого права щодо цих благ. Об'єктивне право діє незалежно від волі чи свідомості суб'єкта, оскільки виникає та діє поза ними.

Говорячи про суб'єктивне право, слід підкреслити, що це – міра можливої поведінки уповноваженої особи, або іншими словами це юридична можливість конкретного власника володіти, користуватися і розпоряджатися належним йому майном на свій розсуд, але в межах закону [3. с. 282 – 284]. Загальноприйнятим та визнаним є те, що здійснення суб'єктивного права означає реалізацію можливостей, котрі має уповноважена особа в дійсності. Відповідно до чинного цивільного законодавства – зміст права власності виходить з концепції трьох прав власника – володіння, користування та розпорядження, котрі були сформованими протягом багатьох років, і одержали назву – «тріада», яка стала класичною для українського цивільного

законодавства [1]. Дані правомочності, власник щодо належного йому майна здійснює самостійно й незалежно від волі та бажання інших осіб, єдиним обмеженням є – закон. Проте, в деяких випадках окремі, або ж і всі правомочності може здійснювати і не власник, а інший – «тимчасовий» володілець майна, такий наприклад, як орендар, який може здійснювати ці права після погодження з власником. Так, відповідно до законодавства, після передбачуваного в договорі з власником окремого пункту «про суборенду», орендар в праві не лише володіти й користуватися майном, а й передати його відповідно в суборенду іншій особі.

Виходячи з вище зазначеного, деякі науковці стверджують, що «тріади» правомочностей є недостатньо для повної характеристики змісту права власності. Для вирішення цього питання було запропоновано оновити «зміст» і додати до його складу такий елемент як «управління майном», елемент соціально-функціонального призначення власності, тобто обмеження повноважень власника на основі суспільних інтересів. В дійсності, як і висловився К. Скловський, скільки б не було дано правомочностей власнику, його право не буде повним, оскільки завжди можуть бути обґрунтовані права та можливості, які не охоплюються «тріадою», а реалізація власником своєї влади над річчю з цих позицій завжди може бути така, що виходить за межі «тріади», а тому й не правомірна. На думку автора, правомочності володіння, користування та розпорядження є універсальними і охоплюють всі дії, які власник може здійснити стосовно свого майна, а тому не потребує введення додаткових елементів, оскільки зміст права власності повністю розкривається і за допомогою даних трьох правомочностей власника. Даний погляд знаходить своє підтвердження і в юридичній літературі, а саме з поглядом Н. Безсмертної, а також Є. Сухановим, котрі зазначають, що спроби доповнити «тріаду» правомочністю, зокрема, «управління» є безрезультатною. При більш ретельнішому дослідженні така «правомочність» виявилася не самостійною можливістю, що надається власнику, а лише способом реалізації правомочностей, які він вже має, тобто формами здійснення суб'єктивного права власності. Даної позиції дотримуються й інші науковці, яскравим прикладом є В. Бібіков, який вважає, що «використання законодавцем поряд з типовими правомочностями власника конструкції «управління майном» не вносить нічого нового в його зміст, а відображає лише аспект його реалізації».

С. Хохлов, в свою чергу також підтримує існування «трьох правомочностей», а четвертий елемент він розглядає як складову частину права власності розпоряджатися майном, але аж ніяк окремою. Варто також згадати праці таких науковців як В. Безбаха та В. Пучинського, котрі стверджували, що передача власником свого майна в довірче управління іншій особі – довірчому управителю – є новою правомочність власника, проте, їм так і не вдалося навести вагомні аргументи, щоб підтвердити свою позицію, а лише вдалося зазначити, що «дана нова правомочність» в своєму змісті підкреслює та повторює загальноприйнятий зміст права власності [2].

Так, вище проведене дослідження, і зокрема думки науковців, які займалися цим питанням, приводять до висновку, що класична для українського цивільного права «тріада» не потребує додаткових правомочностей в своєму складі. Оскільки вона є універсальною і охоплює всі дії, які власник може здійснювати стосовно свого майна.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року // Відомості Верховної Ради. – 2016 р. – Ст. 319.
2. Безсмертна Н. В. Співвідношення понять «право власності» та «здійснення права власності» / За ред. Н. В. Безсмертної // Право України. – 2004. № 5. – С. 133 – 135.
3. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Старцев О. В. Цивільне право України: Навчальний посібник. Підручник / За ред. Є. О. Харитонova, О. І. Харитонova, О. В. Старцева. – К.: Істина, 2011. – 806 с.

Дем'янчук Олег Олегович

здобувач вищої освіти

Запорізького національного університету

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

У практиці з розгляду справ щодо захисту честі та ділової репутації суди нині використовують два основні документи: постанову Пленуму Верховного Суду України (далі – ВСУ) № 4 від 31 березня 1995 року «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди та постанову Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27 лютого 2009 року «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи», в яких ВСУ надав свої рекомендації щодо вирішення цієї категорії спорів.

Основні теоретичні засади із цих проблем були сформульовані видатними науковцями дореволюційного, радянського та сучасного періодів: С. С. Алексєєвим, Д. В. Бобровою, О. В. Дзерою, А. С. Довгертом, О. О. Красавчиковим, Н. С. Кузнецовою, М. С. Малєїною, Д. І. Меєром, І. Б. Новицьким, Л. І. Петражицьким, Й. О. Покровським, З. В. Ромовською, К. А. Флейшиць, Р. Й. Халфіною, Я. М. Шевченко, Г. Ф. Шершеневичем та ін. [2].

У доктрині цивільного права поняття «честь» визначається як суспільна оцінка особистості, міра її духовних, соціальних цінностей. Гідність є внутрішньою самооцінкою громадянина – його властивостей, здатностей, світогляду, суспільного значення [3]. Зі словом «честь» пов'язується оцінка суспільством моральних та інтелектуальних особливостей людини, зі словом

«гідність» – усвідомлення людиною факту, що вона володіє незганьбленими моральними та інтелектуальними якостями [4].

Гідність є не лише самооцінкою, а й сукупністю об'єктивних якостей людини, які визначають її репутацію у суспільстві [5]. Гідність людини – це та цінність, якої вона набуває і яку зберігає в суспільстві [6]. Термін «честь» у науковій літературі, періодичних виданнях набуває таких конкретних значень: позитивна моральна репутація, добре ім'я окремої людини чи певної спільноти людей; повага та пошана; зовнішній вияв поваги й пошани або прийняті в певному суспільстві знаки вшанування та ушанування; усвідомлення і відчуття честі; синонім найкращих духовних якостей особистості (благородство, совість та ін.); ті якості особистості чи соціальної спільноти, які мають загальне визнання, те, за що віддають шану; синонім гідності [7]. Честь – це перш за все позитивна моральна репутація, яка формується й існує у суспільній думці тієї соціальної спільноти, до якої належить певна особистість. Із цього погляду честь належить не конкретній людині, а існує у свідомості інших людей, які її знають, у думці колективу. Таким чином, честь і гідність тісно пов'язані між собою. Якщо гідність – цінність людини, то честь – це, по суті, оцінка цієї цінності. Гідність та честь є особистими немайновими благами, невіддільними від особистості. Способи захисту цивільних прав та інтересів можна поділити на загальні та спеціальні. Загальні способи захисту сформульовані у ст. 16 ЦК. Значення цієї норми права лежить не лише у практичній площині, але й у теоретичній, оскільки однією з спільних ознак для всіх цивільних прав (майнових та особистих немайнових) та інтересів є способи їх захисту. Отже, до загальних способів захисту цивільних прав та інтересів належать: 1) визнання права; 2) визнання правочину недійсним; 3) припинення дії, яка порушує право; 4) відновлення становища, яке існувало до порушення; 5) примусове виконання обов'язку в натурі; 6) зміна правовідношення; 7) припинення правовідношення; 8) відшкодування збитків та інші способи відшкодування шкоди; 9) відшкодування моральної (немайнової) шкоди; 10) визнання незаконними рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб [1]. Перелік способів захисту, що розглянутий вище, не є вичерпним. Аналогічне положення закріплено у Цивільному кодексі України: «Суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом». У тих випадках, коли для захисту порушеного права потрібно обрати інший спосіб впливу на правопорушника, ніж передбачений ст. 16 ЦК, ми знаходимо іншу санкцію, яка разом із гіпотезою та диспозицією створює норму права. Незважаючи на закріплення у ЦК України широкого кола способів захисту цивільних прав та інтересів, вони, з одного боку, не всі можуть застосовуватися до захисту особистих немайнових прав фізичної особи, а з іншого, – окремі з тих, що мають здійснювати функцію захисту, фактично з певних причин не діють у повному обсязі. Проведений аналіз способів захисту цивільних прав дає підстави для висновку, що положення ст. 16 ЦК розроблялися для захисту майнових прав та відносин, а не усіх цивільних правовідносин. Саме з огляду на це тут немає вказівок щодо тих засобів, які є

специфічними для охорони особистих немайнових прав. У главі 20 ЦК є статті, що присвячені спеціальним способам захисту, наприклад ст. 277 «Спростування недостовірної інформації» та ст. 278 «Заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права». Не можна не помітити, що норми цих статей захищають ті особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи. Стаття 275 ЦК України містить лише загальні норми, а тому необхідно розробити більш детальні і конкретні. Важливою гарантією прав та свобод учасників цивільних правовідносин є створення належного механізму їх правового захисту. Справжній прогрес неможливий без належного забезпечення прав і свобод людини, у тому числі права на честь, гідність. Держава покликана не тільки звертати увагу на питання захисту прав людини при прийнятті тих чи інших рішень, а всією своєю діяльністю забезпечити реалізацію та захист таких суб'єктивних прав. На жаль справи про захист честі і гідності в нашому нестабільному українському суспільстві мають тенденцію до збільшення. Між тим захист честі, гідності фізичних осіб є важливим моментом на шляху побудови правової держави.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40 – 44. – Ст. 356.
2. Кохановська О. В. Проблеми захисту честі, гідності та ділової репутації особи в Цивільному кодексі України / О. В. Кохановська // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – № 6. – С. 30-35.
3. Малейна М. Н. Защита личных неимущественных прав советских граждан. М., 1991. – С. 58.
4. Петрухин И. Л. Личная жизнь: пределы вмешательства. – М., 1989. – С. 21.
5. Придворов Н. А. Достоинство личности и социалистическое право. – М., 1977. – С. 55.
6. Малейна М. Н. Содержание и осуществление личных неимущественных прав граждан: проблемы теории и законодательства / М.Н. Малейна // Государство и право. – 2000. – №2. – С. 16 – 21.
7. Блюмкин В. А. О чести и достоинстве советского человека. – М., 1974. – С. 4, 26-27.

Дерманська Аліна Геннадіївна
Штепа Валентина Михайлівна
здобувачі вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Іванова Марина Іллівна

д.е.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

КОЛІЗІЙНІ НОРМИ СІМЕЙНОГО ПРАВА В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

У червні 2014 р. було зроблено перші кроки щодо налаштування на інтеграцію у Європейський союз, що було засвідчено підписанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Також дуже важливим кроком до євроінтеграції стало підписання згоди на безвізовий режим з Україною 17 травня 2017 р. У зв'язку з цим значно зросла кількість іноземних громадян, які перебувають на території України та, як наслідок, зросла кількість родин з різними громадянствами. Тому, все частіше ми звертаємось до міжнародно-правових норм, які регулюють сімейно-правові відносини. Колізійним питанням

сімейного права, дослідники приділяють належну увагу, але у зв'язку з актуалізацією даного питання, вважаємо за необхідне дослідити можливості подолання конфлікту колізійних норм щодо регулювання сімейних відносин в міжнародному приватному праві.

Метою даного дослідження є комплексне і всебічне дослідження питання окремих правових положень сімейного права різних правових систем у здійсненні стандартизації норм права, усуненні основних суперечностей або їх відмінностей. Об'єктом даного дослідження є тісний зв'язок сімейних відносин із соціальним та культурним контекстом, у якому вони мають місце. Для досягнення поставленої в статті мети було визначено сферу застосування сімейного права, поняття шлюбно-сімейних відносин та їх сфера регулювання з «іноземним елементом».

Розвиток суспільства на сучасному етапі зумовив високий рівень взаємодії країн світу, взаємопроникнення їх культур, збільшення приватноправових контактів між суб'єктами різних країн, посилення міграційних процесів, пріоритетне становище саме приватного суб'єкта у громадянському суспільстві. Вказані тенденції позначилися і на розширенні сфери застосування сімейного права та регулювання шлюбно-сімейних відносин із «іноземним елементом». Взагалі сімейні відносини є найбільш складною сферою колізійного регулювання. Шлюбно-сімейні стосунки різних держав характеризуються значними відмінностями у матеріально-правовому та процесуальному врегулюванні. Це дає підстави для зіткнення усталених правових норм іноземних країн і національного законодавства, що тягне за собою значну кількість колізій. Вважаємо, що зіткнення колізійних норм, зосереджених у Сімейному кодексі України [5] і міжнародно-правових актах, варто розв'язувати на користь останніх внаслідок того, що, як правильно зазначає М. В. Антокольська: *«сама мета створення національних колізійних норм полягає в тому, що вони повинні застосовуватися тільки у випадку відсутності міжнародної конвенції або двосторонньої угоди»* [6].

У законодавстві нашої держави колізійні норми стосовно сімейних правовідносин з «іноземним елементом» містять розділ IX «Колізійні норми сімейного права» Закону України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 р., розділ VI Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 р.

Звернемо увагу на Міжнародну Конвенцію «Про надання правової допомоги у цивільних чи сімейних і кримінальних справах» [7], дані норми мають колізійні прив'язки, зокрема: 1) реєстрації шлюбів з «іноземним елементом»; їх визнання; 2) правових наслідків шлюбу; 3) припинення шлюбу; 4) визнання розлучень; 5) особистих та майнових прав подружжя; 6) правовідносин між батьками та дітьми; 7) встановлення опіки та піклування; 8) усиновлення.

Як слушно зазначив Мааріт Янтера-Яреборг, Європі необхідно рухатися у двох напрямках: перший – це гармонізація внутрішнього права; другий – прийняття уніфікованих норм міжнародного приватного права [8].

Гармонізація права розуміється як процес координації або зближення окремих правових положень різних правових систем, що досягаються шляхом

усунення основних суперечностей або відмінностей, а також формування хоча б мінімальних загальних вимог і стандартів. Останнє слугує відправною точкою для здійснення стандартизації норм права, що також способом уніфікації [9].

Сімейні відносини з іноземним елементом – це відносини, суб'єктом яких є іноземець чи апатрид, об'єкт яких знаходиться за кордоном, або створення, зміна чи припинення цих відносин має місце на території іноземної держави [6]. Заслуговує на увагу колізійний аспект форми шлюбу. Відповідно до підходу, прийнятого у багатьох державах (Австрія, Швейцарія, ФРН, Україна та ін.), форма шлюбу, який реєструється в межах території країни, регулюється внутрішніми нормами цієї країни. Таке правило впливає із засад державного суверенітету й публічного порядку, і виняток з нього можуть становити шлюби, що реєструються дипломатичним або консульським агентом. Щодо критеріїв визначення форми взяття шлюбу за кордоном, а відповідно і критеріїв визнання таких шлюбів, тут ситуація набагато складніша.

Кодифікації норм міжнародного приватного права багатьох держав (Польща, Румунія, Японія, Перу та ін.) містять приписи, за якими форма шлюбу повинна відповідати вимогам місця реєстрації шлюбу. Очевидно, таке положення виводиться з відомого колізійного правила щодо форми правочинів — *locus regit actum*. Цей принцип має довгу і суперечливу історію. Він активно підтримувався західними країнами на Гаазьких конференціях з питань шлюбного права на початку ХХ ст. Проти нього рішуче заперечували делегати Росії, особливо з огляду на непорозуміння між Росією та Німеччиною щодо оформлення російськими підданими релігійних шлюбів у Німеччині. Абсолютизація правила *locus regit actum* критикувалась у російській доктрині за внутрішню суперечливість: адже якщо виходити з того, що умовою дійсності шлюбу є дотримання форми місця реєстрації, то шлюб, оформлений між двома громадянами держави А на території держави Б у формі, передбаченій законодавством держави А, довелося б визнати в державі А недійсним, бо він не відповідає законові місця реєстрації.

Сучасне законодавство більшості держав прагне встановити для регулювання питань форми шлюбу щось на зразок режиму *favor validatis*, тобто сприяння збереженню чинності. Форма шлюбу за кордоном регулюється особистим законом осіб, що беруть шлюб. Достатнім, однак, визнається дотримання форми шлюбу за місцем реєстрації. Як бачимо, принцип *legis celebrationis* стосовно форми шлюбу відійшов на другий план.

Колізійні питання стосунків між батьками та дітьми в таких сферах, як законнонародженість, легітимація, їхні наслідки, наслідки незаконнонародженості, усиновлення тощо, вирішуються здебільшого за принципом застосування особистого закону дитини або спільного особистого закону батьків (чи особистого закону одного з батьків). При цьому законодавство багатьох країн, переважно європейських, схильне дотримуватись, як загального, принципу закону громадянства або доміцилію дитини щодо стосунків між батьками й дітьми (Швейцарія, Італія, Польща та ін.). Специфічні ж питання, такі, наприклад, як усиновлення, регулюються здебільшого особистим законом усиновлювача (усиновлювачів) (Австрія, Швейцарія, Польща, Іспанія та ін.).

Регулюючи сімейні відносини за участю іноземного елемента з використанням колізійного методу, треба враховувати особливості його застосування в контексті загальних проблем дії колізійних норм. У сфері міжнародного приватного права регулювання шлюбно-сімейних відносин посідає виняткове місце у зв'язку зі значними розбіжностями внутрішнього матеріального права різних країн. Правові основи внутрішнього сімейного права характеризуються своєю пов'язаністю з моральними й релігійними уявленнями, економічними, побутовими особливостями, історичним розвитком, соціальним рівнем, національною, етнічною та культурною специфікою, пов'язаністю з основними правовими принципами, які прирівнюють до основ публічного порядку тощо.

Бібліографічні посилання

1. Довгерт А.С., Кисіль В.І. Міжнародне приватне право. Загальна частина: підручник [Текст] / за ред. А. С. Довгерта і В.І. Кисіля. – К. : Алерта, 2012. – 376 с.
2. Бурлай О. Правовідносини подружжя в міжнародному приватному праві : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.03 / О. Бурлай ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2007. – 22 с.
3. Калакура В. Я. Механізми взаємодії колізійних принципів правового регулювання в міжнародному сімейному праві / В.Я. Калакура // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2011. – №5(8). – С. 98–104.
4. Кожевникова В.О. Правове регулювання визнання дійсності шлюбів, укладених громадянами України за кордоном / В.О. Кожевникова // Кримський юридичний вісник. – 2010. – Вип. 1(8). – Ч. 1. – С. 107–113. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Kyuv/2010_1_1/15.pdf
5. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135.
6. Міжнародне приватне право: навчальний посібник [за заг. ред. В.М. Гайворонського, В. П. Жушмана]. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 360 с.
7. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997_009.
8. Maarit Jäntereä-Jareborg, Pr. Unification of Private International Law in Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.2law.uu.nl/priv/cefl.
9. Чернопищук Я. Уніфікаційні процеси в європейському правовому просторі: герменевтика та аксіологія конституційно-правового аналізу / Я. Чернопищук // Юридичний вісник. – 2011. – № 1. – С. 66–72.

Завражній Віталій Олегович
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Карпенко Роман Валерійович
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Незважаючи на реформування протягом більше 20-ти років аграрних та земельних відносин, аграрний сектор економіки України функціонує в сучасних умовах недостатньо ефективно. Проявляється це передусім в тому, що він неспроможний належним чином гарантувати продовольчу безпеку населення країни. Україна поки що залишається продовольчо залежною по окремих продуктах харчування від інших країн світу. Така ситуація обумовлена різними чинниками, в тому числі і результатами недосконалої державної аграрної політики.

Починаючи дослідження питань правового забезпечення державної аграрної політики України, слід з'ясувати її поняття та сутність. Адже не можна характеризувати різні сторони того чи іншого юридичного явища, не встановивши його змісту, характерних ознак та властивостей.

Аграрна політика – соціально-економічне і правове поняття, яке в такому розумінні вживається в законодавстві багатьох країн світу, хоча дещо по-різному тлумачаться його сутність і зміст [1]. Це система цілей і засобів їх досягнення тієї чи іншої держави у сфері внутрішнього й зовнішнього життя[2].

Так, в «Економічній енциклопедії» державна аграрна політика визначається як «курс та система заходів, спрямованих на інтенсивний розвиток продуктивних сил села, вдосконалення або докорінну зміну існуючих форм власності, на поліпшення умов життя й побуту його мешканців, на забезпечення сировиною промисловості та ін.». При цьому аграрна політика держави віднесена до важливих складників соціально-економічної політики держави, яка передбачає наукове обґрунтування стратегії й тактики розвитку аграрних відносин і шляхів розвитку села[2].

В «Енциклопедії сучасної України» зазначається, що «аграрна політика – це стратегічно зорієнтовані та здійснювані політико-правові, соціально-економічні, організаційно-управлінські заходи щодо сільського господарства, аграрних і земельних відносин. Метою аграрної політики України є виведення сільського господарства, соціально-економічного розвитку села, умов проживання і праці сільського населення на рівень розвинутих країн світу»[4].

У науковій праці «Аграрнаяполитика» зазначається, що під аграрною політикою слід розуміти сукупність ідей, цілей, засобів і методів формування й регулювання відносин між містом і селом й у самому селі, а головне – вміння вирішувати продовольчі питання. Аграрна політика, як підкреслюють учені, як і державна політика взагалі, включає стратегію й тактику соціально-економічного розвитку країни[5].

По-іншому, дещо ширше трактують аграрну політику А. П. Зінченко, В. І. Назаренко й В. В. Шайкін, на думку яких ця категорія може тлумачитися як сукупність принципів і дій, які провадить держава з метою вирішення комплексу проблем, пов'язаних з функціонуванням агропромислового комплексу – власне сільськогосподарського виробництва, структур агробізнесу, ринку сільськогосподарської продукції, споживання, розвитку сільських територій та ін.[6].

Отже, як вбачається з наведених визначень, сутність державної аграрної політики розглядається в спеціальній літературі по-різному. Проте в усіх наведених визначеннях цієї політики акцентується увага на тому, що, по-перше, це певна система, комплекс заходів, дій, по-друге, ці дії вживаються державою, органами державної влади та, по-третє, стосуються вони сільського господарства, земельних відносин, сільськогосподарського виробництва, ринку сільськогосподарської продукції, розвитку сільських територій, соціального розвитку села, тощо.

Провідний вчений-економіст П. Т.Саблук зазначає, що в найбільш загальному аспекті аграрна політика держави становить собою розробку її

владними структурами і практичне здійснення значної сукупності правових, організаційних, економічних, наукових, соціальних, кадрових та інших заходів з метою забезпечення такого розвитку аграрної сфери економіки, який повністю відповідав би продовольчим потребам країни[7]. Маємовідмітити, що у наведеній дефініції вчений акцентує увагу саме на правових заходах держави, що є цілком слушно, бо конкретні міри та заходи, що вживаються у межах аграрної політики держави, визначаються приписами нормативно-правових актів. Погоджуються з наведеною дефініцією й інші дослідники[8].

Серед сучасних актів аграрного законодавства щодо державної аграрної політики звісно слід назвати Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 р., № 2982-IV[9]

(далі – Закон), що визначає засади державної аграрної політики країни, спрямовані на забезпечення сталого розвитку аграрного сектора національної економіки на період до 2015 р., системності й комплексності в процесі здійснення заходів з реалізації цієї політики всіма органами державної влади й органами місцевого самоврядування. Державна аграрна політика ґрунтується на національних пріоритетах і враховує необхідність інтеграції України до Європейського Союзу і світового економічного простору. Досліджувана політика держави поширюється на сільське й рибне господарство, харчову промисловість і переробку сільськогосподарської продукції, аграрну науку й освіту, соціальну сферу села, матеріально-технічне й фінансове забезпечення його мешканців[10]. Складниками державної аграрної політики, як зазначено в Законі, є комплекс правових, організаційних та економічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування аграрного сектора економіки, розв'язання соціальних проблем сільського населення й забезпечення комплексного і сталого розвитку сільських територій.

Незважаючи на існування розглядуваного Закону, чим фактично підкреслюється розуміння законодавцем важливості розвитку агропромислового комплексу як пріоритетної сфери національної економіки й підвалин функціонування держави, він викликає низку зауважень. Так, як слушно зауважує О. В. Скидан, по-перше, в Законі бракує дефініції поняття «державна аграрна політика»; по-друге, при широкому спектрі галузей і сфер діяльності, на які поширюється аграрна політика, головні її пріоритети, визначені у ст. 3 Закону, практично стосуються виключно питань розвитку сільського господарства. У той же час гарантування продовольчої безпеки, яке є визначальною стратегічною метою аграрної політики, вимагає врахування значно ширшого кола питань, пов'язаних, зокрема, із заготівлею, зберіганням, переробкою, реалізацією продовольчої продукції, її якістю, безпекою тощо[11].

Як переконує В.К. Гуревський, ознаками державного регулювання аграрних відносин є: а) державно-правовий характер; б) вияв внутрішньої функції держави; в) підтримка у відповідному стані грошово-фінансової системи; г) впорядкування витрат держави і життєвого рівня населення; д) регламентування соціального розвитку села і сталого розвитку сільських територій; е) налагодження зовнішньоекономічних зв'язків; є) регламентація

на макрорівні структури виробництва; з) розробка організаційно-економічних заходів[12].

Державна аграрна політика є комплексним явищем, що обґрунтовано пропонується виділити в окремий напрямок національної політики держави, а не трактувати її тільки як складник політики економічної. Необхідність в окремій, специфічній аграрній політиці пояснюється природними й економічними особливостями сільськогосподарського виробництва й особливим характером продовольства як товару з точки зору виробників і споживачів. Аграрна політика є пріоритетним складником національної політики держави, що формується в тісному взаємозв'язку з іншими її складниками – політикою економічною, промисловою, соціальною, податковою тощо, оскільки виступає гарантом продовольчої безпеки країни. Також вірним є й те, що сутність сучасної аграрної політики держави має полягати не тільки у зміцненні аграрного виробництва, забезпеченні розширеного відтворення продукції рослинництва й тваринництва, а й у проведенні широкої системи соціальних заходів на селі що додатково підкреслює комплексний характер розглядуваного явища.

Бібліографічні посилання:

1. Білінська О.В. Правові засади державної аграрної політики України. Харків. 2018. С. 12.
2. Великий енциклопедичний юридичний словник. Київ. «Юридична думка», 2017. С. 652.
3. Енциклопедія сучасної України. Київ. 2017. –С. 153.
4. Новичков В.И. Аграрная политика: Москва., 2012. С. 14.
5. Аграрная политика . А.П. Зинченко, В.И. Назаренко, В.В. Шайкин. и др.; Москва.,*Колосс*, 2014. С. 75.
6. Саблук П.Т. Основні напрями стратегії розвитку АПК України . 2014. Вип.12. С. 5.
7. Словник з аграрного права . В.П. Жушман, О.О. Погрібний, В.Ю. Уркевич. Харків., Право, 2018. С. 8.
8. Відом. Верхов. Ради України. 2006. Вип.1. Ст. 17
9. Статівка А.М. Аграрне право та законодавство України: теоретичні проблеми . Харків., 2010. С. 25.
10. Скидан О. Законодавче забезпечення аграрної політики в Україні: проблемні питання . Право України. 2016. Вид. 4. С. 55.
11. Гуревський В.К. Державне регулювання сільського господарства Київ., Істина, 2017. С. 148.

**Засоба Олександра Вячеславівна
Ряснов Євген Сергійович**
здобувачі вищої освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Іванова Марина Іллівна
д.е.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

НЕОБХІДНІСТЬ УНІФІКАЦІЇ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Різні національні правові системи далеко не однозначні в регулюванні однотипних питань. У зв'язку з цим, із метою усунення складностей, пов'язаних із розбіжністю в регламентації аналогічних ситуацій, і спрощення міжнародно-правових відносин, прийнято, в міру можливості, усувати суперечності в різних правових положеннях шляхом їхньої уніфікації. Під такою уніфікацією розуміється «створення за допомогою міжнародних договорів однакових норм, що підлягають сприйняттю правом держав і таким чином забезпечують

подолання розбіжностей у регулюванні міжнародних зв'язків» [1, с.76].

У цьому плані, уніфікація міжнародних і національних правових норм – це сфера міжнародного приватного права. Уніфікація права – це створення однакових, тобто уніфікованих норм у внутрішньому праві різних держав. Оскільки право входить в область внутрішньої виняткової юрисдикції держави і не існує над національного законодавчого органа, що приймає юридично обов'язкові акти для внутрішнього права держав, то єдиним способом створення уніфікованих норм є співробітництво держав. Звідси, уніфікація права означає 21 співробітництво держав, спрямоване на створення, зміну або припинення однакових (уніфікованих) правових норм у внутрішньому праві визначеного кола держав [2].

Розроблення єдиних правових норм дає змогу після ухвалення їх заінтересованими державами-членами замінити різні положення національного права і тим самим усунути необхідність використання колізійно-правового методу. Ці однакові норми у зарубіжній та вітчизняній літературі дістали назву «уніфіковані», а процес їх вироблення – уніфікація законодавства. Уніфікація з одного боку являє собою вироблення загальних приписів з тих чи інших подібних проблем соціального розвитку, а з іншого – грамотну техніко-формалізовану обробку вже прийнятих уніфікованих положень. Ефективність закону безпосередньо залежить від рівня уніфікації, яка, у свою чергу, забезпечує його чіткість, суворість і логічність. Зростаючий інтерес до уніфікації пояснюється багатьма причинами: уніфіковані правові норми як міжнародного, так і національного права у даний час найбільш динамічно розвиваються; у рамках міжнародних організацій йде активна робота з розробки значної кількості нових уніфікованих документів; останнім часом виникли й набули поширення нові форми уніфікації, які потребують дослідження; все більше помітне прагнення від зближення норм, що стосуються окремих видів відносин, перейти до уніфікації масивних комплексів галузей і інститутів [4, с. 22].

Аналіз теоретичних досліджень різних авторів дозволяє нам сформулювати такий висновок: в даний час існує два способи уніфікації, які умовно можна назвати прямими і непрямими. При цьому під прямим способом уніфікації розуміється створення однакових правових норм за допомогою укладення міжнародного договору, а непрямий спосіб уніфікації полягає в розробці та прийнятті міжнародними організаціями типових законів (або інших нормативних актів). Уніфіковані норми міжнародних договорів є особливими, оскільки вони повинні впливати у внутрішньоправовій сфері на регулювання відносин суб'єктів права. Водночас, як частина уніфікованого міжнародного договору, вони регулюють і відносини між його учасниками – взаємний обов'язок забезпечити чи створити правовий режим для дії договірних норм у національній правовій системі [3, с. 104].

Процес уніфікації відіграє одну з головних ролей в міжнародному приватному праві, а саме: – з цим процесом створюється єдине регулювання цивільних та інших відносин з іноземним елементом, приймаються до уваги особливості міжнародних економічних зв'язків, які є суттєвими але не завжди можуть бути враховані в нормах національного законодавства; – у процесі

уніфікації враховуються інтереси учасників відносин і виробляється загальноприйняте рішення яке є обов'язковим для всіх суб'єктів міжнародного приватного права; У співпраці з удосконалення норм міжнародного приватного права беруть участь міжнародні організації, кількість яких налічують сьогодні понад двадцять п'ять. Найактивнішими з них є: Гаазька конференція з міжнародного приватного права, Міжнародний інститут уніфікації приватного права (УНІДРУА), Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ), Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ІОНКТАД), Міжнародна морська організація (ІМО), Міжнародна організація цивільної авіації (ІКАО). Основна мета їхньої діяльності – уніфікація норм права. Цей процес може відбуватися або в межах міжнародної організації, або під її егідою [1, с. 81].

Результатом діяльності цих організацій стали такі акти: Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків, Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності та ін. Розширення міжнародного співробітництва потребує гармонізації законодавства для вироблення єдиного підходу до регулювання приватноправових відносин з іноземним елементом. Уніфікація норм міжнародного права є необхідною для створення єдиної системи регулювання прав на міжнародному рівні без необхідності використання колізійного методу, відсилання до різних правових систем, що не завжди позитивно відзначається на охороні прав суб'єктів і загальному регулюванню правовідносин.

Бібліографічні посилання

1. Міжнародне приватне право. Загальна частина: підручник / за ред. А.С. Довгерта і В.І. Кисіля. – К.: Алерта, 2012. – 376 с.
2. Попко В.В. Уніфікація міжнародного приватного права в рамках Всесвітньої Організації Інтелектуальної Власності // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 49, частина II. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2016. – С. 112-115.
3. Фединак Г.С., Фединак Л.С. Міжнародне приватне право: навч. посіб. – 2-е вид., допов. – К., ЮрінкомІнтер, 2017. – 416 с 23
4. Яценко К.В. Гармонізація податкового законодавства України з законодавством Європейських Співтовариств про непряме оподаткування: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Київський національний економічний ун-т. – К., 2017. – 180 с. – С. 22.

Зінченко Ілля Вікторович

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Карпенко Роман Валерійович

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА

Розвиток органічного виробництва є досить актуальним на сьогодні через низку явних екологічних, економічних та соціальних переваг, щопричому цій сфері діяльності. Інтенсифікація сільського господарства, яка останнім часом відбувається в усьому світі, має негативний вплив не лише на навколишнє середовище, але і виснажує природні ресурси, без яких ведення агровиробництва не можливе. Також органічне сільське господарство

має значні переваги для здоров'я. Україна робить лише перші кроки у формуванні та становленні ринку органічної продукції, який є вже досить розвинутим у інших країнах(зокрема ЄС). Останнім часом український ринок органічних продуктів стрімко йде вгору завдяки прагненню покупців до здорового раціону та зростаючого позитивного впливу сучасних технологій з виготовлення масових продуктів харчування. Серед найбільш відомих досліджень, присвячених стану та розвитку органічної продукції в Україні, слід виділити праці таких вітчизняних вчених, як С. Бегей«Екологічне землеробство»[1], Н. Берлач «Адміністративно-правові засади формування органічного напрямку у сільському господарстві України»[2], В. Вовк«Сертифікація органічного сільського господарства в Україні: сучасний стан, перспективи, стратегії на майбутнє»[3], В. Гармашов«До питання органічного сільськогосподарського виробництва в Україні»[4], О. Созінов«Сучасні деградаційні процеси, еколого-агрономічний стан та оцінка придатності сільськогосподарських земель для створення екологічно чистих сировинних зон і господарств» [5] та ін.

Актуальність проблеми розвитку органічного виробництва в Україні виходить на перше місце серед інших важливих проблем. Вітчизняні споживачі прагнуть до підвищення якості споживання та здорового способу життя. Органічна ж продукція забезпечує реальну вигоду для навколишнього середовища та здоров'я споживачів, які надають перевагу використанню органічних методів виробництва. З метою покращення стану здоров'я населення, збереження навколишнього природного середовища, раціонального використання ґрунтів та інших природних ресурсів у процесі сільськогосподарського виробництва 3 вересня 2013 р. було прийнято Закон України«Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», який набув чинності з 10 січня 2014 р. Відповідно до розділу XI«Прикінцеві положення» вказаного Закону суб'єкти господарювання, які маркують свою продукцію як органічну, зобов'язані привести свою діяльність у відповідність до цього Закону протягом шести місяців.

Органічне сільське господарство поєднує в собі традиції, інновації та науку в інтересах навколишнього середовища, сприяючи цим самим справедливим відносинам і хорошій якості життя для всіх зацікавлених сторін. У цілому це цілісний системний підхід, заснований на багатьох із використанням речовин та процесів природного походження. Відповідно до стандарту «Кодекс Аліментаріус. Органічні харчові продукти», який був запроваджений Комісією«Кодекс Аліментаріус» (спільна програма підрозділів ООН – ФАО і ВООЗ по стандартах на харчові продукти), органічне сільське господарство – це єдина система управління виробництвом, що дає можливість підтримувати і покращувати санітарний стан агроєкосистеми, в тому числі біорізноманіття, біологічний кругообіг і біологічну активність ґрунту [1]. При виробництві органічної продукції(від англ. слова organic food) у рослинництві заборонено використовувати ядохімікати для боротьби з бур'янами, шкідниками й хворобами рослин, а також мінеральні добрива синтетичного походження, при цьому захист рослин здійснюється переважно

препаратами натурального походження, а для живлення ґрунту й рослин використовуються органічні добрива; категорично заборонене використання генетично модифікованих організмів; у тваринництві не дозволяється застосовувати стимулятори росту, гормони й антибіотики, а для лікування тварин використовуються профілактичні засоби й гомеопатичні препарати.

Органічні методи господарювання покращують стан ґрунту та його родючість без застосування хімічно синтезованих добрив. Боротьба з бур'янами та шкідниками проводиться без застосування токсичних пестицидів, оберігаючи тим самим земельні та водні ресурси від забруднення токсичними сполуками. Обов'язкове застосування сівозмін, використання насіння і порід, адаптованих до місцевих умов, і процесів, що сприяють сталості екосистеми, безпечності харчових продуктів, добробуту тварин і соціальній справедливості. Згідно з європейським стандартом щодо органічного виробництва, Постановою Ради(ЄС) № 834/2007 від 28 червня 2007 року, органічне виробництво – це цілісна система господарювання та виробництва харчових продуктів, яка поєднує в собі найкращі практики з огляду на збереження довкілля, рівень біологічного різноманіття, збереження природних ресурсів, застосування високих стандартів належного утримання тварин та метод виробництва, який відповідає певним вимогам до продуктів, виготовлених відновлення функціонального біорізноманіття сприяють подальшому зміцненню екологічного балансу.

Сільськогосподарське виробництво для підтвердження статусу виробника органічної продукції повинне пройти процедуру сертифікації, тобто перевірки відповідності вимогам(стандартам) органічного виробництва. Варто зауважити, що особливістю процесу органічного виробництва є те, що воно ґрунтується на системному контролі, тобто на оцінці методів виготовлення продукції, а не лише на оцінці вихідного продукту. Головна ідея органічного виробництва – це господарська діяльність у гармонійно збалансованій взаємодії з природою і якомога меншою залежністю від зовнішніх вхідних ресурсів(палива, синтетичних добрив, засобів захисту рослин та ін.). Ідеальною моделлю органічного виробництва є змішане, системно замкнене(безвідходне) органічне господарство з одночасним отриманням продукції рослинництва і тваринництва, за оптимального і необхідного для потреб обох сфер виробництва, науково обґрунтованого поєднання оброблювальних земель (ріллі), полів із багаторічними травами, а також кормовими культурами [4]. Сертифікацію здійснюють відповідно до стандартів органічного виробництва. Україна, маючи значний потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції, її експорту, споживання на внутрішньому ринку, досягла певних результатів щодо розвитку власного органічного виробництва.

Проте ринок органічної продукції України зараз знаходиться на початковому етапі розвитку, що пов'язано із недосконалістю чинного законодавчого поля для регулювання сфери органічного виробництва. Отже, за належного законодавчого регулювання та реалізації виваженої політики у напрямку органічного виробництва, а саме: єдиних вимог та правил

виробництва органічної продукції, єдиної системи атестації, сертифікації та маркування органічної продукції, підвищаться темпи росту ринку органічної продукції та він займає чільне місце у забезпеченні продовольчої безпеки України, а з урахуванням сільськогосподарського потенціалу країни дозволить вийти на лідируючі

позиції на світовому ринку органічної продукції. Однією із нагальних задач є гармонізація законодавства України з виробництва органічної продукції зі світовими системами сертифікації. Розвиток органічного сільського господарства буде сприяти покращенню економічного, соціального та екологічного стану в Україні, комплексному розвитку сільської місцевості та поліпшенню здоров'я населення.

Бібліографічні посилання :

1. Бегей С.В. Екологічне землеробство: підручник / С.В. Бегей. – Львів: ПП"Новий Світ-2000", 2010. – 429 с.
2. Берлач Н.А. Адміністративно-правові засади формування органічного напрямку у сільському господарстві України: монографія / Н. А. Берлач. – К.: Новая Идеология, 2010. – 398 с. А.Г.Сердюк та ін. // Агроекологія і біотехнологія : зб. наук. праць. – К.,1998. – Вип. 2. – С. 54-65.
3. Вовк В.І. Сертифікація органічного сільського господарства в Україні: сучасний стан, перспективи, стратегія на майбутнє // Матеріали Міжнародного семінару«Органічні продукти харчування. Сучасні тенденції виробництва і маркетингу». – Львів, 2004. – С. 3.
4. Гармашов В.В. До питання органічного сільськогосподарського виробництва в Україні / В.В. Гармашов, О.В. Фомічова // Вісн . аграр . науки – 2010. – №7. – С.11-16.
5. Созінов О.О. Сучасні деградаційні процеси, еколого-агрономічний стан та оцінка придатності сільськогосподарських земель для створення екологічно чистих сировинних зон і господарств / М.В.Козлов, А.Г.Сердюк та ін. // Агроекологія і біотехнологія : зб. наук. праць. – К.,1998. – Вип. 2. – С. 54-65.
6. Кодекс Алиментаріус. Органические пищевые продукты / Пер. с англ.; ФАО, ВОЗ. – М. : Весь Мир, 2006. – 72 с.
7. Органік в Україні [Електронний ресурс] / Федерація органічного руху України. – Режим доступу: <http://organic.com.ua/>.
8. Проект ЗУ“Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини” № 979 від 12.12.2012 року. – [Електронний ресурс], - Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/

Сафонова Тетяна Русланівна

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Аксютіна Анастасія Володимирівна,

старший викладач кафедри

цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ В ІНТЕРНЕТІ

В ХХІ ст. купівля-продаж в Інтернеті стрімко розвивається і стає більш популярною. Тому що на перспективу для розвитку торгівлі в Інтернеті немає ніяких перешкод.

Варто зазначити, що відносини, які виникають між покупцем і продавцем товарів, робіт та послуг в Інтернеті не відрізняються від традиційних правил купівлі-продажу і регулюються, зокрема, положеннями Цивільного кодексу

України (далі ЦК) та Закону України «Про захист прав споживачів». Так, відповідно ЗУ «Про захист прав споживачів» такий вид договору, відносять до договорів, укладених на відстані. Це договір, укладений продавцем зі споживачем за допомогою «засобів дистанційного зв'язку», до яких належать телекомунікаційні мережі, поштовий зв'язок, телебачення та інформаційні мережі, зокрема Інтернет [1, п. п. 8, 11 ст. 1].

Проте, існують як переваги, так і недоліки купівлі-продажу в Інтернеті.

Зокрема, до переваг належать:

1. Невисока вартість товару. Адже торговій компанії не потрібно оплачувати оренду, охорону, заробітну плату безпосереднім продавцям і, відповідно, податкові відрахування з працівників;

2. Економія часу, так як є можливість здійснювати покупки прямо з дому, тим більше що годинник роботи цих магазинів – будь-який час доби без вихідних та обідньої перерви [2];

3. Відносна анонімність покупки. На думку вченого В.А. Серьогіна право на анонімність полягає в гарантованій законом можливості фізичної особи вступати в суспільні відносини, не ідентифікуючи себе, а також вчиняти будь-які дії, спрямовані на уникнення своєї ідентифікації з боку інших осіб [3, с. 162].

4. Отримання нових недоступних раніше послуг у сфері розваг, консультацій, навчання, підписки, комерційної інформації та ін.

5. Отримання додаткової інформації про необхідні товари.

6. Додаткова реклама через Інтернет.

7. Розширення числа покупців при незмінних торгових площах.

8. Полегшення взаємодії з обслуговуючими банками і партнерами, якщо ця проблема не була вирішена раніше [4, с. 405].

9. Вибір системи оплати та доставки.

Система оплати: оплата готівкою; оплата банківським переказом; оплата післяплатою; поштовим (телеграфним) переказом; on-line платіжні системи.

Система доставки: доставка міжнародною кур'єрською службою; доставка поштою; доставка міжнародною поштовою службою; доставка магістральним транспортом [5, с. 172-173].

10. Можливість автоматичного виявлення і реєстрації IP-адрес потенційних клієнтів [4, с. 405].

Незважаючи на законне регулювання таких відносин і на всі переваги, існують певні недоліки, які включають в себе:

1. Відсутність консультантів по товару, так як немає торгових точок. Тому багато інтернет-магазинів проводять консультації по електронній пошті, телефону, скайпу [2];

2. Відсутність можливості ознайомитися з властивостями товару до його придбання. Споживач орієнтується тільки на зображення, зазначений текстовий або словесний опис, характеристику [4, с. 406]. Часто трапляється, що покупець отримує не те, що очікував, тобто колір, розмір, вид і модель не відповідають наданому асортименту. У такому разі споживач може посилатися на положення ЦК, а саме він має право відмовитися від його прийняття та оплати, а якщо він

уже оплачений - вимагати повернення сплаченої за нього грошової суми [6, ч. 1 ст. 672].

3. Як правило, неможливість повернення товару при виявленні неналежної якості [4, с. 406]. Хоча, відповідно до ЦК товар, який продавець передає або зобов'язаний передати покупцеві, має відповідати вимогам щодо якості в момент його передання покупцеві, якщо інший момент визначення відповідності товару цим вимогам не встановлено договором купівлі-продажу [6, ст. 675]. Але практика показує, що досить часто під час придбання продукції в Інтернеті порушується вказана норма.

Якщо товар внаслідок певних дефектів є товаром неналежної якості, покупець має такі гарантії:

- пропорційне зменшення ціни;
- безоплатне усунення недоліків товару в розумний строк;
- відшкодування витрат на усунення недоліків товару [7, с. 77].

4. Шахрайство. Згідно Кримінального кодексу України «шахрайство» - це заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою [8, ч. 1 ст. 190].

Необхідно зазначити певні правила, щоб вберегти себе від збитків:

а) для оплати на картку достатньо знати номер з 16 цифр, в жодному разі не повідомляйте строк дії картки та CVV код (знаходиться на зворотній стороні картки);

б) для оплати на картку не потрібно отримувати жодних СМС повідомлень чи підходити до банкомату, не повідомляйте шахраям дані з СМС повідомлень, які надходять та не проводьте жодних операцій у банкоматі на їх вимогу [9];

в) слід звернути увагу на адресу та реквізити фірми на сайті інтернет-магазину. Якщо такі дані повністю відсутні, то краще утримуватися від купівлі [7, с.78].

5. Час очікування придбаного товару. В частих випадках, якщо ціна на товар менше, то час доставки більше [2].

6. Настирливість поштової реклами (SPAM) [4, с. 406].

7. Кібер-ризиками. В таких умовах для бізнесу важливим процесом є управління кібер-ризиками, що означає зниження вірогідності використання «прогалін» у безпеці (вразливість), які можуть нанести шкоду цінним активам компанії. Правильне та своєчасне реагування і превентивні заходи значно підвищують кіберстійкість компанії - здатність функціонувати до, під час та після кібератаки [10].

Таким чином, можна зробити висновок, що хоча існують недоліки купівлі-продажу в Інтернеті, більшість людей всеодно вибирають онлайн покупки і користуються послугами інтернет-магазинів. Незважаючи на належне правове регулювання такий тип відносин всеодно залишається з підвищеним ступенем ризику щодо порушень прав як продавця, так і споживача.

Бібліографічні посилання:

1. Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 № 1023-XII// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
2. SKEPTER - бізнес ідеї: Інтернет - торгівля речами: переваги та підводні камені URL: <http://skepter.com.ua/business-network/758/>

3. Маріц Д.О. Право на анонімність як невід'ємне право людини *Підприємництво, господарство і право*. – Київ. 2018. № 2. с. 160-164.
4. Палеха Ю.І., Горбань Ю.І. Інформаційний бізнес: *підручник*. К. 2015.492 с.
5. Хараман П.С. Інтернет-торгівля як засіб у системі розподілу товарів *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. Серія: Економічні науки. 2015. № 5(2). с. 170-175.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
7. Хоменко М., Коробцова Н. Основні гарантії і механізми захисту прав споживачів під час придбання продукції через мережу Інтернет *Підприємництво, господарство і право*. Київ. 2019. № 3. с. 74-79.
8. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2341-14>
9. Як не стати жертвою шахрайства в мережі Інтернет. URL: <http://www.ndekc.te.ua/news/yak-ne-stati-zhertvoyu-shahraistva-v-merezh-internet>
10. Кібер-ризик як нова загроза для бізнесу. URL: <https://iib.com.ua/en/novosti-mib/item/5094-kiber-riziki-yak-nova-zagroza-dlya-biznesu.html>

Калюжна Аніта Олександрівна,
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Бондар Олександр Сергійович
к.ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЩОДО ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Первинним рушієм перетворень та змін виступає формування, розвиток суспільства, що тісно пов'язаний та обумовлений людською діяльністю. Водночас праця людини розвиває не лише саме суспільство, оточуюче середовище, а також саму людину, її потреби та інтереси. Завдяки праці змінюються сама людина, її навички і здібності, моральні, ділові, професійні якості. Тому доречно підкреслити, що праця людини є важливим і ключовим об'єктом інтересів [6].

Вся робота, яка виникає на основі укладання трудового договору повинна бути належним чином оплачуваною. Згідно ст. 43 Конституції України, кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується та має право на своєчасне одержання винагороди за працю, що захищається законом [1]. Процес реформування оплати праці в Україні розпочався з прийняття в 1991 р. Закону України «Про підприємства в Україні», у 1992 р. вийшов Декрет Кабінету Міністрів України «Про оплату праці». На підставі положень конвенцій та рекомендацій Міжнародної організації праці, світового досвіду 24.03.1995 р. підготовлено й прийнято основний документ із питань регулювання оплати праці – Закон України «Про оплату праці». Ці законодавчі акти, а також Концепція подальшого реформування оплати праці в Україні сприяли позитивним змінам в організації оплати праці та схвалена Указом Президента України 25.12.2000 р. № 1375/2000 [4, 5].

Нині у КЗпП України «Заробітна плата» (ст. 94) встановлено, що Заробітна плата - це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства, установи, організації і максимальним розміром не обмежується. Питання державного і договірної регулювання оплати праці, прав працівників на оплату праці та їх захисту визначається цим Кодексом, Законом України «Про оплату праці» та іншими нормативно-правовими актами [2].

Право на оплату праці виникає в кожній людині під час застосування праці різних форм. Однак особливої й детальної правової регламентації зазнає отримання оплати за працю лише в трудових відносинах, оскільки в цивільно-правових відносинах сторони є рівними й автономними, а в трудових працівник підпорядкований роботодавцеві, який бажає використовувати свою владу для мінімізації витрат на заробітну плату, що й викликає потребу постійного його стримування, у тому числі за допомогою правових засобів [4].

Оплата праці як система відносин характеризується багатьма елементами. Перш за все це один з головних елементів трудових відносин, які виникають з угоди між працівником і роботодавцем щодо виконання працівником трудової функції (роботи) за плату. Не менш важливий аспект відносин у системі оплати праці – організаційний, що характеризує міру праці і міру її оплати в межах і понад норм праці, що визначає форми, умови винагороди, порядок нарахування та виплат різних видів винагороди. Правові відносини оплати праці гарантують отримання працівниками заробітної плати та інших виплат відповідно до державних гарантій, укладених трудових договорів і досягнутих результатів праці. Соціально-економічні відносини формують корпоративний інтерес, заснований на зацікавленості працівників у праці та оптимізації витрат на заробітну плату. Таким чином, система оплати праці – це сукупність зобов'язань і гарантій, трудових, організаційних, правових, фінансових, соціально-економічних, етичних відносин між працівниками і роботодавцем з приводу винагороди персоналу організації [5].

Під час здійснення правового регулювання оплати праці необхідно враховувати певні чинники, а саме: 1) забезпечення випереджувальних темпів зростання продуктивності праці над темпами підвищення середньої заробітної плати (або темпів збільшення обсягів випуску продукції над темпами зростання фонду споживання). Сутність цієї вимоги полягає в максимізації трудових доходів на підставі розвитку й підвищення ефективності виробництва; 2) диференціацію заробітної плати залежно від трудового внеску працівника в результати діяльності підприємства, змісту й умов праці, місця розташування підприємства, його галузевої належності. Цей принцип засновано на необхідності посилення матеріальної зацікавленості працівників у підвищенні кваліфікації, у виконанні більш складної роботи, у забезпеченні продукції високої якості. При цьому потрібно враховувати різницю в кількості й вартості матеріальних благ, необхідних для відтворення робочої сили в різних умовах праці; 3) урахування впливу ринку праці. Заробітна плата кожного

працівника залежить від його положення на ринку праці, від співвідношення попиту й пропозиції праці певної якості. Тому на ринку праці представлено широкий діапазон розмірів заробітної плати як на державних і приватних підприємствах, так і в неформальному секторі, де не існує будь-якого соціального та правового захисту, а умови оплати праці визначаються виключно роботодавцем. Однак у будь-якому випадку за ринкових умов роботодавець не в змозі набрати й утримати робочу силу потрібної якості, не забезпечивши конкурентоздатний рівень її оплати [4].

В багатьох законодавчих актах України, які стосуються питань оплати праці, визначено лише сутність поняття “заробітна плата”. Найбільш яскравим прикладом є Закон України “Про оплату праці”, який визначає економічні, правові та організаційні засади оплати праці працівників, які перебувають у трудових відносинах, на підставі трудового договору з підприємствами, установами, організаціями усіх форм власності та господарювання, а також з окремими громадянами та сфери державного і договірної регулювання оплати праці і спрямований на забезпечення відтворювальної і стимулюючої функцій заробітної плати. Але, попри назву закону та його мету, він не містить чіткого визначення поняття “оплата праці”, а дефініція заробітної плати дублюється з рештою нормативних документів [3].

Н.Б. Болотіна та Г.І. Чанишева стверджують, що категорія «оплата праці» є ширшою, її цільове призначення спрямоване на організацію оплати праці, на регламентацію її окремих елементів і всієї системи правових засобів у цій сфері, тоді як категорія «заробітна плата» спрямована на права працівника в трудових відносинах, на отримання грошової винагороди [5]. Інакше кажучи, оплата праці – це змодельоване з урахуванням певних умов вартісне оцінювання роботи, зазначеної в трудовому договорі; під час оперування категорією «заробітна плата» йдеться про винагороду, як правило, у грошовому вираженні, за вже виконану роботу з дотриманням умов, сформульованих у нормах про оплату праці.

Отже, право на оплату праці виникає в кожній людині під час застосування праці будь-якої форми в рамках трудових відносин. Прозора оплата праці є невід’ємним компонентом, ключовим елементом і важливою характеристикою концепту гідної праці. Оплата праці також спрямована на організацію забезпечення і здійснення бюджетною установою виплат працівникам за надані послуги та виконані роботи відповідно до нормативно-правових актів діючого законодавства, але щоб покращити становище та конкретизувати поняття оплата праці, ми вважаємо, що нормативно-правову базу потрібно розширити, а саме: і в Кодексі законів про працю України, і в Законі України “Про оплату праці” слід зробити доповнення, яке стосується розшифрування змісту поняття “оплата праці” зважаючи на те, що всі складові категорії оплати праці містяться у даних документах.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141)
2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII : чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 1 груд. 2013 р.: (офіц. текст). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2013. – 120 с
3. Закон України «Про оплату праці» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 17, ст.121)

4. Вегера В. М. Оплата праці: поняття, особливості / В. М. Вегера // Актуальні проблеми держави і права. - 2014. - Вип. 73. - С. 419-425. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2014_73_69
5. Овсяк Н. В. Сутність та особливості понять "оплата праці" та "заробітна плата" визначених в нормативно-правовій базі України / Н. В. Овсяк // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2014. - № 3(2). - С. 27-31. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2014_3%282%29__7
6. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. – Київ: Центр учбової літератури, 2016. – 472 с.

Капінус Марія Андріївна
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Поклонська Оксана Юріївна
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЛІЦЕНЗУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Встановлення правового режиму ліцензування здійснення певних видів господарської діяльності є потенційно небезпечними, але є необхідним. Ліцензування являє собою, з одного боку, дієвий механізм реалізації прав громадян на заняття не забороненими законом видами діяльності, з іншого – один із способів забезпечення законності. Ліцензування слугує встановленню особливого державного контролю за здійсненням таких видів господарської діяльності, які мають певні особливості, що пов'язані з реалізацією найбільш важливих публічних інтересів - це все обумовлює **актуальність теми**.

Існує значна кількість науковців, які розглядали та досліджували питання ліцензування господарської діяльності, а саме: А.І. Шпомпер, А.Б. Багандов, В.Б. Авер'янов, Г.В. Мельничук, Л.В. Шестак, Н.О. Саніахметова, Е.Е. Берікова, О.М. Олійник, О.А. Цихоцька, М.К. Галянич, та інші [1, ст.105-110].

У загальному розумінні ліцензування – це порядок надання дозволів на здійснення окремих видів діяльності спеціально уповноваженими на те державою органами. Інакше кажучи, ліцензія виступає документом, який вказує на легітимацію вказаних господарських відносин, вона зазначає, що той чи інший суб'єкт господарювання працює на ринку добровільно і відповідно до законодавства. В Україні ліцензування застосовується з метою підвищення надійності економіки держави та недопущення на ринок товарів і послуг, які не відповідають встановленим на рівні держави стандартам і вимогам та суперечать законодавству. Іншими словами ліцензування виступає законодавчо визначеним способом обмеження господарської ініціативи суб'єктів, але не є способом обмеження конкуренції у провадженні господарської діяльності [2, ст.172-179].

Цікавою є думка вченого А.І. Шпомер, який вважає, що ліцензування – це діяльність уповноважених державою органів, спрямована на надання у встановленому порядку суб'єктам господарювання дозволу на здійснення за певних умов, передбачених законодавчими актами, видів господарської діяльності, на захист прав і законних інтересів громадян, організацій та навколишнього

природного середовища, а також забезпечення безпеки держави. Змістом цієї діяльності є дії які спрямовані на видачу, переоформлення та анулювання ліцензій, видачу дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контролю за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов, видачу розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування [3, ст.181-185].

У свою чергу О. М. Олійник зазначає, що ліцензування – це правовий режим початку здійснення окремого, визнаного законодавством виду підприємницької діяльності, що припускає: 1)державне підтвердження і визначення меж права на ведення господарської діяльності; 2)державний контроль за здійснюваною діяльністю; 3)можливість припинення діяльності на особливих підставах органами держави [4, ст.15-18].

Щодо цього питання у вченого А.Б. Багандова цікавою є точкою зору про те, що ліцензування є однією з форм контрольно-дозвільної діяльності держави, а відносини, які регулюються ліцензійним правом як інститутом адміністративного права, мають «характер відносин, що виникають між органом, що здійснює ліцензування, та суб'єктом виду діяльності, що ліцензується» [5,ст.260-264].

Схожу точку зору має вчена Л. В. Шестак, визначаючи ліцензування як форму виконавчої діяльності, виражену в санкціонуванні, офіційному визнанні за визначеними суб'єктами прав на зайняття окремими видами діяльності, коли потрібен високий професіоналізм і кваліфікація, а також здійснення контролю за фактично вчинюваними діями [6, ст.63].

Заслуговує уваги думка А. І. Цихоцької, яка вважає, що реальним змістом ліцензування є організаційно-коригуюча дія держави на об'єкт управління, а ліцензування – це одна із функцій державного управління, один із найбільш загальних і типових способів впливу держави на господарюючі суб'єкти [7, ст.132].

Законодавче визначення та регулювання ліцензування міститься в Законі України «Про ліцензування видів господарської діяльності», відповідно до ч.1.п.6 ст. 1 якого під ліцензуванням розуміється засіб державного регулювання провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, спрямований на забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері ліцензування, захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів [8].

У даному випадку, доречно розглянути й функції органів ліцензування відповідно до чинного законодавства, а саме:

- функція забезпечення дотримання законодавства у сфері ліцензування;
- функція затвердження спільно зі спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування ліцензійних умов провадження певного виду господарської діяльності та порядок контролю за їх дотриманням;
- функція видання і переоформлення ліцензій, надання дублікатів ліцензій на певний вид господарської діяльності, прийняття рішень про визнання ліцензій недійсними;
- функція здійснення у межах своєї компетенції контролю за дотриманням ліцензіатами відповідних умов;
- функція видання розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов;

- функція анулювання ліцензії на певний вид господарської діяльності;
- функція формування і ведення ліцензійного реєстру [9, ст.92-100].

Слід зазначити, що спеціально уповноважений орган з питань ліцензування відповідно до законодавства, має свої територіальні органи, які діють на підставі затверджених ним положень. Розпорядження спеціально уповноваженого органу з питань ліцензування, прийняті в межах його компетенції, є обов'язковими для виконання органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, юридичними особами всіх форм власності, а також фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності [10, ст.298].

Таким чином, беручи до уваги все вищесказане можемо виокремити низку особливостей ліцензування, а саме:

- 1) ліцензування насамперед передбачає надання дозволу на заняття певним видом (видами) господарської (підприємницької) діяльності;
- 2) ліцензування – це діяльність, яка пов'язується з видачею ліцензій та вчиненням інших дій, що пов'язані з видачею ліцензій (ліцензійних дій);
- 3) ліцензування провадиться тільки уповноваженими на це державними органами;
- 4) ліцензії видаються тільки певним особам;
- 5) ліцензуванню підлягають тільки певні види господарської діяльності;
- 6) ліцензування – це надання дозволу на необмежений строк, окрім видачі ліцензій на певний строк у випадках, передбачених законодавством України;
- 7) ліцензування – це надання дозволу за певних умов [11, ст.167-178].

Проаналізувавши, можна дійти до висновку про те, що ліцензування є одним з провідних інститутів у системі господарської діяльності, яке виступає формою контролю за набуттям спеціального правового статусу, фактичним виконанням обов'язкових ліцензійних умов, припиненням діяльності суб'єкта ліцензійних правовідносин, а також формою контролю за правомірністю використання обмежених ресурсів, можна сказати, що процедура ліцензування є важливим засобом управлінського впливу яке регулюється законодавством. На нашу думку, дослідження державного регулювання ліцензування господарської діяльності не втрачатимуть актуальності й надалі, тому що головною метою в цій сфері є підвищення ефективності державного управління.

Бібліографічні посилання:

1. Баженова А.А., Ліцензування господарської діяльності: соціально- економічне значення, цілі ,принципи і функції. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2014. – С. 105 – 110.
2. Великий В.І. Розвиток інституту ліцензування . Науковий вісник Київського національного ун-ту . внутр.справ -2009.- № 4 С. 172-179.
3. Шпомер А.І. Ліцензування господарської діяльності: питання галузевої ідентифікації .Університетські наукові записки. - 2011. - № 1. - С. 181-185.
4. Олійник О.М. Правові основи ліцензування господарської діяльності України. – 1994. – № 6. – С. 15–18.
5. Багандов А.Б. Ліцензійне право: Навчально-практичний посібник -За ред. Дмитрієва Ю. А. - 2004. –С. 640.
6. Шестак Л. В. Ліцензування як адміністративно-правовий інститут: кандидата юрид. наук / Шестак Л. В. ; Нац. акад. держ. податк. служби України. –, 2005. –С. 187.
7. Цихоцька А. І. Ліцензування як метод управління. Державне управління: проблеми теорії, історії, практики, викладання: тез. доп. і повід. -2006. - С. 132-163.
8. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [Електронний ресурс] : Закон України від 02 берез. 2015 р. № 222-VIII. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19>
9. Удосконалення законодавчого механізму ліцензування діяльності у сфері обігу металобрухту. А. Р. Шимко. Юрист України. - 2014. - № 2. - С. 92-100.

10. Крупка Ю.М. Ліцензування господарської діяльності в Україні: коментар законодавства, судова практика . Ю.М. Крупка. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – С. 298.

11. Дерев'янко Б.В. Ліцензування як засіб регулюючого впливу держави на діяльність навчальних закладів. Форум права: – 2011. С. 167-178.

Карасьова Ганна Ігорівна

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Карпенко Роман Валерійович

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЕЛЕКТРОННИЙ ДОГОВІР

Технологічний прогрес знаходиться у стані постійного розвитку. Ще 10 років тому комп'ютер та інтернет були предметами розкоші, а сьогодні вони є доступними для кожної людини. Такий швидкий прогрес призвів до того, що відносини почали виникати у віртуальному просторі і з'явилась необхідність врегулювати такі відносини.

Цивільний оборот вже давно використовує електронні документи, тому не дивно, що сьогодні велика кількість договорів укладається в електронному вигляді за допомогою всесвітньої мережі інтернет. [3, с. 226]. Договір вважається укладеним, якщо сторони у належній формі погодили між собою його істотні умови. Погодження цих умов відбувається у процесі переговорів, які передують укладанню договору. Загальний порядок укладання договорів регулюється статтями 638-650 Цивільного кодексу України [1; 2, с. 47].

Основним способом укладання договорів в Інтернеті є електронний обмін даними. Електронний обмін даними (Electronic data interchange) – засіб, за допомогою якого компанії можуть використовувати мережі для ділової взаємодії. Такий обмін даними забезпечує оперативну взаємодію торговельних партнерів, клієнтів, постачальників, посередників та інших на всіх етапах підготовки, укладення і реалізації договору. [4, с. 248]. У вересні 2015 року було винесено зміни до статті 639 Цивільного кодексу України [1] які визначали форму укладення електронних договорів. Хоча, фактично, електронний договір становить певний електронний документ який зберігається на певному матеріальному носії, ч. 2 ст. 639 Цивільного кодексу України тепер зазначає, що договір укладений за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем, вважається укладеним у письмовій формі [1].

Проте залишається ряд проблем пов'язаних із електронними договорами. Головною серед них є проблема підписання електронних договорів. Юридична особа, як правило, користується для підписання електронних документів, електронним підписом чи його функціональними еквівалентами. Однак не кожна фізична особа має такі інструменти, тому вони обмежуються статтею 642 Цивільного кодексу України: якщо особа, яка одержала пропозицію укласти договір, у межах строку для відповіді вчинила дію відповідно до вказаних у пропозиції умов договору, яка засвідчує її бажання укласти договір,

ця дія визнається прийняттям пропозиції. Через це переговори по підписанню договору затягуються [1; 3, с. 216]. Проблема ідентифікації суб'єкта який укладає електронний договір через Інтернет виникає у зв'язку з тим, що сторони договору можуть взагалі не вступати один з одним в особистий контакт. Через це не можливо бути повністю впевненим у достовірності інформації, що передається за допомогою інтернету. Також виникає проблема у встановленні дієздатності особи яка буде укладати інтернет договір. [4, с. 248].

Перевагою електронного договору є те, що він може укладатись на великих відстанях, без потреби зустрічі сторін. Також сторони за допомогою сучасних інтернет технологій можуть безперервно проводити переговори щодо положень електронного договору, швидко пересилаючи свої пропозиції іншій стороні договору. Саме тому необхідно розвивати законодавство у сфері електронних договорів.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
2. Київець О. В. Договірне право України: Навчальний посібник. /О. В. Київець. – К.: КНЕУ, 2008. – 456 с.
3. Шишка Р. Б. Цивільне право України: Особлива частина. / Р. Б. Шишка. – К.: Ліра, 2015. – 1024 с.
4. Яновицька Г. Б. Цивільне право України: Навчальний посібник. / Г. Б. Яновицька, В. О. Кучер. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 468 с.

Караханян Карен Гургенович

здобувач вищої освіти

Дніпровського національного університету ім. Олеся Гончара

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВОЗДАТНОСТІ І СУБ'ЄКТИВНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Правоздатності та суб'єктивному цивільному праву виокремлене особливе місце у цивільному праві. Важливим є питання стосовно співвідношення цих двох понять. Для того щоб співвіднести правоздатність і суб'єктивне цивільне право, необхідно розпочати дослідження з визначення понять. У ч. 1 ст. 25 Цивільного кодексу України зазначено, що правоздатність – це здатність фізичної особи мати права та обов'язки. [2]

Багато вчених по-своєму тлумачать поняття правоздатності. Наприклад, О. А. Красавчиков зауважив, що правоздатність необхідна настільки ж, наскільки й необхідна норма права, яка регулює певне суспільне відношення [1, с. 40], Н. І. Матузов називає правоздатність суспільно правовою властивістю особи, що виражає здатність суб'єкта бути носієм прав та обов'язків [3, с. 21]. Так, автор погоджується з кожною із цих варіантів, оскільки правоздатність у особи виникає з самого народження і припиняється у момент смерті, тобто все життя особа є носієм прав і обов'язків, як зазначив Матузов.

Д. М. Чечот вважає, що правоздатність у суб'єкта є завжди, незалежно від наявності у нього суб'єктивного права, оскільки особа, яка стала суб'єктом цивільного права, відразу набуває здатності бути носієм суб'єктивних цивільних прав [4, с. 11]. Стосовно суб'єктивного цивільного права, то Н. І. Матузов вважає, що суб'єктивне цивільне право, з точки зору юридичної науки, є не лише можливістю суб'єкта діяти, а діяти у відповідних межах, та відповідним чином

[3, с. 20], але на думку О. А. Красавчикова рух правовідношення – це рух також суб'єктивних прав, однак рух останніх ще не означає руху правовідношення загалом [2, с. 77, 79]. Д. М. Чечот стверджував, що суб'єктивне право не зводиться до вимог, однак неможливо його уявити без примусової сили [4, с.49]. Тобто, таким чином можна дійти висновків, що суб'єктивне цивільне право створюється вольовими діями для задоволення своїх потреб та інтересів. Зазначимо, що наділення фізичної особи правоздатністю ще не свідчить про появу у неї суб'єктивного права. Будь-яке суб'єктивне право може виникати в результаті реалізації правоздатності лише за наявності певних передумов, а саме, норма права, правоздатність і юридичний факт.

З вище зазначеного випливає, що суб'єктивні права не виникають безпосередньо з правоздатності особи, оскільки правоздатність – це лише абстрактна передумова правоволодіння. Для виникнення суб'єктивного права необхідно, щоб настав юридичний факт, передбачений гіпотезою правової норми. Виходячи з цього можна дійти висновку, що відмінність цивільної правоздатності від суб'єктивного цивільного права полягає в тому, що правоздатність це лише теоретична можливість здійснити певну дію, а суб'єктивне право – практична можливість її вчинити.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради \України. – 2003. – № 40 – 44. – Ст. 356.
2. Красавчиков О. А. Юридические факты в советском гражданском праве: моногр. / О. А. Красавчиков. – М.: Госюриздат, 1958. – 183 с.
3. Матузов Н. И. Социалистическая демократия и субъективные права граждан / Н. И. Матузов // Сов. гос-во и право – М.: Наука, 1972. – № 6. – С. 19-25.
4. Чечот Д. М. Субъективное право и формы его защиты / Д. М. Чечот. –Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1968. – 71 с.

Кірносов Вадим Сергійович

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Карпенко Роман Валерійович

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ АГРАРНОГО ФОНДУ У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Основні засади державної аграрної політики спрямовані на забезпечення сталого розвитку аграрного сектору національної економіки на період до 2015 р., системності та комплексності під час здійснення заходів з реалізації державної аграрної політики всім органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Слушно зазначає О. В. Білінська відносно того, що державну аграрну політику слід тлумачити як пріоритетний складник національної політики України, що здійснюється у сфері аграрних відносин і є комплексною системою стратегічних і тактичних принципів та заходів, спрямованих на забезпечення продовольчої безпеки держави, сприятливого інноваційно-

інвестиційного клімату в аграрному секторі економіки України, сталого розвитку сільських територій [1, с. 6].

Стаття 3 Закону закріплює основні пріоритети державної аграрної політики, серед яких – створення рівних умов для функціонування різних організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі, що сприяють гармонізації інтересів власників та найманих працівників; запровадження сучасних механізмів і методів формування прозорого ринку сільськогосподарської продукції, продовольства, капіталу, зокрема виробничих ресурсів та робочої сили.

Крім того, ст. 4 Закону визначає, що одним із шляхів реалізації основних пріоритетів державної аграрної політики є створення та вдосконалення елементів сучасної ринкової інфраструктури (оптових ринків, торгових домів,

бірж, аукціонів, ярмарків) для реалізації сільськогосподарської продукції та продовольства, стимулювання розвитку приватних і приватно-кооперативних підприємств у сфері агросервісу, переробки, збуту продукції та маркетингового

обслуговування особистих селянських та фермерських господарств. Таким чином, з'ясування сутності потребує передусім поняття аграрного ринку, що широко використовується законодавцем при визначенні пріоритетів державної аграрної політики. Вважаємо вірний підхід Л. О. Бондара щодо аналізу поняття аграрного ринку через призму його складників, структури. Так, під інфраструктурою ринку маються на увазі ті інституції і засоби, що забезпечують виробництво і реалізацію сільськогосподарської продукції. Інфраструктура аграрного ринку передбачає наявність інституцій, які забезпечують постачання сільськогосподарських товаровиробників необхідними для виробництва ресурсами: насіннєвим та садивним матеріалом, племінними тваринами, технікою та паливно-мастильними матеріалами, засобами захисту рослин та тварин, надають маркетингові та консультаційні послуги, забезпечують кредитування й страхування сільськогосподарського виробництва, його юридичне обслуговування, бухгалтерський облік та аудит,

сертифікацію та експертизи, переробку сільськогосподарської продукції, меліоративні, транспортні, складські, охоронні, технічні та інші послуги, необхідні для здійснення сільськогосподарського виробництва. Інфраструктура

аграрного ринку включає в себе також інституції, які забезпечують реалізацію

виробленої продукції, її маркетинг та рекламу [2, с. 125-126].

Стаття 17 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» дає визначення Аграрної біржі та основних засад її діяльності, згідно з яким така біржа є неприбутковим (непідприємницьким) підприємством. Засновником Аграрної біржі може бути Кабінет Міністрів України в особі Аграрного фонду. При цьому Кабінет Міністрів України здійснює засновницький внесок до статутного фонду (капіталу) такої Аграрної біржі у розмірі, що дорівнює мінімальним вимогам до статутного фонду банку-резидента, який має ліцензію для здійснення повного обсягу банківських

операцій та здійснює управління майном в особі Аграрного фонду. Членами Аграрної біржі можуть бути виключно резиденти. Для проведення розрахунків за укладеними біржовими угодами (договорами) та надання (обліку та виплати) біржових гарантій Аграрна біржа створює розрахунково-кліринговий центр та систему гарантування виконання зареєстрованих нею біржових угод (контрактів). При створенні такої системи можуть використовуватися послуги одного з державних банків України. Доктринальне тлумачення поняття «аграрна біржа» запропонувала Л. О. Панькова, зазначаючи, що аграрна біржа є непідприємницьким товариством, що об'єднує юридичних і фізичних осіб, які здійснюють виробничу і посередницьку діяльність та створює умови для укладення біржових договорів щодо сільськогосподарської продукції, продуктів її переробки і товарів, що забезпечують аграрне товаровиробництво, товарних деривативів, базовими активами яких є сільськогосподарська продукція [3, с. 4].

Проведене дослідження сучасного стану аграрного ринку дозволяє дійти висновку, що на сьогодні законодавство, яке визначає правове становище складових аграрного ринку, а саме аграрної біржі, аграрного фонду, є дуже недосконалим, і не завжди відповідає реаліям сьогодення. На наше переконання системний аналіз та реформування законодавства в змозі вивести аграрний ринок України на лідируючі місця в світовій економіці. Для цього, по кожному із суб'єктів, що беруть участь на аграрному ринку необхідно розробити новий індивідуальний нормативно-правовий акт, що визначає його правове становище та оновити існуючу законодавчу базу.

Бібліографічні посилання:

1. Бондар Л. О. Правове регулювання переходу до ринкових відносин. Київ. *Істина*, 2017. С. 448
2. Панькова Л. О. Правове регулювання діяльності аграрних бірж в Україні. Київ. 2015. С. 19
3. Про вдосконалення виставково-ярмаркової діяльності в системі Мінагрополітики [Електронний ресурс] : наказ Міністерства аграрної політики України від 27.03.2008 р. Вид. 183. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1021.4653.0>

Клименко Аліна Леонідівна

здобувач вищої освіти

Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник: Свистун Лариса Яківна

доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права

Університету митної справи та фінансів

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЗНАКУ ДЛЯ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ

Актуальність нормативно-правового забезпечення конкурентоспроможності знаку для товарів та послуг зумовлена тим, що у сучасній конкурентній боротьбі інструменти стають все більше жорстким та помилки у стратегії розвитку та захисту таких знаків призводять до кризи підприємств.

Окремим аспектам проблематики правового регулювання торговельної марки як засобу індивідуалізації товарів і послуг були присвячені наукові праці Г.О. Андрощука, Т.С. Демченко, О.Ю. Кашинцевої, І.Ю. Кожарської, А.О. Кодинця, О.О. Підпригори та інших науковців. Але проблема залишається актуальною, бо дослідники, розглядаючи ті чи інші періоди соціально-

економічного розвитку, історію країн, міст та торгівлі, практично не розглядають еволюцію та історію розвитку торговельної марки.

Згідно із Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ) поняття інтелектуальної власності включає промислову власність, що головним чином охоплює винаходи, товарні знаки і промислові зразки, і авторське право, яке стосується літературних, музичних, художніх, фотографічних і аудіовізуальних творів. Інтелектуальна власність у широкому розумінні означає систему закріплених законодавством прав на результати інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній галузі [2, с. 90].

У період глобалізації економіки та постіндустріальних перетворень розвинених країн відбувається загострення конкурентної боротьби, у якій знаки для товарів та послуг (торговельні марки) набувають особливої економічної цінності. Торговельні марки та система їх захисту на сьогодні є дуже важливим стратегічним активом як держави в цілому так й кожного окремого суб'єкта господарювання, що створює передумови для успішного розвитку країни, розширення міжнародних торговельно-економічних відносин, використання інтелектуального потенціалу в інноваційному процесі.

У сучасних умовах конкурентної боротьби важливе значення для стимулювання попиту та успішної реалізації продукції відіграє її індивідуалізація спеціальними символічними позначеннями, здатними своїм зовнішнім виглядом привернути увагу споживачів та виокремити виготовлені товари від аналогічних виробів конкурентів. Функції таких позначень виконують знаки для товарів та послуг. Це найбільш розповсюджені об'єкти інтелектуальної власності, які зустрічаються у повсякденному житті та стали необхідним та важливим елементом товарообміну, своєрідним правовим інструментом, який певним способом регулює товарообіг.

Правове регулювання відносин які виникають у зв'язку з набуттям здійсненням та захистом прав інтелектуальної власності на торговельну марку передбачене Конституцією України, Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» та іншими нормативно-правовими актами України, а також відповідними чинними міжнародними договорами згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Товарні знаки відрізняються своєю багаточисельністю і різноманітністю. Частіше всього виділяють такі види товарних знаків: словесні; зображувальні товарні знаки (графічна ТМ); об'ємні товарні знаки; звукові товарні знаки комбіновані знаки; знаки обслуговування. колективний товарний знак [3, с. 160].

Досі актуальною залишається проблема застосування термінології в сфері права інтелектуальної власності у законодавстві України. Так, у законодавстві та практиці вживаються різні терміни на позначення поняття торговельної марки. Найбільш поширеними є товарний знак, торговельна марка, знак для товарів і послуг, торговий знак, логотип, торгова марка.

У ЦК України вживаються терміни «торговельна марка», «знак для товарів і послуг», що хоч і підтверджує тотожність даних понять, однак негативно впливає при застосуванні норм законодавства і неприпустимо з боку юридичної

техніки. При цьому торговельна марка визначається як будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів та послуг, що виробляються/надаються однією особою від товарів та послуг, що виробляються/надаються іншими особами [5]. У Законі України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» вживається термін «знак для товарів і послуг», що визначається як позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб [1].

Найбільш важливими міжнародними договорами про охорону торговельних марок є Паризька конвенція про охорону промислової власності, Договір про закони щодо товарних знаків, а також Угода ТРІПС [4, с. 841]. Також був прийнятий Сінгапурський договір про закони щодо товарних знаків, який запроваджує єдині процедурні норми і правила та застосовується до всіх видів торговельних марок, які можуть бути зареєстровані в даній юрисдикції, а також санкціонує використання електронних засобів зв'язку.

Основними документами, які визначають порядок реєстрації є Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків і Протокол до неї, а також Ніццька угода про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків. В Європі було прийнято Регламент № 207/09 від 26.02.2009 про торговельну марку, що дозволяє власникам торговельних марок проходити єдину процедуру реєстрації, визнану в державах Європейського Співтовариства.

У тексті Паризької конвенції для характеристики товарних позначень вживається вислів «*marque de fabrique et de commerce*», що перекладається як товарний знак [4, с. 842]. Однак, Паризька конвенція про охорону промислової власності не визначає поняття товарного знаку.

Типовий закон Міжнародних об'єднаних бюро по охороні інтелектуальної власності (БІРПІ) у розділі I зазначає, що товарний знак становить собою будь-яке позначення, яке індивідуалізує товари даного підприємства і допомагає відрізнити їх від товарів його конкурентів. У статті 15 Угоди ТРІПС зазначається, що будь-яке позначення чи комбінація позначень за допомогою яких можна відрізнити товари і послуги одного підприємства від товарів і послуг іншого підприємства можуть являти собою товарний знак, якщо знаки не наслідують здатність до розрізнення відповідних товарів і послуг, то члени Угоди можуть поставити реєстрацію знака в залежність від розрізняльної здатності, набутої у процесі використання.

Приведення національного законодавства у відповідність до положень Угоди ТРІПС та адаптації з законодавствами країн ЄС зумовлено міжнародними зобов'язаннями України, прагненням українського законодавця гармонізувати національну нормативну базу, присвячену інтелектуальній власності з міжнародно-правовими нормами [2, с. 93].

Однак, міжнародна правова охорона торговельних марок не є досконалою. Серед найбільш поширених проблем цієї охорони можна виділити відсутність єдиних способів оцінки схожості до ступеня змішування на відміну від звичайних асоціацій в контексті порушення прав на торговельну марку; вироблення критеріїв належного використання торговельної марки з метою збереження прав на марку; обсягу охорони загальновідомих торговельних марок

у разі використання на несхожих товарах. Також міжнародна правова охорона повинна бути доступною і недорогою, її надання не повинно бути занадто складним, а механізми захисту відповідних прав у примусовому порядку мають відповідати критеріям ефективності [4, с. 844].

Отже, господарська діяльність пов'язана з необхідністю використання різного роду позначень, які дають можливість розрізнити як суб'єктів, так і результати їх діяльності. Можна стверджувати, нині торговельні марки – це візитні картки у світі бізнесу. Отже, вдосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності, а найголовніше – дотримання цього законодавства та приведення його у відповідність до міжнародного законодавства, є одним із пріоритетних завдань національної політики.

Бібліографічні посилання:

1. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 16.01.2003 р. № 3689-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12> (дата звернення: 29.10.2019).
2. Киричук А.С. Право інтелектуальної власності на торгову марку. *Економіка і суспільство. Мукачівський державний університет*. 2017. № 13. С. 89-95.
3. Ковальчук С.В. Комерційні позначення та їх роль у створенні та управлінні брендами. *Економічні науки. Вісник Хмельницького національного університету*. 2016. № 2. С. 154-163
4. Рудник Т.С. Правова охорона торговельних марок. *Форум права*. 2013. № 1. С. 840-844.
5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 29.10.2019).

Кльова Валерія Олегівна,

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Косяченко Ксенія Едуардівна

к.ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ СУДОМ

Правова, демократична держава повинна забезпечувати стабільність цивільних правовідносин, та належний захист прав кожного з їх учасників. Без належного захисту прав громадян є неможливим нормальне функціонування суспільства. Тому на сьогодні особливого зростає проблема правового регулювання захисту порушених прав та інтересів.

Інститут захисту цивільних прав та інтересів є так званим самостійним правовим інститутом, який має свою сферу застосування, та свої засоби правового впливу. Завданнями цього інституту можна визначати як попередження порушення прав, так і забезпечення необхідних умов їхнього здійснення, та відновлення порушених та оспорюваних прав.

Перед розглядом зазначеної теми треба розкрити поняття «захист прав та інтересів». Нині, цивільне законодавство не містить визначення поняття способів захисту цивільних прав та інтересів. Тому за тлумаченням цього поняття ми звертаємося до правників. Отже, деякі науковці під захистом прав та інтересів розуміють певні дії уповноваженої особи, крім цього діяльність компетентних та уповноважених органів та осіб, які у передбаченому законом порядку зобов'язані

вжити заходів до поновлення порушеного чи невизнаного цивільного права або інтересу.

Захист цивільних прав та інтересів закріплений на законодавчому рівні. Так, наприклад, згідно зі ст. 15 ЦК України [1] :

1) Кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання.

2) Кожна особа має право на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства.

За наведеного, будь-який учасник цивільно-правових відносин може звернутися до суду з позовними вимогами про захист чи відновлення порушеного, невизнаного чи оспорюваного права чи інтересу за допомогою конкретного способу, перелік яких встановлено в ст. 16 ЦК України [3, с. 66].

Разом із цим відповідно до ст. 6 Конституції України право на звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина гарантується безпосередньо Конституцією України. Відповідно до ст. 55 Конституції України кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.[4]

Отже, захист прав може здійснюватись як у юрисдикційній так і неюрисдикційній формах. Проте у більшості випадках захист прав відбувається у юрисдикційній формі - у судовому порядку.

Також, відповідно до ст. 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожен має право на захист своїх прав і свобод від порушень за певною процедурою встановлено у чинному законодавстві. Також, кожен має право на оскарження рішення у судовому порядку рішень, що стосуються дії чи бездіяльності органів державної влади та їх посадових осіб, місцевого самоврядування.

Одним із важливих втілення принципу судового захисту цивільних прав та інтересів є забезпечення права на звернення до суду. Судовий захист цивільного права та інтересу є єдиною засадою цивільного законодавства, яка прямо вказує на юрисдикційну форму захисту прав та інтересів учасників цивільних відносин у разі їх порушення, невизнання або оспорювання та є такою, що забезпечує реалізацію всіх інших засад цивільного законодавства [2, с. 132]. Тому відповідно до ч. 3 ст. 3 ЦПК України, відмова від права на звернення до суду за захистом прав та інтересів особи є неможливою.

Окрім вищезазначених аспектів, право на звернення до суду передбачає також право на отримання судового рішення. Європейські стандарти судочинства передбачають обов'язок судді розглянути справу й неможливість відмови у відправленні правосуддя. Цей підхід знаходить відображення у ст. 8 ЦПК України, згідно якою якщо спірні відносини не врегульовані законом, суд застосовує закон, що регулює подібні за змістом відносини (аналогія закону), а в разі відсутності такого, суд виходить із загальних засад законодавства (аналогія права) [2, с. 134].

Отже, реалізація захисту цивільних прав та інтересів забезпечується за допомогою функціональних гарантій відправлення правосуддя. Сутність судового захисту порушених прав та інтересів осіб полягає у забезпеченні на конституційному та законодавчому рівнях можливості звернутись до суду за захисту цих прав та інтересів за визначеною процедурою. Увесь перелік способів захисту цивільних прав та інтересів визначено ст. 16 Цивільного кодексу України, проте цей перелік є невичерпним, і його невичерпність дає можливість для широкого вибору, особливо сторони у договірних правовідносинах можуть визначити спосіб захисту, який буде влаштовувати кожному із сторін при невиконанні своїх зобов'язань.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. Відомості Верховної Ради України. – 2003. № 40.
2. Басай О. В. Принципи судового захисту цивільних прав та інтересів: Європейські перспективи. Вип. №4. Одеса, 2013. С. 130- 135.
3. Родоман Т. О. До питання способів захисту цивільних прав та інтересів у контексті положень ст. 16 Цивільного кодексу України: *Судова апеляція*. Вип. 5. Харків, 2015. С. 65-70.
4. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1998 р. Відомості Верховної Ради України. – 1996. №30.

Книш Софія В'ячеславівна
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Бондар Олександр Сергійович
к.ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ІПОТЕКИ В УКРАЇНІ

Відносини майнового обігу постійно циркулюють в публічних і приватноправових відносинах як основні, на ряду з особистими немайновими відносинами. Зобов'язальне право виступає підгалуззю Цивільного права, та регулює перехід матеріальних благ від однієї особи іншій, та включає вимоги та дії яка особа повинна здійснити на користь іншої. В першу чергу це необхідно для регулювання суспільних відносин, забезпечення прав та інтересів осіб які беруть участь у зобов'язанні, а також для запобігання виникнення правої колізії. Зобов'язання варто належним чином забезпечити, для цього існують види забезпечення зобов'язань. За Цивільним кодексом статтею 546 це: неустойка, порука, гарантія, застава, притримання, завдаток та право довірчої власності[1].

Одним з основних видів забезпечення виконання зобов'язань є застава, яка у свою чергу поділяється на окремі види: заклад та іпотека. За Законом України «Про іпотеку» іпотека це — вид забезпечення виконання зобов'язання нерухомим майном, що залишається у володінні й користуванні іпотекодавця, згідно з яким іпотекодержатель має право в разі невиконання боржником забезпеченого іпотекою зобов'язання одержати задоволення своїх вимог за рахунок предмета іпотеки переважно перед іншими кредиторами цього боржника у порядку, встановленому цим Законом;[2].

Іпотечне кредитування охоплює надання довгострокових банківських позик на придбання, будівництво житлової нерухомості, а також на ремонт або розвиток власного малого бізнесу, де заставою для таких позик є власне сама нерухомість. Іпотечне кредитування - це метод накопичення фінансових ресурсів, ефективний інструмент банківської діяльності та важливий фактор економічного розвитку країни в цілому. Нерухомість включає: земельні ділянки, споруди, будівлі та все що з ними тісно пов'язано, а також те що не можливо перемістити без нанесення значної шкоди навколишньому середовищу чи безпосередньо іншим об'єктам.

В Україні протягом 2013–2016 рр. стан іпотечного кредитування характеризується зниженням темпів приросту наданих кредитів, ростом процентних ставок, скороченням терміну надання кредитів та кількості банків що надають іпотечні кредити. Через зависокі процентні ставки в Україні існує досить значний потенційний попит на житло, який чутливий як до зміни цін на житло, так і до умов кредитування. Вимоги банків до клієнтів досить жорсткі: наявність офіційного доходу, достатнього для погашення кредиту, гарна кредитна історія[3]. В останні роки його масштаби кредитування, динаміка та тенденції не відповідають потребам громадян. У той час, коли динаміка макроекономічних показників не дає надії на швидкий вихід із кризи, а високі політичні ризики збільшують невизначеність соціального розвитку, довгострокові іпотечні кредити є ризиком для банківського сектору та для позичальників.

Іпотечні показники в європейських країнах сягають 40-60%, в Україні ж 8-10%. На прес-конференції "Іпотека після виборів" глава сектора будівництва Офісу ефективного регулювання (BRDO) Олена Шуляк, повідомила, що на сьогодні день співвідношення іпотеки до ВВП в Україні - на рівні 2-6%, в той час як в розвинених країнах цей показник балансує на межі 40-60%. Експерти BRDO пояснили, що ринок іпотеки в Україні має значний потенціал, а дохід від інвестицій в житлову нерухомість оцінюється в межах 8-12% річних від здачі в оренду і 20-40% доходу за два роки при перепродажі квартир, в які інвестуються кошти на етапі "фундаменту"[4].

Українські громадяни не мають змогу пів життя накопичувати кошти на придбання житла, для цього й існує ринок іпотечного кредитування, але він не є достатньо забезпеченим державою. Причинний зв'язок спостерігається між: нестабільною економікою (девальвація гривні, зростання іноземної валюти в ціні, незначний рівень середньої заробітної плати, низький відсоток іноземних інвестицій, тощо), не значною кількістю банків що надають подібні іпотечні кредити; що як наслідок становить високий рівень відсоткової ставки та малий рейтинг кредитування, та надалі не спроможність українських громадян брати кредити на нерухомість.

Іпотека є затребуваним способом кредитування, в той час як державні установи та іноземні інвестори вважають інакше. З кожним роком відсоток кількості надання подібних кредитів збільшується але темпи росту низькі. Варто саме заохотити інвестиції, шляхом створення спеціальних сайтів, програм та заходів, спрямованих на поліпшення відносин між державою в лиці

представників уряду, політиків, Президента України та іноземних інвесторів з іншого боку. Такі відносини слід розглядати через призму майбутніх перспектив: інтеграційних процесів, економіки, освіти, культури, створення правової та дружньої основи взаємодії, а також укріплення становища Української держави на міжнародному рівні.

Таким чином, такий вид забезпечення виконання зобов'язання як іпотека є досить дієвим. Попит на іпотечне кредитування буде зростати тільки в тому випадку якщо економічна ситуація в країні буде або покращуватись, або ж знаходитись на стабільному рівні. Державі необхідно збільшувати кількість банківських установ що видають іпотеку, для реалізації українськими громадянами принципу альтернативності та диспозитивності. Державним і приватним банківським установам слід зменшити відсоткову ставку, зважаючи на європейську практику, це дозволить збільшити відсоток кредитувань. Також доцільним є створення відповідних програм, в яких банки співпрацюють з забудовниками, для зменшення відсоткової ставки та залученню іноземних інвестицій в нерухомість.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-І.
2. Закон України «Про іпотеку» Редакція від 25.09.2019, підстава - 112-ІХ.
3. Проблеми розвитку іпотечного ринку в Україні / І.П. Касарева, Г.О. Сукрушева, Н.В. Сарматичька //Вісник НТУ «ХП». – 2013. – № 20(993). – С. 146–154.
4. [Електронний ресурс] <https://www.segodnya.ua/economics/realty/zhile-v-ipoteku-est-li-spros-i-skolko-prihoditsya-pereplachivat-1284930.html>
Прес-конференція на тему «Іпотека після виборів» “Розвиток іпотечного кредитування в Україні в нових політичних умовах”.

Копанєва Дар'я Євгенівна

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Андрієвська Людмила Олексіївна

старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЗАСОБИ КОНТРОЛЮ БАНКІВ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ КРЕДИТІВ ТА КІЛЬКІСТЮ КОШТІВ

Велика частина грошей в економіці будь-якої країни створюється банками, у вигляді банківських депозитів, а саме: цифр, що з'являються на рахунку. Банки створюють нові гроші, коли вони надають кредити. Сьогодні 97% грошей в економіці створюють банки, а лише 3% створюється урядом. Це є електронні депозитні гроші, які з'являються на карті коли людина перевіряє свій баланс в банкоматі. Зараз ці гроші (банківські депозити) складають понад 97% всіх грошей в економіці. Тільки 3% грошей все ще перебувають у тій старомодній формі готівки.

Законодавство яке регулює банківську діяльність та контроль виражається безпосередньо в нормативно-правових актах, зокрема, Законів України: «Про банки і банківську діяльність», «Про споживче кредитування», «Про фінансові

послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», Господарського Кодексу України, Цивільного Кодексу України тощо, а також з підзаконних нормативно-правових актів: постанов Правління Національного Банку України, положень та наказів.

В ст. 347 Господарського Кодексу України вказано:

1. У сфері господарювання можуть використовуватися банківський, комерційний, лізинговий, іпотечний та інші форми кредиту.

2. Кредити, які надаються банками, розрізняються за:

строками користування (короткострокові - до одного року, середньострокові - до трьох років, довгострокові - понад три роки); способом забезпечення; ступенем ризику; методами надання; строками погашення; іншими умовами надання, користування або погашення.

В ст. 348 того ж кодексу вказано:

1. Банк здійснює контроль за виконанням умов кредитного договору, цільовим використанням, своєчасним і повним погашенням позички в порядку, встановленому законодавством.

2. У разі якщо позичальник не виконує своїх зобов'язань, передбачених кредитним договором, банк має право зупинити подальшу видачу кредиту відповідно до договору [1].

Кількість грошей, що циркулюють в економіці, впливає як на мікро, так і на макроекономічні тенденції. На мікрорівні велика пропозиція вільних і легких грошей означає більше особистих витрат. Фізичні особи також мають простіше отримувати: особисті кредити, авто-кредитування або іпотечні кредити.

На макроекономічному рівні кількість грошей, що циркулюють в економіці, впливає на такі речі, як: валовий внутрішній продукт, загальне зростання, процентні ставки та рівень безробіття. Центральні банки, як правило, контролюють кількість грошей в обігу для досягнення економічних цілей і впливають таким чином на монетарну політику. Звісно центральні банки можуть збільшити обсяг грошей в обігу, просто роздрукувавши їх. Вони можуть надрукувати стільки грошей, скільки є необхідним, але існують наслідки таких дій. Друк великої кількості грошей не впливає на обсяг виробництва або рівень виробництва, гроші у такому випадку стають менш цінними, це може викликати інфляцію [2].

Одним з основних методів, що використовуються центральними банками для контролю за кількістю грошей в економіці, є резервна вимога. Як правило, банки зобов'язують депозитарні установи зберігати певну суму коштів у резерві на суму чистих операційних рахунків. При цьому певна кількість зберігається в резерві, і це не входить в загальний оборот грошей. Коли центральний банк хоче більше грошей, що циркулюють в економіці, це може знизити резервні вимоги. Це означає, що банк може видавати більше грошей. Якщо резервні вимоги збільшаться це означає, що банки мають менше грошей для видачі позик і, таким чином, будуть більш схильними до видачі кредитів в майбутньому.

Законодавчо закріплені не тільки види договорі кредитування, а й види кредитних операцій "стандартна" і "під контролем" не можуть належати пільгові кредити - кредити, надані позичальникам на більш сприятливих умовах, ніж

встановлено внутрішніми документами банку, які визначають його кредитну та облікову політику і відповідають законодавству України. При класифікації кредитних операцій за ступенями ризику і віднесення їх до груп, за якими розраховується резерв за факторингом, наданими зобов'язаннями (аваль), виконаними гарантіями та поручительством, враховується строк погашення заборгованості, а саме:

- «стандартна» (заборгованість, за якою строк погашення чи повернення, передбачений договірними умовами (за векселем), ще не настав, або зобов'язання (у тому числі аваль), строк виконання за якими ще не настав);

- «сумнівна» (заборгованість за факторинговими операціями (за основним боргом або черговим платежем) та за виконаними (сплаченими) банком гарантіями і поручительством);

- «безнадійна» (заборгованість за факторинговими операціями (основним боргом або черговим платежем) та за гарантіями і поручительством (у тому числі авалем), виконаними (сплаченими) банком) [5].

Рогожнікова Н.В. зазначає, що для вирішення проблем та поліпшення стану фінансового ринку України та доцільним було б вжити рішучих заходів щодо зниження рівня доларизації вітчизняної економіки, адже підірив довіри до національної грошової одиниці, а, отже, і до банківської системи, функцій на території нашої країни іноземною валютою [6].

Доларизація є проблемою не тільки на національному рівні, а також знаходить свій прояв й на міжнародному рівні, адже існує досить слабкий контроль уряду над пропозицією грошей, внаслідок чого національна валюта постійно знецінюється, тому агенти не бажають тримати активи в національній валюті та оптимізують свої портфелі активів на користь долара. Таким чином йде процес витіснення національної валюти іноземною, який безпосередньо впливає на відсоток кредитування в країні.

Банк з початку надання кредиту до остаточного його погашення здійснює відповідний контроль за дотриманням вимог кредитного договору, можливим нарахуванням відсотків, цільовим використанням наданих коштів та погашенням заборгованості включно. Банки зобов'язані розробити та затвердити за рішенням відповідного органу банку внутрішньобанківське положення про порядок проведення кредитних операцій та методику проведення оцінки фінансового стану позичальника (контрагента банку). В кожному банку наявне своє положення яке регулює відносини між ним та позичальниками відповідно до вимог законодавства. Методика проведення оцінки фінансового стану позичальника (контрагента банку), яка розроблена банком, є невід'ємним додатком до внутрішньобанківського положення банку про кредитування. В затвердженому положенні визначається: умови кредитування, порядок нарахування відсотків за користування кредитними коштами та погашення заборгованості, права та обов'язки сторін, відповідальність сторін, додаткові умови зміни процентної ставки, банківська таємниця та особливі умови. Згідно цих норм банкові установи здійснюють контроль у межах передбачених цими положеннями та національним законодавством.

Отже, банки наділені колом повноважень, які забезпечують способи та методи контролю за фінансовою діяльністю та укладанням різних видів кредитних договорів, тощо. Контролювання за використанням кредитів, обігом коштів є не правом, а обов'язком банку згідно з чинних норм. Необхідно на державному рівні удосконалити законодавство у сфері фінансів, адже багато чинних норм є застарілими, допомогти в цьому може удосконалення норм згідно з міжнародними нормами інших країн, спадкування таким чином їх практики у сфері регулювання фінансів та бюджетних відносин. Необхідним є також стабілізація економіки та банківської системи загалом, а також контроль за використанням кредитних коштів та рефінансування.

Бібліографічні посилання:

1. Господарський кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144) Редакція від 07.02.2019, підстава - 2473-VIII; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>;
2. [Електронний ресурс]: INVESTOPEDIA ACADEMY: <https://www.investopedia.com/articles/investing/053115/how-central-banks-control-supply-money.asp>;
3. ПОСТАНОВА Правління НБУ «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями». Редакція від 27.12.2018, підстава - v0146500-18;
4. [Електронний ресурс]: <https://www.moneyadviceservice.org.uk/en/articles/how-to-reduce-the-cost-of-personal-loans>.
5. Вовк В.Я., Хмеленко О.В. КРЕДИТУВАННЯ І КОНТРОЛЬ навч.посібник. Київ. Знання. 2008 р. 208 с.
6. Рогожнікова Н.В. Аналіз стану та динаміки кредитної діяльності банків України. Науково-практична конференція Черкаського інституту банківської справи Університету банківської справи НБУ. м. Київ. С.180-183

Коптяєва Анастасія Юріївна

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Аксютіна Анастасія Володимирівна

старший викладач кафедри

цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДОГОВІР КОМЕРЦІЙНОЇ КОНЦЕСІЇ

Робота присвячена характеристиці договору комерційної концесії за сучасним цивільним законодавством України. Одним із нових правових інститутів, якому належить особливе місце в системі права, є договір комерційної концесії. Він укладається з метою створення нових господарюючих комплексів, розширення ринку збуту товарів і послуг під маркою правовласника. Метою даного дослідження є визначення особливостей комерційної концесії, аналіз порядку укладання, змісту та істотних умов договору комерційної концесії.

Відповідно до ст. 1115 ЦК України за договором комерційної концесії одна сторона (правоволоділець) зобов'язана надати другій стороні (користувачеві) за плату право користування комплексом належних цій стороні прав із метою виготовлення та (або) продажу певного виду товарів і (або) надання послуг [1]. Виходячи з положень законодавства розуміємо, що комерційна концесія — це

підприємницька діяльність, яка оформлюється договором з довгострокового ділового співробітництва, у процесі якого компанія (правоволоділець) надає юридичній або фізичній особі (приватному підприємцю або групі підприємців) — (користувачам) за плату право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг [2, с.316]. Варто зазначити, що термін «франчайзинг» є тотожним щойно розтлумаченому поняттю.

У етимологічному аспекті термін «франчайзинг» має англо-американське походження від слова «franchise», яке сформувався завдяки сполученню англійського слова «frank» (франк), та старофранцузького слова «franche» (франш) [3, с. 693].

Перші кроки подібними до франчайзингових, зародилися у часи Середньовіччя. У своєму вже сучасному вигляді франчайзинг виник у Сполучених Штатах Америки, де отримав поширення як ефективний метод збуту товарів у таких галузях, як авто виробництво, виробництво прохолоджувальних напоїв, аптечний бізнес та сфера ресторанів швидкого обслуговування. У період з 1960-80-ті роки в США, франчайзинг почали використовувати такі відомі компанії, як: «Coca-Cola», «McDonald's», «Rexall», «GeneralMotors», «Singer» та багатоінших [4, с. 143-144].

Перші франчайзингові договори в Україні було укладено в 1993 році. Коли було здобуто незалежність у 1991 році українські підприємці, шукаючи нові шляхи розвитку свого бізнесу та прагнучі використати корисний досвід зарубіжних компаній, також почали звертатися до методів франчайзингового бізнесу. Першою компанією, яка почала відкривати франчайзингові магазини в Україні, називають компанію «Арго Трейдинг», яка у 1992 році, використовуючи франчайзинг, відкрила торгові точки під брендами: «Benetton», «Reebok» та «Lee/Wrangler». На початку 2000-х років в Україні вперше почали з'являтися туристичні франчайзингові мережі. У зв'язку з проведенням в Україні фінальної частини Євро – 2012 великим попитом почав користуватися франчайзинг у сфері готельного бізнесу [5].

Укладення договору комерційної концесії переслідує мету отримати однією особою дозвіл на використання об'єктів інтелектуальної власності та комерційного досвіду для успішної реалізації товарів, надання послуг чи виконання робіт і впливати таким чином на розширення ділової репутації іншої особи. З позиції користувача – це можливість використання у підприємницькій діяльності комплексу виключних прав контрагента, а право володільця – створення виробничої, торгової чи збутової ланки в мережі свого бізнесу для просування товарів чи послуг, розширення ринку їх збуту. Таким чином, в укладенні договору комерційної концесії зацікавлені обидві сторони [6, с. 428-429].

Предметом договору комерційної концесії є право на використання трьох складових: 1) об'єктів права інтелектуальної власності (комерційних найменувань, торговельних марок, промислових зразків, винаходів, творів, комерційних таємниць тощо); 2) комерційного досвіду; 3) ділової репутації [7].

Залежно від сфери використання вирізняють такі види договору комерційної концесії (франчайзингу):

- 1) торговий франчайзинг (відкриття торговельною організацією мереж магазинів, які юридично не є її структурними підрозділами, філіями тощо);
- 2) збутовий франчайзинг (побудова єдиної розгалуженої збутової мережі, функціонування якої перебуває під контролем виробника товару);
- 3) франчайзинг у сфері обслуговування та надання послуг (відкриття мережі фірмових готелів, ресторанів, юридичних, консалтингових фірм тощо);
- 4) виробничий франчайзинг (розширення виробництва товарів та просування їх на нові ринки) [8, с. 345].

Строк не є істотною умовою договору комерційної концесії: як правило, такий договір укладається на невизначений або досить тривалий строк (понад 20 років), який здебільшого поновлюється. [1].

Положення щодо можливості укладення договору комерційної концесії на невизначений строк містить як ЦК України (ст. 1126), так і ГК України (ст. 366). Проте воно створює колізію із загальним положенням ч. 3 ст. 180 ГК України, що передбачає необхідність при укладенні господарського договору (в тому числі й договору комерційної концесії) у будь-якому разі погоджувати предмет, ціну та строк його дії [9].

Договір комерційної концесії повинен обов'язково укладатися у письмовій формі. Відповідно до ч. 1 ст. 206 ЦК усно можуть вчинятися правочини, які повністю виконуються сторонами у момент їх вчинення, за винятком правочинів, які підлягають нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації, а також правочинів, для яких недодержання письмової форми має наслідком їх недійсність. Оскільки договір комерційної концесії є довгостроковим, таким, що підлягає обов'язковій реєстрації, а також стосовно форми якого є чіткі вказівки у ч. 1 ст. 1118 ЦК і ст. 367 ГК, у разі недодержання його письмової форми він вважатиметься нікчемним. До речі, за бажанням сторін його можна і посвідчити нотаріально [1,9].

Щодо комерційної концесії законодавство встановлює такі «спеціальні» вимоги – згідно зі ст. 367 ГК договір комерційної концесії повинен бути укладений у вигляді єдиного документа. Недодержання цієї вимоги тягне за собою недійсність договору [9].

Згідно із ч. 2 ст. 1118 ЦК і ч. 2 ст. 367 ГК договір комерційної концесії підлягає державній реєстрації органом, який здійснив державну реєстрацію правоволодільця. Коли правоволодільць зареєстрований в іноземній державі, реєстрація договору комерційної концесії на території України здійснюється органом, який зареєстрував користувача.

Договір комерційної концесії може бути змінений на загальних підставах, а саме відповідно до гл. 53 ЦК України.

Висновки. Резюмуючи вищенаведене, договір комерційної концесії є самостійним видом договору, що має тільки йому властиві ознаки. Предметом договору комерційної концесії є право на використання трьох складових: 1) об'єктів права інтелектуальної власності (комерційних найменувань, торговельних марок, промислових зразків, винаходів, творів, комерційних

таємниць тощо); 2) комерційного досвіду; 3) ділової репутації Якщо громадянин України хоче займатись франчайзингом він повинен знати як вірно оформити договір комерційної концесії, для цього потрібно звернутися до ЦК України та ГК України.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356 (зі змінами та доповненнями станом на 29.10.2019) р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Доліненко Л. О. Цивільне право України: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. О. Доліненко, С. О. Сарновська. — К.: МАУП, 2005. — с. 316
3. Oxford Dictionary of English. - Oxford University Press Print Publication. — 2010. Print, с. 693.
4. Будник К.А. Правове регулювання договору комерційної концесії (франчайзингу) «Наше право». – 2014. – № 3. – С. 140-145.
5. Правове регулювання договору комерційної концесії. Електронна бібліотека юридичної літератури. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/47337/%C1>.
6. Борисова В. І. Цивільне право України: Підручник: У 2 т. Борисова В. І., Баранова Л. М., Жилінконе І. В. та ін.; За заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. - К.: Юрінком Інтер, 2007. – т. 2. – с. 440.
7. Договір Франчайзингу. URL: <http://torgmarka.ua/ua/mainovi-prava/rasporjazhenie-imuschestvennyimi-pravami.html>.
8. Бичкова С. С. Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання: С. С. Бичкова, І. А. Бірюков, В. І. Бобрик та ін.; за заг. ред. С. С. Бичкової. – 3-тєвид., змін. та допов. – К.: Алерта, 2014. – с. 496.
9. Господарський Кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.14 ст. 367. 356 (зі змінами та доповненнями станом на 29.10.2019) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

Корсун Юлія Віталіївна

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Карпенко Роман Валерійович

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПОДАТКОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

На сучасному етапі, що пов'язаний з інтеграційними та глобалізаційними процесами, з'явилися нові виклики (загрози), нові умови, які впливають на конкурентоспроможність національної економіки. Однією з таких визначальних умов є міжнародна податкова конкуренція. Процесів глобалізації, що відбуваються сьогодні, виступають передумовою розвитку сучасного виду міжнародної конкуренції. Саме завдяки процесам глобалізації відбувається підвищення міжнародної мобільності факторів виробництва, що тягне за собою збільшення чутливості інвестицій і бізнесу до оподаткування, і спонукає уряди держав здійснювати лібералізацію податкового законодавства, змінюючи склад, структуру, механізм справляння на своїй території податків для приваблювання іноземних інвестицій. Чіткого єдиного загальноприйнятого визначення міжнародної податкової конкуренції в науковій літературі поки що не існує. Явище податкової конкуренції, зокрема міжнародної податкової конкуренції не раз розглядалось як зарубіжними так і вітчизняними вченими, думки яких щодо визначення сутності цієї категорії дещо відрізняються.

Зокрема, у широкому розумінні міжнародна податкова конкуренція подається як неузгоджене встановлення податків незалежною державою, використання низьких ефективних податкових ставок, зменшення податкового навантаження з метою підвищення підприємницької активності та залучення в країну іноземних інвестицій та приваблення мобільних податкових баз (Р. Тісер, Т. Філд, К. Пінто, Д. Рокас, Дж. Вілсон і Д. Вілдасін) [3]. У вузькому розумінні міжнародна податкова конкуренція визначається, як вплив податкової системи одного державного утворення на податкову систему іншого державного утворення, що базується на можливості платників податків обирати між юрисдикціями з різним рівнем оподаткування та переміщення частини ВВП на іншу територію, вплив податкової політики на розподіл доходів від оподаткування між державними бюджетами.(Т. Гудспід, А. Пузін, Д. Мітчел, ДДж. Вілсон і Д. Вілдасін) [1]. Міжнародна податкова конкуренція – це боротьба між державами або їх об'єднаннями за залучення іноземних інвестицій та перелив мобільних податкових баз, з метою створення привабливого податкового середовища, що сприятиме активізації ділової (підприємницької) активності. Водночас, необхідно розрізняти поняття «конкуренція», «конкурентні переваги» та «конкурентоспроможність». Конкуренція – це процес боротьби між суб'єктами з метою реалізації певного інтересу. Конкурентні переваги – це система конститутивних характеристик соціально-економічного розвитку суб'єкта, які забезпечують не лише високий рівень його конкурентоспроможності, але й позитивно впливають на його спроможність щодо розширеного відтворення та забезпечення економічного розвитку. Конкурентоспроможність – це здатність (рівень, ступінь) суб'єктів витримувати конкуренцію та займати лідерські позиції.

Податкова конкурентоспроможність країни – це здатність (рівень, ступінь) національної податкової системи витримувати міжнародну податкову конкуренцію шляхом створення сприятливого (привабливого) податкового середовища, яке забезпечить суб'єктам можливість підвищувати їх активність і ефективність. У світовій практиці з метою подальшого інформування суб'єктів господарювання про умови ведення бізнесу, податкові умови в тій чи іншій державі та для визначення конкурентних переваг країн створюються відповідні загальновізанні рейтинги, що дають можливість оцінювати інституціональні зміни різних країн. У цьому контексті, положення України оцінюється досить неоднозначно. За результатами найбільш впливових загальних рейтингів, Україна займає далеко не найкращі позиції. Слід зазначити, що ухвалення Податкового кодексу України та спрощення адміністрування обов'язкових платежів через введення електронної звітності дещо зміцнили позиції нашої держави, однак Україна все ще знаходиться в другій половині рейтингових списків.

Як приклад можна навести найбільш авторитетні: Рейтинг глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index), Міжнародний Податковий Індекс конкурентоспроможності (ITCI), рейтинг «Введення бізнесу» (Doing Business), Індекс економічної свободи (Wall Street Journal і Heritage Foundation), Paying Taxes (World Bank Group and PwC) які дають

відповідну оцінку економіки в динаміці одразу за декількома критеріями. Так, зокрема, одним із лідерів у рейтингу глобальної конкурентоспроможності (GCI) 2016-2017 років є Естонія, яка займає 30 місце. Азербайджан знаходиться на 37 місці, Литва посідає 35 місце, Латвія знаходиться на 49 місці, Казахстан посів 53 місце, Грузія – 59, Таджикистан – 77, Вірменія – 79, Молдова – 100. Україна за минулий рік втратила шість позицій та опустилася на 85 місце [4]. У складеному рейтингу ведення бізнесу “Doing Business Report 2017” відповідно до якого Україна опустилась на 1 позицію в порівнянні з попереднім роком та посіла 80 місце. У рейтингу податкових систем Paying Taxes 2017, Україна посіла 84-е місце. Оцінка ефективності та результативності податкової системи є складовою розрахунку Індексу економічної свободи. За цим рейтингом Україна в 2017 році посіла 173 місце серед 187 країн та потрапила до категорії країн з репресивною економікою. Аналіз позиції України у рейтингах привабливості, дає підстави зробити висновок, що основним недоліком податкового законодавства України залишається його нестабільність, складність та суперечливість. Водночас є і окремо позитивні тенденції, що пов’язанні з реформами податкової системи, зокрема, з прийняттям Податкового кодексу України. Проте країна й досі займає одні з найгірших позицій в рейтингах привабливості економік країн світу, це в свою чергу вимагає здійснення подальших наукових досліджень методів та механізмів вдосконалення системи оподаткування в Україні та зміцнення податкової конкурентоспроможності нашої держави.

Зазначені та інші чинники сприяють відпливу капіталу в країни з меншим податковим навантаженням та низькій конкурентоспроможності податкової системи нашої держави. Звісно для сприяння зниження податкового тягаря можливе зниження податків. Але зниження податків може призвести й до протилежного результату – в Україні може виникнути бюджетний дефіцит. На сьогодні значна частина капіталу пере тікає в офшорні зони (за експертною оцінкою понад 170 млрд дол.), як наслідок, сформована додана вартість не нагромаджується в національній економіці, а виводиться до інших країн [2]. Все це вимагає здійснення дієвої податкової реформи, яка повинна розпочинатися з формування податкової культури, зі зміни філософії взаємовідносин між платниками податків та фіскальними органами. Саме у цьому контексті одним з напрямів зміцнення податкової конкурентоспроможності має стати ефективна політика деофшоризації. Деофшоризація (англ. de-offshorization, від слова offshoring) – це комплекс державних заходів, законодавчих ініціатив, що спрямовані на протидію приховування доходів суб’єктів, що формально належать компаніям, які знаходяться в офшорах. Зазначена система заходів щодо деофшоризації покликана: підвищити збирання податків; ускладнити відмивання кримінальних грошей; привести до підвищення прозорості глобального і внутрішнього національного бізнесу; посилити контрольованість бізнесу з боку держав, в яких зареєстровані суб’єкти підприємницької діяльності. Головною умовою дієвої реалізації податкової реформи, яка сприятиме підвищенню рівню податкової конкурентоспроможності, мають стати наступні заходи: забезпечення стабільності інституційно-правової бази системи оподаткування в Україні; значне та реальне спрощення

процедур адміністрування податків; кардинальне зменшення рівня адміністративних бар'єрів; створення дієвої системи податкового контролю, яка обумовить невідворотність покарання за вчинення податкового правопорушення і водночас не обтяжуватиме законослухняних платників податків податковими перевітками; реалізація низки заходів щодо детінізації та дерегуляції економіки України; запобігання корупційним проявам та підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів тощо. Перспективним напрямом для розвитку економіки держави має бути обраний європейський вектор розвитку, що полягає у співпраці з Європейським Союзом у питаннях боротьби з податковим шахрайством, різними видами та формами ухилення від сплати податків тощо.

Бібліографічні посилання:

1. Бозуленко О. Я. Сутність міжнародної податкової конкуренції / О. Я. Бозуленко // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2011. Вип. 3. С. 52-57. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2011_3_11.
2. Варналій З.С. Офшорні зони як виклики та загрози фінансовій безпеці України / З.С. Варналій, Д.Є. Мендрик // Финансовые услуги. 2018. № 2. С.2-6.
3. Цимбалюк І.О. Міжнародна податкова конкуренція: перспективи та реалії / І.О. Цимбалюк // Вісник Приазовського державного технічного університету. – Серія: "Економічні науки": зб. наук. праць. – Маріуполь: ДВНЗ „Призов. держ. техн. університет”, 2012. Вип.24. С. 96-104.
4. Global Competitiveness Index 2017-2018 [Електронний ресурс] / World Economic Forum. –2017. – Режим доступу: <https://widgets.weforum.org/global-competitiveness-report-2017/>

Кравець Роман Іванович

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Карпенко Роман Валерійович

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЗБИТКИ ЯК ФОРМА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ПОСЕРЕДНИЦЬКИХ ДОГОВОРАХ

При дослідженні проблеми відповідальності у посередницькому зобов'язанні, особливої уваги слід приділити такій її формі як відшкодування збитків. Відшкодування збитків є лише однією з форм відповідальності. В науковій літературі ви-діляється п'ять основних форм: відшкодування збитків, відшкодування моральної шкоди, сплату неустойки, втрату завдатку і виплату компенсації (разового грошо-вого стягнення замість відшкодування збитків) [1. с. 11-12].

Під збитками розуміють негативні наслідки майнового характеру потерпі-лого, які настали внаслідок неправомірної поведінки правопорушника. Усталеним у науці цивільного права є трактування збитків як грошового виразу май-нової шкоди [2; 3, с. 125]. Згідно ч. 2 ст. 224 ГК України під збитками розумі-ються витрати, зроблені управненою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також недержані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання, або додержання правил здійснення госпо-дарської діяльності другою стороною. Ч. 2 ст. 22 ЦК України передбачено два види збитків: витрати, понесені

кредитором, втрата, пошкодження або недостача майна (позитивна шкода) та неодержання кредитором доходів, які він мавби одержати, якби зобов'язання було належно виконане боржником (упущена вигода). Подібна диференціація збитків на прямі і непрямі (похідні) поширена й у німецькій цивілістиці [4, с. 46]. Збитки становлять вартість матеріального блага, існування якого припинено, вартість матеріального блага, яке неодмінно буде втрачено, вартість втраченої матеріальним благом цінності, вартість матеріального блага, можливість набуття якого втрачена, та вартість інших втрачених майнових благ, що охоплюються визначенням шкоди [5, с. 15]. Ця форма цивільної відповідальності є універсальною, оскільки застосовується у будь-яких випадках порушення цивільних прав, у той час, коли інші форми відповідальності застосовуються тільки у випадках встановлених договором або законом [6, с. 279]. Упущена вигода як другий вид збитків – це доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене [7, с. 198]. Відповідно до п. 1 ст. 7.4.2 Принципів міжнародних комерційних договорів УНІДРУА потерпіла сторона має право на повну компенсацію шкоди, яка виникла в результаті невиконання. Така шкода включає будь-які понесені стороною втрати та всяку вигоду, якої вона позбулася, включаючи будь-яку вигоду потерпілої сторони, отриману нею в результаті того, що вона уникла витрат чи шкоди [8, с. 260].

До витрат, понесених кредитором у посередницьких договорах слід віднести витрати, зроблені у зв'язку із виконанням послуги: суми витрат, зроблених посередником на оренду складу, оплату послуг навантаження чи розвантаження продукції, розмитнення, зберігання, вартість втраченого майна, а також суми, на які знизилась вартість майна у результаті його пошкодження.

Збитки у вигляді втрати, пошкодження, псування або недостачі характерні для договорів, у яких наявний матеріальний об'єкт і пов'язаний із відносинами власності, в тому числі посередницьких. Мова йде про той випадок, коли надання послуги посередником, пов'язане із володінням та користуванням майном установника посередництвом у зв'язку із його передачею для реалізації чи придбання за дорученням, а також наданням у користування посереднику предметів для виконання посередницької послуги. Наприклад, обов'язок довірителя забезпечити повіреного засобами, необхідними для виконання доручення (ст. 1007 ЦК). У посередницьких договорах за втрату або пошкодження згаданих речей застосовуються механізми договірної відповідальності, що виходять за межі їхнього предмету. Так, згідно ст. 1021 ЦК комісіонер відповідає перед комітентом за втрату, недостачу або пошкодження майна на загальних підставах. Таку ж відповідальність за аналогією несе і повірений за договором доручення, якщо його юридичні дії пов'язані із придбанням для нього майна або одержанням його для реалізації. За договором управління майном, управитель відповідає за завдані збитки, якщо не доведе, що вони виникли внаслідок непереборної сили, винних дій установника управління або вигодонабувача (ч. 1 ст. 1043 ЦК). Із врахуванням специфіки предмету цього договору управитель несе субсидіарну відповідальність за борги, що виникли у зв'язку із здійсненням

управління або в результаті вчинення правочинів із перевищенням повноважень чи встановлених обмежень (ч. 2 ст. 1043 ЦК). Виходячи із цього, на нашу думку, у договорі доручення та комісії для повіреного (посередника) необхідно встановити підвищену відповідальність, що більше б дисциплінувало на спонукало діяти у матеріальних інтересах своїх довірителів.

Вважаємо, слід доповнити ст. 1004 ЦК частиною 3 та викласти її у наступній редакції: «Повірений, який вчинив дії, відступивши від змісту доручення, коли цього не вимагали інтереси довірителя, відповідає за збитки, за умови, коли не доведе, що вони виникли внаслідок непереборної сили або винних дій довірителя, якщо інше не передбачено договором». Також доцільно доповнити ст. 1014 ЦК частиною 3 наступного змісту: «Комісіонер, який вчинив правочини на умовах невігідних для комітента та всупереч його вказівкам, звичаям ділового обороту або вимогам, що зазвичай ставляться, відповідає за збитки, якщо не доведе, що вони виникли внаслідок непереборної сили або винних дій довірителя, якщо інше не передбачено договором».

Бібліографічні посилання:

1. Верховець А.А. Цивільно-правова відповідальність за порушення договору: А.А. Верховець / Автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. – Київ, 2010. – 20 с.
2. Баранова Л.М. Відшкодування збитків як спосіб захисту цивільних прав / Л.М. Баранова // Теорія і практика правознавства. Електронне наукове фахове видання Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2011. – №1. – Режим доступу: http://nauka.nulau.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=
3. Балюк О.Ю. Шкода як умова настання цивільно-правової відповідальності при її заподіянні об'єктам навколишнього природного середовища / О.Ю. Балюк // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – № 67-69. – 2005. – С. 125-127.
4. Кикоть О.О. Відшкодування збитків у господарських правовідносинах за законодавством країн Європи / О.О. Кикоть // Адвокат. – 2013 – №1 (148). – С. 45-48.
5. Янчук А.В. Відшкодування збитків як спосіб захисту цивільних прав та інтересів: А.В. Янчук / Автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. – Київ, 2011. – 20 с.
6. Васильєва В.А. Цивільно-правове регулювання діяльності з надання посередницьких послуг / В.А. Васильєва. Монографія. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаніка, 2006. – 416 с/.
7. Митрофанов І.І., Гайкова Т.В. «Шкода» та «збитки»: співвідношення понять / І.І. Митрофанов, Т.В. Гайкова // Вісник КрНУ ім. Михайла Остроградського. Випуск №3/2012 (74). – С.196-200.
8. Принципы международных коммерческих договоров УНИДРУА 2004. [Пер. с англ. А.С. Комарова]. – М.: Статут, 2006. – 382 с.

Кравченко Віталій Дмитрович

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Карпенко Роман Валерійович

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СОЦІАЛЬНА ЗНАЧИМІСТЬ ОХОРОНИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Державна політика в галузі охорони праці спрямована на створення належних, безпечних і здорових умов праці, запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням. Забезпечення гідних і безпечних умов праці

передбачено в Національній доповіді Уряду України «Цілі сталого розвитку: Україна», де визначено показники досягнення цілей сталого національного розвитку до 2030 року з урахуванням глобальних орієнтирів і принципів та суспільної думки щодо майбутнього країни. Одна із цілей – гідна праця та економічне зростання - сприяти забезпеченню надійних та безпечних умов праці для всіх працюючих, зокрема шляхом застосування інноваційних технологій у сфері охорони праці та промислової безпеки [1]. Положення щодо реалізації конституційного права працівників на охорону їх життя і здоров'я у процесі трудової діяльності, на належні, безпечні і здорові умови праці визначає Закон України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 № 2694 –ХІІ зі змінами та доповненнями № 2249-VIII від 19.12.2017. Його дія поширюється на всіх юридичних та фізичних осіб, що відповідно до законодавства використовують найману працю, та на всіх працюючих. Крім того, законодавство про охорону праці включає також Кодекс законів про працю України, Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів.

Охорона праці є основним заходом профілактики та запобігання виробничому травматизму й професійній захворюваності. Наслідки травматизму і професійних захворювань можуть бути:- соціальні - втрата здоров'я, життя людини, зниження темпів розвитку виробництва; - економічні - зниження продуктивності праці, матеріальні збитки, витрати, пов'язані з оплатою тимчасової непрацездатності, компенсацій за важкі та шкідливі умови праці; штрафні санкції тощо.

Згідно Публічного звіту Голови Державної служби України з питань праці за підсумками 2017 року [2]:- нещасні випадки пов'язані з виробництвом (2016р. – 4428 осіб, з них 400 осіб смертельні; 2017р. – 4313 осіб, з них 366 осіб смертельні);- найбільш травмонезбезпечні професії: на транспорті -101 особа; будівельники – 38 осіб; працівники агропромислового комплексу – 34 особи; керівники – 34 особи; слюсарі – 26 осіб; шахтарі – 23 особи;- основні види подій виробничого травматизму: ураження електричним струмом – 26 осіб; падіння потерпілих – 54 особи; падіння, обрушення, обвалення предметів, матеріалів, пород, ґрунту – 69 осіб; від вибуху – 18 осіб; дорожньо – транспортні пригоди та наїзди транспортного засобу – 130 осіб; дія предметів та деталей, що рухаються, розлітаються та обертаються – 35 осіб.

Аналіз цих даних підтверджує як соціальні, так і економічні наслідки травматизму. Основним документом, що регулює відносини між власниками підприємства (уповноваженими ними органами) і найманими працівниками, є колективний договір, де обов'язково один з розділів має встановлювати взаємні зобов'язання сторін щодо регулювання умов і охорони праці на підприємстві. Стаття 20 Закону України «Про охорону праці» зазначає «У колективному договорі, угоді сторони передбачають забезпечення працівникам соціальних гарантій у галузі охорони праці на рівні, не нижчому за передбачений законодавством, їх обов'язки, а також комплексні заходи щодо досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища,

підвищення існуючого рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму, професійного захворювання, аваріям і пожежам, визначають обсяги та джерела фінансування зазначених заходів»[3]. Кожним трудовим договором передбачаються зобов'язання роботодавця щодо забезпечення найманих працівників безпечними умовами праці. Витрати на охорону праці на підприємстві згідно зі ст. 19 Закону «Про охорону праці» повинні становити не менше 0,5% від фонду оплати праці за попередній рік, а за невиконання законодавства про охорону праці до підприємства можуть бути застосовані санкції аж до заборони його експлуатації.

Для того щоб не поставити під загрозу існування підприємства, роботодавцю необхідно [3]:- створити службу охорони праці (або призначити уповноважену особу);- розробити та затвердити на підприємстві положення, інструкції та інші нормативні акти з охорони праці;- організувати проведення інструктажів з питань охорони праці;- організувати проведення попереднього (при прийнятті на роботу) та періодичних (протягом трудової діяльності) медоглядів працівників за власні кошти;- забезпечити працівників засобами індивідуального захисту, милом, молоком, солоною водою та інше;- провести атестацію робочих місць;- організувати розслідування та вести облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій.

Дотримання роботодавцем всіх цих вимог охорони праці дасть можливість забезпечити найманих працівників безпечними умовами праці і таким чином зменшити травматизм та професійні захворювання. Як свідчать дані Публічного звіту Голови Державної служби України з питань праці за підсумками 2017 року [2], перевірені 21585 суб'єктів господарювання, 43999 виробничих об'єктів. За результатами перевірки виявлено 338553 порушення законодавства з охорони праці, усунуто 281277 порушень. Передано до органів прокуратури 33 матеріали перевірок, притягнуто до відповідальності 17229 працівників. На жаль цифри розповідають про недотримання роботодавцями законодавства щодо охорони праці, незважаючи на великі штрафні санкції (ст. 186-6, 41 Кодексу про адміністративні правопорушення; ст.265 Кодексу законів про працю). Покращення умов і охорони праці призводить до зменшення кількості виробничих травм, загальної і професійної захворюваності; до скорочення чисельності працівників, що працюють в умовах, які не відповідають санітарно - гігієнічним нормам; зменшення кількості випадків виходу на пенсію за інвалідністю внаслідок травматизму чи професійної захворюваності; скорочення плинності кадрів через незадовільні умови праці тощо.

Таким чином, соціальна значимість охорони праці полягає в сприянні росту ефективності виробництва шляхом безперервного вдосконалення і поліпшення умов праці, підвищення їх безпеки, зниження виробничого травматизму і професійних захворювань, гарантує зростання продуктивності праці, збереження трудових ресурсів і збільшення сукупного національного продукту. Наряду з тим охорона праці має і велике економічне значення як для держави в цілому так і для конкретного підприємства чи працівника та його родини, та визначається ефективністю заходів з покращення умов і підвищення безпеки праці, і є економічним виразом соціальної значимості охорони праці, яка оцінюється за

результатами отриманими при зміні соціальних показників шляхом впровадження заходів з покращення умов праці. Отже, центральним об'єктом економіки держави повинна стати людина. Безпечна праця та отримувана за неї гідна заробітна плата мають задовольнити усі потреби людини з досягнення належних показників якості життя, добробуту і благополуччя.

Бібліографічні посилання:

1. «Цілі сталого розвитку: Україна», національна доповідь 2017, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України// [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf.
2. Публічний звіт Голови Державної служби України з питань праці за підсумками 2017 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dsp.gov.ua/pidsumky-diialnosti-derzhavnoi-sluzhby-ukrainy-z-pytan-pratsi-za-2017-rik/>.
3. «Про охорону праці», Закон України від 14 жовтня 1992 № 2694 –ХІІ зі змінами та доповненнями № 2249-VIII від 19.12.2017

Кузюк Юлія Ігорівна

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Карпенко Роман Валерійович

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЗАХИСТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

Інтелектуальна власність є складним аспектом суспільних відносин, та з часом їй надають все більшого значення в сучасному світі. Це може виявлятися на всіх рівнях суспільних відносин: 1) на державному рівні; 2) у відносинах між суб'єктами економічної діяльності; 3) а також для кожної людини в окремоті.

Можна говорити про сьогоденні умови формування нового устрою – меритократії, за якою соціальне становище людини здебільшого зумовлюється її інтелектуальним потенціалом та здатністю генерувати нові знання. Захист інтелектуальної власності в даному аспекті на нашу думку повинен розвиватися одночасно із розвитком самої галузі. Загальною проблемою в Україні є недосконалість правових механізмів захисту прав інтелектуальної власності. Український ринок переповнений товарами, що реалізуються з порушенням цих прав, зокрема прав на знаки для товарів і послуг, а також авторських та суміжних прав. Тому створення ефективної системи захисту прав інтелектуальної власності сприятиме залученню до економіки України іноземних інвестицій та стане стимулом для створення національної інтелектуальної власності, оскільки розвиток законодавства щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності є однією з вимог ГАТТ/СОТ та Угоди про партнерство і співробітництво з ЄС.

Варто зазначити, що захист інтелектуальної власності для багатьох країн світу є одним із пріоритетних напрямків державної політики. На думку Ромат Т. Є., головними причинами необхідності захисту прав інтелектуальної власності на державному рівні є: 1) сприяння інноваційному розвитку держави, що є передумовою економічного зростання; 2) сприяння розвитку творчого потенціалу суспільства [1, с. 106].

Так, управління захистом інтелектуальної власності має розвиватися в таких двох основних напрямках: 1. Створення організаційно-правової бази захисту інтелектуальної власності, що передбачає створення та організаційну оптимізацію відповідної інфраструктури державних органів у сфері захисту інтелектуальної власності. Важливе значення координаційних зв'язків між цими органами в даному аспекті, розмежування повноважень між органами з метою уникнення їх дублювання. 2. Налагодження функціонування державних органів захисту інтелектуальної власності. Інфраструктура має відповідати існуючим відносинам інтелектуальної власності та давати суб'єктам інтелектуальної власності можливості для захисту своїх прав [2, с. 12].

Захист права інтелектуальної власності на результати інтелектуальної діяльності Цивільний кодекс України присвячує ст. 432, яка проголошує, що кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності відповідно до ст. 16 цього кодексу. Державне управління у сфері захисту інтелектуальної власності визначається як сукупність механізмів державного управління, які спрямовані на запобігання, покарання та виявлення порушень нематеріальних і матеріальних прав суб'єктів інтелектуальної власності на результати їх творчої, наукової та інноваційної діяльності, які реалізуються органами державної влади.

Отже, захист здобуває особливо великого значення, так як у зв'язку зі швидким розвитком технологій, з'явилася можливість порушення прав у таких обсягах, що були неможливі раніше. Тому без належної правоохоронної інфраструктури захист інтелектуальної власності не може бути ефективним.

Бібліографічні посилання:

1. Ромат Т. Є. Захист інтелектуальної власності як об'єкт державного управління // Держава та регіони, Серія: Державне управління. – 2011. № 1., – С.106 – 109.
2. Чепеленко А. М. Особливості захисту інтелектуальної власності в країнах Європи // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2010. – №4. – С. 12 – 14.

Ліпська Ева Олександрівна
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Карпенко Роман Валерійович
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Питання про договори в сільському господарстві є одним зі спірних і проблемних у науці аграрного права, але в будь-якому разі слід мати на увазі, що аграрно-правові договори є предметом саме аграрного права. При цьому, як вважають науковці, у законодавстві важливо повно відобразити специфіку сільськогосподарського виробництва та сільськогосподарських договорів.

Специфіка договірних відносин у цій галузі виявляється в кожному структурному елементі договору (предмет, сторони тощо). Світовий досвід доводить, що сільське господарство без державного регулювання, спеціально орієнтованого на захист його майнових інтересів, без створення системи підтримки не може ефективно функціонувати, оскільки воно є галуззю з підвищеним виробничо-господарським ризиком. Виробничий процес у ньому навіть в умовах найвищого рівня науково-технічного та сервісного забезпечення контролюється людиною не повністю. Державне регулювання має бути орієнтовано також на охорону земель від надмірної експлуатації, стримування перевиробництва з одночасним збереженням відповідного рівня життя того, хто працює в сільському господарстві. У розвинутих країнах важливість створення "привілейованого" стану сільського господарства усвідомлена суспільством, визнана теоретично, реалізована в законодавстві та здійснюється на практиці. Перерозподіл національного доходу для підтримування аграрного сектора є певним навантаженням для населення, але в кінцевому підсумку від стимулювання сільського господарства матиме вигоди й споживач.

У розвинутих країнах важливість створення "привілейованого" стану сільського господарства усвідомлена суспільством, визнана теоретично, реалізована в законодавстві та здійснюється на практиці. Перерозподіл національного доходу для підтримування аграрного сектора є певним навантаженням для населення, але в кінцевому підсумку від стимулювання сільського господарства матиме вигоди й споживач. Такий "привілейований" стан сільського господарства спричинив впровадження політики аграрного протекціонізму. Вона здійснюється у вигляді системи державних заходів, спрямованих на стимулювання національного сільського господарства та захист національного ринку від імпорту. Концептуальною основою державної підтримки сільського господарства є визнання його стану хронічно невиконаним у системі товарних зв'язків в економіці. За радянських часів сільське господарство було, можна сказати, донором промисловості та міста. Його внесок у національний дохід на 1990 р. майже вдвічі перевищував державні вкладення в нього. Необхідність системи підтримування сільського господарства держана політика ігнорувала. Останніми десятиріччями окремі елементи концепції такого підтримування сільського господарства дістала своє відображення в законодавстві. Першим кроком до створення режиму сприяння агрокомплексу в Україні став Закон України від 17 жовтня 1990 р. "Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві України" (в редакції Закону від 15 травня 1992 р.), яким визначаються умови, зміст і межі пріоритетності розвитку соціальної сфери села та агропромислового комплексу в структурі народного господарства. Вищезазначене гідтверджую тезу, що галузь сільського господарства є важливою серед інших. Питання національної безпеки зобов'язують державу створити особливі умови розвитку цієї сфери, що має позначитися на її правовому регулюванні. За умови забезпечення реалізації свободи обрання форм господарювання на землі це має обмежити, а в окремих випадках виключити

можливість безмежної дії ринкових механізмів та свобод, зокрема щодо забезпечення свободи договорів у сільському господарстві.

Останнім часом поширилась думка, що сільське господарство природно перейде до ринку на основі вільного встановлення цін на власну продукцію. Світовий досвід доводить інше: ринкові механізми недостатні для ефективного функціонування агрокомплексу, що потребує протекціонізму, захисту від мінливості та стихій ринку. Без цього сільське господарство не може обійтись через фактичну нерівність у взаєминах із промисловими, фінансовими та торговельними партнерами. У жодній із розвинутих країн не відмовились від закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію, в яких враховується певний рівень витрат фермера.

Тому, кажучи про предмет аграрно-правового регулювання договірних відносин, слід зробити застереження. Аграрне право не визначає загальні положення про договори, правочини; всі аграрно-правові договори підпорядковуються загальним правилам цивільного законодавства. Аграрне право визначає особливості їх правового регулювання. Враховуючи, що аграрне право є галуззю комплексною, яка містить норми як приватного, так і публічного права, законодавець, конструюючи її механізми, зобов'язаний в її рамках знайти "золоту середину" — взяти до уваги як індивідуальні інтереси, так і колективні, тобто національні інтереси всієї України щодо забезпечення національної безпеки.

Оскільки Конституцією України закріплено як загальний принцип — невтручання в сферу господарювання, аграрне законодавство має встановити принципи та засади особливостей державно-правового регулювання відносин у галузі сільського господарства. Водночас, одним із пріоритетних напрямів державної політики аграрного протекціонізму має бути турбота про селянина. На сьогодні українське законодавство не має загальних засад регулювання державою відносин у сфері економіки в цілому і сільському господарстві зокрема, але такі події, як зернова криза, що охопила Україну 2003 р., примусять українських законодавців та урядовців переглянути свої підходи до державного управління цією галуззю, припинити розглядати селянина виключно як на платника податків та постачальника продовольства; тим більше, що за усіх часів сільське населення було та є генофондом нації. Криза, що охопила сільське господарство у зв'язку з неефективністю існуючих форм господарювання на селі, породила оману про те, що проста зміна цих форм господарювання автоматично дозволить подолати всі кризові явища. Реформування форм господарювання на селі дасть змогу створити лише передумови до аграрної реформи. Це означає, що земельна реформа є першим, скоріше підготовчим етапом дальшої аграрної реформи. А ця реформа вимагатиме величезних інвестицій. Сільському господарству потрібне насіння нових, більш продуктивних рослин, нові технології у сфері агрономії, нова техніка, і, нарешті, нові технології у сфері організації його управління (менеджменту). Мінімальні передумови цих бажаних перетворень, найближчими роками має створити Українська держава. При цьому необхідно враховувати, що суб'єктам нових форм господарювання на селі бракує як сучасних економічних, так і правових знань, що також негативно

позначається на ефективності галузі загалом. І договори в сільському господарстві є тим правовим інструментом, за допомогою кваліфікованого використання якого на селі можуть відбутися зазначені перетворення.

Бібліографічні посилання:

1. Аграрне право України: Підручник / За ред. О.О. Погрібного. – К.: Істина, 2016. – 448 с.
2. Гуревський В.К. Державне регулювання сільського господарства Київ., Істина, 2017. С. 148.
3. Статівка А.М. Аграрне право та законодавство України: теоретичні проблеми. Харків., 2018. С. 25.

Макогон Любов Станіславівна,
здобувач вищої освіти
Університету митної справи та фінансів
Науковий керівник: Свистун Лариса Яківна
доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права
Університету митної справи та фінансів

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

Благодійна діяльність є важливим елементом суспільних відносин, спрямованих на допомогу найбільш вразливим верствам населення, навколишньому середовищу, культурній спадщині. У зв'язку з цим створення інститутів, що регулюють ці відносини, чітко і найбільш повне їх відображення в законодавстві дозволяє знизити трансакційні витрати суспільства на їх здійснення і контроль, а також збільшити соціально-економічний ефект від такого складного і неоднозначного явища як благодійність [1, с. 245].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», благодійна організація є юридичною особою приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах, визначених цим Законом, як основну мету її діяльності. Метою благодійних організацій не може бути одержання і розподіл прибутку серед засновників, членів органів управління, інших пов'язаних з ними осіб, а також серед працівників таких організацій [2].

Законодавством введені чіткі критерії поділу благодійних організацій на благодійний фонд, благодійну організацію і благодійне товариство. До таких критеріїв належать порядок управління організацією і обов'язок по внесенню вкладів, що дозволяють особам, які бажають здійснювати благодійну діяльність, вибрати оптимальний варіант, відповідний їхнім бажанням і вимогам управління і майнової участі.

Зокрема, благодійне товариство повинно створюватися не менш ніж двома засновниками. Благодійний фонд і благодійна установа - одним або двома засновниками. При цьому особливістю благодійного фонду є те, що його учасники не зобов'язані передавати йому будь-які активи для досягнення цілей благодійної діяльності, а благодійна установа, навпаки, створюється за рахунок активів, які передаються одним або декількома засновниками для досягнення благодійних цілей за рахунок цих активів і/або доходів від них.

Засновниками благодійних організацій можуть бути дієздатні фізичні та юридичні особи.

У якості засновників благодійної організації не можуть виступати органи державної влади та місцевого самоврядування, а також інші юридичні особи публічного права.

Однією з основних властивостей благодійних організацій є самоорганізація. Тобто, створення організації відбувається за ініціативою громадян, а не державних органів. Зазвичай, благодійні організації не характеризуються масовістю, а статутні цілі охоплюють коло певних конкретних проблем. Діяльність бюджетних організацій не має комерційного характеру, а їх бюджет здебільшого складається з внесків членів організацій, пожертвувань та інших джерел. На противагу урядовим установам, благодійні організації здійснюють свою діяльність на добровільних засадах. Їх базовим принципом, що закріплюється у Статуті організації, є заборона займатися господарською та підприємницькою діяльністю.

Крім того, сучасна благодійна діяльність вибудовується на основі довірчих відносин. Наразі всі благодійні пожертви розглядаються як поворотна благодійна допомога. Так, якщо раніше будь-яка фізична або юридична особа, перевівши кошти на рахунок благодійної організації, не могла їх повернути, навіть якщо вони використовувалися не за призначенням, тепер всі благодійні кошти офіційно є підконтрольними і підзвітними. І якщо їх цільове використання не відбулося, благодійник має право забрати їх. Ця парадигма є вагомим кроком для попередження фінансових зловживань в секторі благодійності.

Таким чином, сучасне законодавство України формує широкі можливості для створення благодійних організацій та здійснення ними діяльності з метою задоволення інтересів осіб, які потребують допомоги, поліпшення стану довкілля, а також збереження культурної спадщини від руйнування і забуття. Благодійність дозволяє суспільству обслуговувати свої інтереси безпосередньо, без посередництва держави, забезпечуючи перерозподіл доходів від найбільш заможних до найбільш нужденних громадянам найкоротшим шляхом і в найкоротші терміни.

Бібліографічні посилання:

1. Пискунова Е. С., Канивец Е. П. Благотворительная деятельность в Украине: институциональные аспекты функционирования. Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету. Том 2. Донецьк: ДонНУ, 2014. Ст. 365.
2. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 5 липня 2012 року № 5073-VI – ВР. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 25. Ст. 252.

Мікрух Ксенія Євгеніївна
Сухорукова Юлія Леонідівна
здобувачі вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Іванова Марина Іллівна
д.е.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРАКТИКА СУДУ ЄС ЩОДО СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА ПРАВА ЄС

Право Європейського Союзу – унікальний світовий феномен.

В процесі інтеграції країн до Європейського Союзу одним з важливих питань є співвідношення права європейського союзу з міжнародним правом. Дане питання є доволі актуальним враховуючи унікальну природу права Європейського Союзу та можливість виникнення колізій при його співвідношенні з міжнародним.

У Європейському Союзі Суду ЄС відведена фундаментальна роль щодо одноманітного застосування та тлумачення права ЄС задля розвитку європейській інтеграції та правової системи. Через те, що установчі договори детально не регламентують співвідношення європейського правопорядку із міжнародним, саме Суд ЄС вирішував цю проблему у своїй правозастосовній практиці. В сучасному світі в багатьох країнах міжнародне та національне право співіснують як окремі правові системи, що певним чином взаємодіють та проникають одна в одну.

Право ЄС являє собою специфічний правопорядок, правову систему, що склалась на стику міжнародного та національного права держав-членів Європейського Союзу. Крім того право ЄС є динамічною наднаціональною правовою системою, що постійно самовдосконалюється та знаходиться в стані безперервного саморозвитку.

З перебігом часу система права ЄС набуває все більше специфічних, унікальних рис, що не притаманні міжнародному або національному праву. Отже, право ЄС являє собою автономну систему права, але при цьому в складній структурі правових норм ЄС діють норми міжнародного права. Наприклад, норми установчих договорів ЄС, про приєднання інших країн до ЄС, договори, що укладаються ЄС з іншими суб'єктами міжнародного права. Також в правовій системі ЄС існують норми, що закріплюються в нормативно-правових актах Євросоюзу та за своєю природою відрізняються від актів міжнародних організацій. Таким чином природній зв'язок права ЄС та міжнародного права становлять базу правової системи Європейського Союзу, але при їх взаємодії можуть виникати певні конфлікти, колізії.

В установчих договорах ЄС не має окремих чітко сформульованих положень які би прямо і безальтернативно регламентували питання співвідношення права ЄС та міжнародного права, як, наприклад, такі питання закріплюються в конституціях різних країн. Але говорити про те, що таких норм

не існує звісно не можливо. Дані норми виявляються шляхом аналізу установчих договорів ЄС та практики Суду ЄС.

Так в ч.5 ст. 3 договору про Європейський Союз зазначається, що ЄС повинен сприяти неухильному дотриманню та розвитку міжнародного права, особливо дотриманню принципів Статуту ООН. Отже дійсно дана стаття закріплює вимогу щодо дотримання норм міжнародного права, але формально жодна зі статей установчих договорів не розкриває питання про ієрархію міжнародного права та інтеграційного права.

Прикладами визнання та застосування норм міжнародного права може бути справа 2/70 *Commission v. Council* (1970). В ній Суду ЄС визнав міжнародну правосуб'єктність за співтовариством, а отже й необхідність дотримання норм міжнародного права. Але необхідно підкреслити, що в першу чергу в даному випадку маються на увазі міжнародні норми універсального характеру. В справі 104/81 *Kupferberg* (1982) було вказано, що для обґрунтування недійсності міжнародних угод, укладених з ЄС, необхідно посилатись на положення права міжнародних договорів. Це також підтверджує факт застосування та дотримання Європейським Союзом положень міжнародного права. Розглядаючи справу 43/75 *Defrenne* (1976) Суду ЄС дав тлумачення принципу рівної оплати праці чоловіків та жінок використовуючи конвенцію Міжнародної організації праці, що також є доказом поваги та виконання Євросоюзом та державами-членами ЄС зобов'язань за міжнародними договорами.

Також опосередковано пріоритет установчих договорів Європейського Союзу закріплюється в ст. 351 Договору про функціонування ЄС. Положеннями даної статті встановлено, що у разі невідповідності міжнародних угод, укладених країнами ЄС до їх приєднання до Європейського Союзу, установчим договорам ЄС дані держави повинні вжити всіх необхідних кроків для усунення невідповідностей. Аналіз практики застосування даної статті свідчить про те, що суд віддає перевагу захисту права ЄС. В теорії навіть почав формуватись новий погляд на укладення країнами, що є частиною ЄС.

Суд ЄС підкреслив, що міжнародні угоди не можуть впливати на перерозподіл повноважень, які закріплені в установчих договорах ЄС або на автономію правової системи ЄС, а отже зобов'язання, накладені міжнародними угодами, не можуть бути важливішими, ніж конституційні принципи установчих договорів ЄС. У той же час Суд ЄС визнає, що право ЄС має поважати міжнародне право, а всі заходи ЄС мають тлумачитися в світлі міжнародного права, а також з особливою увагою ставитися до застосування резолюцій ООН на основі Глави VII Статуту ООН, але це жодним чином не впливає на те, що міжнародне право – це паралельна система, яка не може змінювати юридичну силу та примат фундаментальних принципів права ЄС. Тому Суд ЄС зазначив, що навіть якщо норми, які встановлені Резолюцією Ради Безпеки ООН могли б бути класифіковані як частина норм права ЄС, то їх становище було б вищим, ніж у вторинного права ЄС, але нижчим, ніж установчі договори Союзу та загальні принципи права ЄС, які включають у себе фундаментальні права.

У зв'язку з цим хотілося б зазначити, що поняття «загальні принципи права ЄС» – поняття, яке самостійно розробив Суд ЄС. Воно включає в себе досить

великий масив норм, який є спільним для конституційних традицій усіх держав-членів ЄС, міжнародних угод щодо захисту прав людини та ЄКПЛ. Цю категорію норм Суд завжди ставив у главі ієрархіє норм. Суд ЄС зайняв позицію, яка полягає в тому, що ціллю ЄС є захист цінностей свого власного конституційного ладу, включаючи європейські стандарти захисту прав людини, незалежно від того чи це призведе до опосередкованої відмови виконувати вказівки Ради Безпеки ООН.

Рішення Суду ЄС не призвело до того, що ООН призвала ЄС до відповідальності за невиконання положень Резолюції Ради Безпеки, а призвело до того, що Рада Безпеки прийняла нову Резолюцію, яка враховувала пробіли щодо прав людини, на які вказав Суд ЄС, та встановила, що переліки підозрюваних у зв'язках з тероризмом осіб та організацій мають бути в публічному доступі в кожній державі, а також суб'єкти, що зазначені у цих переліках, мають персонально повідомлятися про це. Крім того, Комітет по санкціях ООН.

Сучасна система міжнародного права має аргументувати свої підозри щодо участі осіб та організацій у терористичній діяльності. Таким чином, відданість Суду ЄС захисту прав людини здійснила вплив і на міжнародне право, і на правотворчу діяльність ООН. Суд ЄС підтримав плюаралістичну концепцію міжнародного правопорядку, розрізняючи окремо європейське право та окремо міжнародне право та виділяючи в кожній цій системі власну ієрархію норм. Суд ЄС змалював таку картину світового режиму, в якій існують горизонтальні, неієрархічні, відмежовані правопорядки. Компетенція ЄС не поширюється на перегляд норм паралельного правопорядку, але може стосуватися власних правових засобів, які імплементують ці норми.

Цим рішенням Суд ЄС продовжив свою кропітку працю щодо встановлення концепції автономного правопорядку ЄС. Прийнявши у 1963 р. основоположне рішення по справі *Van Gend en Loos*, Суд ЄС зазначив: «Співтовариство представляє собою новий міжнародний правопорядок, на користь якого держави обмежили свої суверенні права в деяких сферах та суб'єктами котрого є не тільки держави-члени, але і їх громадяни» [1]. Тобто спочатку Суд визначив тоді ще право Співтовариства як новий правопорядок, але міжнародний. У подальшому, при поглибленні інтеграції, Суд почав розвивати концепцію все більшої автономності цього правопорядку від міжнародного, так би мовити, розвивати його природу *sui generis*. Так вже у 1964 р. у рішенні по справі *Costa v. E.N.E.L.* Суд зазначив: «На відміну від міжнародних договорів Договір про ЄЕС створив свій власний правопорядок, який після вступу в силу Договору став інтегральною частиною правових систем держав-членів...». Таким чином практика Суду ЄС підкреслює унікальність природи інтеграційного права та його відокремленість від міжнародного та національного права. Суд постійно констатує, що установчі договори є конституційною хартією ЄС, заснованою на верховенстві права, або ще більше – внутрішньою конституцією Союзу.

Поряд з тим, що вище проаналізовані рішення судів ЄС укріпили автономію правопорядку ЄС слід задуматися над тим, що вони ставлять під загрозу наріжні камені міжнародного правопорядку безперечне виконання резолюцій Ради

Безпеки ООН. Рішення майже визнають за суб'єктами міжнародного права повноваження по оцінці цих резолюцій та вирішенню того чи виконувати їх чи ні. Тож, рішення як СПІ, так і Суду ЄС по справі Каді відкриває нову еру співвідношення правопорядку ЄС із міжнародним правопорядком.

Бібліографічні посилання

1. Практика Суду ЄС щодо співвідношення міжнародного права та права ЄС [Електронний ресурс] Режим доступу : https://www.researchgate.net/publication/322725358_Praktika_Sudu_ES_sodo_spivvidnosenna_miznarodnogo_prava_ta_prava_ES7.
2. Огляд судової практики Верховного Суду, що стосується відновлення права на доступ до публічної інформації [Електронний ресурс] Режим доступу : <https://cedem.org.ua/analytics/oglyad-sudovoyi-praktyky-verhovnogo-sudu-dostup/>.

Московець Валерія Олександрівна

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Тимченко Лілія Михайлівна

старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНИЙ ПОРЯДОК УКЛАДЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ

Сфера відносин з питань укладення трудового договору залишається чи не найбільш декларативною з позиції правового регулювання. Кодекс законів про працю (далі – КЗпП) регламентує відносини щодо укладення трудового договору (ст. 21–29) переважно декларативно, що не відповідає стану розвитку суспільства і держави.

Деякі вчені розглядають укладення трудового договору як один з етапів оформлення трудових відносин. Як вважає А. Андрушко, основними етапами в оформленні трудових відносин є такі: оцінювання ділових якостей потенційного працівника; ознайомлення з документами, що пред'являються під час укладення трудового договору, з метою збору первинних персональних даних; знайомство працівника з чинними у роботодавця локальними нормативними актами, колективним договором; укладання трудового договору; процедура оформлення прийому на роботу [1, С.155].

Утім, процедуру укладення трудового договору варто розмежовувати від процедури оформлення трудового договору. До останньої належить подання працівником письмової заяви про прийняття на роботу, візування заяви уповноваженими особами та резолюція власника або уповноваженого ним органу, видання наказу чи розпорядження власника або уповноваженого ним органу, ознайомлення працівника з наказом під розписку, внесення запису до трудової книжки тощо).

В.Костюк виділяв такі формальні вимоги, установлені законодавством до порядку укладення трудового договору:

- 1) вік, з якого допускається укладення трудового договору;
- 2) захист від дискримінації, а саме гарантії для працівників;
- 3) документи, які необхідні для укладення трудового договору;

- 4) оформлення прийняття на роботу;
- 5) медичне освідчення під час укладення трудового договору;
- 6) випробування під час прийняття на роботу [3, С.134].

Унаслідок укладення трудового договору його сторони виступають у нові правові відносини – індивідуальні трудові правовідносини, стають учасниками більшої кількості колективних трудових правовідносин. Тому укладення договору є також юридичним фактом, на підставі якого виникають індивідуальні трудові правовідносини між працівником і роботодавцем, а також окремі види колективних трудових правовідносин.

Гострою проблемою сьогодні є так звані «приховані трудові відносини». У багатьох випадках роботодавці або взагалі не укладають з працівниками жодних договорів, або підписують так звані трудові угоди, які насправді є цивільно-правовими договорами на виконання певних робіт чи надання послуг. Таким чином, фізичні особи або працюють без жодного письмового закріплення їхніх прав та обов'язків, або зі значними їх обмеженнями та порушеннями.

Загальний порядок укладення трудового договору на сьогодні регулюється ст. 24 КЗпП України. До недавнього часу у частині четвертій цієї статті містилося положення, згідно з яким трудовий договір вважається укладеним і тоді, коли наказ чи розпорядження роботодавцем не були видані, але працівника фактично було допущено до роботи [2]. Слід визнати, що така редакція ст. 24 КЗпП України була далека від досконалості, в зв'язку з чим виникало багато питань при її практичному застосуванні. Намагаючись якось «виправити» ситуацію, Пленум Верховного Суду України у п. 7 постанови «Про практику розгляду судами трудових спорів» від 06 листопада 1992 р. № 9 роз'яснив, що фактичний допуск до роботи вважається укладенням трудового договору незалежно від того, чи було прийняття на роботу належним чином оформлене, якщо робота провадилась за розпорядженням чи з відома власника або уповноваженого ним органу.

Ст. 24 КЗпП України викладена у новій редакції, за якою, працівник не може бути допущений до роботи без укладання трудового договору, оформленого наказом чи розпорядження власника або уповноваженого ним органу, та повідомлення центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення формування та реалізації державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування про прийняття працівника на роботу в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» від 28 грудня 2014 року. Порядок повідомлення Державній фіскальній службі та її територіальним органам (ДФС) про прийняття працівника на роботу затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 р.

У зв'язку з цим, із КЗпП України виключена норма, відповідно до якої укладений у письмовій формі трудовий договір між працівником і фізичною особою, фізична особа повинна була в тижневий строк з моменту фактичного допущення працівника до роботи зареєструвати в державній службі зайнятості за місцем свого проживання у порядку, визначеному Міністерством праці та

соціальної політики України, а також норма, яка встановлювала, що трудовий договір вважався укладеним і тоді, коли наказ чи розпорядження не були видані, але працівника фактично допущено до роботи [4, С. 71].

Зміни трудового законодавства підштовхують до розв'язання ситуацій, коли трудовий договір укладений, наказ про прийняття працівника на роботу виданий і повідомлено територіальний орган ДФС, але: працівник з вини роботодавця не приступив до роботи у визначений день; працівник з невідомої причини не вийшов на роботу у визначений день; працівник з поважної причини не вийшов на роботу у визначений день.

У першому випадку має місце вина роботодавця за ситуації, коли працівник у перший день вийшов на роботу, але фактично не приступив до неї через відсутність необхідних умов. Також вина роботодавця буде тоді, коли він не повідомив, несвоєчасно повідомив територіальний орган ДФС про укладення трудового договору, або допустив помилки у змісті повідомлення, у наслідок чого працівник не міг бути допущений до роботи у визначений день.

Отже, можна дійти висновку, що вказані зміни вдосконалюють захист трудових прав працівників та позитивно впливають на регулювання трудових правовідносин.

Бібліографічні посилання:

1. Андрушко А. В. Окремі аспекти укладення трудового договору. Університетські наукові записки, 2016. № 57. С. 154-163.
2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>. (дата звернення: 11.09.2019).
3. Костюк В.Л. Процедура укладення трудового договору в умовах сьогодення: науково-теоретичний аспект. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки, 2015. С. 134-139.
4. Наньєва М. І. Правове регулювання укладення трудового договору за законодавством України. Держава та регіони. Серія: Право, 2018. № 3(61). С. 70-74.

Мухай Анастасія Андріївна

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Косяченко Ксенія Едуардівна

к.ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СПОСОБИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОДІЛУ МАЙНА ПОДРУЖЖЯ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ

В умовах подальшого формування в Україні правової системи та громадянського суспільства, які відповідали б сучасним тенденціям правового розвитку та міжнародним стандартам, сприяли б європейським інтеграційним процесам особливого значення набуває правове регулювання майнових відносин подружжя. На нинішньому етапі розвитку наша держава намагається інтегрувати в Європейський Союз у різних сферах суспільних відносин, як публічних, так і приватних, та забезпечити своїм громадянам охорону та захист їх суб'єктивних прав.

Найчастіше поділ майна відбувається внаслідок припинення шлюбу. Тому, зокрема, при доктринальному вивченні теми значущими виявились положення,

висновки, виведені О.І. Сафончик щодо правових наслідків припинення шлюбу. Вона вважала, що таке поняття як шлюб не правової природи, так як регулюється ще й етичними, моральними правилами та нормами - «шлюб – це не правовий статус, а система правовідносин» [1, с. 9].

Звідси логічно і доречно, що при розгляданні майнових відносин подружжя слід звернути увагу саме поняття на «подружжя», види шлюбів між ними: зареєстрований, фактичний, різностатевий, полігамний, моногамний, одностатевий, гостьовий тощо. Так, вважається: «Гостьовий шлюб — шлюб, оформлений у відповідних органах державної влади, за якого подружжя живе окремо і не веде спільного господарства. Подібний формат частіше зустрічається у рухомих соціальних верствах, таких як, наприклад, культурна богема. Причин, з яких чоловік чи жінка не можуть жити разом, багато: неможливість сумісного побуту, небажання розлучитись з нажитим місцем, особливості роботи, вигода і т. д.». Л. В. Липець надала своє доктринальне його визначення: «гостьовий шлюб: це встановлений рішенням суду або органом РАЦС (реєстрація органів цивільного стану) режим окремого проживання подружжя за заявою або позовом подружжя чи одного з них у разі неможливості чоловіка та/або дружини проживати спільно, але за умови частих та регулярних побачень» [2, с. 11].

Залежно від того чи іншого виду шлюбу є інший правовий статус осіб, правовідносини щодо поділу майна суб'єктів шлюбу. Л. В. Липець справедливо вивела поняття «суб'єкти шлюбних відносин», оскільки наразі, окрім законодавчо регламентованого СК України подружжя (чоловіка та жінки), суб'єктами шлюбних відносин можуть бути фактичне подружжя, одностатеві пари. Неможливо невілеювати значення міжособистих зв'язків, розбираючи лише правову природу, правові підстави поділу майна подружжя. Більш того, доречно підмічено, що «специфічність шлюбно-сімейних відносин зумовлена тим, що вони виникають не із звичайних юридичних фактів» [1, с. 20].

Отже, наведено дві підстави, обґрунтовані правовими доктринами, для вибору розширеного кола співвласників для поділу подружнього майна. Проте виникає запитання: як бути із закріпленою в актах законодавства презумпцією рівності прав співвласників на спільне майно (ч. (частина)1 ст. 355 ЦК України, ч.1 ст. 357 ЦК України) та, зокрема, подружжя на набуте ними за час шлюбу майно (ч.1 ст. 60, ст. 63 СК України). Вважається, що презумпція рівності прав на сумісне та спільне майно не може порушуватися свавільно, а лише на підставі і у порядку, що передбачений актами законодавства [3].

Підсумовуючи вищевикладене, можемо сказати, що правове регулювання поділу майна подружжя в Україні врегульоване на законодавчому рівні, але містить деякі недоліки та проблеми. Слід зазначити, що необхідно здійснити певні зміни до законодавства, що врегульовують дане питання, щоб процедура поділу майна подружжя була менш проблемною та більш ефективною для кожної із сторін.

Бібліографічні посилання:

1. Сафончик О. І. Правове регулювання припинення шлюбу в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О. І. Сафончик. – О., 2004. — 9-20 с.

2. Липець Л. В. Врегулювання шлюбних та подібних відносин законом та договором : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Л. В. Липець. – К., 2009. – 11 с.
3. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44.

Олійник Ілона
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Поклонська Оксана Юріївна
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ЗЕМЕЛЬНОГО СЕРВІТУТУ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ У ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Із розбудовою суспільства право земельного сервітуту набуває все більшої актуальності у суспільстві та судовій практиці. Адже, завдяки забезпеченню цього права розкривається зміст права власності, а саме правомочності власників щодо користування земельними ділянками.

Дану проблематику розглядали багато науковців, серед яких С.Алексеева, Д.Бусуйок, В.Луць, Т. Попович, М. Галянтч, Н. Кузнєцова, Є. Мічурін, С.Шимон, В. Цюра, Е. Суханов, А. Бирюкова, Д. Ларин, Ю.Жаріков, І.Качалова, О.Кириєнко та інші вчені [6].

У правовій науці існує чимало визначень земельного сервітуту. Так, Ю.Жаріков визначає земельний сервітут як право обмеженого користування однією чи кількома ділянками, яке може встановлюватись угодою власників земельних ділянок чи рішеннями суду [2, с.117]. О. Кириєнко доходить висновку, що право земельного сервітуту – це право, об'єктом якого є конкретна обслуговуюча ділянка, а суб'єктом - власник конкретної пануючої ділянки, тобто право земельного сервітуту не є особистим правом [3, с.59]. Тобто, основною ідеєю даної позиції виступає те, що при встановленні сервітуту повинні враховуватися інтереси власника панівної земельної ділянки та власника обслуговуючої ділянки.

У свою чергу, Земельним кодексом України (далі-ЗК України), а саме ч.1 ст.98 земельним сервітутом визначено можливість обмеженого використання чужої земельної ділянки для певних цілей [1]. Тобто певною умовою використання є вигода зі сторони пануючої нерухомості. Проте, головним аспектом встановлення земельного сервітуту є добросовісне набуття цього права на основі вчинення певного правочину. Тому, важливу роль відіграє спосіб встановлення речового права, що впливає на характер та зміст правовідносин щодо реалізації речових прав.

Також, слід зазначити, що у силу природних обставин земельні ділянки не можуть бути завжди рівноцінними, тому що це впливає із місця знаходження, якості ґрунтів, наявності водоймищ та інших обставин, які впливають на розміри ділянок. А земельний сервітут допомагає усунути дані складнощі через

обслуговування своєї земельної ділянки іншою, яка перебуває у приватній власності іншої людини [5].

Проте, у зазначеному праві переважають і проблемні аспекти реалізації даного права, а саме безперешкодний доступ до земельних ділянок (що полягає у неможливості власників виходити до лінії електропередач, проїхати до власної земельної ділянки і т.д.), тому законодавством охороняється це право у вигляді складання договорів між учасниками правовідносин [4]. Цей вид договору передбачає визначення умов та форми укладення, проте ЗК України не містить цих положень, що відображає наявність законодавчих прогалин у регулюванні цього питання. Згідно ст.100 ЗК України договір є дійсним лише після державної реєстрації у встановленому порядку, що дає змогу дійти висновку, що форма договору повинна бути письмовою [1].

Також, серед проблемних питань земельного сервітуту є обмеженість у класифікації, яка полягає насамперед у тому, що неможливо передбачити усі суспільні відносини та динаміку розвитку земельних відносин, тому даний перелік, що наведений у законодавстві не є вичерпним. На сьогоднішній день виникає гостра необхідність у таких видах сервітутів, як розміщення на земельній ділянці межових і геодезичних знаків і під'їздів до них; право проходу і проїзду до прибережної смуги; право тимчасового користування необхідною частиною земельної ділянки з метою проведення дослідницьких, вишукувальних та інших робіт [6].

Отже, даний вид речового права здійснює позитивний вплив на розвиток земельних відносин, покращує економічну сферу суспільства та захищає права власників. Але не дивлячись на це, інститут земельного сервітуту потребує заповнення прогалин у ЗК України та доповненні його певними нормами для спрощення процедури використання земельного сервітуту в практичній діяльності суб'єктів земельних правовідносин.

Бібліографічні посилання:

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 року. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3-4. Ст.27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
2. Бондарчук Н. В. Поняття й особливості земельного сервітуту за законодавством України [Електронний ресурс]/Н. В. Бондарчук // Порівняльно-аналітичне право : електронне наукове фахове видання. 2017. № 1. – С. 116–118. URL: http://www.pap.in.ua/1_2017/35.pdf.
3. Кириєнко О. Земельний сервітут – це право на обмежене користування. О. Корієнко. Вісник податкової служби України. 2006. №10. С. 59-60
4. Луць В. Проблеми земельного сервітуту . В. Луць, П. Лапечук, Т. Попович. Юридична Україна. 2010. № 2. С. 53-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2010_2_11 .
5. Скрипник В. Сервітут як спосіб здійснення речових прав / В. Скрипник // Підприємництво, господарство і право. 2017. № 1. С. 44-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2017_1_9 .
6. Сосніна Г. В. Особисті і земельні сервітути за законодавством України . Г.В. Сосніна.Часопис цивілістики. 2016. Вип. 20. С. 95-99. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8669/21.pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Попенко Юлія Костянтинівна

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Поліщук Марина Геннадіївна

к.ю.н. доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Захист інтелектуальної власності є дуже актуальним питанням, тому що однією з найважливіших сторін життя людини є творча діяльність. Саме творча діяльність створює нематеріальні, духовні блага, які можуть набувати певну матеріальну, економічну цінність. Такими продуктами інтелектуальної діяльності є, наприклад, літературний твір або картина художника. Зростання ролі й значення інтелектуальної діяльності та інтелектуальної власності зумовлює необхідність посилення ефективності їх правової охорони.

Значна кількість науковців досліджували правовий аспект охорони інтелектуальної власності у своїх наукових публікаціях. Такими науковцями є : І. І. Дахно, О. М. Мельника, О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького, Ю. М. Капіци, К.А. Флейшиць, Є.О. Харитонова, Р.Б. Шишки, Я.М. Шевченко, Г.Ф. Шершеневич, О.К. Юрченка, Л.С. Явича, В.Ф. Яковлева та ін.

Фундамент законодавства про інтелектуальну власність становлять положення Конституції України, а саме ст. 41 закріплює право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної творчої діяльності, та ст. 54 – гарантує громадянам свободу літературної, художньої та технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, які виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. У сучасній правовій Україні ми маємо низку нормативно - правових актів, що регулюють захист права інтелектуальної власності які знайшли своє відображення у Цивільному, Господарському, Кримінальному кодексах України, у Кодексі України про адміністративні правопорушення та у спеціальних законах України у сфері інтелектуальної власності. Основним системним законодавчим актом у сфері захисту інтелектуальної власності з 2003 р. є Цивільний кодекс України. Він вперше об'єднав норми, що забезпечують охорону прав на результати творчої інтелектуальної діяльності, в окремій книзі. Сприятливим аспектом слід визнати і включення до Загальної частини норм про наслідки порушення права інтелектуальної власності та її захист.

Значною проблемою, що стосується захисту права інтелектуальної власності є виплата винагороди за використання відповідних об'єктів. За даними Рахункової палати України, в державі щороку збирається лише близько 30 млн. гривень винагороди, що за оцінками експертів складає 3% від потенційної суми надходжень. Це пояснюється тим, що в Україні за використання авторського права збори сплачують лише 7% користувачів.

Наприклад, телерадіокомпанії та кабельні оператори відмовляються визнавати механізм колективного управління правами та виплачувати винагороду за використання об'єктів авторського права і суміжних прав, оскільки різні органи колективного управління, яких в Державному департаменті інтелектуальної власності зареєстровано 14, збирають винагороди для одних і тих же первинних суб'єктів авторського права і суміжних прав.

Такі статистичні дані дають підстави стверджувати, що на сьогоднішній день в Україні не створено ефективної системи збору та виплат винагороди авторам, виконавцям, виробникам фонограм.

Актуальною для всього світу, а особливо для України є проблема плагіату. Але якщо в зарубіжних країнах авторські права активно і успішно захищаються в судових органах, то в Україні професійна підготовка суддів, які розглядають справи щодо захисту інтелектуальної власності, є недостатньою. [1,с. 4-7].

Порушення авторських прав шляхом плагіату в Україні стало настільки розповсюдженим і майже неконтрольованим явищем, що плагіат в деяких сферах інтелектуальної діяльності розглядається не як правопорушення, а як „ складова частина науки ”. Так, окремі дослідники права інтелектуальної власності зазначають, що: „ елементарне списування при підготовці дисертацій, монографій, підручників, статей стає майже нормою, і, тому, як наслідок, - низька якість кандидатських і докторських дисертацій, відсутність реальної відповідальності за плагіат, девальвація наукових ступенів і вчених звань, падіння престижу науки тощо ”. [2,с.5-9].

Отже, можна зробити висновок, що захист прав інтелектуальної власності завжди передбачає наявність підтвердження та доведення факту володіння повним спектром прав власника на об'єкт творчої діяльності. Таке підтвердження, шляхом отримання дозвільного документу (свідоцтва, патенту), завжди передує проведенню захисту інтелектуальних прав у будь-якій сфері використання. Виходячи з ролі і значення інтелектуальної діяльності для соціально-економічного прогресу України як однієї з форм суспільно-корисної діяльності, слід на державному рівні офіційно її оголосити пріоритетною і такою, яка зумовлює успішний розвиток всіх інших форм суспільно-корисної діяльності.

Чинне законодавство України про інтелектуальну власність, у тому числі новий Цивільний кодекс України, договірні відносини у сфері інтелектуальної власності регулюють на недостатньому рівні. Активна інтелектуальна діяльність та масштаби використання її результатів – інтелектуальної власності - потребують більш досконалої і ефективної системи договорів у сфері інтелектуальної діяльності й інтелектуальної власності. В законодавчому акті України про інтелектуальну власність повинен бути окремий розділ про договори. Мають бути розроблені і прийняті типові, зразкові (примірні) договори стосовно окремих видів об'єктів права інтелектуальної власності.

Бібліографічні посилання:

1. Пиленко А. А. Право изобретателя. – М., 2001. - 688 с.
2. Йосип Богдан «Плагіат як явище наукового буття» // Юридичний вісник України. 28 червня – 4 липня 2008 року. -№ 26, С. 12

3. Атаманова Ю.С. Захист прав інтелектуальної власності у мережі Інтернет: світовий досвід та вітчизняні перспективи // Право та інновації. 2014. № 3(7). С. 7–14.
4. Прохоров-Лукін Г. Проблеми визначення та відшкодування шкоди у цивільних справах про порушення прав інтелектуальної власності в країнах ЄС // Теорія і практика інтелектуальної власності. 2016. № 2. С. 78–87.
5. Ришкова О.В. Захист права інтелектуальної власності // Матеріали IV Міжнародної науково-методичної конференції “Римське право і сучасність” (19-20 травня 2006 року, м. Одеса). Одеса, 2006. С. 24-25.

Потапова Валерія Сергіївна
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Іванова Марина Іллівна
д.е.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ГАРАНТІЇ ТА ЗАХИСТ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

В міжнародному приватному праві на сьогоднішній час приділяється багато уваги забезпеченню гарантій інвестицій та їх захисту. Сталий розвиток національної економіки неможливий без інвестицій в економіку та безперервного і швидкого кругообігу капіталу. Посилення інтеграції країн у світову економіку зумовлює зростаюче значення міжнародно-правових актів, що регулюють економічні зв'язки. Наприклад, інвестиційне законодавство України встановлює, що держава гарантує стабільність умов здійснення інвестиційної діяльності, додержання прав і законних інтересів її суб'єктів.

Згідно статті 18 Закону України «Про інвестиційну діяльність», перш за все, держава гарантує стабільність умов здійснення інвестиційної діяльності, додержання прав і законних інтересів її суб'єктів. Умови договорів, укладених між суб'єктами інвестиційної діяльності, зберігають свою чинність на весь строк дії цих договорів і у випадках, коли після їх укладення законодавством (крім податкового, митного та валютного законодавства, а також законодавства з питань ліцензування певних видів господарської діяльності) встановлено умови, що погіршують становище суб'єктів або обмежують їх права, якщо вони не дійшли згоди про зміну умов договору.

Державні органи та їх посадові особи не мають права втручатися в діяльність суб'єктів інвестиційної діяльності, крім випадків, коли таке втручання допускається чинним законодавством і здійснюється в межах компетенції цих органів та посадових осіб. Ніхто не має права обмежувати права інвесторів у виборі об'єктів інвестування, за винятком випадків, передбачених цим Законом. У разі прийняття державними або іншими органами актів, що порушують права інвесторів і учасників інвестиційної діяльності, збитки, завдані суб'єктам інвестиційної діяльності, підлягають відшкодуванню у повному обсязі цими органами. Спори про відшкодування збитків розв'язуються судом [3].

Тобто з вищезазначеного, можна стверджувати, що законодавство України чітко регламентує правові гарантії суб'єктів інвестиційної діяльності, як на національному рівні так і міжнародному.

Крім встановлених гарантій інвестиційної діяльності, держава забезпечує також захист інвестицій, які знайшли своє відображення в статті 19 Закону України «Про інвестиційну діяльність», захист інвестицій – це комплекс організаційних, технічних та правових заходів, спрямованих на створення умов, які сприяють збереженню інвестицій, досягненню цілі внесення інвестицій, ефективній діяльності об'єктів інвестування та реінвестування, захисту законних прав та інтересів інвесторів, у тому числі права на отримання прибутку (доходу) від інвестицій. Держава гарантує захист інвестицій незалежно від форм власності, а також іноземних інвестицій. Захист інвестицій забезпечується законодавством України, а також міжнародними договорами України. Інвесторам, у тому числі іноземним, забезпечується рівноправний режим, що виключає застосування заходів дискримінаційного характеру, які могли б перешкодити управлінню інвестиціями, їх використанню та ліквідації, а також передбачаються умови і порядок вивозу вкладених цінностей і результатів інвестицій. З метою забезпечення сприятливого та стабільного інвестиційного режиму держава встановлює державні гарантії захисту інвестицій.

Державні гарантії захисту інвестицій – це система правових норм, які спрямовані на захист інвестицій та не стосуються питань фінансово-господарської діяльності учасників інвестиційної діяльності та сплати ними податків, зборів (обов'язкових платежів). Державні гарантії захисту інвестицій не можуть бути скасовані або звужені стосовно інвестицій, здійснених у період дії цих гарантій. Інвестиції не можуть бути безоплатно націоналізовані, реквізовані або до них не можуть бути застосовані заходи, тотожні за наслідками. Такі заходи можуть застосовуватися лише на основі законодавчих актів України з відшкодуванням інвестору в повному обсязі збитків, заподіяних у зв'язку з припиненням інвестиційної діяльності.

Порядок відшкодування збитків інвестору визначається в зазначених актах. Внесені або придбані інвесторами цільові банківські вклади, акції та інші цінні папери, платежі за набуте майно або за орендні права у разі вилучення відповідно до законодавчих актів України відшкодовуються інвесторам, за винятком сум, що виявилися використаними або втраченими в результаті дій самих інвесторів або вчинених за їх участю. Спори, що виникають в результаті здійснення інвестиційної діяльності, розглядаються відповідно судом або третейським судом. Інвестиції можуть, а у випадках, передбачених законодавством, мають бути застраховані [1].

Дочірні компанії іноземних інвесторів впливають на формування попиту на робочу силу з боку національних фірм і на рівень оплати місцевих працівників. Іноземний капітал змінює умови конкуренції місцевих виробників і таким чином також впливає на рівень оплати праці у національній економіці у цілому. Оптимальна інвестиційна політика, спрямована на активізацію притоку іноземних інвестицій в Україну, має ґрунтуватися на засадах створення стабільного законодавства, яке покликане забезпечувати державні гарантії захисту іноземних інвестицій протягом усього періоду реалізації інвестиційного проекту [3].

Це дає змогу прибрати з ринку всіх спекулянтів і недобросовісних підприємців, значно скоротити кількість фіктивних підприємств, які часто використовуються для відмивання грошей і мінімізації оподаткування. Також слід ввести реєстр недобросовісних осіб, які не мають права реєструвати компанії, обіймати керівні посади і бути власниками часток у підприємстві. Очевидно, що ці перетворення повинні бути підкріплені на законодавчому рівні [2].

Погіршення інвестиційного клімату в Україні на різних етапах розвитку інвестиційної діяльності було пов'язано, головним чином, з розширенням та згортанням пільг для іноземних інвесторів, тобто з низьким рівнем захисту їх комерційних інтересів. Також негативний вплив на інвестиційний клімат чинили такі фактори, як загальний незадовільний рівень соціально-економічного розвитку національної економіки, низький рівень життя населення; нерациональна галузева структура залучення іноземних інвестицій, де частка високотехнологічних та наукомістких виробництв протягом тривалого періоду була вкрай низькою; неоптимальна географічна й регіональна структура надходження інвестиційних ресурсів, результатом чого стала висока залежність від незначного числа зарубіжних країн-інвесторів та поглиблення нерівномірності соціально-економічного розвитку регіонів України [5, с. 57-59].

Розвиток інвестиційної діяльності породжує низку проблем, ключове місце серед яких посідає проблема захисту прав інвесторів. Чинне законодавство міжнародних договорів містить норми, що регулюють питання захисту прав інвесторів, але вони, як правило, потребують вдосконалення існуючої нормативно-правової бази та практики застосування цих норм. Тому актуальною є проблема пошуку можливих джерел формування інвестиційних ресурсів, серед яких особливого значення для національної економіки набувають іноземні інвестиції. На сьогодні, поряд з міжнародними договорами, Україна структурувала і національне законодавство, що регулює іноземні інвестиції.

Бібліографічні посилання

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність»
2. Герзанич В. М. Основні недоліки та проблеми залучення іноземних інвестицій в Україні / В. М. Герзанич // Ефективна економіка. – 2014. – №4. Електронне видання. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2929>
3. Креймер С. Інша реальність: як вижити іноземному інвестору в Україні / С. Креймер // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1422697-insha-realist-yak-vizhiti-inozemnomu-investoru-v-ukrayini>
4. Товкун І. М. Законодавче регулювання захисту іноземних інвестицій в Україні / І. М. Товкун // Право та інноваційне суспільство: Електронне видання. – 2014. – Вип. 2. – Режим доступу: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2014/11/Tovkun.pdf>
5. Штань М. Інвестиційна діяльність у системі чинників активізації розвитку національної економіки / М. Штань // Банківська справа. – 2016. – №4. – С. 55-63

Приходько Дарія Андріївна
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Карпенко Роман Валерійович
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ЯК ПРІОРІТЕТНИЙ НАПРЯМОК СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Необхідність фінансової підтримки підприємств в сільському господарстві підтверджується досвідом західних країн таких як Німеччина, Польща, США, Канада та інші. Історико-економічний аналіз державної підтримки в сільському господарстві показує, що саме фінансова підтримка сільського господарства є підґрунтям загальної системи державної підтримки фермерів, а також ефективним важелем регулювання сільського господарства. На початку ХІХ століття уряди європейських країн почали процес стимулювання банків та інших фінансових установ надавати кредити фермерам з метою розвитку сільськогосподарського виробництва. Пізніше, на початку ХХ століття, цей досвід перейняли США та Канада, впровадивши при цьому регулювання цін на сільськогосподарську продукцію, стимулювання експорту та підтримку доходів фермерів не тільки у вигляді кредитів але й дотацій з боку держави задля розвитку виробництва. В розвинених країнах кредити на розвиток сільськогосподарського виробництва надавались не тільки індивідуальним фермерам, але й сільськогосподарським кооперативами. Необхідно зауважити, що уряди держав вищезазначених країн, приділяли особливу увагу організації та становленню сільськогосподарської кооперації як виробничої так і обслуговуючої, а фінансова підтримка використовувалась, як ефективний важіль по стимулюванню її розвитку. Так на початку ХХ століття в Європі створюються різноманітні кредитні союзи, в США в 1916 році був прийнятий Федеральний закон про сільське господарство та створено Федеральний земельний банк, в Канаді в 1927 р. було створено сільськогосподарський фінансовий інститут Канадську фермерську кредитну комісію. Окрім того, на протязі всього ХХ століття уряди країн Європи, США та Канади активно стимулюють банки та інші фінансові установи кредитувати сільськогосподарське виробництво під низькі процентні ставки. Зокрема, фермери отримували кредити на закупки посівного матеріалу та обладнання. На початку ХХ століття в розвинутих країнах завдяки активній підтримці з боку держави формувалась міжнародна торгівля та розвиток експорту сільськогосподарської продукції, зокрема через сільськогосподарські кооперативи.

Як бачимо, на початку ХХ століття в розвинених країнах фінансова підтримка сільського господарства була спрямована на підтримку сільськогосподарського виробництва у вигляді дотацій від держави та сільськогосподарських кредитів. Цей досвід намагалися адаптувати країни, що розвиваються в період 1960-1970 рр. [5].

Фінансова державна підтримка сільського господарства, на нашу думку, це комплекс заходів по стимулюванню розвитку сільськогосподарського виробництва за допомогою різноманітних фінансових інструментів з метою формування сприятливого конкурентного середовища та розвитку галузі сільського господарства. В кінці ХХ століття уряди розвинених країн приділяли особливу увагу підтримці сільського господарства шляхом створення різноманітних програм, зокрема надання кредитів фермерам під низькі процентні ставки. Так, в Канаді в 1980 р. було створено Фермерський кредитний союз, а в США в цей же період створювались приватні фінансові інститути, які надавали кредити фермерам. На думку [5] С.Дж. Мартіна та С. Клаппа, в країнах, що розвиваються і досі не сформована ефективна фінансова державна підтримка, перш за все у вигляді доступного кредитування сільськогосподарського виробництва. Так, на думку дослідників, створення реальних фінансових установ які будуть фінансувати фермерів та сільськогосподарські кооперативи під доступні кредитні ставки є основою фінансової підтримки з боку держави.

В сучасних умовах державна підтримка в розвинених країнах включає в себе заходи прямого і непрямого регулювання сільськогосподарського виробництва. Заходи з непрямой фінансової підтримки сільського господарства включають в себе: регулювання державою цін на сільськогосподарську продукцію, забезпечення пільгового оподаткування, створення спеціальних умов з кредитування сільськогосподарських виробників, добровільне страхування продукції сільського господарства. До заходів прямої фінансової підтримки в таких країнах як Польща, Німеччина зокрема, відносяться: прямі компенсаційні платежі, компенсація збитку врожаю через несприятливі погодні умови, компенсація збитку від стихійного лиха, різноманітні субсидії у розрахунку на площу посіву або поголів'я худоби, фінансування закупівлі посівних матеріалів, добрив, засобів захисту рослин, а також фінансування цільових програм на проведення науково -дослідних робіт.

Пряма фінансова підтримка сільського господарства – це перш за все механізм стимулювання сільськогосподарських виробників виробляти саме ту продукцію сільського господарства, яка необхідна державі. Для цього в країнах ЄС застосовуються законодавчо закріплені правила ведення сільського господарства, в яких чітко прописуються вимоги щодо сівозмін, мінімальної кількості вирощування рослин на полях тощо. Додатково в державних програмах розвитку сільського господарства визначаються пріоритетні напрями розвитку та підтримки сільськогосподарського виробництва. Однією з таких програм є сприяння вирощуванню молодих яблуневих садів в Польщі. В Польщі основним законодавчим документом, що регулює правила ведення сільського господарства є Кодекс правильної сільськогосподарської практики (Kodeks dobrej praktyki rolniczej) [1] виданий Міністерством сільського господарства та розвитку села, а в Німеччині основним законодавчим документом, що регулює правила ведення сільського господарства є «Єдині правила по дотриманню зобов'язань перехресної відповідальності» («Informationsbroschüre über die einzuhaltenden anderweitigen Verpflichtungen – Cross Compliance 2013 Endfassung

12.12.2012») [4], а у випадку їх порушення застосовується система санкцій щодо зменшення розмірів бюджетного фінансування фермерів.

Таким чином, фінансова підтримка сільського господарства – це інструмент державного регулювання сільського господарства, що включає в себе заходи щодо стимулювання розвитку сільського господарства з метою підвищення конкурентоспроможності підприємств аграрного сектора, а також здійснення контролю за дотриманням визначених заходів.

Бібліографічні посилання:

1. Kodeks dobrej praktyki rolniczej / Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi Ministerstwo środowiska . – Warszawa, 2004
2. Піменова О. В. Інституційне забезпечення форм господарювання в системі аграрних відносин. : дис. ... канд. економ. наук: 08.00.01 / Піменова Олена Володимирівна; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2013. – 253 с.
3. Филюк Г.М. Зарубіжний та вітчизняний досвід державної підтримки сільськогосподарських виробників / Г.М. Филюк, О.В Піменова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2015. – №5 (170). – С. 6–10
4. Informationsbroschüre über die einzuhaltenden anderweitigen Verpflichtungen - Cross Compliance. 2013 Endfassung 12.12.2012
5. Sarah J. Martin and Jennifer Clapp. Finance for Agriculture or Agriculture for Finance?/ Sarah J. Martin and Jennifer Clapp// Journal of Agrarian chnge. John Willey & Sons Ltd. – 2015. – # 4. - P. 549-559

Репан Яна Олексіївна,
здобувач вищої освіти
Дніпровського гуманітарного університету

ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ (НЕМАЙНОВОЇ) ШКОДИ

Актуальність теми. Відшкодування шкоди - один з найважливіших інститутів сучасного українського права. Шкода, спричинена внаслідок правопорушення, адміністративного делікту, злочину, зловживання правом, має бути відшкодована у випадках і в розмірах, установлених законодавством. У законодавстві передбачено два види шкоди, що підлягає відшкодуванню, - шкоду матеріальну і шкоду моральну. Слід зазначити, що, на відміну від відшкодування матеріальної шкоди, відшкодування моральної шкоди є порівняно новим інститутом, адже цивільне право колишньої тоталітарної держави такого способу захисту прав та інтересів громадян не передбачало. Його вперше в національному законодавстві було введено Законом України «Про внесення змін і доповнень до положень законодавчих актів України, що стосуються захисту честі, гідності та ділової репутації громадян і організацій» від 6 травня 1993 р. № 3188-ХІІ. Цим Законом до ЦК 1963 року відшкодування моральної шкоди було введено (статті 6, 7 та 440 і) як новий спосіб захисту цивільних особистих прав. До речі, Верховний суд України, з огляду на новизну цих норм та на необхідність узагальнення практики і надання рекомендацій судам, неодноразово звертався до питань застосування судами такого способу захисту інтересів особи, як відшкодування майнової шкоди. Актуальністю даної теми проявляється в тому, що на сучасному етапі розвитку світової спільноти проблема прав і свобод людини є однією з головних. У цьому напрямку прийнято низку міжнародних нормативно-правових актів, котрі визначають людину найвищою цінністю суспільства, а належне забезпечення її прав і свобод -

головним обов'язком демократичної держави. Преамбула до Загальної Декларації прав людини закріплює положення про те, що визнання гідності, властивої всім членам людської сім'ї, і рівних та невід'ємних їх прав є основою свободи, справедливості та загального миру. Преамбула до Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права проголошує, що всі права людини «впливають із властивої людській особі гідності». Ці ідеї відображені й у Конституції України, згідно з якою людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини - головним обов'язком держави (ст. 3 Конституції України). Саме закріплення за державою обов'язку забезпечення прав і свобод людини дає можливість, у випадку порушення останніх, звернутися до суду з метою їх захисту та поновлення, а також за компенсацією шкоди, завданої таким порушенням. У зв'язку з цим набуває особливої актуальності створення розвиненого механізму реалізації прав і свобод людини, зокрема права людини на компенсацію моральної шкоди. Законом України від 06.05.93 р. № 3188-ХІІ «Про внесення змін і доповнень до положень законодавчих актів України, що стосуються захисту честі, гідності та ділової репутації громадян і організацій» передбачено новий спосіб захисту цивільних особистих прав - компенсація моральної шкоди. Чинний ЦК України не лише зберіг зазначений спосіб захисту цивільних особистих прав, а й збагатив інститут компенсації моральної шкоди новими нормами. Ця тема особливо є актуальною, тому що нині позов про відшкодування моральної шкоди набуває все більшої популярності. Це свідчить про зростання правосвідомості, правової культури громадян - ще один крок до правової держави, у центрі уваги якої перебуває кожна окрема особа.

Інститут відшкодування моральної шкоди на Україні досліджується, розвивається і поступово удосконалюється. На сьогоднішній день залишилися невирішеними деякі проблеми, як на законодавчому рівні, так і в судовій практиці. Право громадян нашої держави на відшкодування моральної і матеріальної шкоди передбачено Конституцією України у статтях 32, 56, 62, 152. Конкретизується це право, як уже відзначалося, у діючому ЦК України, стаття 23 якого говорить, що «моральна (немайнова) шкода, заподіяна громадянину чи організації діяннями іншої особи, які порушили їхні законні права, відшкодовується особою, що заподіяла шкоду, якщо вона не доведе, що моральна шкода заподіяна не по її провіні. Моральна шкода відшкодовується в грошовій чи іншій матеріальній формі за рішенням суду незалежно від відшкодування майнової шкоди» [3, с.220]. Найбільш гострою і складною є проблема визначення розміру відшкодування моральної шкоди в грошовій чи іншій матеріальній формі. Чинне законодавство фактично не регулює розмір відшкодування такого збитку. Компетенція рішення цього питання надана суду. Законодавство ж установило в статті 23 чинного ЦК України тільки деякі критерії, якими повинний керуватися суд. Передбачено що розмір відшкодування визначається судом з урахуванням позовних вимог, характеру діяння осіб, які спричинили шкоду, фізичних і моральних страждань потерпілого, а також інших негативних наслідків. В чинному ЦК України є

істотні недоліки, наприклад, не зовсім вірно вжитий термін «відшкодування». Зміст поняття «відшкодування шкоди» визначається поняттям самої шкоди. Якщо шкода - це зменшення чи знищення якого-небудь блага, то метою відшкодування є відновлення порушеного, тобто приведення порушеного блага в той стан, у якому воно знаходилося до порушення (реституція). Коли мова йде про шкоду моральну, не можна установлювати вимоги повного відшкодування. Присудження грошового еквівалента, здатного усунути майновий збиток, не в змозі усунути шкоду моральну. Моральна шкода часто сильніше відображається на потерпілому, ніж матеріальна, тому що вона не може бути відшкодована, а лише якимсь чином компенсована. Безумовно, немайнову шкоду неможливо відшкодувати в повному обсязі, оскільки немає (і не може бути) точних критеріїв визначення грошового еквівалента особистих втрат. Розмір компенсації цієї шкоди може носити тільки умовний характер. Компенсація моральної шкоди являє собою можливість якоюсь мірою згладити несприятливі наслідки правопорушення, сприяє придбанню замість втраченого блага інше. Тому більші гуманно вживати замість терміна відшкодування моральної шкоди термін «компенсація». В пункті 3 статті 23 ЦК України зазначено, що моральна шкода відшкодовується грошима, іншим майном чи іншим способом. Це не зовсім доцільно, з огляду на той факт, що гроші є загальним еквівалентом, здатним задовольнити будь-які людські потреби. У зв'язку з тим, що на Україні не розроблена і не затверджена методика, що дозволяє визначати розмір компенсації моральної шкоди, суди у своїх рішеннях майже не обґрунтовують розмір компенсації, що позбавляє відповідача можливості, а в деяких випадках і позивача, подати апеляцію на рішення суду з приводу незадоволення розміром компенсації моральної шкоди. Хоча в чинному ЦК України це питання розкрито детальніше, варто розробити рекомендації і методику щодо стягнень відшкодування такої шкоди, заподіяної при визначених обставинах. Принаймні для деяких загальних, найпоширеніших випадків. Безумовно, неможливо установити який-небудь грошовий еквівалент щиросердечних страждань і математично розрахувати заподіяну шкоду.

На сучасному етапі розвитку світової спільноти проблема прав і свобод людини є однією з найактуальніших. У цьому напрямку прийнято низку міжнародних нормативно-правових актів, котрі визначають людину найвищою цінністю суспільства, а належне забезпечення її прав і свобод - головним обов'язком демократичної держави. Саме закріплення за державою обов'язку забезпечення прав і свобод людини дає можливість, у випадку порушення останніх, звернутися до суду з метою їх захисту та поновлення, а також за компенсацією шкоди, завданої таким порушенням. У зв'язку з цим набуває особливої актуальності створення розвиненого механізму реалізації прав і свобод людини, зокрема права людини на компенсацію моральної шкоди. Чинний ЦК України не лише зберіг зазначений спосіб захисту цивільних особистих прав, а й збагатив інститут компенсації моральної шкоди новими нормами. Нині позов про відшкодування моральної шкоди набуває все більшої популярності. Це свідчить про зростання правосвідомості, правової культури

громадян - ще один крок до правової держави, у центрі уваги якої перебуває кожна окрема особа.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, №№ 30, ст.141 [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України, 2003, №№ ст.356 [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print14573449366111723>.
3. Панченко М.І. Цивільне право України: Навч. Посібник .-К. - Знання, 2005-№2, С.220-221
4. Цивільне право України / О.Г.Братель , С.В. Губарев, В.П.Мироненко та інші- К.ПАЛИВОДА, 2005-№8, С.256
5. Гражданское и семейное право Украины / под ред.Е.О. Харитонов. Х.:Одиссей, 2000, С.544.

Рой Дар'я Олександрівна

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Карпенко Роман Валерійович

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЗБУТОВИХ КООПЕРАТИВІВ НА РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Підвищення ефективності діяльності органічних товаровиробників можливе за рахунок створення досконалої системи збуту та реалізації виробленої органічної продукції. Багато вчених вважають, що проблему збуту органічної сільськогосподарської продукції можуть вирішити створення збутових кооперативів.

Звичайно, кожне органічне господарство може самостійно займатися реалізацією своєї продукції, проте, здебільшого, цьому перешкоджають: несформована збутова інфраструктура, неможливість забезпечити великі партії продукції та висока вартість утримання збутового підрозділу. Внутрішні продовольчі потреби населення країни забезпечуються за рахунок традиційних харчових продуктів. При цьому органічна продукція відіграє другорядну роль серед продуктів харчування, про що свідчать дослідження Федерації органічного руху України. Так, станом на 31.12.2016р. сучасний внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні зріс до 21,2 млн. євро. Упродовж останніх років обсяги споживання органічної продукції постійно зростають. Якщо у 2010 році український ринок органічних продуктів оцінювався на рівні 2,4 млн євро, то до 2017 року він зріс у 8,8 разів [1]. Споживання органічної продукції збільшується, особливо у великих містах. Реалізація продукції відбувається через мережі супермаркетів, спеціалізовані магазини, що займаються продажами органічних продуктів, а також через мережу Інтернет [2].

Варто відмітити, що Україна має значний потенціал з експорту органічних продуктів. Експерти оцінюють щорічні можливості надходження коштів від продажу такої продукції на зовнішніх ринках до 50 млн. євро. Основними країнами-експортерами є Німеччина, Австрія, Польща, Італія, Франція, Нідерланди, Данія, Швейцарія, США, Канада, попит у яких з кожним роком зростає[3, с 279].

Світова практика функціонування органічного сектору показує, що для товаровиробників найбільш ефективною є кооперативна модель збуту органічної продукції. На думку експертів Федерації органічного руху України, для розвитку вітчизняного органічного ринку необхідно розвивати сільськогосподарську кооперацію, створювати спеціалізовані місця на оптових ринках, сприяти розвитку експорту органічної продукції [4].

На сьогодні інфраструктура ринку органічної продукції в Україні характеризується відсутністю достатньої кількості сертифікованих складів для зберігання продукції, переробних підприємств для виробництва органічних харчових продуктів, а також посередницьких структур для заготівлі та постачання органічної продукції. При цьому за рахунок збільшення кількості виробників органічної сільськогосподарської продукції зростає потреба у створенні відповідних збутових кооперативів.

Збутовий кооператив – це об'єднання сільськогосподарських товаровиробників, яке надає допомогу у реалізації органічної продукції виробленої його членами. Він має змогу сформувати та продати партію товарів за вищою оптовою ціною безпосередньо споживачу або зберігати продукцію щоб реалізувати її коли ціна на неї буде вищою [5].

До основних причин, що стримують подальший розвиток сільськогосподарських збутових кооперативів, належить [3]:- відсутність локального розміщення дрібнотоварних виробників органічної продукції. Внутрішній ринок органічної продукції лише починає формуватися, тому багато фермерських господарств проходять процедуру сертифікації та вивчають цей ринок;- відсутність розуміння суті сільськогосподарських збутових кооперативів, що бере свій початок із часів колективізації сільського господарства; - однією з найбільших проблем розвитку кооперації є відсутність достатнього фінансового забезпечення для створення належної матеріально-технічної бази. Потенційні члени кооперативів мають обмежені фінансові можливості через низький рівень доходів. До того ж, на регіональному рівні відсутні дієві програми підтримки новостворених та наявних кооперативів. На державному рівні розглядаються можливості фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників різних організаційних форм [6].

Незважаючи на низький рівень розвитку збутових кооперативів на ринку сільськогосподарської органічної продукції, вони мають значні перспективи. Основними перевагами кооперації є те, що вона надає аграріям можливість зайняти свою ринкову нішу в локальній продовольчій системі; підвищити ефективність виробництва сільськогосподарської продукції, використовуючи спільну господарську діяльність. Створення кооперативів дозволить організувати збут продукції підприємства через централізовану логістичну систему [7, с.50]. В Україні спостерігається тенденція до збільшення кількості органічних сертифікованих господарств та розширення площі сільськогосподарських угідь. Проте внутрішній ринок органічної продукції є малорозвиненим. Його основними характеристиками є відсутність достатньої кількості сертифікованих складів, переробних підприємств, а також посередницьких структур, що загалом ускладнює організацію заготівель,

переробку та постачання сільськогосподарської органічної продукції. До того ж дрібнотоварні виробники із власною продукцією залишаються поза основними заготівельно-збутовими ланцюгами на внутрішньому ринку. Тому в подальшому перспективним напрямом розвитку ринку збуту органічної продукції є створення кооперативів, які об'єднуюватимуть органічні дрібнотоварні господарства. Виходячи з цього, потрібно і надалі розглядати питання перспективи розвитку та моделей функціонування збутових кооперативів на ринку сільськогосподарської органічної продукції.

Бібліографічні посилання:

1. Органік в Україні – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://organic.com.ua>.
2. Маслак О.М. Формування ринку органічної сільськогосподарської продукції в Україні // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 10. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/issue-10-2016>
3. Маслак О.М. Дослідження проблем розвитку кооперації на ринку органічної сільськогосподарської продукції в Україні / Економіка і суспільство. 2017. №9. с.276-281
4. Україна стане одним зі світових лідерів із виробництва органічної продукції [Електронний ресурс] // Інформаційний бюлетень. – 2012. – 4верес. – Режим доступу: <http://www.info-kmu.com.ua/2013-09-04-000000am/article/15902467.html>.
5. Фоменко Л.Г. Збутовий кооператив як чинник підвищення ефективної політики малих сільськогосподарських підприємств / Л.Г. Фоменко // Електронна бібліотека «Наукове товариство Івана Кушніра» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=71608>
6. Довідка про фінансування видатків Мінагрополітики України за рахунок коштів загального фонду Державного бюджету України у 2017 році. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>
7. Бурляй О. Л., Коваленко О. С. Кооперація у збутовій діяльності як засіб підвищення ефективності функціонування садівницьких підприємств / науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія; Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2014. Вип.200(1).с.47-55.

Сіверська Анна Сергіївна

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Карпенко Роман Валерійович

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ВИХОДУ ВІТЧИЗНЯНИХ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗОВНІШНІ РИНКИ

АПК України на державному рівні відноситься до стратегічно-важливих галузей вітчизняної економіки. Так, за даними Державного комітету статистики України, галузь створює 12 % ВВП, а продовольчі товари та сільськогосподарська продукція займають понад 40 % у структурі експорту. Наша держава постачає аграрну продукцію в понад 190 країн світу. Конкуренентоспроможність аграрної продукції на світових ринках, особливо з високою часткою доданої вартості, може сприяти розвитку вітчизняної економіки, забезпечити реалізацію національних інтересів нашої країни. Тому вивчення експортного потенціалу, виявлення проблем, з якими зіштовхуються вітчизняні аграрні підприємства при виході на зовнішні ринки, пошук шляхів підвищення експортної конкурентоспроможності українських агровиробників є важливою й актуальною проблемою.

Експортний потенціал можна визначити як спроможність аграрного сектору та його галузей виробляти конкурентоздатні на світовому ринку товари шляхом

використання як порівняльних національних переваг, так і нових конкурентних переваг, заснованих на досягненні науково-технічного прогресу [1]. Слід відзначити, що Україна має величезний природний та ресурсний потенціал для розвитку і збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. Передусім, це обумовлено її географічним розташуванням. Наша країна знаходиться в центральній частині Східної Європи, має можливість розвитку як європейського ринку, так і ринку країн Близького Сходу, Північної Африки та країн пострадянського простору. Помірно континентальний клімат з достатньою кількістю опадів сприятливо впливає на урожайність сільськогосподарської продукції. За оцінками експертів, українські чорноземи є найкращими в світі за своїми фізичними, агрохімічними та мінералогічними властивостями. На території України зосереджено 60,4 млн. га чорноземів, з яких на сільськогосподарські угіддя припадає 69 %. За даними Міністерства аграрної політики і продовольства України, фактичні обсяги виробництва аграрної продукції в 2,5 рази перевищують обсяги внутрішнього споживання [2], що, в свою чергу, створює перспективи до збільшення і розширення її експорту. Експортний потенціал вітчизняного АПК посилюється також неминучим і поступовим інтеграційним процесом, який ми спостерігаємо з 2008 року зі вступом України в СОТ та підписанням у 2014 р. Угоди про асоціацію з ЄС, що набрала повної чинності у 2017 році і передбачає створення зони вільної торгівлі між Україною та Європейським союзом. Дана угода забезпечує скасування митних тарифів по більшості товарних груп з обох сторін.

Проте, незважаючи на всі вагомі і позитивні фактори до розвитку й накопичення експортного потенціалу, більшість вітчизняних аграрних підприємств виявилися не готовими до конкурентної боротьби на зовнішніх ринках, то ж вітчизняний аграрний сектор недостатньою мірою інтегрований у зовнішній торгівельний простір. Це зумовлено такими невирішеними проблемами: 1) нестабільність конкурентних позицій вітчизняної сільськогосподарської продукції на зовнішніх ринках внаслідок незавершеності процесів адаптації до європейських вимог щодо якості та безпечності харчових продуктів, значних коливань цін на сировинні товари, нестійкості торговельних відносин з країнами-імпортерами на фоні значного посилення вимог споживачів до споживчих і екологічних характеристик продукції; 2) недосконалі державна політика у сфері експорту. В Україні майже відсутні державні механізми стимулювання зовнішньо-торгівельних відносин. Це обумовлено застосуванням обмежуючих чинників: мита та податків, експортних квот, заборони продажу за кордон певних груп товарів. Через наявне в нашій країні потужне лоббі інтересів монополістів, існують істотні перешкоди для виходу на міжнародні ринки малих і середніх підприємств; 3) нерозвинутість логістичної аграрної інфраструктури. Незважаючи на те, що за даними Світового банку щодо логістичної ефективності, Україна піднялася у 2018 році в рейтингу Logistics Performance Index (LPI) на 14 позицій і посіла 66 місце зі 160 країн, розвиток аграрної логістики все ще істотно відстає від потреб ринку. Недостатній рівень забезпечення сільгоспвиробників сховищами для зберігання зернової та плодоовочевої продукції, нестача у сховищах для зберігання

зернових, регулярне зростання цін на залізничні і перевезення, низька якість послуг через зношений парк залізничних вагонів, дефіцит спеціалізованого автотранспорту тощо є причиною того, що індексефективності логістики в Україні на 40 % є нижчим, ніж у країнах-лідерах. Внаслідок цього втрати продукції АПК в Україні сягають до 1/3 річного обсягу її виробництва [3]. Наприклад, у зерновому секторі України логістичні витрати в розрахунку на 1 тону зерна в півтора рази вищі, ніж у США, Франції чи Німеччині [4]; 4) орієнтація вітчизняних підприємців на виготовлення та збут сировини з низькою доданою вартістю. Серед причин можна назвати відсутність приміщень для зберігання сировини, а також бажання підприємців отримати прибуток у найкоротший термін; 5) різкі, часті й непередбачувані зміни курсу національної валюти.

Девальвація національної валюти провокує невизначеність економічної ситуації. Так, з одного боку, вона стимулює збільшення обсягів експорту, а, з іншого – нестабільність національної валюти спричиняє відтік інвестицій за кордон. На думку експертів, подальша девальвація негативно вплине на

конкурентоспроможність українських товарів через високі показники імпортоємності. Це може призвести до скорочення обсягів валютних надходжень у країну та до втрати деяких зовнішніх ринків. Цей перелік проблем можна доповнити недостатністю кваліфікованих кадрів у сфері зовнішньоекономічних відносин, небажанням багатьох вітчизняних підприємств до впровадження інноваційних технологій, підвищення ефективності виробництва, недосконалістю координації на зовнішніх ринках. Для підвищення ефективності розвитку аграрного сектору економіки України, розширення його експортного потенціалу необхідною є нагальна реалізація таких завдань:– налагодження системи сертифікації та стандартизації продукції відповідно до міжнародних норм;– удосконалення законодавчої бази для стимулювання і підтримки суб'єктів господарювання, які здійснюють експортно-імпортні операції у сфері АПК;– уніфікація й удосконалення митно-тарифної політики; створення інформаційної підтримки для моніторингу зовнішнього і внутрішнього ринків, інформаційне стимулювання участі вітчизняних підприємств у міжнародних виставках аграрної продукції;– розвиток і покращення транспортної інфраструктури для збільшення частки готової продукції у структурі експорту;– об'єднання і кооперація експортерів, особливо це стосується малих фермерських господарств, які поодиночі не можуть вступати в конкурентну боротьбу на зовнішніх ринках;– зміцнення курсу національної валют;– розробка навчальних програм для підвищення кваліфікації підприємців і працівників галузі тощо.

Бібліографічні посилання:

1. Бойко С.М. Експортний потенціал ринку насіння соняшнику та продуктів його переробки.// Автореферат дис.на здоб. наук. ступеня канд. екон. наук [Електронний ресурс] – Джерело доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?..
2. Міністерство аграрної політики і продовольства України: Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>
3. Проблеми розвитку аграрного виробництва в Україні і перспективні напрями використання аграрного потенціалу держави для підвищення рівня продовольчої безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/agrame_vurobnustvo -07e8a.pdf
4. 5 головних перешкод на шляху українського експортера / [Електронний ресурс] – Джерело доступу: <https://agropolit.com/spetsproekty/297-5-golovnih-pereshkod-na-shlyahu-ukrayinskogo-eksportera>

Сідун Юлія Олександрівна
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Поліщук Марина Геннадіївна
к.ю.н. доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ

Ризик виникнення конфліктних ситуацій в нашому житті є досить високий. Звернення до суду не завжди може бути неприйнятно з огляду на причини морально-психологічного плану. Саме у таких випадках вихідом може бути застосування медіації як альтернативного способу вирішення спорів (АВС). Дійсно, медіація — це «мистецтво мирних переговорів».

Слід зазначити, що в Україні медіація ще не набула широкого поширення, що пов'язано, насамперед, з її яскраво спрямованим приватноправовим характером і специфікою взаємодії сторін та медіатора.

Зазначимо, що сьогодні термін «медіація» розглядається у законодавстві по-різному.

Зокрема як:

1) як синонім «посередництва»

Дійсно, медіація — це використання посередників для виходу із конфліктної ситуації.

Медіація — це метод вирішення спорів із залученням посередника (медіатора), який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації і визначити конфліктну ситуацію так, щоб вони сторони конфлікту змогли обрати той варіант рішення, який би задовольняв би усіх учасників конфлікту.

У практиці посередництва чітко різняться дві основні юридичні моделі, в яких реалізується медіація: приватна і інтегрована.

Приватна медіація розглядається і регламентується як самостійний вид професійної діяльності з врегулювання правових спорів. Реалізація цієї моделі припускає введення окремих організаційно-правових форм для здійснення діяльності з проведення примирних процедур, що забезпечують інституціоналізацію медіації як альтернативного способу вирішення правових спорів.

Як правило, це здійснюється шляхом прийняття окремих законодавчих актів, в яких регламентуються загальні положення про медіацію як про позаюрисдикційної процедури, розкриваються її принципи, закріплюються правові гарантії цього інституту, вимоги, пропоновані до медіаторів і організаціям, що надають допомогу в врегулюванні спорів за допомогою медіації. Важливо підкреслити, що приватна модель медіації не може реалізовуватися в діяльності юрисдикційних органів.

Для забезпечення їх активної участі в просуванні примирення сторін як пріоритетного способу вирішення спору прийнято формувати конструкцію

інтегрованої медіації, розраховану на особливості юрисдикційної діяльності і враховує специфіку процедур, в яких ця діяльність здійснюється. Інтегрована медіація розглядається та регламентується як спеціальна процедура і форма діяльності юрисдикційних органів (судів, нотаріату, судових приставів-виконавців і т.д.), яка спрямована на примирення сторін в рамках юридичного процесу.

Важливо підкреслити, що приватна модель медіації не може реалізуватися в діяльності юрисдикційних органів. Для забезпечення їх активної участі в просуванні примирення сторін як пріоритетного способу вирішення спору прийнято формувати конструкцію інтегрованої медіації, розраховану на особливості юрисдикційної діяльності і враховує специфіку процедур, в яких ця діяльність здійснюється. Щодо ж приватної медіації повинні бути розроблені і закріплені механізми взаємодії суб'єктів юрисдикційної діяльності та суб'єктів приватної медіації в рамках процесуальних форм і вимог [1].

2) як процес діяльності медіатора.

Медіація — це процес, в якому нейтральна третя сторона, медіатор, допомагає вирішити конфлікт, сприяючи виробленню добровільної угоди між конфліктуючими сторонами [2]. Тобто, медіатор допомагає вирішити конфлікт через полегшення процесу спілкування між сторонами, допомагає знайти шляхи вирішення проблеми.

3) як вид альтернативного врегулювання спорів (АВС).

Медіація — це альтернативний, позасудовий спосіб врегулювання конфлікту в якому нейтральна третя сторона (медіатор) допомагає сторонам в знаходженні взаємоприйняттого варіанта вирішення їхнього конфлікту. Медіатором є особа, яка пройшла відповідну підготовку та атестацію з обліком усіх стандартів та вимог передбачених для акредитації медіаторів, володіє спеціальними знаннями та навичками необхідними для здійснення процедури медіації [3]. Тобто, медіацію розглядають через залучення медіатора для позасудового врегулювання конфлікту між сторонами.

Отже, можна говорити про такі ознаки медіації, як способу АВС: конфіденційність, мінімізація ризику публічного оголошення конфлікту, що є особливо важливим, зокрема, для справ, які є наслідком сімейних конфліктів, або у випадках, коли є побоювання, що конфліктна ситуація може вплинути на ділову репутацію суб'єктів спору [4].

Останній проект закону України про медіацію від 27.03.2015 р. № 2480 [5] дає таке визначення: «Медіація — альтернативний (позасудовий) метод вирішення спорів, за допомогою якого дві або більше сторони спору намагаються в рамках структурованого процесу, самостійно, на добровільній основі досягти згоди для вирішення їх спору за допомогою медіатора».

Сутність альтернативного способу вирішення спору підтримана тим, що в основу законопроекту принцип мінімального втручання держави в регулювання інституту медіації, а також правила добровільної участі, рівності сторін медіації, свободи медіатора у виборі методів проведення медіації. Разом з тим, держава встановлює необхідні положення і стандарти, які гарантують дотримання публічних інтересів у сфері медіації.

У відносинах інституту медіації та судової системи законопроект виходить із принципу органічного «вбудовування» медіації в існуючу правову систему. Задумано, що інститут медіації доповнює чинні правові інститути такі як мирову угоду в цивільному та господарському процесах, примирення в адміністративному судочинстві та кримінальному процесі тощо.

Підсумовуючи, вважаємо, доцільним має бути таке визначення медіації: медіація — це самостійний спосіб АВС та полягає у забезпеченні прийняття сторонами самостійного рішення зі спору за допомогою медіатора, який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації і визначити конфліктну ситуацію так, щоб вони сторони конфлікту змогли обрати той варіант рішення, який би задовольняв би усіх учасників конфлікту.

Отже, вважаємо необхідним введення інституту саме добровільної досудової медіації, при якій суд має право рекомендувати медіацію сторонам, а сторони можуть відмовитися від цього.

Юридична практика в Україні в сфері альтернативного вирішення спорів на сьогодні обмежена досудовим претензійним порядком, а окремі спроби впровадження медіації, за відсутності ухваленого закону та належного інформування не має широкого розповсюдження. Таким чином, сподіваємося, що під впливом позитивних реформ, ініціатива щодо прийняття закону «Про медіацію» буде реалізована, а успішне його впровадження надасть знаходження під час вирішення конфліктної ситуації надасть пошук компромісу та збереження відносин.

Бібліографічні посилання:

1. Загайнова С.К. Медиация в нотариальной деятельности: основные модели и особенности их реализации // Нотариальный вестник // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://old.notariat.ru/press_4415_23.aspx.htm
2. Конфліктологія [Текст] : навчальний посібник / П. С. Прибутко [и др.]. - К. : КНТ, 2010. - 136 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://pidruchniki.com/1584072020629/psihologiya/konfliktologiya>
3. Сергієнко О. В. «Медіація – альтернативний спосіб врегулювання спору»[Електроннийресурс].Режимдоступу: http://34400.net/news/olesja_sergienko_mediacija_alternativnij_sposib_vreguljuvannja_sporu/2014-05-22-2355
4. Притика Ю., Козляковська О. Медіація, як спосіб вирішення цивільноправових спорів [Електронний ресурс].Режим доступу: <http://ilandmanagement.com/Publication/45/>
5. Про медіацію: Проект закону України від 27.03.2015 р. N 2480 [Електронний ресурс].Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH1WW00A.html

Скляр Діана Олександрівна

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Андрієвська Людмила Олексіївна
старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Важливе значення для забезпечення належного здійснення господарської діяльності в умовах сьогодення має встановлення відповідальності учасників господарських відносин. Це слугує необхідною передумовою функціонування всього механізму забезпечення законності і правового господарського порядку в Україні.

Господарсько-правова відповідальність є комплексним правовим інститутом господарського права, предметом регулювання якого є господарські правопорушення. О. Бабак вважає, що «господарсько-правова відповідальність може бути визначена як правовідносини, які виникають внаслідок вчинення господарського правопорушення між суб'єктами господарювання або між суб'єктом господарювання та органом державної влади чи органом місцевого самоврядування, в результаті чого суб'єкт господарювання, винний у вчиненні правопорушення зазнає несприятливих наслідків майнового або організаційного характеру, які передбачені господарсько-правовими санкціями» [2, с. 144].

Характерними специфічними (видовими) ознаками господарсько-правової відповідальності, на думку О.М. Вінник, є:

1) сфера застосування – господарські правовідносини (господарсько-майнові та/або господарсько-організаційні);

2) юридична підстава – акти господарського законодавства та господарські договори;

3) фактична підстава – господарське правопорушення, склад якого залежить від виду (форми) господарсько-правової відповідальності;

4) презумпція вини порушника та особливість визначення вини;

5) суб'єктами господарсько-правової відповідальності є учасники господарських правовідносин (суб'єкти господарювання, суб'єкти господарсько-організаційних повноважень, засновники та учасники господарських організацій, власники майна суб'єктів господарювання; контрагенти суб'єктів господарювання за господарськими договорами);

6) спрямованість господарсько-правової відповідальності переважно на майнову базу порушника і лише в окремих випадках – на особу порушника (примусова реорганізація та примусова ліквідація) [3, с. 314].

Згідно зі ст. 216 ГК України учасники господарських відносин несуть господарсько-правову відповідальність за правопорушення у сфері господарювання шляхом застосування до правопорушників господарських санкцій на підставах і в порядку, передбаченому ГК України, іншими законами та договорами [1].

Таким чином, поняття господарсько-правової відповідальності визначається у ч. 1 ст. 216 ГК України через поняття господарських санкцій.

Треба відмітити, що у ГК України законодавець закріпив лише чотири форми господарсько-правової відповідальності, назвавши їх видами господарсько-правових санкцій:

- відшкодування збитків;
- штрафні санкції;
- оперативно-господарські санкції;
- адміністративно-господарські санкції [1].

Зазначимо, що різновидами останніх є санкції майнового характеру (вилучення майна/прибутку, що за своїми правовими наслідками подібне до конфіскації; адміністративно-господарські штрафи) та організаційного характеру (зупинення дії або анулюванні ліцензій, скасування державної реєстрації та ліквідація суб'єкта господарювання тощо).

Господарсько-правові санкції можна класифікувати за різними ознаками:

– за критерієм змісту впливу – на грошові (сплата штрафних санкцій, господарсько-адміністративного штрафу, відшкодування збитків) та натуральні (заміна неякісної продукції на якісну);

– за критерієм безпосередньої спрямованості – на майнові (конфіскація, сплата штрафних санкцій, відшкодування збитків, господарсько-адміністративний штраф) та організаційні (господарсько-організаційні, оперативно-господарські санкції);

– залежно від виду порушених відносин – на санкції, що застосовуються в договірних відносинах (відшкодування збитків, штрафні, оперативно-господарські), і санкції, що застосовуються в позадоговірних відносинах (відшкодування збитків, адміністративно-господарські санкції);

– залежно від обсягу відповідальності правопорушника господарська відповідальність може бути повною, обмеженою і підвищеною [6, с. 141].

Повна відповідальність означає відшкодування контрагентові або державі всіх видів збитків (шкоди), понесених ними (втрата або ушкодження майна, понесені додаткові видатки і неодержані доходи). Обмежена відповідальність встановлюється в нормах права, які визначають обмежений розмір відповідальності, встановлюють максимальний розмір збитків або в них містяться приписи не стягувати з боржника певні види збитків. Підвищена відповідальність передбачається законодавцем для особливо небезпечних правопорушень.

Відшкодування збитків, заподіяних порушенням правил здійснення господарської діяльності, є заходом правової відповідальності. Відшкодування збитків – це відновлення майнового стану учасника господарських правовідносин за рахунок іншого суб'єкта – правопорушника [3, с. 417].

У ч. 2 ст. 224 ГК України названі два види збитків: витрати, зроблені управненою стороною, втрата або пошкодження її майна (реальний збиток) і не одержані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або дотримання правил здійснення господарської діяльності іншою стороною (втрачена вигода). Склад збитків визначається ст.ст. 224-225 ГК України [1].

До складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення, включаються: вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, визначена відповідно до вимог законодавства; додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо), понесені стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання іншою стороною; неодержаний прибуток (втрачена вигода), на який сторона, яка зазнала збитків, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання іншою стороною; матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом [1].

Відповідно до ст. 235 ГК України за порушення господарських зобов'язань до суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин можуть застосовуватися оперативно-господарські санкції – заходи оперативного впливу

на правопорушника з метою припинення або попередження повторення порушень зобов'язання, що використовуються самими сторонами зобов'язання в односторонньому порядку [1].

Треба відзначити, що ч. 1 ст. 236 ГК України передбачений відкритий перелік оперативно-господарських санкцій, що сторони можуть застосовувати з відповідною фіксацією в договорі.

Підставою для застосування оперативно-господарських санкцій є факт порушення господарського зобов'язання іншою стороною.

О.П. Віхров зазначає, що у процесі здійснення регулювання та контролю господарської діяльності уповноважені органи державної влади, органи місцевого самоврядування виявляють порушення суб'єктами господарювання встановлених законодавчими актами правил і норм й у випадках, передбачених законом, застосовують до порушників встановлені заходи відповідальності, зокрема адміністративно-господарські санкції [5, с. 216].

До видів адміністративно-господарських санкцій, зміст яких закріплений у ст.ст. 239-248 ГК України, відносяться: вилучення прибутку (доходу); адміністративно-господарський штраф; стягнення зборів (обов'язкових платежів); призупинення операцій за рахунками суб'єктів господарювання; застосування антидемпінгових заходів; припинення експортно-імпортних операцій; застосування індивідуального режиму ліцензування; призупинення дії ліцензії (патенту) на здійснення суб'єктом господарювання певних видів господарської діяльності; анулювання ліцензії (патенту) на здійснення суб'єктом господарювання окремих видів господарської діяльності; обмеження або зупинення діяльності суб'єкта господарювання; скасування державної реєстрації та ліквідація суб'єкта господарювання [1].

Треба відмітити, що велику увагу приділяє господарсько-правовим відносинам у своїх працях Р.Б. Шишка. Він зазначає, що господарське законодавство закріплює принцип повної майнової відповідальності суб'єктів господарювання аж до оголошення банкрутом (ч. 4 ст. 205 ГК України). Отже, найвищою економічною санкцією згідно із законодавством можна вважати процесуальне (судове) оголошення суб'єкта-боржника банкрутом. Особливістю господарсько-правової відповідальності також є те, що застосування до правопорушника заходів господарсько-правової відповідальності може привести до настання для нього інших (нематеріальних) наслідків, що характерно, зокрема, у разі застосування адміністративно-господарських санкцій організаційного характеру, примусового поділу суб'єкта господарювання, який зловживає монополією (домінуючим) становищем на ринку, визнання емісії цінних паперів недійсною тощо [8, с. 7-8].

Таким чином, можна визначити, що господарсько-правова відповідальність, маючи специфічні ознаки, які відрізняють її від цивільно-правової та адміністративно-правової відповідальності, є самостійним видом юридичної відповідальності, що і відобразилося в окремому правовому регулюванні відносин відповідальності в ГК України.

Бібліографічні посилання:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Бабак О. Основні види відповідальності суб'єктів господарювання у зовнішньоекономічній діяльності. Підприємництво, господарство, право. N10. 2011. С.144-148.
3. Вінник О.М. Господарське право: навч. посіб. / О.М. Вінник; МОНУ. – 2-ге вид., змінене та доп. К.: Правова єдність, 2009. 768 с.
4. Господарське право: підручник / В.С. Щербина. – 6-те вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер. 2013. 640 с.
5. Віхров О.П. Адміністративно-господарські санкції як гарантія права суб'єктів господарювання на економічну безпеку. Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. 2012. № 3. С. 216-220.
6. Ольховик Л.А. Форми господарсько-правової відповідальності суб'єктів господарювання. Порівняльно-аналітичне право. №1. 2018. С. 140-142.
7. Щербина В.С. Господарське право: підручник. 3-те вид., перероб. і доп. К.: Юрінком Інтер, 2006. 656 с.
8. Шишка Р.Б. Окремі аспекти господарсько-правової відповідальності. Юридичний вісник. 2015. С. 5-10.

Скорик Надія

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Смесова Вікторія Леонідівна,

доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Активізація інвестиційної діяльності є однією з передумов створення нових робочих місць, забезпечення соціальної спрямованості та економічного розвитку господарства. Основою успішної інвестиційної діяльності є належне правове регулювання інвестиційних відносин. Вітчизняне законодавство містить значну кількість нормативно-правових актів, що регулюють відносини в сфері інвестицій, тому конкретизація й удосконалення правових норм у зазначеній сфері суспільних відносин сьогодні є актуальною.

Вирішенню даної проблеми присвячено роботи Ю. Атаманова, Р. Бойчука, О. Вінника, Л. Волкович, К. Гуменної, Д. Задихайла, В. Кудрявцевої, М. Овчиннікової, В. Поєдинок, Ю. Притика, А. Сухорукова, М. Чернухи та ін. вітчизняних вчених, які розв'язували задачу систематизації і модернізації інвестиційного законодавства. Отже, на переконання науковців вдосконалення нормативної бази є одним із напрямів активізації іноземних інвестицій в Україну.

Враховуючи правовий досвід зарубіжних країн щодо іноземних інвестицій, можна дійти висновку, що державна політика у цій сфері повинна бути спрямована на нормативне врегулювання прямого іноземного та портфельного інвестування, функцій органів публічної адміністрації у даній сфері, на які покладено обов'язок реалізації даної політики та визначення державних гарантів у сфері іноземного інвестування.

Згідно до ст. 1 Закону України “Про режим іноземного інвестування” іноземні інвестиції – це цінності, що вкладають іноземні інвестори в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [1].

З точки зору науковців дане визначення потребує удосконалення, а саме, перерахування всіх видів об'єктів, у які можуть бути вкладені іноземні інвестиції, оскільки даний перелік міститься в іншому нормативно-правовому акті – Законі України «Про інвестиційну діяльність», що ускладнює врегулювання самого процесу інвестування [2].

Крім того, з точки зору вчених-юристів, однією з головних проблем правового регулювання інвестиційної діяльності є недосконале нормативне врегулювання самого процесу іноземного інвестування. Законом України «Про режим іноземного інвестування» передбачено наявність на території України лише одного режиму інвестиційної діяльності, а саме національного режиму, що надає рівні умови діяльності як іноземним інвесторам, так і вітчизняним. На практиці даний режим «рівності» не приваблює іноземних інвесторів, тому що національний режим є вкрай непрозорим, закритим і не зрозумілим.

Водночас, міжнародними договорами у більшості випадків передбачено два режими інвестиційної діяльності, зокрема: національний режим та режим найбільшого сприяння. Положення цих договорів надають інвесторам право самостійно обирати режим для власних інвестицій. Крім того, Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» передбачає встановлення трьох правових режимів для іноземних суб'єктів господарювання: а) національний режим, який зрівнює вітчизняних та іноземних інвесторів у правах та обов'язках; б) режим найбільшого сприяння, що надає іноземним суб'єктам пільги, щодо мита, податків і зборів на території України; в) спеціальний режим, який встановлюється лише в спеціальних економічних зонах.

Позитивний вплив на активізацію іноземних інвесторів має відносно новий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій». Цей закон передбачає скасування обов'язкової державної реєстрації іноземних інвестицій та її заміну на подання статистичних відомостей про здійснення даного виду діяльності. Але на думку науковців, головною умовою залучення іноземних інвесторів є не внесення змін до конкретних нормативних актів, а повне реформування судової і правоохоронної системи, що спрямовані на забезпечення та реалізацію прав іноземних суб'єктів господарювання [3].

Крім того, однією з головних проблем правового регулювання іноземних інвестицій науковці називають відсутність систематизованого й уніфікованого регулювання інвестиційних правовідносин, притому, що законодавство України містить досить значний вміст нормативних документів, які регулюють діяльність іноземних інвесторів і які постійно доповнюються та змінюються. Але наявність колізій між нормами законодавства, формування нових прогалів у законодавстві сприяє виникненню все нових і нових проблем у регулюванні інвестиційних відносин. Більшість нормативно-правових актів не виконують повною мірою своїх регулятивних функцій. Значною проблемою є також низька ефективність правових норм, що призводить до ігнорування суб'єктами інвестиційних відносин даних норм або до виникнення ситуації, коли застосування цих норм ускладнено через їх недостатню конкретизацію, протиріччя з іншими нормами, які регулюють ті ж правовідносини, тому вони не діють де – факто [4].

Проведений нами аналіз дозволяє зробити висновок, що головною проблемою в правовому регулюванні інвестиційної діяльності є суперечності між нормами різних правових актів, що регулюють одні й ті ж відносини у даній сфері, а також відсутність конкретизації певних норм, що робить неможливим їх використання для реалізації та захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання. Для вирішення цієї проблеми пропонуємо створити єдиний кодифікований нормативний акт, який врегулював би різні аспекти інвестиційної діяльності, а, отже, сприяв процесу залучення іноземних інвестицій з метою розвитку вітчизняної економіки.

Бібліографічні посилання:

1. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.05.1996 р. № 93, 96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 19. – Ст. 80.
2. Наукове обґрунтування та законодавче закріплення поняття "іноземна інвестиція" / І. А. Гамбург // Держава та регіони. Серія : Право. - 2016. - № 1. – Ст. 81.
3. Проблеми правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні / О. В. Федорчак // Ефективність державного управління. - 2017. - Вип. 4. - С. 80-94.
4. Світлична Ю. О. Шляхи вдосконалення правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні / Ю. О. Світлична // Форум права. - 2017. - № 3. - С. 204–209. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

Соколов Олег Олексійович,
здобувач вищої освіти
Дніпровського гуманітарного університету

BITCOIN: ЙОГО ПРОБЛЕМАТИКА І МОЖЛИВОСТІ

Про Bitcoin і технологію Blockchain чули навіть ті, хто ніколи не користувався криптовалютами та не розуміє, що таке mining. Швидке зростання популярності та курсу віртуальних грошей, а надто з початку 2017 року, зробило їх трендовою темою.

Окрім того, в Україні і багатьох країнах світу відсутній законодавчий статус криптовалюти, а більшість пояснень у відкритому доступі переобтяжені технічною інформацією.

У сучасному світі біткойн та криптовалюти в цілому починають все частіше про себе заявляти. Відтак із ростом популярності росте і цінність валюти. На даний момент криптовалютою №1 є біткойн. Саме біткойн є першопрохідцем, який зараз починає широко використовуватися не лише учасниками криптовалютних спільнот, а й глобальними корпораціями та банками.

Наприклад, недавно стало відомо, що за біткойн можна купити апартаменти класу "люкс" в Дубаї, або ж заплатити за житло у Лондоні. Можливості застосування цієї криптовалюти щодня збільшуються. Тому у світ криптовалют вливається щоразу більше людей.

Завдяки технології блокчейну, біткойн виглядає досить надійною та надзвичайно прогресивною у перспективі валютою на світовому економічному ринку.

Bitcoin - це, власне, перша і найвідоміша з безлічі інших віртуальних валют. Головна її перевага – неможливість підробки, позаяк одна «монета» (англійською «coin» - монета) - це набір даних, ретельно захищений від злону і

копіювання за допомогою різних криптографічних (шифрувальних) методів захисту. Тому біткоїн називають **криптовалютою**.

Головна ідея біткоіна - створення валюти, яка працюватиме прозоро, вільно поширюватиметься і не знеціниться. На відміну від звичних грошових одиниць, нині жодна держава не може контролювати, додатково «надрукувати» або знецінити біткоіни.

Таким чином, ця крипто валюта має надійний захист від підробки, нею можна миттєво розрахуватися будь-де у світі за наявності підключення до інтернету. Водночас переказ відбувається анонімно і без стягнення комісії банком.

Кількість криптовалюти обмежена - загалом випустити або видобути можливо 21 мільйон біткоїнів, разом у світі на сьогодні уже існує близько 16,5 мільйонів.

Поява і стрімке зростання популярності біткоіна сприяли й розповсюдженню технології, на якій, власне, побудована та функціонує система криптовалюти. Спосіб зберігання даних або цифровий реєстр будь-яких операцій, упорядкованих у блоки за ланцюговим принципом, отримав назву Blockchain (англійською «block» - блок, «chain» - ланцюг).

«Блокчейн» це спосіб для окремої групи людей самостійно керувати своєрідною віртуальною «книгою обліку», і будувати відносини на взаємній довірі (приміром, відкритої інформації про стан рахунку), а не довіряти управлінню своїми грошима іншим.

Саме завдяки технології «блокчейну» забезпечуються основні принципи біткоіна:

► прозорість - усі учасники групи мають доступ до такої «книги», занотовують дані всіх грошових переказів, що відбувається всередині системи. Це дає можливість кожному учасникові в будь-який момент подивитися, які операції здійснювалися з моменту першого запису і до сьогодні;

► децентралізація - така «книга обліку» зберігається не в якомусь певному місці в єдиному екземплярі, а у вигляді копії у кожного користувача, який підключився до системи. Зруйнувати систему можна лише за допомогою відключення всіх її анонімних учасників, які перебувають у різних частинах світу, тому знищити базу даних практично неможливо.

► гарантія - оскільки кожна наступна сторінка-блок залежить від попередньої, якщо хтось захоче змінити дані вже «опечатаної» сторінки, йому також доведеться змінити зміст і шифр усіх наступних сторінок. А здійснити це самотужки, урахувавши зростаючу складність обчислення кожного наступного коду, просто неможливо.

Але є і певні недоліки у цій криптовалюти а саме:

Високі комісії.

Одна із основних проблем, яка довгий час притаманна біткойну - це дороговизна плати за здійснення транзакцій.

На відміну від плати за транзакції, яку стягують традиційні фінансові установи, розмір комісії в мережі біткоіна не залежить від того, скільки коштів

ви пересилаєте. Комісія за відправку біткойна на 5 доларів може бути такою ж, як за переказ 5000 доларів.

Нестабільність курсу.

Попри те, що спочатку біткойн мав чітко окреслений спосіб емісії, з часом із розвитком мережі функціональність механізму біткойна дещо змінилася.

Тому курс біткойна постійно змінюється і зазнає як різких підйомів до рекордних значень, так і падінь до своїх мінімумів. Всього лише за декілька годин ціна біткойна може збільшитись/зменшитися на сотні доларів.

На курс біткойна також впливає ситуація у політичному світі. Відтак, рішення регуляторних органів Китаю про заборону проведення ICO спричинило падіння вартості біткойна, а слідом за ним і й інших криптовалют. Навіть чутки про якісь можливі глобальні речі у криптовалютному світі можуть спричинити значне зниження курсу “цифрового золота”, як це сталося 8 вересня, на фоні ймовірної заборони діяльності китайських криптовалютних бірж.

Захист користувачів.

Біткойн був розроблений як децентралізована фінансова система, проте, в окремих випадках, це може виявитись загрозою для користувачів. Оскільки компанії, які обслуговують кредитні картки і компанії по обробці платежів у фіаті можуть захистити покупців від недобросовісних продавців за допомогою зворотних платежів. Якщо споживач здійснює покупку з використанням послуг платіжного процесора і може показати, що вони були зірвані ненадійним продавцем, компанія з обробки платежів поверне користувачу кошти.

Біткойн не пропонує такого захисту: транзакції незворотні, тому покупець повинен довіряти продавцю. Багато користувачів біткойна кажуть, що це цінність, а не слабкість, оскільки покупець сам повинен бути обачним, перш ніж відправляти продавцеві свої гроші. Крім того, незворотні транзакції захищають продавців від шахрайських платежів.

А також, зберігаючи свої кошти на біржі, або інших біткойн-сервісах, користувач може їх втратити, у випадку зламу хакерами, або арештом фінансів самої біржі, як наприклад це сталося із користувачами біржі BTC-e.

Щодо нашої держави, то за словами заступника глави Національного банку України Олега Чурія, крипто валюта біткоїн наразі не має в Україні визначеного правового статусу. Це ускладнюється відсутністю консолідованого підходу до класифікації біткоіну та регулювання операцій з ним у світі.

Активний розвиток криптовалютних відносин вимагає правового врегулювання. На даний момент в Україні утворився правовий вакуум. Згідно з чинним законодавством, криптовалюта як взаєморозрахунків використовуватися не може, відповідно, біткоіни в якості платіжного засобу - не спроможні. Отже, фізичні або юридичні особи, які використовують валюту біткоіни, здійснюють операції та ведення бізнесу на свій страх і ризик без гарантій з боку держави

Бібліографічні посилання:

1. Конашевич О.І. Правові підстави для реалізації послуг та товарів за біткоіни [Електронний ресурс] / О.І. Конашевич – Режим доступу: http://jurliga.ligazakon.ua/blogs_article/725.htm
2. Латынина Ю. Блокчейн электронный аналог свободы. Изобретен способ избавиться от излишней опеки государства [Електронний ресурс] / Юлия Латынина – Режим доступу: <https://www.novayagazeta.ru/articles/2016/06/06/68894-blokcheyn-elektronnyy-analog-svobody>

3. В Києве підписан історический Меморандум о запуске блокчейн- платформы e-Auction 3.0 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://forklog.com/v-kieve-podpisan-istoricheskij-memorandum-o-zapuskeblokchejn-platformy-e-auction-3-0/>
4. Bitcoin против бюрократии: как Украина переходит на блокчейн [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ain.ua/2016/09/14/bitcoin-protivbyurokratii-kak-ukraina-perexodit-na-blokchejn>
5. Подобрій О. В биткоинах есть один негативный момент – ученый из Италии [Електронний ресурс] / О. Подобрій – Режим доступу: <https://www.obozrevatel.com/finance/business-and-finance/19048-bitkoinyi.htm>

Степанченко Карина Олександрівна

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Іванова Марина Іллівна

д.е.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВІ РЕЖИМИ ІНОЗЕМЦІВ

Кожна країна установлює свій правовий режим перебування іноземців. Проте сучасне міжнародне право вкрай негативно ставиться до будь-яких форм дискримінації іноземців, і держави негайно вживають відповідних заходів до тих, хто обмежує права їхніх громадян.

У міжнародному праві правовий статус іноземців та осіб без громадянства є однією з центральних тем, оскільки правове регулювання таких осіб в кожній країні має свої особливості, що й дозволяє виокремлювати особливі правові режими іноземців.

До того слід зауважити, що правовий статус іноземців та осіб без громадянства встановлюється внутрішнім законодавством держави з урахуванням вимог, передбачених нормами міжнародного права. Незважаючи на наявність широкого кола законодавчих актів із цього питання, правове регулювання статусу іноземних громадян та осіб без громадянства має певні недоліки, одним із яких є недосконалість окремих юридичних термінів і понять, що вживаються в цих нормативних актах, у результаті чого в юридичній науці вчених щодо них немає єдиної точки зору.

Взагалі у науці поняття «режим» (лат. *regimen* – правління, управління) досить змістовне, багатозначне, вживається в різних значеннях [1, с. 344].

У «Великому енциклопедичному юридичному словнику» правовий режим визначається як певна сукупність юридичних засобів, способів, що застосовуються в певній сфері суспільних відносин та забезпечують дію правового регулювання [2, с. 691].

Тобто фактично правовий режим іноземців та осіб без громадянства являє собою специфічний вид правового регулювання конституційних відносин, виражений у поєднанні комплексу нормативних правових засобів (дозволів, заборон, зобов'язань, правових обмежень, стимулів, загальнодозвільного й дозвільного порядку регулювання тощо), яким встановлюється певна міра жорсткості правового регулювання, допустимий рівень активності суб'єктів, межі їх правової самостійності відповідно до політики держави щодо

забезпечення правових статусів іноземців та осіб без громадянства залежно від країн їх прибуття.

Традиційно розрізняють такі види режиму іноземних громадян: національний режим, режим найбільшого сприяння, спеціальний режим, недискримінаційний режим [3, с. 154]. Розглянемо їх більш детально.

Національний режим означає, що іноземці користуються майже тим обсягом прав і мають майже ті самі обов'язки, що й громадяни цієї держави. Але повного зрівняння прав та обов'язків іноземців з власними громадянами не допускається [4, с. 74].

Тобто, слід погодитись з висновком Г. С. Фединак та Л. С. Фединак, що термін «національний режим» є певною мірою умовним. Вказане підтверджує зміст ст. 20 гл. 2 Конституції Швеції, що містить вичерпний перелік сфер, у яких іноземці, здійснюючи права і обов'язки, користуються національним режимом [5, с. 133]. Національний режим припускає наявність такого обсягу прав і обов'язків в іноземців, що практично нічим не відрізняється від обсягу прав і обов'язків, наданих державою їхнього перебування для власних громадян.

У відповідності зі статтею 26 Конституції України іноземці й апатриди, що знаходяться в Україні на законних підставах, користуються тими ж правами і свободами, а також несуть такі ж обов'язки, як і громадяни України — за винятками, встановленими Конституцією, законами або міжнародними договорами України [6]. Ця норма одночасно і є нормою-гарантією правового статусу іноземців, що свідчить про наміри нашої держави щодо утвердження її як демократичної, правової із розвинутими європейськими цінностями. Закріплений Конституцією національний режим для іноземців знаходить свою детальну регламентацію і конкретизацію в Законі України від 2011 року «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [7]. У цьому законі містяться обмеження в правовому статусі іноземців у політичній сфері, відношення до військової служби, в сфері установа меж карної, цивільної й адміністративної юрисдикції тощо.

Режим найбільшого сприяння полягає в тому, що ці особи мають права, якими користуються чи будуть користуватися громадяни будь-якої третьої держави. Вважається, що юридична природа цього виду режиму є винятково договірною. Такий вид режиму найчастіше встановлюється на основі взаємності і здебільшого має місце у зовнішньоекономічній діяльності.

Режим найбільшого сприяння може запроваджуватися на певний строк. Позбавити режиму найбільшого сприяння, запровадженого для здійснення правосуб'єктності, можуть органи, визначені у законодавстві держав та міжнародних договорах [3, с. 156].

Щодо спеціального режиму, то як вважають Г.С. Фединак і Л.С. Фединак, його зміст не визначений остаточно у правовій літературі, однак іноді він визначається у національному законодавстві та міжнародних договорах, наприклад, щодо здійснення правосуб'єктності у вільних економічних зонах, стосовно інвестицій. Спеціальний режим запроваджується також на певний строк [8, с. 85].

А.А. Николюкин визначає, що спеціальний режим надається співробітникам дипломатичних і консульських установ, а також міжнародних міждержавних організацій та передбачає вилучення вказаних осіб з-під юрисдикції держави перебування, зазвичай, з питань, пов'язаних із здійсненням представницьких функцій [9, с. 22].

Спеціальний режим передбачає надання іноземцям спеціальних прав або покладення на них додаткових обов'язків порівняно із власними громадянами та громадянами інших держав. Він може бути як більш, так і менш сприятливим, ніж два вищезазначені режими [3, с. 157]. Такий режим встановлюється національним законодавством або спеціальними угодами. Іноді він є відповіддю на обмеження прав та свобод своїх громадян в іншій державі та використовується як репресалії. Прикладом застосування можна назвати спрощений порядок перетину кордону жителями прикордонних районів. В Україні таким режимом користується персонал військової бази Чорноморського флоту Російської Федерації у Севастополі [4, с. 84]. Тут слід зауважити, що нині Крим перебуває під окупацією РФ, тому реалізація цього виду режиму є ускладненою.

Недискримінаційний режим щодо здійснення прав та обов'язків осіб не потребує обов'язкового договірної оформлення. Він означає, що суб'єктам іноземного права притаманні загальні правила поведінки.

Отже, правовий режим іноземців не є тотожним поняттю правового статусу іноземців, оскільки ці поняття хоча й тісно пов'язані між собою, проте не рівнозначні. Правовий статус іноземців визначається комплексом винятково матеріально-правових норм, що регулюють відповідні відносини по суті, а правовий режим призначений забезпечувати реалізацію їх правового статусу. Також важливо визнати, що для правових режимів характерним є переважно централізоване регулювання через відповідні механізми системи органів державної виконавчої влади. Акти міжнародного права, що визначають зміст правового статусу іноземців, містять норми адміністративного змісту щодо забезпечення реалізації їхніх прав та обов'язків шляхом передбачених законом адміністративно-правових процедур, у яких виявляється деталізація змісту відповідних правових режимів у різних сферах державного управління.

Бібліографічні посилання

1. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (гол.) та ін. – К. : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 1998. – Т. 4 : Н-П. – 720 с.
2. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАНУ Ю.С. Шемшученка. – 2-ге вид. - К. : Юридична думка, 2015. – 992 с.
3. Міжнародне приватне право : підручник / за ред.: В. П. Жушман, І. А. Шуміло. – Х. : Право, 2012. – 320 с.
4. Міжнародне приватне право : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / В. А. Бігун, Є. М. Білоусов, І. М. Жуков ; за ред. проф. В. П. Жушмана та доц. І. А. Шуміло. – Х. : Право, 2015. – 320 с.
5. Фединак Г. С., Фединак Л. С. Міжнародне приватне право : підручник. / Г. С. Фединак, Л. С. Фединак. – К.: Алерта, 2017. – 504 с.
6. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 (зі змінами і доповненнями).
7. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – / № 19-20 / . – Стор. 833. – Ст. 179
8. Мінка Т. П. Поняття та зміст адміністративно-правового режиму перебування в Україні іноземців та осіб без громадянства / Т. П. Мінка // Право і суспільство. – 2012. – № 4. – С. 82-85.

9. Николокин С. В. Правовая регламентация транснациональных отношений в международном частном праве (теоретические и практические аспекты) : монография / С. В. Николокин, И. В. Усачев. – М. : Юрлитинформ, 2012. – 368 с.

Ткаченко Ганна Русланівна
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Іванова Марина Іллівна
д.е.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДЕРЖАВА ЯК СУБ'ЄКТ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Міжнародне співробітництво різноманітне за сферами здійснення, формами, реалізується різними суб'єктами, серед яких важливе місце посідають і держави. Причому останні виступають не тільки як суб'єкт міждержавних відносин публічно-правового характеру, що регулюються міжнародним правом, а й як суб'єкт цивілістичних відносин майнового та немайнового характеру, які підпадають під дію міжнародного приватного права [2].

У зовнішній сфері держава може виступати в різноманітних категоріях відносин. По-перше, її партнерами можуть бути інші держави та міжнародні організації (держава може укласти міжнародні угоди про надання та отримання позик, уступати території, здійснювати співробітництво в конкретних сферах, укладати військові та політичні союзи тощо). По-друге, держава може вступати в різноманітні майнові відносини з іноземними юридичними та фізичними особами. Існує кілька поглядів на державу як на суб'єкт міжнародного приватного права. Одні вважають державу особливим суб'єктом права, оскільки немає такого наддержавного органу, який би наділив її правами юридичної особи, і завдяки суверенітету вона виступає у відносинах, що регулюються нормами як міжнародного публічного права, так і міжнародного приватного права. Існує декілька поглядів на державу як суб'єкт міжнародного приватного права. Інші додержуються точки зору, що держава «розпадається» на дві особи. При цьому вважається, що держава діє не в якості двох осіб «казни» (фіска) – суб'єкта влади і «купця» – суб'єкта цивільних правовідносин, а в якості суверена [2].

Концепція участі держави в цивільно-правових відносинах знайшла своє відображення і в законодавстві СРСР (ст. 25 Основ цивільного законодавства Союзу РСР і республік 1991 р.2) і в законодавстві незалежної України (статті 167, 168 і 169 ЦК України).

Держава вступає у різні майнові відносини, внаслідок чого відбувається її розвиток та розвиток суспільства в цілому, ці відносини з іншими державами, міжнародними організаціями, юридичними чи фізичними особами поділяються на два види. По – перше, такі, що регулюються нормами міжнародного права, виникають між державами, державою та міжнародними організаціями у сфері міжнародного торговельного права, валютних відносин, промислового, сільськогосподарського, науково-технічного співробітництва, транспортних

перевезень тощо. По – друге, це правовідносини, які регулюються нормами міжнародного приватного права і виникають за участю держави, з одного боку, та іноземних юридичних осіб, міжнародних господарських організацій, фізичних осіб [1].

Держава не є юридичною особою, оскільки володіє суверенітетом і сама визначає свій правовий статус. У приватноправових відносинах держава бере участь як особливий суб'єкт права, який не є юридичною особою, але виступає на рівних з ним засадах. ЦК Чехії (§21) говорить: «Якщо держава виступає учасником цивільно-правових відносин, то воно є юридичною особою». У законодавстві європейських країн держава вважається юридичною особою публічного права (Франція, ФРН). Ці положення не ототожнюють державу з юридичною особою, а підтверджують, що держава може наділятися даним статусом. У приватноправових відносинах прийнята юридична фікція – держава виступає в якості юридичної особи. З точки зору правового режиму держава прирівнюється до юридичних осіб публічного права (ст. 19 Кодексу МПП Тунісу).

Як суб'єкт міжнародного приватного права держава може вступати у відносини з приводу отримання майна за договором дарування, у спадок за заповітом чи за законом. При цьому її правовий статус може відрізнитися від статусу інших суб'єктів права. Як спадкоємець держава опиняється у ролі носія будь – яких суб'єктивних цивільних прав, за винятком тих, що пов'язані з особистістю суб'єкта. Остання обставина виключає можливість переходу цих прав до інших осіб. Держава може бути стороною у правовідносинах, що виникають із продажу іноземцям з аукціону чи іншим чином цінних паперів. Вона може надавати чи отримувати кредити, надавати гарантії за позиками і кредитами. Держава є стороною в концесійних договорах, у відносинах з іноземного інвестування, спорудження будівель для своїх представництв за кордоном, власником будівель, іншого майна, їх оренди чи оренди земельної ділянки. Держава може бути також учасником спільних підприємств (далі – СП). Держава може укладати договори про розподіл продукції та інші. Вона несе відповідальність за свої дії, як будь-який інший суб'єкт міжнародного приватного права. Для розмежування публічно та приватно правових відносин важливе значення має та обставина, в якій саме виступає держава. Так, угоди купівлі-продажу, що укладаються урядами країн, в одних випадках можуть регулюватися актом міжнародного права, а в інших – нормами приватного [3].

У зазначених відносинах держава є особливим суб'єктом міжнародно-приватного права. Норми цих правовідносин регулюються міжнародно-правовими актами, договорами, угодами. Держава у міжнародних відносинах здійснює свою діяльність опосередковано, через відповідні органи державної влади або уповноважених осіб, на відміну від діяльності держави у міжнародних публічних відносинах, в яких держави є основним суверенним суб'єктом. У міжнародних приватноправових відносинах держава може укладати приватні договори (контракти), бути роботодавцем, спадкоємцем (з приводу від умерлої спадщини), отримувати інвестиції тощо.

Бібліографічні посилання:

1. Ануфриева Л. П. Международное частное право: учебник для студ. вузов, обучающихся по спец. «Юриспруденция». – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Проспект, 2009. – 687 с.
2. Міжнародне приватне право : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / [О.М. Бадигіна та ін.]; за ред. проф. В.П. Душмана та доц. І.А. Шуміло: Нац. юрид. академ. України ім. Ярослава Мудрого. – Х.: Право, 2001. – 319 с.
3. Міжнародне приватне право : підручник / [А.С. Довгерт та ін.]; за ред. проф. А.С. Довгерта, проф. В.І. Кисіль; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Ін-т міжнар. відносин. – 2-е вид. – К.: Правова єдність : Алеута, 2014. – 655 с

Ткаченко Павло Ігорович

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Косяченко Ксенія Едуардівна

к.ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ЯК СФЕРА ПРИВАТНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Приватним правом у Давньому Римі регулювалися майнові відносини, що склалися між громадянами Риму за їх розсудом і могли захищатися останніми самостійно (самозахист) або за допомогою держави. Захист за допомогою норм приватного права здійснювався державою тільки на вимогу заінтересованої особи, права якої були порушені, в межах заявлених вимог. Норми приватного права, на відміну від норм публічного права, мали диспозитивний характер. Приватне (цивільне) право — це система юридичної децентралізації. Таким чином, приватне право — сукупність правових норм, що за допомогою диспозитивного методу забезпечують і регулюють захист відносин, заснованих на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій незалежності їх учасників.

Хоча історично цивільне право утвердилося як приватне право, що регулює відносини громадян щодо окремо взятої країни, однак такого значення воно позбавилось у Римі вже на початку III ст. *Jus civile* перетворилося в діюче для них право, але регулювало лише ту сферу, яку римське право називало *jus privatum*, тобто «відносини приватних осіб між собою незалежно від їхнього громадянства» [1, 640 с.].

Сучасний стан українського приватного права зумовлений формуванням демократичного, соціально орієнтованого суспільства ринкової економіки, що визначає основні напрями розвитку приватного права в умовах проведеної в Україні на початку XXI ст. (2001–2003 роки) кодифікації цивільного, господарського, земельного законодавства.

Основу приватного права становить цивільне право як найцінніший елемент усієї системи приватноправових утворень, що найбільш повно і послідовно втілює в собі ознаки приватного права [2].

Систему приватного права України становлять такі її галузеві утворення, як цивільне і сімейне право, а також трудове, господарське, земельне, інші галузі права (зокрема природоресурсне право) в частині, що регулюють горизонтальні відносини, тобто відносини, засновані на юридичній рівності їх учасників.

Особливе місце в системі приватного права займає міжнародне приватне право, специфіка якого обумовлена наявністю іноземного елемента і пов'язаним із цим ефектом наднаціонального характеру цих відносин, що ускладнює можливість її повного включення до будь-якої національної правової системи.

Поділ права на публічне і приватне впливає із самої природи цивілізованого суспільства, оскільки за демократичного режиму громадянське суспільство і держава не зливаються в одне неподільне ціле, як за тоталітаризму. Публічне право регулює відносини, пов'язані з функціонуванням держави, її органів, забезпеченням у суспільстві загального порядку. В цьому розумінні його можна характеризувати як систему юридичної централізації. Публічне право перейняте духом субординації; тут діє принцип влади, підкорення і підпорядкування [3]. У свою чергу, приватне право регулює відносини між людьми як членами громадянського суспільства, а, отже, для цієї галузі характерна юридична децентралізація. Визначальними тут є приватна ініціатива, приватне самовизначення, правовий інститут приватної власності (який, до речі, являє собою єдиний демократичний інститут, без якого неможливе існування громадянського суспільства як самостійної, відмінної від держави, величини). Тому тут діють принципи свободи особистості, недоторканності власності, свободи договорів та підприємництва, ігнорувати які держава не може. Цивільне право становить основу приватного права, є провідною (базовою) галуззю у сфері приватноправового регулювання, що обумовлює можливість застосування загальних норм і принципів цивільного права, а також і його окремих інститутів у певних випадках не лише у сфері цивільно-правового регулювання, а й у сфері інших галузей приватного права [4, 16 с.].

Цивільне право і приватне право мають однакові предмет і методи правового регулювання. Будь-які складові приватного права (сімейне, земельне, спадкове підприємницьке тощо) охоплюються цивільним правом, оскільки мають своїм предметом відносини між юридично рівними учасниками, які регулюються на засадах диспозитивності.

Наведене вище дає підстави для висновку про те, що система цивільного (приватного) права повинна характеризуватися як чіткими критеріями меж дії і відмежування від суміжних сфер (галузей) публічного права, визначеними кодексами відповідної сфери (галузі) права, так і враховувати тенденції розвитку відповідних сфер суспільних відносин за допомогою норм, здатних створювати міжгалузеві зв'язки з публічно-правовими нормами у складі комплексних законодавчих актів. На сучасному етапі спостерігається тенденція до виокремлення загального та спеціального рівнів цивільного (приватного) права, що передбачає: 1) формування базових приватноправових норм, які відповідають вимогам суб'єктивного цивільного права і здатності кореляції, створення міжгалузевих зв'язків цивільного права; 2) розроблення цивільно-правових норм у складі комплексних нормативно-правових актів.

Бібліографічні посилання:

1. Сібільов М. М. Загальна характеристика сфери приватного права // Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. — Х., 2008. — Т. 3 : Цивільно-правові науки. Приватне право / за заг. ред. Н. С. Кузнецової. — 640 с.

2. Цивільне право : підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін. ; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатеевої, В. Л. Яроцького. — Х., 2011. — Т. 1. — 656 с.
3. Рабінович П., Сивий Р. Цивілістичність і приватність прав людини: до характеристики співвідношення // Юридична Україна. — 2008. — № 2.
4. Сивий Р. Б. Приватне право в системі права України: поняття, критерії виокремлення, структура : автореф. дис. канд. юрид. наук. — Львів, 2006. — 16 с.

Тюменцева Марія Олександрівна

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Тимченко Лілія Михайлівна

старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ШЛЮБУ В СІМЕЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Поняття шлюб має дуже широке та багатогранне значення, насамперед, це союз який укладається між чоловіком та жінкою, які об'єднані єдиною метою – співмешканця, створення родини, яке засноване на згоді двох сторін. Обов'язковою умовою шлюбу є його реєстрація в державному органі, який має назву РАГС, тобто це орган який реєструє акти цивільного громадського стану. [1]

Для того аби офіційно зареєструвати відносини суб'єктів шлюбу необхідно виконати певні умови для укладення шлюбу, які зазначені в Сімейному Кодексі України. Умовами укладення шлюбу є ті самі обов'язки або обставини, які необхідні для реєстрації укладення шлюбу і визнання його дійсним.

Перш за все головною умовою укладення шлюбу є: добровільність (стаття 24 Сімейного Кодексу України), тобто взаємна згода двох сторін. У ч. 1 ст 40 Сімейного Кодексу України зазначається, що у разі не згоди жінки або чоловіка, а саме коли шлюб не є добровільним, то за рішенням суду він може визнатись недійсним. [2]

У разі, якщо шлюб було зареєстровано з впливом насильства, то він буде визнаний недійсним.

Шлюб, який був укладений з дієздатною особою, проте яка на цей момент перебувала у стані хвилювання чи не усвідомлювала своїх дій та не могла керувати ними, адже з цими умовами, обставинами була не в змозі висловити свою згоду на вступ у шлюб, це може бути стрес, психічний розлад, травма або алкогольне сп'яніння. Суд за показанням свідків може призначити судово-психіатричну експертизу.

Добровільна умова виражається у поданні заяви у орган реєстрації актів цивільного стану, згідно з ч. 2 ст. 28 Сімейним Кодексом України, особисто. [3]

Є окремі випадки за яких заява може подаватися представниками, зазначено у ч. 3 ст. 28 Сімейного Кодексу України, проте підписи осіб повинні бути засвідчені нотаріально. [3]

Другою не менш важливою умовою є досягнення особами, які хочуть зареєструвати шлюб, шлюбного віку. Згідно з статтею 22 Сімейного Кодексу

України, шлюбний вік становить 18 років[2]. Такого віку повинні досягати особи на день реєстрації шлюбу.

В окремо визначених випадках згідно з ч. 2 ст. 23 Сімейного Кодексу України, передбачена можливість надання права, дозволу, на шлюб особам, які не досягли шлюбного віку [3]. Ті які досягли віку 16 років можуть отримати рішення суду з дозволом на шлюб. Надання права на шлюб повинно розглядатися судом в окремому провадженні. До участі у цій справі долучаються також один або двоє батьків, а також треті заінтересовані особи. Також, не є підставою для відмови у наданні права на шлюб, заперечення з боку батьків.

За умови, якщо у назначений день, реєстрації не відбулося, то заява яка була подана до РАГСу втрачає чинність на протязі 3 місяців з дня її подання в державний орган. Можна зазначити, що особи, які мають намір одружитися та подали заяву вважаються зарученими згідно з статтею 31 Сімейного Кодексу України, але ці умови не є обов'язком вступу в шлюб [3]. Якщо ж виникла ситуація, коли особа відмовляється вступати в шлюб, то вона повинна відшкодувати затрати які були витрачені за підготування весілля іншій. Можливий також варіант, коли затрати не підлягають відшкодуванню, якщо особа відмовилась одружуватись з іншою через її аморальну поведінку або протиправне поводження та через приховання інформації від однієї з сторін, яка має важливе значення. Це, наприклад, може бути хвороба жінки або чоловіка, судимість, наявність дитини, тобто та інформація яка має суттєве значення, проте була прихована.

Важливою умовою реєстрації цивільного стану громадян є присутність наречених на самій реєстрації після одного місяця від дня подання заяви. Якщо у майбутньої сімейної пари наявні поважні причини, то реєстрація може проводитись до спливу строку.

Місцем реєстрації шлюбу вважається приміщення органу державної реєстрації. Якщо ж у наречених склалися обставини через які вони не можуть прибути за місцем реєстрації, це повинна бути поважна причина, наприклад необхідність стаціонарного лікування.

Отже, враховуючи вище зазначені умови укладання шлюбу, можна зробити висновок, що шлюб –це добровільне, рівноправне бажання жінки та чоловіка створити сім'ю, за умов настання шлюбного віку, реєстрації у державному органі з дотриманням умов і порядку визначеному законом. Саме виконання всіх умов є підставою для виникнення прав та обов'язків подружжя.

Бібліографічні посилання:

1. Бузіна О.І. Поняття шлюбу: основні аспекти. URL: http://www.pap.in.ua/7_2014/18.pdf (дата звернення: 14.10.2019).
2. Жилінкова І. Сучасні підходи до визначення правової природи шлюбу. URL: http://dspace.nulau.edu.ua/bitstream/123456789/5168/1/Zhulinkova_107.pdf (дата звернення: 14.10.2019).
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 14.10.2019).

Ушхвані Костянтин Єнрікович
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Карпенко Роман Валерійович
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОЗНАКИ ПРЕДСТАВНИЦТВА У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

У всі часи представництво відіграло важливу роль у формуванні цивільного обороту. Його роль і значимість не змінилися і на сьогоднішній день. Навпаки, ця сфера відносин все більше ускладнюється і розвивається. Справедливо було б сказати, що сьогодні бізнес, заснований на моделі представництва, отримує значне поширення і його адекватне правове регулювання має стати гарантією стабільності економічного обороту. Саме поняття представництва на сьогоднішній день все частіше піддається теоретичній критиці. У цьому зв'язку для удосконалення поняття представництва існує необхідність на теоретичному рівні виділити його ознаки.

На нашу думку, першою ознакою є те, що представництво – це здійснення прав особи, яку представляють, шляхом вчинення представником правомірних юридичних дій. Представник повинен здійснювати юридично значимі дії. Вчинення фактичних дій, наприклад вибір будинку для покупця, передача речі для пересилання, не вимагає діяльності представника. Хоча в Німеччині (§ 662 Німецького цивільного уложення) допускається вчинення повіреним будь-яких фактичних і юридичних дій, покладених на нього довірителем [1, с. 21]. Таким чином, необхідно, щоб правочин чи інша дія були правомірними. Якщо говори-ти про правочин, то він в разі дотримання всіх умов його здійснення завжди є правомірною дією. Крім цього, на відміну від інших дій, правочин завжди спрямований на виникнення, зміну або припинення правовідносин.

Наступною характерною ознакою правовідносин представництва є те, що юридично значимі дії представника здійснюються в інтересах особи, яку він представляє. Як відомо, будь-яке право відображає інтерес того, хто ним володіє, тому ст. 12 ЦК України говорить про здійснення прав вільно та на власний розсуд, а значить відповідно до своїх інтересів [2]. В.П. Грибанов визначив інтерес як «потреба, яка прийняла форму свідомого спонукання і проявляється у вигляді бажань, намірів, прагнень в тих відносинах, в які вступають особи в процесі своєї діяльності» [3, с. 52]. Проте, інтереси не просто виявляються в суспільних відносинах, в які вступають суб'єкти в процесі своєї діяльності, в та-ких відносинах суб'єкти реалізують свої інтереси. У цьому сенсі варто погодитися з точкою зору Г.А. Сverdлик, що інтереси проявляються не як пасивна форма прояву майнових, немайнових і організаційних відносин, але і як активний спосіб їх реалізації за допомогою діяльності окремих суб'єктів [4, с. 12]. І ми з цим цілковито погоджуємося. Якщо представник діє в своїх інтересах або в інтересах третіх осіб, то

представництво втрачає своє значення. З цього випливає третя ознака представництва: представник вчиняє дії по відношенню до третіх осіб.

Частина 3 ст. 238 ЦК України передбачає, що представник не може вчиняти правочини від імені особи, яку він представляє, стосовно себе особисто. Крім цього, ця стаття містить заборону на вчинення правочинів в інтересах інших осіб, яких він представляє. Очевидно, що і в одному, і в іншому випадку мова йде про вчинення правочину представником в своїх інтересах.

Разом з тим Цивільний кодекс України ввів новелу про комерційне представництво, яке є винятком із загального правила. Частина 3 ст. 238 ЦК України містить імперативну норму, яка вказує на нерозповсюдження правил щодо вчинення правочину представником в своїх інтересах по відношенню до комерційного представництва. Четвертою ознакою представництва є те, що представник вчиняє дії по відношенню до третіх осіб і такі особи проінформовані про те, що мають справу з представником. Така інформованість має важливе значення для третіх осіб, які за допомогою цього інституту вступають у прямі відносини з особою, інтереси якого представлені в особі представника. У зв'язку з цим юридичний зв'язок представника і особи, яку він представляє, має проявлятися об'єктивно, тобто бути доступним для сприйняття третіми особами. Інакше кажучи, треті особи, які, наприклад, укладають договори з представником, повинні знати про відносини між представником і довірцем.

П'ята ознака представництва полягає в тому, що дії представника безпосередньо створюють, змінюють і припиняють цивільні права та обов'язки особи, яку він представляє. Інакше кажучи, до останнього безпосередньо переходить правовий результат. У зв'язку з цим правомірно сказати, що сам по собі представник залишається осторонь від наслідків правочину або інших юридичних дій. Разом з тим між діями представника і виникненням юридичних наслідків для особи, інтереси якої представлені, має бути причинний зв'язок: наслідки повинні бути обумовлені наміром представника. Представник, укладаючи договір, має намір реалізувати для особи, яку він представляє, правовий результат, який настав би, якби вона сама була стороною такого договору. Передумовою до такого результату є загальна і узгоджена воля трьох осіб: представника – встановити права та обов'язки для особи, яку він представляє; третьої особи – виступити по відношенню до особи, яку представляють, активним чи пасивним суб'єктом; особи, яку представляють, яка заздалегідь дала згоду і відповідні повноваження на вчинення дій в своїх інтересах і від свого імені.

У зв'язку з вищевикладеним поняття представництва можна сформулювати наступним чином. Представництво – це цивільні організаційні правовідносини, в силу яких одна особа (представник), здійснюючи операції і інші правомірні юридично значимі дії в межах наданих йому повноважень від імені та в інтересах іншої особи (особи, яку представляють) по відношенню до третіх осіб, при інформованості останніх про це, безпосередньо створює, змінює або припиняє цивільні права та обов'язки.

Бібліографічні посилання:

1. Залесский В. В. Основные институты гражданского права зарубежных стран. – М., 1999. – С. 21.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
3. Грибанов В. П. Интерес в гражданском праве // Советское государство и право.– 1967.–№1.–С.52.
4. Свердлык Г. А. Гражданско-правовые способы сочетания общественных, коллективных и личных интересов. – Свердловск, 1980. – С. 12.

Хомутовська Лілія Валеріївна
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Карпенко Роман Валерійович
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

РОЛЬ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ КООПЕРАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Відродження кооперативного руху в Україні визначено одним зі стратегічних векторів державної аграрної політики, інструментом економічного зростання аграрного сектора, становлення сільського розвитку та захисту економічних інтересів господарюючих суб'єктів за умов турбулентності бізнес-середовища. Стратегічне передбачення обмеженості інвестиційної активності та привабливості, а також можливостей аграрної сфери, сільськогосподарські кооперативи, як соціальні організації з економічним змістом, є локомотивом розвитку сільських територій та економіки [1, с. 239].

Одним із результатів ринкового реформування аграрного сектору є становлення і розвиток різних форм господарювання, зокрема малого підприємництва, яке виконує важливу роль в сільському розвитку. До цієї категорії господарств належать малі фермерські господарства та особисті селянські господарства, які виробляють найбільшу частку сільськогосподарської продукції серед усіх сільськогосподарських підприємств. Досліджено, що з 32,1 тис. фермерських господарств 97,5% – це малі фермерські господарства, які обробляють 55,5% ріллі та виробляють 52,2% валової продукції сільського господарства усіх фермерських господарств. Крім того, в країні функціонує ще 4,3 млн. особистих селянських господарств, які обробляють 6,5 млн. га землі та виробляють біля 50% валової продукції сільського господарства [6]. Тому, вирішення проблем подальшого ефективного товароруху їх продукції до кінцевого споживача вбачається у їх об'єднанні в сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи. Аналіз динаміки кількості діючих господарюючих суб'єктів за основними групами сільськогосподарських товаровиробників показав нестабільність у їх показниках протягом досліджуваного періоду. Це пов'язано насамперед з реакцією підприємств на зміни економічних умов їх розвитку. Так, кількість сільськогосподарських підприємств у 2017 р. порівняно з 2013 р. зменшилася на 4%, але відносно 2014 р. – збільшилися на 11%.

Домінуючою за кількістю суб'єктів формою господарювання в аграрному секторі економіки України є фермерські господарства. Їх кількість щорічно

збільшується, зокрема у 2017 р. порівняно з 2013 р. – на 13,6 %. Спостерігається також збільшення кількості сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів протягом досліджуваного періоду на 5,5 %. Проте, кількість особистих селянських господарств постійно зменшується. Це пов'язано з трансформацією господарств населення або певної їх сукупності у фермерське господарство, фермерського господарства чи їх сукупності – у сільськогосподарське підприємство та інші комбінації. Позитивна статистика 2017 року свідчить, що аграрна галузь в Україні почала потрохи відроджуватися. Оскільки останні кілька років вона лише занепадала, а кількість аграрних підприємств скорочувалася.

Вважаємо, що перспективним буде дієвий механізм трансформації сільськогосподарських товаровиробників із однієї форми господарювання у більш прогресивну та інтегровану. Це дасть змогу у перспективі суттєво підвищити рівень конкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектора економіки. Розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації є одним із пріоритетів аграрної політики та інструментом досягнення економічного зростання в аграрному секторі, становлення сільського розвитку та зміцнення дрібних товаровиробників, їх конкурентоспроможності на продовольчому ринку, більш надійний захист від впливу монополізованих структур в агробізнесі. Тому, важливо оцінити місце, роль і тенденції розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у структурній трансформації аграрного сектора України, як одного із пріоритетних напрямів сільського сталого розвитку.

Ефективне сільськогосподарське виробництво є основою забезпечення продовольчої безпеки держави, задоволення населення країни високоякісними продуктами харчування в достатній кількості та різного асортименту. Нинішня аграрна структура, при якій збільшується концентрація земель агрохолдингів, які спеціалізуються на вирощуванні високорентабельних та монокультур переважно зернової та олійної груп, а виробництвом трудомісткої плодоовочевої та м'ясо-молочної продукції займаються дрібні особисті селянські господарства та фермери, є незбалансованою. Сільськогосподарська концентрація в такому вигляді не передбачає соціальний розвиток села, створення нових робочих місць, зниження цін на продукти харчування [9]. Тому, вважаємо, що лише розвиток сільськогосподарської кооперації в Україні дозволить використовувати переваги великого товарного виробництва і враховувати інтереси сільських товаровиробників, допомагаючи відродженню селянина як господаря виробництва, реального власника засобів виробництва і виробленої ним продукції, що в свою чергу сприятиме сільському розвитку. Становлення сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Україні є складною соціально-економічною проблемою. Вирішення цієї проблеми неможливе без чіткого розуміння суті та принципів кооперативних організацій, розбудови кооперації на селі як складової частини аграрної політики держави, створення відповідної законодавчої бази і здійснення необхідних організаційних заходів.

Бібліографічні посилання:

1. Тарасович Л.В. Кооперація як інструмент економічного зростання сільських територій та економіки в умовах децентралізації / Л.В. Тарасович // Глобальні та національні проблеми економіки. – МНУ ім. Сухомлинського. – 2017. – Вип. 6. – С. 239- 244.
2. Величко А.Є. Формування обслуговуючих кооперативів. Дієвий шлях сталого розвитку сільських тери(торій [Електронний ресурс] / А.Є. Величко // Вісник ДДАУ. – 2013. – № 2. – С. 201-204. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vddau_2013_2_50
3. Зіновчук В. В. Організаційно(правові засади становлення сільськогосподарської кооперації в Україні / В.В. Зіновчук // Вісник БУМіБ. – 2014. – № 3 (27), Т.2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.znau.edu.ua/visnik/2014_1_2/index.htm
4. Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація: навч. посіб. / Уклад. О. Рудік; консульт. В. Бондарчук, М. Грищенко. – К.: К.І.С., 2013. – 190 с.
5. Орлатий М.К. Розвиток сільських територій України / М.К. Орлатий, Ю.О. Лупенко, О.М. Могильний // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. – К.: Вид-во НАДУ. – № 1. – 2006. – С. 214-224.6. Prylipko S. Efficiency of small farms functioning in Ukraine. / S. Prylipko, N. Shevchenko, O. Hryshchenko // Economic Annals-XXI: Volume 158, Issue 3-4(2), pp. 17-21.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/>
9. Щодо першочергових напрямів підтримки розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні [Електронний ресурс]: Аналітична записка Національного Інституту стратегічних досліджень при Президентові України. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/817/>

Цимбал Анастасія Валеріївна

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Поліщук Марина Геннадіївна

к.ю.н. доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ФЕНОМЕН ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Історично склалося так, що питання встановлення юридичних фактів здебільшого розглядаються в межах цивільного процесуального права. У зв'язку із цим і юридичний інструментарій для проведення зазначених дій нібито вважається суто процесуальним. Водночас треба відмітити, що предметом встановлення, як правило, є юридичні факти, які мають місце в конкретних матеріальних, а не процесуальних правовідносинах, що говорить про їх матеріально-правову природу, а тому й формує інтерес представників матеріально-правового напрямку в цивілістиці до їх дослідження.

Питання доказування та встановлення юридичних фактів у цивільних правовідносинах досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Є.В. Васьковський, В.В. Комаров, Т.В. Руда, Д.М. Сібільов, А.М. Твердохліб, С.А. Шейфер та ін. Водночас, будучи фундаментальною категорією, юридичні факти на сьогодні є малодослідженими. Деякі питання зазначеної сфери не знайшли належного висвітлення на сторінках юридичної літератури й окремих наукових досліджень. До таких питань, зокрема, відносяться особливі властивості окремих юридичних фактів (правовстановлююча, правозмінююча та правоприпиняюча), механізм настання наслідків юридичних фактів, а також порядок встановлення юридичних фактів та їх наслідків.

На нашу думку, саме цим обумовлюється актуальність та науковий інтерес до дослідження питання встановлення правоприпиняючих юридичних фактів процесуальними засобами.

Згідно ч.1 ст. 293 ЦПК України, окреме провадження визначається як самостійний вид неперозовного цивільного судочинства [4,с.22-24]. Зазначимо, що таке визначення окремого провадження є не повним. Таким чином, законодавець, формулюючи сутність окремого провадження, виходить не від найширшого поняття – усього цивільного процесу, а від вузького – позовного.

Але позовне, своєю чергою, є теж видом провадження, тому, даючи поняття «окремому провадженню», треба виходити з цивільного процесу загалом.

Погоджуємося з думкою вченого-процесуаліста М.М. Ясинка, який вважає, що «кожна справа окремого провадження, являючи собою процесуальну форму, за своєю суттю не відрізняється від суті процесуальної форми позовного провадження, оскільки вони створюються на основі організаційних дій суду відповідно до процесуальних норм» [5, с. 162]. Отже, згідно трактувань ученого, процесуальна форма виникає на основі організаційних дій суду, розвивається на ґрунті процесуальних правовідносин відповідно до процесуальних норм права, формується на основі локальних процесуальних форм, які своїми зовнішніми сторонами утворюють сегментарно стійку систему зовнішньої процесуальної форми судового процесу.

Що стосується специфіки цього виду провадження, то окреме провадження відрізняється від інших видів провадження за своїм предметом і завданнями суду, а також особливостями процесуального порядку розгляду справ [3, с. 97].

Так, найважливішою особливістю справ окремого провадження є відсутність у них спору про право. Однак відсутність спору ще не означає абсолютної безспірності справи. Сама необхідність установлення факту, який через це не є очевидним, підтверджує можливість існування спору про факт. Крім того, сама особа, відповідно до якої розглядається справа, може оспорити подану в суд заяву.

Можна сказати, що в справах окремого провадження спору немає взагалі або він існує між конкретною особою і всіма іншими суб'єктами цивільних правовідносин, які не визнають факт, для визнання якого ця особа звернулася до суду.

Відсутність правового спору, а відповідно, і сторін в окремому провадженні унеможлиблює пред'явлення зустрічного позову, заміну сторони, укладення мирової угоди, звернення до третейського суду тощо. Засобом порушення справи в суді є не позов, а заява, зміст якої не передбачено окремо в ЦПК, тому визначається за аналогією зі ст. 175 ЦПК [4], яка регулює зміст і форму позовної заяви.

Спеціальні вимоги до таких заяв сформульовані в нормах, які регулюють процесуальний порядок вирішення справ окремого провадження. Внаслідок того, що немає позову, відсутні й інститути, пов'язані з ним: відмова від позову,

але можлива відмова від заяви, а в деяких випадках заміна її предмета чи підстави (справа про обмеження фізичної особи у дієздатності; визнання позову зову, збільшення і зменшення розміру позовних вимог, виходу за межі заявлених вимог.

Згідно ч. 2 ст. 294 ЦПК, суд уживає заходів щодо всебічного, повного й об'єктивного з'ясування обставин справи, тому він може за власною ініціативою витребувати необхідні докази [4], що теж відрізняє окреме провадження від інших видів провадження. При ухваленні судом рішення судові витрати не відшкодовуються (ч. 7 ст. 294 ЦПК) [4]. Рішення суду у справах окремого провадження не підлягають примусовому виконанню, але мають загальнообов'язковий характер (ст. 18 ЦПК) [4].

Крім того, необхідно відмітити один із принципів цивільного судочинства – змагальності і з'ясувати, чи проявляється цей принцип під час вирішення справ окремого провадження. Отже, законодавець у ч. 3 ст. 294 ЦПК вказує, що положення щодо змагальності та меж судового розгляду у справах окремого провадження не застосовується [4]. На нашу думку, принцип змагальності все ж діє при вирішенні справ окремого провадження, але насамперед, реалізується у правах заявника. Так, заявник має право подавати докази, брати участь в їх дослідженні, доводити суду свої вимоги тощо.

Треба відмітити й такий факт, що цей принцип реалізується не у всіх справах окремого провадження.

Найчастіше він проявляється у справах про визнання фізичної особи обмежено дієздатною та недієздатною, надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності.

Аналіз процесуальної регламентації розгляду та вирішення справ окремого провадження дає змогу зробити висновок, що принцип змагальності, незважаючи на положення ЦПК України, відповідно до якої справи окремого провадження розглядаються судом із додержанням загальних правил, встановлених ЦПК України, за винятком положень щодо змагальності та меж судового розгляду. Такий висновок витікає з того факту, що заявники та інші заінтересовані особи не позбавлені змоги надавати докази в обґрунтування своєї позиції.

Однак, як стверджує В.Ю. Мамницький, «дія принципу змагальності суттєво обмежена, що відкриває простір суду по збору доказового матеріалу. Очевидним є той факт, що законодавче обмеження дії положень щодо змагальності при розгляд справ окремого провадження автоматично перебудовує змагальну модель цивільного судочинства на модель слідчу, при цьому все ж таки наявність змагальних засад не виключається» [1, с. 132].

Принцип диспозитивності також діє не в повному обсязі, оскільки в окремому провадженні не застосовуються такі характерні для позовного провадження інститути як мирова угода, визнання позову, відмова від позову, забезпечення позову.

Разом із тим інакше реалізується і принцип одноособовості і колегіальності розгляду справ – усі справи окремого провадження розглядаються суддею

одноособово, за винятком справ, перелічених в пунктах 1, 3, 4, 9, 10 ч. 1 ст. 293 ЦПК [4], які розглядаються у складі одного судді і двох народних присяжних.

Також є винятки із принципу неможливості перегляду рішення судом, який його ухвалив. Адже у справах про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною, визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи померлою, в разі видужання чи появи особи, суд, який ухвалив рішення, може його скасувати й ухвалити нове, не передаючи справи до апеляційної інстанції.

Специфічний порядок вирішення справ окремого провадження включає в себе ті самі стадії, що і справи позовного провадження, проте вони наділяються деякими особливостями щодо їх проведення. Проте вважаємо, що судові дебати не можна ототожнювати лише зі змаганням сторін, адже це та частина судового засідання, метою якої є встановлення остаточних вимог заявника та думок зацікавлених осіб щодо встановлюваного факту. Тому ця частина судового засідання обов'язково має бути проведена в процесі розгляду та вирішення справи.

Ч. 2 ст. 294 ЦПК передбачає, що, на відміну від позовного провадження, суд може за власною ініціативою витребувати необхідні докази [4]. Це положення є підставою для збирання доказів та посилює роль суду при розгляді справ окремого провадження. На відміну від позовного провадження, в окремому провадженні суд досить активний у доказовій діяльності.

Отже, підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що окреме провадження залишається феноменом у структурі цивільного судочинства. Очевидно, що дуалізм окремого і позовного проваджень дедалі меншою мірою відбиває єдність цивільної процесуальної форми. Справи окремого провадження мають різну сутність та специфічну матеріально-правову природу, яка визначається певними особливостями об'єктів та способів судового захисту. Таким справам притаманні особливості суб'єктного складу учасників, предмета судової діяльності та процесуального порядку розгляду і вирішення справ. Об'єктами судового захисту в окремому провадженні, як зазначалося, є як законні інтереси, так і неоспорювані суб'єктивні права фізичних, юридичних осіб або держави. Способами ж захисту прав та інтересів в окремому провадженні є підтвердження юридичних фактів, встановлення правового положення фізичної особи, або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Також, як стверджують науковці, в окремому провадженні суд виконує не властиву для нього функцію – встановлює юридичні факти без вирішення спору про право [2, с. 217]. На наш погляд, зазначена обставина впливає на функції суду в окремому провадженні, які доповнюються його можливістю витребувати докази за власною ініціативою.

Бібліографічні посилання:

1. Мамницький В.Ю. Принцип змагальності і моделі цивільного судочинства в контексті судово-правової реформи / В.Ю. Мамницький // Форум Права. – 2017. №4. – С. 130-140.
2. Проблемы науки гражданского процессуального права / В.В. Комаров, В.А. Бигун, В.В. Баранкова та ін.; под ред. проф. В.В. Комарова. Х.: Право, 2012. – 440 с.

3. Удальцова И.В. Проблема судебного признания гражданина ограниченно дееспособным или недееспособным: учеб. пособие / И.В. Удальцов. – Харьков: Нац. юрид. акад. Украины, 2000. – 198 с.
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст.492) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
5. Ясинок М.М. Процесуальна форма цивільного судочинства, її природа та складові елементи / М.М. Ясинок // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2010. – № 4-5. – С. 162-164.

Шевцова Поліна Володимирівна

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Косяченко Ксенія Едуардівна

к.ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ

Захист цивільних прав та інтересів особи постає фундаментальним конституційним положенням, важливість якого не підлягає сумнівам. Можливість здійснювати та нести цивільні права та обов'язки напряму пов'язана з фактом існування способів захисту поданих прав та інтересів з подальшою процедурою їхньої реалізації та застосування. Потенційна та реальна можливість реалізації цивільного права полягає у здійсненні правомірностей, які є фундаментом правовідношень. Захист цивільних прав та інтересів є актуальним та важливим питанням для правового поля будь-якої країни, що підтримує демократичні цінності. Умови сучасності наполягають на поглибленому вивченні та подальшій реалізації цивільних прав та інтересів громадян України.

Історія вивчення правової науки багата на питання дискусійного характеру. Вивчення суспільних відносин між рівноправними суб'єктами права формує цивільне право як відносно самостійну галузь права. Фундаментальні цивільні відносини виникають на засадах рівності, вільності та самостійності. Захист цивільних прав та інтересів наполягає на дієвому попередженні та припиненні порушення прав суб'єктів права, відновленні вже порушених прав на засадах правомірної поведінки.

Стаття 3 ЦК України встановлює загальні засади цивільного законодавства, зокрема, судовий захист цивільного прав та інтересу. Відповідно до ч. 1 ст. 15 ЦК України кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання [1].

Під порушенням цивільного права слід розуміти наслідок протиправної поведінки контрагента (правопорушника), діями якого завдано шкоду суб'єктивним правам та інтересам правомочної сторони. Таке порушення може виявлятися в наступному: неповага до гідності та честі фізичної особи (ст. 297 ЦК України), невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (ст. 610), продаж товару неналежної кількості, якості та асортименту (ст. 670, 672, 678) тощо. Невизнання належних особі цивільних прав та інтересів полягає як в активних, так і в пасивних діях контрагента, які спрямовані на повне або часткове заперечення суб'єктивних прав. Вказані дії

створюють невпевненість носія суб'єктивних прав, декларованих йому державою, у своєму правовому статусі. Оспорювання – це наявність спору між учасниками цивільно-правових відносин про приналежність чи відсутність права в однієї із сторін.

Правове регулювання будь-яких суспільних відносин, пов'язане із процесом трансформації правових приписів у площину фактичних суспільних відносин, передбачає, що кожне суб'єктивне право у разі його порушення гарантовано забезпечується можливістю його примусового відновлення або захисту [2; с. 100].

Стаття 16 ЦК врегульовує захист цивільних прав та інтересів судом та передбачає, що кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу. У ч. 2 цієї статті наведено перелік способів захисту цивільних прав та інтересів судом, який не є вичерпним, адже тут же зазначено, що суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом [1]. Можливість індивіда захистити порушене чи спірне суб'єктивне право або інтерес є одним з найважливіших прав особи, що має значний вплив на визначення її місця у суспільстві. Реалізація наведених можливостей має не тільки важливе соціально-юридичне, а ще й фундаментальне соціально-політичне значення у суспільстві. Захист в контексті існування механізму правового регулювання є вельми складним явищем, що ускладнене додатковими елементами, проте є існуючою можливістю у разі правопорушення та реалізується в межах охоронюваних цивільних правовідношень [3].

При вирішенні деяких питань суд може користуватися альтернативними методами захисту цивільних прав та інтересів. Вибір способів захисту цивільних прав чи інтересів залежить насамперед від характеру правовідносин та видів правопорушення. Відповідно до встановленої мети, учасник цивільних правовідносин має змогу обирати необхідний для нього спосіб захисту, оскільки законодавець лише визначає їх перелік. Спосіб захисту цивільних прав та інтересів залежить від волі учасника цивільного правовідношення [4].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок що до безперечної актуальності існування методів захисту цивільних прав та інтересів громадян, що має важливу політичну, соціальну, юридичну та демократичну цінність як для країни в цілому, так і для окремих індивідів-учасників цивільних правовідношень. Воля учасника цивільного правовідношення стоїть на чолі вибору методів, способів та видів захисту цивільних прав та інтересів. За умов трансформації законодавства питання захисту та реалізації цивільних прав мають змогу набувати більш поширених форм вияву. Дієвий механізм захисту цивільних інтересів лежить в основі цивілізованості країни та встановлює місце особистості у соціумі.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]// Відомості Верховної Ради України 18.12.2016 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page>
2. Кузнецова Н.С. Цивільно-правова відповідальність і захист цивільних прав / Н.С. Кузнецова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Юридичні науки). – 2009. – Вип. 81. – с. 100.
3. Мацегорін О.І. Поняття та зміст захисту цивільних прав; Часопис Київського університету права, 2011.

Ящук Юлія Василівна,
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Тимченко Лілія Михайлівна
старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ШЛЮБУ ТА ЙОГО ПРАВОВА ПРИРОДА

Шлюб, як соціальне явище у нашій природі має досить складну структуру та за своєю історією існування має велике історичне минуле. У нашій країні є досить поширеним поняття шлюбу, адже саме з цим поняттям пов'язані стосунки між чоловіком та жінкою.

За весь час вивчення юристами поняття шлюбу виникли різні теорії його походження. Зокрема, шлюб розглядається як вільний союз чоловіка та жінки, священне таїнство, цивільний договір, статус, інститут особливого роду тощо. Виникнення різних правових теорій щодо правової природи шлюбу залежало і залежить від періоду в історії конкретного народу, ролі жінки, держави та церкви у цьому процесі, правовим статусом майна і юридичними наслідками шлюбу. З виникненням християнства питання шлюбу віддавались віданню церкви, та норм канонічного права. На думку Г. Ф. Шершеневича, «введення християнства мало, безсумнівно, сильно змінити шлюбне право, – воно прагнуло зміцнити шлюб і дати йому значення таїнства». Саме з канонічного права виходить концепція поняття шлюбу як «таїнства». Необхідно зауважити, що така трактовка шлюбу не лише етап в історії розвитку поняття шлюбу. У сучасному польському сімейному праві досить поширеним є визначення шлюбу як «заповіту» за допомогою якого чоловік і жінка встановлюють між собою товариство усього їхнього життя [1].

Отже, у будь-якій країні нашого світу є досить поширеним такий феномен як шлюб. Але кожна країна трактує поняття шлюбу по різному, та має великий вплив на існування «союзу» між чоловіком та жінкою.

В статті 21 Сімейного кодексу України закріплено наступне визначення шлюбу: «Шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану» [2].

Епоха просвітництва та Велика Французька революція похитнула канонічне поняття шлюбу як «таїнства». Дж. Мільтон визначив правову природу шлюбу угоду (covenant), важливе місце в якій займає «спорідненість душі», тим самим відродивши договірну теорію шлюбу, що існувала ще в праві Стародавнього Риму. Особлива увага починає приділятися майновим відносинам подружжя, з'являється поняття сумісної власності подружжя, а також можливість укладення не церковного, а світського шлюбу. З'являється концепція розуміння шлюбу не як таїнства, що освячене церквою, а як форма співжиття чоловіка та жінки,

передбачена моральною природою людини і яка становить інститут особливого роду. Прихильники такої концепції, наприклад І. Кант, зосереджували свою увагу на меті укладення шлюбу, підкреслюючи морально-етичний характер шлюбних відносин. Досить очевидним недоліком такої концепції є включення досить мінливих і суперечливих морально-етичних норм в сферу права. Спроби поєднати досить меркантильні аспекти подружнього життя, а особливо розлучення, з високо моральними уявленнями про шлюб виявились не досить вдалимими, хоча посилання на етичні норми зустрічаються і у більшості сучасних визначення шлюбу. Наприклад, А.М. Белякова, визначає, що «шлюб – це юридично вільний і добровільний союз чоловіка і жінки, спрямований на створення сім'ї і який породжує взаємні права та обов'язки. Шлюб ґрунтується на почутті любові, справжньої дружби і поваги, моральних принципах побудови сім'ї в нашому суспільстві» [1].

Таким чином, виникнення поняття «шлюб» має велику та довголітню історію створення та існування.

Іноді до визначення шлюбу включаються ті чи інші питання, пов'язані з дітьми. Так, І.А. Загорський визначав шлюб як сімейний союз чоловіка та жінки, який породжує їхні права й обов'язки по відношенню один до одного та до дітей. Одразу слід зазначити, що сьогодні вказівка на те, що шлюб породжує права та обов'язки чоловіка та жінки по відношенню до дітей, що було актуально в історичний період, коли права позашлюбних дітей не визнавалися, вже не відповідає часу. З 1945 року в європейських країнах починається активний процес визнання прав позашлюбних дітей, що було пов'язано з необхідністю покращення демографічної ситуації. У жовтні 1975 року з метою скорочення правових та соціальних відмінностей в правовому статусі дітей, народжених поза шлюбом, та правовому статусі дітей, народжених в шлюбі, країнами-членами Ради Європи було підписано Європейську конвенцію про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом. Сьогодні зазначена конвенція ратифікована як Україною, так і країнами-членами ЄС, а діти, народжені поза шлюбом, прирівняні в правах до дітей, яких було народжено у шлюбі [3].

Так, зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 141 СК України мати, батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою. Відповідно і діти мають рівні права та обов'язки щодо батьків, незалежно від того, чи перебували їхні батьки у шлюбі між собою (ч. 1 ст. 142 СК України) [2].

На мою думку саме існування шлюбу має велике значення. Воно пройшло серед наших предків та зараз є у нашому суспільстві досить актуальним.

Бібліографічні посилання:

1. Федорова В. В. Поняття шлюбу. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chac_2017_23_16 (дата звернення: 12.09.2019).
2. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 12.09.2019).
3. Ревуцька І. Е. Поняття шлюбу в теорії сімейного права та за законодавством України і країн-членів ЄС: сучасні тенденції. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2017_27_19 (дата звернення: 12.09.2019).

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ ПРИВАТНОГО ПРАВА
В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Матеріали
Регіональної науково-практичної конференції
(м. Дніпро, 20 листопада 2019 року)

Видання друкується в авторській редакції

Відповідальний редактор Біла К. О.

Підп. до друку 03.12.19. Формат 60x84^{1/16}. Спосіб друку – плоский.
Ум. друк. арк. 15,8. Тираж 20 пр. Зам. № 1119-03/6.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3618 від 06.11.09

Надруковано на поліграфічній базі видавця Білої К. О.
Україна, 49000, м. Дніпро, пр. Д. Яворницького, 111, оф. 2
+38 (099) 7805049; +38 (067) 2100256
www.impact.dp.ua e-mail: impact.dnepr@gmail.com

